

R

S

E

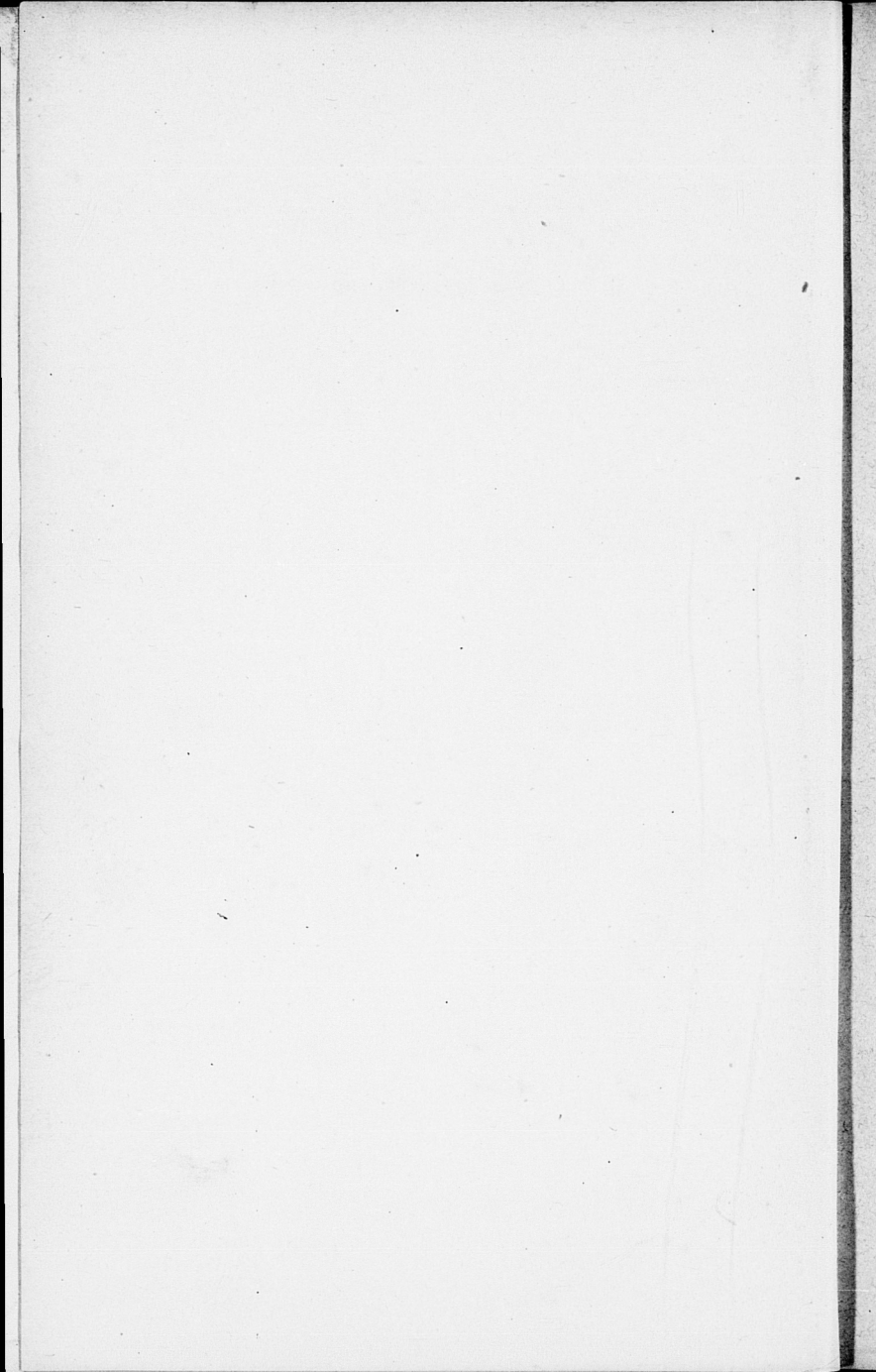
2
34

Kast **222**

Pl. **G** N^o. **34**

222 9.34.
GESCHIEDENIS VAN SURINAME,

DOOR

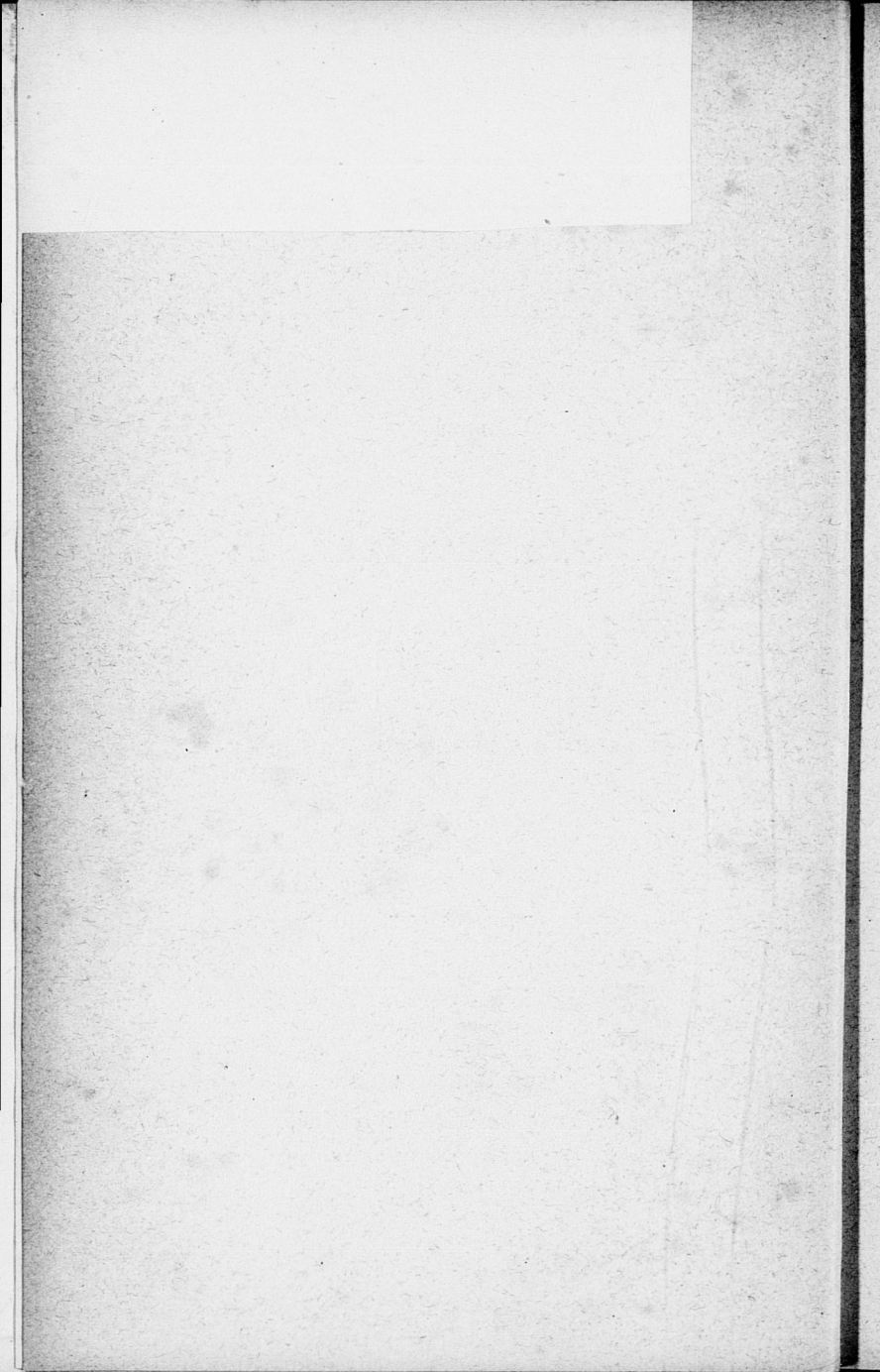
M. L. E. VLIER.

VOOR DE HOOGSTE KLASSE DER VOLKSSCHOOL.

'SGRAVENHAGE,
C. VAN DOORN EN ZON,
HOFBOEKHANDELAREN.

1881.

VOORREDE.

Het is niet te ontkennen, dat het lager onderwijs in Suriname, sedert de laatste jaren, aanmerkelijk is verbeterd. Door de oprichting van scholen, bepaaldelijk voor meisjes, is in eene groote behoefte der middelen van opvoeding voorzien.

Hoe doelmatig het onderwijs op deze scholen ook zij, en welke nuttige kundigheden aan de jeugd worden medegedeeld, zoo heeft het mij meermalen leed gedaan, kinderen van 14 en meerdere jaren de geschiedenissen van vreemde volken te hooren verhalen, terwijl zij in die van hun eigen land volstrekt onbedreven zijn, omdat de geschiedenis van Suriname, uit gebrek aan een daartoe strekkend schoolboek, niet onderwezen wordt.

Hierover ernstig gepeinsd hebbende, besloot ik te beproeven, in hoeverre het mij zoude kunnen gelukken, hieromtrent mijnen jeugdigen landgenooten dienstig te zijn.

De volgende bladen zijn de vruchten mijner daartoe aangewende pogingen.

Ik gevoelde bij dien arbeid de geringheid mijner krachten, doch ik rekende, bij deze proef, op eene welwillende toevriendheid en eene bescheidene beoordeeling.

Mochten, door mijn schrijven, de lust en de ijver van anderen opgewekt en aangewakkerd worden, om een beter en geschikter boekje voor de Jeugd samen te stellen, dan voorzeker zouden de beste wenschen vervuld worden van

Paramaribo,
December 1861.

de Schrijfster.

In 1863 zag mijne „Beknopte geschiedenis van Suriname” het licht.

Sedert werd het boek geheel uitverkocht, doch verscheidene omstandigheden maakten den herdruk daarvan moeilijk.

Op vereerend verzoek echter van mijne land- en stadgenooten, heb ik het nauwgezet herzien, verbeterd, om- en bijgewerkt tot aan de komst van den tegenwoordigen Landvoogd. Daarbij heb ik gebruik gemaakt van de wenken en raadgevingen, die mij welwillend werden verstrekt, voor zooverre die mij gegrond voorkwamen.

Door de uitgebreidheid, welke het boek om de reeds aangehaalde redenen verkregen heeft, is de titel gewijzigd en verschijnt het thans onder den naam van: „Geschiedenis van Suriname, voor de hoogste klasse der Volksscholen”.

Mocht dit boek nu weer dezelfde welwillende beoordeeling erlangen als vroeger, en mijne jeugdige landgenooten voortdurend nut er van blijven trekken, dan zullen moeite en zorgen ruimschoots beloond geacht worden.

Paramaribo,
1879.

LIEVE JEUGD!

Wanneer men u de geschiedenis van vreemde landen verhaalt, luistert gij steeds oplettend er naar; en zoudt ge dan niet geheel oor en hart willen leenen, nu ik u de geschiedenis van ons dierbaar vaderland, het onschatbare *Suriname*, wensch mede te deelen?

Gewis! gij bemint de plaats uwer geboorte en inwoning, waar ge niet slechts het eerste levenslicht hebt aanschouwd, maar ook zoovele zegeningen uit de hand des Hemelschen Vaders ontvangt. Doch die liefde behoort ook gegrond te zijn op eene genoegzame kennis van hare geschiedenis en hare inwendige gesteldheid. Daardoor zal uwe belangstelling in haar lot toenemen, en hare welvaart en haar bloei u innig ter harte gaan.

Dit wilt ge immers? Welnu, luister dan!

De Kolonie *Suriname* of *Nederlandsch-Guyana* wordt ten Noorden begrensd door den *Atlantischen Oceaan*, — ten Oosten door de rivier *Marowyne*, welke haar van *Cayenne* scheidt; — ten Zuiden loopt zij in eeuwenoude wouden uit, — en ten Westen wordt zij door de rivier *Corantyn*, die haar van *Britsch-Guyana* of *de Berbice* scheidt, bepaald.

Deze beide grensrivieren *Marowyne* en *Corantyn* zijn omstreeks 57 uren van elkander verwijderd. *Suriname*

ligt dus in het Noordelijke gedeelte van Zuid-Amerika, tusschen 57° en 54° W. L. van *Greenwich* en tusschen 6° en 2° N. B., en heeft eene uitgestrektheid van 2800 □ geographische mijlen, waarvan slechts 700 mijlen bekend zijn.

De kolonie draagt den naam van de hoofdrivier, waaraan de stad *Paramaribo* gelegen is.

Men veronderstelt dat deze rivier haren naam ontleent van eenen Indiaanschen stam (de *Surinen*), welke vroeger aan de *Amazonen-rivier* woonde, en van daar naar hier overgekomen was; doch dit is slechts eene gissing, waaraan bewijzen ontbreken.

Duister en aan vele twijfelingen onderhevig, zijn de berichten omtrent de eerste grondleggers dezer volkplanting. Ik zal mij niet verdiepen door die duisternis heen te dringen, daar zij niet anders bevat dan eene aaneenschakeling van oorlogen en gevechten, waaraan gij toch niets hebben zoudt.

Bepalen wij ons dus liever tot datgene, hetwelk uit echte bronnen geput is.

Komst van Marshal.

1630.

Na de ontdekking van het nieuwe werelddeel, *Amerika* (1492), werden vele tochten door Spanjaarden, Portugeezen, Engelschen, Hollanders, Zeeuwen en Franschen naar *Guyana* gedaan, ten einde daar volkplantingen te stichten. Het gedeelte, dat wij bewonen, was ook het doelwit van veler pogingen. Men vond echter tegenstand bij de oorspronkelijke bewoners dezer land-

streek, de Indianen, zoodat die ondernemingen geheel mislukten.

De eerste geregelde vestiging van Europeanen in *Suriname*, lieve kinderen! vond plaats in het jaar 1630. Het was een Engelsch kapitein, MARSHAL genaamd, die toen met een zestigtal zijner landgenooten hier aankwam, en zich met de zijnen, aan de *Para-kreek*, welke zich in de rivier *Suriname* stort, nederzette.

De oevers van *Para* werden alzoo de eerste bebouwde gronden van ons land, en de toenmalige kultuur bepaalde zich tot den tabak.

De verschillende Indiaansche stammen, waarvan de nakomelingen nog in ons midden wonen, waren de eenige bewoners die MARSHAL aantrof.

Deze stammen leefden destijds meestal in vijandschap: dikwijls beoorloogden zij elkander en maakten de krijgsgevangenen tot hunne slaven.

Uit alles blijkt het, dat de Indianen, even als hunne nakomelingen, de voorkeur gaven aan eene zwervende levenswijze, terwijl zij zich onderhielden met de jacht en vischvangst.

Het voorbeeld der nijvere Europeanen, die onder MARSHAL arbeidden, had niet den geringsten invloed op hen; echter lieten zij de Engelschen ongestoord, en gingen zelfs op een vrij goeden voet met hen om.

De Engelschen bouwden een fortje op het terrein, alwaar later de plantage *Houttuin* is aangelegd. Een weinig verder de *Suriname* opvarende, bevond zich, aan de rechterhand, op de hoogte van *Waterland*, het stadje *Thorarica* of *Santo Bridges*. Deze plaats was zeer onregelmatig gebouwd en bestond uit ongeveer honderd hutten en eene kleine kapel, welke evenwel spoedig in verval geraakte, want bij de landing

van *Cassard*, in 1712, was daar slechts eene kleine bezetting.

Dicht bij de *Siparipabo-kreek* (aan de *Boven-Suriname*), werd ook een dorp aangelegd, *Zandpunt* genaamd; vóór dit dorp kwamen meestentijds de schepen ten anker. Later legde de Gouverneur MAURICIUS, op deze plek, de plantage *la Simplicité* aan.

Inmiddels had een *Nederlander*, DAVID PIETERZ. DE VRIES, in *Cayenne* eene kolonie gesticht. Hij drong in 1634 tot de rivier *Suriname* door, en vond de Engelschen in huizen wonen, welke met palissaden, als kleine forten, omzet waren.

Van het jaar 1634 tot 1639, missen wij niet alleen alle mededeelingen der oude schrijvers, maar tevens alle overleveringen.

Of DE VRIES zich met MARSHAL vereenigd had, ligt in het onzekere, doch aangenomen dat hij dit mocht gedaan hebben, zoo is dit niet van langen duur geweest, vermits 65 Franschen, onder den kapitein PONCET DE BRÉTIGNY, uit *Cayenne*, in 1640 bezit van *Suriname* genomen en eene kolonie gesticht hebben, waar thans *Paramaribo* ligt. Deze Franschen schijnen toen het fort, later *Zeelandia* genaamd, aangelegd te hebben. Hunne vestiging was niet van langen duur, want de toenmalige ongezonderheid van het klimaat, veroorzaakt door ondoordringbare bosschen en uitgestrekte moerassen, en de invallen der Indianen, noodzaakten hen deze nederzetting op te breken.

Van het jaar 1644 begonnen de *Portugeesche Israëlieten* zich hier te vestigen; zij kwamen meerendeels uit *Brazilië* en uit de *Nederlanden*. Deze Israëlieten genoten vele voorrechten, als: vrijheid van godsdienstoefening, vrijheid van tienden voor den tijd van twintig jaren,

het uitspreken van recht tot eene zekere som door hunne hoofdlieden, enz. Deze Israëlieten, zoowel als de Engelschen, bezaten *toen* reeds slaven.

Lord Willoughby, graaf van Parham.

1650—1664.

De Engelschen bleven meester van *Suriname*; doch hun bezit bepaalde zich slechts tot *Para* en den rechteeroever, in het opvaren van de *Suriname*, tot aan de landerijen, door de *Marshalskreek* doorsneden.

Daar men in *Engeland* veel had gehoord aangaande de uitgestrektheid, de vruchtbaarheid en den rijkdom van dit land, zoo besloot Lord PARHAM om zich van deze volkplanting meester te maken.

Gij beseft wel, mijne vrienden, dat zijne landgenooten alhier, niet alleen geene redenen hadden om zich tegen hem te verzetten, maar ook vertrouwen moesten, door hem tegen alle vijandelijke aanvallen van buiten beveiligd en verdedigd te zullen worden.

De Indianen waren hun genegen; dus van dien kant had men oock geen tegenstand te duchten.

PARHAM rustte in 1650 een schip uit, hetwelk hij naar *Suriname* zond. Door de bemanning werd, in zijn naam, bij verdrag met de Indianen, bezit genomen van het gedeelte lands tusschen de rivieren *Marowyne* en *Saramacca*.

Aan het land zelf zou hij weinig gehad hebben, indien hij geene menschen had kunnen vinden, die geneigd waren mede te gaan om het te bevolken.

Het nieuwe is steeds een groot lokaas geweest, en dit was hier ook het geval.

Doch PARHAM scheen geen genoegzaam vertrouwen in anderen te stellen. Hij begreep, dat, wilde hij zijne belangen behoorlijk behartigen, hij het genomen land zelf besturen moest. Uit dien hoofde trok hij in 1652 naar *Suriname*, stelde zich terstond op een goeden voet met de Indianen, en verkreeg hunne volkomene toestemming om, naar zijn welbehagen, alles in te richten en uit te breiden.

Voor zooverre dit geschieden kon, deed Lord PARHAM den Indianen veel goeds, doch maakte ook veel gebruik van den invloed welken hij op hen verkregen had. Met hunne hulp legde hij zich toe op het verder bouwen der forteres, en breidde de nederzetting uit, zoodat hij in den eigenlijken zin des woords, als de grondlegger van de, door de Indianen, naar hem genoemde stad *Paramaribo* beschouwd kan worden.

PARHAM was destijds in het best van zijn leven, bezielde met eene onwrikbare standvastigheid en wilskracht en tevens niet ontbloot van kundigheden; daarbij omringd van nijvere arbeiders, die op zijn aanraden hun vaderland verlaten hadden.

Hij legde zich terstond toe op de ontginning der landerijen. Nadat hij het beste hout had verzonden, bepaalde hij zijne eerste bebouwing tot den tabak, en daarna tot het suikerriet.

Intusschen hadden de Europeanen in *Cayenne* zeer veel van de inboorlingen, de *Galibische* Indianen, te lijden. Eindelijk werden zij door dezen van daar verdreven, zoodat zij, in 1654, pogingen deden om zich in *Suriname* neder te zetten. De Engelschen, onder Majoor RUFF, weerden de vijandelijkheden, welke de Franschen, onder de aanvoering van DE BRAGLIONE en DUPLISSIS, gemeend hadden te moeten ondernemen,

wakker af. In stede van vijandig, werden zij later door de Engelschen vriendschappelijk ontvangen, en als mede-volkplanters opgenomen.

Gij begrijpt zeker niet, lieve kinderen, hoe Lord PARHAM zoo eigenmachtig bezit van het land heeft kunnen nemen. Destijds gold het recht van den sterkste zeer veel.

Suriname behoorde toen aan niemand. Hij, die derhalve moed en gewapende hulp bezat, daarvan een nuttig gebruik wist te maken, en daarenboven de Indianen in zijn belang konde overhalen, was zeker, meester van het land te worden, en zich in zijn bezit te handhaven.

Door eene akte van 2 Juni 1662 werd het recht van eigendom en het gebied over *Suriname*, door KAREL II, Koning van *Engeland*, aan Lord PARHAM en zijnen tochtgenoot LAWRENS HIDE, zoon van den groot-Kanselier, graaf van CLARENDON, plechtig toegekend. Vijf achtereenvolgende jaren bleef PARHAM in het bezit daarvan, totdat de wisselvallige kans des oorlogs en andere omstandigheden hem dat bezit deden verliezen.

Het schijnt dat hij, na het ontvangen van den gift-brief, naar *Engeland* is teruggekeerd; althans, in hetzelfde jaar 1662, stelde hij den kapitein WILLIAM BIAM tot zijn gemachtigde aan; later ontmoeten wij hem als Gouverneur van *Berbice* en daarna van *Barbados*.

Aankomst der Zeeuwen.

1667—1669.

De Franschen, in *Cayenne*, die zich sedert eenige jaren met de Indianen verzoend hadden, begonnen

vijandelijkheden te plegen jegens de Nederlanders en de Israëlieten, die toenmaals *Cayenne* bewoonden, en verjoegen hen ten laatste van daar. Het was in het jaar 1664, dat deze verdrevene kolonisten de wijk naar *Suriname* namen. Met vergunning der Engelschen, zetten de Israëlieten, onder welke de *Nassy's*, de *de Meza's* en de *Ferara's* de aanzienlijkste waren, zich neder aan de boorden der rivier *Suriname*, terwijl de Nederlanders aan die der *Commewijne* de voorkeur gaven.

De vlijtige Nederlanders legden zich daar met den meesten ijver op den landbouw toe, hetgeen de beste uitwerkselen te weeg bracht; dit verwekte — zoo als ge, mijne vrienden, lichtelijk kunt nagaan — afgunst, en de Engelschen besloten, hen van daar te verjagen.

De Majoor RUFF, die waarschijnlijk met PARHAM naar *Engeland* was teruggekeerd, werd tegen het einde van 1666, naar hier gezonden, om de Nederlanders te verdrijven. Doch terzelfder tijd hadden de dappere Zeeuwen, onder bevel van den kapitein ABRAHAM CRYNSEN, drie schepen naar *Suriname* uitgerust, één onder bevel van CRYNSEN zelven, en de twee andere onder de kapiteins PHILIPS JULIUS LICHTENBERG en MAURITS DE RAMA. Zij kwamen den 28sten Februari 1667 op de rivier *Suriname*, en brachten de Engelschen zoodanig in het nauw, dat deze genoodzaakt werden, zich in het kasteel aan den oever, op te sluiten, alwaar zij door de Zeeuwen zoo hevig werden aangetast, dat zij het fort, bij verdrag van 5 Maart, overgaven.

CRYNSEN noemde het bemachtigde fort „*Zeelandia*,” bezette het met 150 man, onder bevel van VAN ROMEN, liet daar 15 stukken geschut achter, benevens levensmiddelen en krijgsvorraad voor zes maanden.

Bij het voorloopig vredesverdrag van den 5^{den} Maart

1667, was door CRYNSEN voorgeschreven: dat alle goederen dergenen, die den eed van getrouwheid aan den Staat weigerden, verbeurd verklaard werden, en de bezetting krijgsgevangen gemaakt; terwijl op de planters eene brandschatting van 100,000 ƒ suiker gelegd werd. Men voldeed hieraan, zoo spoedig mogelijk.

CRYNSEN zond toen naar *Zeeland*, met een bevracht schip, den gemaakten buit, die op ƒ 400,000 geschat werd, en benoemde, bij zijn vertrek, MAURITS DE RAMA tot Gouverneur van *Suriname*. Deze is dus de eerste Nederlandsche Landvoogd dezer kolonie geweest.

Op den 31sten Juli van hetzelfde jaar werd, tusschen de Vereenigde Nederlanden en Engeland, de vrede te *Breda* gesloten, bij welke gelegenheid het volle eigendom der kolonie aan *Zeeland* werd gewaarborgd.

Het gemeenschappelijk belang vorderde, dat men de Engelschen goed behandelde, om alzoo niet in de dwaling van KAREL II te vervallen, die door zijn bevel om de Nederlanders van hier te verdrijven, het land te ontvolken en de bebouwde velden aan de ruwe natuur terug te geven, aanleiding tot den inval der Zeeuwen gegeven had.

In weerwil van de bepalingen bij den vrede van *Breda*, werd de kolonie den 18^{den} October 1667 op nieuw bedreigd, door den kapitein JOHN HERMANS. Hij kwam, na *Cayenne* veroverd te hebben, met eene vloot vóór het fort *Zeelandia*, hetwelk, na eene dappere verdediging, ingenomen, de bezetting krijgsgevangen gemaakt, en de kolonie deerlijk geplunderd werd.

Men wil, dat deze verradelijke verovering, door PARHAM, destijds Gouverneur van *Berbice*, was uitgelokt, om zich over het verlies zijner kolonie wraak te verschaffen. Hoe het ook zij, die inval van HERMANS,

en later die van HENRY WILLOUGHBY, zoon van PARHAM, veroorzaakte groote schade aan de planters, door het vernielen van hunne molens en plantage-gebouwen. HERMANS nam, bij zijn vertrek, MAURITS DE RAMA als gevangene mede naar *Barbados*, terwijl HENRY WILLOUGHBY de Engelschen dwong naar *Jamaïca* te vertrekken, aan welke bedreiging 1200 zielen, benevens hunne slaven enz., toegaven.

Men zond hierop veelvuldige klachten in, wegens het schenden van het verdrag van *Breda*, ten gevolge waarvan KAREL II PARHAM gelastte, de berokkende schade te vergoeden; doch de geschiedenis zwijgt of hij hieraan gevolg gegeven heeft.

In 1668 nam ABRAHAM CRYNSEN weer bezit van *Suriname*, doch vertrok reeds op den 16^{den} Februari 1669 naar Nederland.

**Philips Julius Lichtenberg. Pieter Versterre a. i.
Abel Thisso a. i. Tobias Adriaenssen a. i.**

1669—1678.

LICHTENBERG werd den 26sten November 1668, door de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, tot Gouverneur van *Suriname* benoemd. Doch daar hij sukkelend was, verzocht hij verlof, en keerde reeds in Januari 1671 naar de Nederlanden, tot herstel zijner gezondheid, terug. Hij kwam niet weer in *Suriname*, en werd vervangen door den Kommandeur PIETER VERSTERRE.

De provincie *Zeeland* had sedert 1667, het opperbestuur over de kolonie behouden, doch op den 29sten Januari 1672 ging het, behoudens het recht van eigen-

dom van *Zeeland*, aan de Algemeene Staten over, en verkreeg daardoor grooten waarborg voor hare verdediging en veiligheid.

De vrede van *West-Munster* (9 Februari 1674) bevestigde nogmaals het bezit van *Suriname* aan den Staat.

VERSTERRE regeerde tot het jaar 1677, en stierf op den 22sten Maart van dat jaar.

ABEL THISSO, Raad van Politie, trad nu op a. i. tot dat hij, op den 22sten December 1677, door TOBIAS ADRIAENSSEN vervangen werd, als Luitenant-Gouverneur. Dit was echter niet van langen duur, want den 15^{den} Maart 1678 vertrok ADRIAENSSEN naar Nederland.

Het bestuur werd toen gedurende eenige maanden waargenomen door ABEL THISSO, tot aan de komst van den Gouverneur HEINSIUS, die benoemd werd op den 15^{den} Januari 1678, doch eerst den 9^{den} September hier aankwam.

Johannes Heinsius, Gouverneur. Evert van Hemert a. i. Verboom.

1678—1683.

Reeds in de laatste jaren der vorige regeeringen, vervolgens gedurende het kortstondige bestuur van HEINSIUS, werd de kolonie door de *Caraïbische Indianen* verontrust.

De kolonisten beschuldigden zoowel den vroegeren als den toenmaligen Gouverneur, dat zij de oorzaak daarvan waren. Deze beschuldiging werd, vervat in een vertoog, op den 17^{den} Mei 1679 aan de Staten-Generaal ingediend, door eenige kooplieden en andere belanghebbenden in de kolonie, waarbij krachtig aan-

gedrongen werd op bijstand tegen de invallen der Indianen. Dit had ten gevolge, dat de *Provincie en Admiraliteit van Zeeland* de kosten voor het overzenden van 150 man, tot versterking van het garnizoen, op zich nam.

HEINSIUS had, op eigen gezag, zekere koperen muntstukken, prijkende met een papegaai, ingevoerd, waarvan de gangbaarheid door de Staten-Generaal kort daarna verboden werd. Hij stierf in April 1680, na een bestuur van anderhalf jaar. Ter oorzaak van de beschuldigingen tegen de Gouverneurs ingebracht, werd de waarneming van deze betrekking vooreerst onvervuld gelaten. De Kommandeur EVERT VAN HEMERT nam het bestuur waar. Hij stierf evenwel in September 1680 en werd vervangen door den Kommandeur LAURENS VERBOOM, die aan het bestuur bleef tot de komst van VAN SOMMELSDYCK.

Zeeland geraakte in 1682, met de Staten van Holland, over het eigendomsrecht van het fort *Zeelandia* in twist, en besloot zich van de kolonie te ontdoen.

Op den 10^{den} Juni werd de verkoop daarvan aan particulieren, voor de som van f 260,000 tot stand gebracht. Deze particulieren vereenigden zich tot eene Maatschappij, onder den naam van *West-Indische Compagnie*. Op den 23sten September 1682 werd aan deze Compagnie een octrooi, door de Algemeene Staten, die steeds het opperbestuur behielden, verleend. Hierbij werden alle mogelijke en uitsluitende rechten van landbouw, handel en scheepvaart aan de Compagnie toegekend, en tevens de rechten en verplichtingen der planters en ingezetenen van *Suriname* aangewezen. Bij dit Octrooi werd dan ook bij uitsluiting aan de Compagnie het recht toegekend, om negers uit *Afrika* te

vervoeren en hen in *Suriname* te verkoopen. Alle arbeid werd destijds, mijne lieve kinderen, door Europeanen verricht, — en onder welke omstandigheden! De geringe ontginning der zware bosschen en de uitwaseming van de moerassen, oefenden den nadeeligsten invloed op de gezondheid der arbeiders uit. Desniettemin hebben zij zich daaraan niet onttrokken. Zij hebben woeste bosschen geveld en in bloeiende velden herschapen; het hout voor de woningen en fabrieken is door hen geveld en bewerkt. Hieruit volgt dus zeer duidelijk, dat, mochten Europeanen, voor meer dan twee eeuwen, in de mogelijkheid geweest zijn, in deze kolonie het land te bebouwen, zij gewis in onze dagen daartoe beter in staat zullen zijn.

De groote kosten van beheer der toenemende bevolking, maar vooral die van hare verdedigings- en veiligheidsmiddelen, deden de bewindhebbers der Compagnie, in 1683, besluiten, om $\frac{2}{3}$ gedeelte daarvan te verkoopen. Dit geschiedde voor $\frac{1}{3}$ aan de stad *Amsterdam* en $\frac{1}{3}$ aan CORNELIS VAN AERSSEN VAN SOMMELSDYCK, Heere van *Sommelsdyck*, *Spijk*, *Plate* en *Bommel*, Siere en Markies van *Chatillon*, Baron van *Bernière* in *Bassois*, enz. Deze vereeniging nam den titel aan van *Geoctroieerde Societeit van Suriname*, en voerde drie wapens op één schild, namelijk dat van *Amsterdam*, dat van het huis van *Sommelsdyck* en dat der kolonie.

De Geoctroieerde Societeit bleef ook onder het oppergezag der Algemeene Staten. Inmiddels hadden zes der Vereenigde Nederlandsche Provinciën, bij onderscheidene akten, zich plechtig verbonden tot het verzenden en onderhouden van krijgsvolk voor *Suriname*.

Cornelis Aerssen van Sommelsdyck.

1683—1688.

VAN SOMMELSDYCK had aangenomen om, zoo spoedig doenlijk, naar *Suriname* te vertrekken en de waardigheid van Gouverneur te aanvaarden. Hij had plechtig afgezien van alle geldelijke voordeelen aan die hooge betrekking verbonden, doch alleen bedongen, dat de chepen der Societeit hem van Fransche wijnen en specerijen voorzien zouden.

Op den 3^{den} September 1683 vertrok hij uit de Nederlanden, en kwam den 23sten November in *Suriname* aan.

Monseigneur VAN SOMMELSDYCK, zoo als hij zich gaarne liet noemen, was van een zeer streng en vast karakter. Hij vond hier veel dat verbeterd moest worden, en slaagde er ook zeer spoedig in de orde te herstellen, hoewel hij zich hierdoor den algemeenen haat op den hals haalde.

De menigvuldige goede verordeningen, door hem gemaakt, toonen aan, dat hij kennis van regeeren bezat, en vooral, dat hij eene verafgelegene kolonie, die jaarlijks met onbeschaafde menschen bevolkt werd, goed en voordeelig wist te besturen.

De keuze, mijne vrienden! die hij deed, om *Suriname* met *Nederlanders* te bevolken, hoezeer overeenkomstig met den geest van dien tijd, werd noodlottig voor hem zelve; terwijl daardoor noodwendig de zedelijke toestand der kolonie zeer veel lijden moest. Hij drong namelijk bij de Staten-Generaal zoolang aan, tot deze eindelijk den 20sten Juli 1684 besloten, dat de misdadigers, in plaats van in gevangenissen opgesloten te worden, voortaan naar *Suriname* zouden worden ge-

zonden. Aan dit besluit werd dan ook gevolg gegeven, zoodat achtereenvolgens een aantal menschen hier kwamen, wier omgang niet dan den nadeeligsten invloed op de overige bevolking uitoefenen konde.

Daar de Indianen, vooral de *Caraïben*, niet ophielden de kolonie door hunne invallen te verontrusten, liet VAN SOMMELSDYCK, in 1683 en 1684, onophoudelijke tochten tegen hen doen. Hij verwoestte vijf hunner dorpen, en gaf den last aan de planters om de *Caraïben*, waar zij hen ook tegenkwamen, zonder genade dood te schieten. Hij hield niet op, voordat hij een einde aan de bestaande geschillen tusschen deze en de planters had gemaakt, ten gevolge waarvan een vredes-tractaat gesloten werd, waarbij de drie hoofdstammen, namelijk *Caraïben*, *Waroes* en *Arowakken*, voor vrije lieden werden verklaard.

In dit zelfde jaar 1684 sloot VAN SOMMELSDYCK een vrede met de wegloopers aan de *Coppename*. Deze hadden aan de eerste bewoners van *Suriname* toebehoord, en waren bekend onder den naam van *Condienegers*.

In 1684 stelde hij een Raad van Politie en Crimineele Justitie in, bestaande uit de aanzienlijkste ingezetenen, en gekozen door stemgerechtigde burgers, zoo als, van dien tijd af, de benoeming van Raden van Politie heeft plaats gevonden. Dit voorrecht der ingezetenen werd echter, bij den terugkeer van de kolonie onder het gebied van *Nederland*, in 1816 ingetrokken.

VAN SOMMELSDYCK bracht, den 24sten Januari 1684, den last uit op de planters, om nauwkeurige staten in te dienen van alle personen, vrije of slaven, welke zich op iedere plantage bevonden, met bevel tevens,

dat, bij elke tien slaven, een blanke of vrije persoon aanwezig moest zijn. Hij maakte voorts, gedurende het jaar 1684, verscheidene andere verordeningen en bepalingen, waarvan vele, gedurende bijkans anderhalve eeuw, in werking gebleven, nu en dan vernieuwd, of aan de herinnering teruggeroepen zijn.

Hij richtte eene weeskamer op, tot het beheer van zoodanige nalatenschappen, waarvan de belanghebbenden minderjarig of afwezig waren. Hierbij kwam, dat hij de grootste zorg droëg voor de getrouwe opvolging en naleving zijner wetten.

Onder het bestuur van dezen Landvoogd werd, in 1685, de Synagoge der Israëlieten op de *Joden-Savanna* gesticht. De Israëlieten, zoo als ik u te voren vertelde, lieve lezers! vestigden zich aan de rivier *Suriname*. Daar bouwden zij, onder SAMUEL COHEN NASSY, aan den linker oever in het opvaren, 15 uren van *Paramaribo* verwijderd, aan den top van een hoogen berg een dorp, welke plek nu nog den naam draagt van *Oude Savanna*. Doch de invallen der Indianen en voornamelijk de steilte des bergs, waardoor men voor ongelukken vreesde, noodzaakten hen deze plaats te verlaten, vooral, daar hun eenige uren van dit dorp af een stuk land geschonken werd, door zekere DE MEZA. Op dit terrein legden zij het tegenwoordig vervallen dorp: de *Joden-Savanna* aan, op eenen schoonen heuvel, verfraaiden het met eenige huizen en, in 1685, met eene keurige Synagoge, voorzien van eene rechtzaal. Dit dorp nam zeer spoedig toe in rijkdom, grootheid en aanzien, en gedurende meer dan eene eeuw hield het zich staande. Later is dit heerlijk vlek, door onderscheidene omstandigheden, in het diepste verval geraakt, terwijl de brand van den 10^{den} September 1832

het bijna geheel heeft vernietigd, zoodat daar thans niets dan armoede huisvest.

Bij de komst van VAN SOMMELSDYCK was *Paramaribo* slechts een verstrooid dorp van ongeveer zestig huizen, meest allen kroegen, gedekt met pina (palmloof) en met palissaden omslagen. Hij bracht spoedig verbetering in den aanleg der stad, door haar met breede straten te verfraaien, en weldra zag men deze plaats met gebouwen prikken en tot een aanzienlijk vlek aangroeien. De Gouverneur liet vervolgens de kade ophoogen, van waterleidingen voorzien en beschoeien. Ofschoon zoowel schepen der Societeit, als andere vaartuigen (ter sluik) slaven uit Afrika hier gebracht hebben, kan men nochtans den juisten tijd niet bepalen, wanneer die invoer begonnen is. Deze ongelukkigen werden voor het grootste gedeelte door de planters gekocht, naar hunne plantages overgebracht en tot den landbouw aangewend. De anderen, die het eigendom der Societeit bleven, werden door den Gouverneur gebruikt, om met soldaten mede te werken aan de herbouwing en vergrooting der toenmalige forteres *Cottica*, later *Sommelsdyck* geheeten.

Het zal voorzeker veel moeite gekost hebben, de arme Afrikanen een arbeid te leeren die hun geheel onbekend was, en met gereedschappen te werken welke zij vroeger nooit gezien hadden. Het pleit dus voor den ijver en de volharding onzer voorzaten, dat zij die menschen dienstbaar aan hunne belangen gemaakt hebben; doch die ijver en deze volharding werden somwijlen te zeer overdreven, gingen wel eens tot baldadigheden over, en gaven aanleiding dat deze Afrikanen zich van de plantages, waaraan zij toebe-

hoorden, verwijderden, en zich in de bosschen, welke de onderscheidene rivieren omzoomden, schuil hielden. VAN SOMMELSDYCK vaardigde toen plakكات uit, waarbij hij het wegloopen der slaven wilde tegengaan; hij bepaalde premien voor hunne opvangst, en beval nadrukkelijk, om hen met een gloeiend ijzer op den arm te merken, zoowel om bij het aanhouden te kunnen weten, wien zij toebehoorden, als om te voorkomen, dat er negers ter sluik aangebracht werden. Dat afschuwelijk brandmerken, waarvoor uw jeugdig hart zonder twijfel gruwet, mijne vrienden! is later, bij meerdere beschaving en vooral bij de afschaffing van den slavenhandel, van zelve vervallen.

In den aanvang waren de overige leden der Societeit zeer tevreden met hetgeen VAN SOMMELSDYCK ten behoeve der kolonie deed; doch de onverzettelijke door-drijving zijner plannen, — de strengheid waarmede hij alles onderhield, — de belastingen, welke hij op den invoer van dranken had geheven, brachten hem in ongenade bij de Edel Groot Achtbare Heeren Directeuren der Societeit. Verscheidene beschuldigingen werden door de ingezetenen tegen hem ingebracht. Hij verdedigde zich hiertegen, in eene reeks van brieven. Deze brieven zijn niet op een beleefden en kieschen toon gesteld, maar ademen het beleedigd gevoel van een man van dien tijd, op wien de moeilijke taak rustte, om menschen van onderscheiden landaard en karakter, tot burgers eener welingerichte maatschappij te vormen, — van een man, die niets minder dan zijn leven in de waagschaal had gesteld, om hetgeen reeds aangevangen was, tot volkomenheid te brengen.

Het was een onaangenaam leven tusschen den Gou-

verneur en de Ingezetenen; doch hij was de man niet, die, door onaangenaamheden van dien aard, van zijne stelling konde gebracht worden. Hij bleef volstandig uitvoeren en bevelen hetgeen hij meende met zijnen plicht overeenkomstig te zijn.

VAN SOMMELSDYCK was ook in het onderhouden der krijgstucht zeer streng. Hij vorderde van het garnizoen, meerendeels uit misdadigers en tuchthuisboeven bestaande, veel en zwaar werk. Hij deelde hun veel slagen en een klein rantsoen levensmiddelen toe.

Het was met dit volk, dat hij de *Sommelsdycksche kreek*, achter de erven aan de *Gravenstraat*, heeft doen uitdelven en verbreedten. Het bosch langs den oever dier kreek moest neergeveld worden, ten einde de uitdelving te kunnen doen. Het is hoogst waarschijnlijk, dat hij het voornemen heeft gehad, die kreek met andere kanalen te verbinden, om zoo doende, van die zijde, ten allen tijde, de stad van water te voorzien.

Ik behoef u niet te zeggen, kinderen! dat het werkvolk met den bittersten haat jegens den Landvoogd vervuld werd, en slechts naar eene goede gelegenheid wachtte om zich te wreken. Hij liet de soldaten, van de steenen, door negers uitgehakt, eene glooiing aan den oever bij het fort *Zeelandia* maken. Zij moesten de zware steenblokken naar het waterwerk dragen, terwijl op dat tijdstip de magazijnen van levensmiddelen zeer gering voorzien waren. De soldaten werden door dien zwaren arbeid muiltuchtig. Daar, aan gindsche zijde van het Gouvernementshuis, waar thans de drie rijen hooge tamarindeboomen prijken, stond in vroegere jaren eene laan van oranjeboomen. Terwijl VAN SOMMELSDYCK, op den morgen van den 19^{den} Juli

1688, met den Kommandeur LAURENS VERBOOM in die laan wandelde, kwamen elf saamgezworene, half-dronken soldaten hem beter rantsoen afeischen. Hierop tastte de Gouverneur naar zijn degen, om hen af te weren, doch zoodra hij den arm ophief, gaven zij tegelijk vuur. De Landvoogd stortte, met het zwaard in de hand, na het bekomen van 47 wonden, dood bij den daar zijnde steenen put neder. VERBOOM bekwam, door zich vóór een der rebellen te plaatsen, ten einde een slag, die voor den Gouverneur bestemd was, af te weren, eene wonde in den onderbuik, waaraan hij negen dagen daarna overleed.

De muiters maakten zich toen meester van het fort *Zeelandia*, de krijgsbehoeften en de magazijnen van levensmiddelen; waarna zij het Gouvernementshuis plunderden.

Des namiddags ten 5 ure werd het lijk van den vermoorden Landvoogd, door de rebellen, in het fort plechtstatig ter aarde besteld.

De inwoners waren door deze gebeurtenis zoozeer in verlegenheid, dat zij zelfs een verdrag met de rebellen sloten, waarbij hun pardon beloofd werd, wanneer zij de ingezetenen verder in vrede lieten; doch daar zij aan boord van de *Salamander* gingen, om te ontsnappen, werden zij door twee schepen ingesloten en gevangen genomen. Elf hunner werden op den 1sten Augustus 1688 ter dood veroordeeld en den 3^{den} daarop terecht gesteld: drie hunner werden geradbraakt en acht opgehangen, terwijl zestig medeplichtigen nu en dan, bij vijf en zes, naar *Holland* gezonden werden. — Op last der tijdelijke regeering werd op den 30sten Juli 1688 een algemeene dank-, vast- en bededag gehouden, voor de genadige bewaring

der kolonie en het herstel der rust na het gevangen-nemen der muiters.

De weduwe VAN SOMMELSDYCK, die te 's *Hage* woonde, wenschte toen gaarne haar aandeel in de kolonie te verkoopen. Na vruchteloos dit aan de overige deelgenooten in de Societeit te koop te hebben aangeboden, geraakte zij in onderhandeling met WILLEM III, Koning van *Engeland*, Stadhouder der *Vereenigde Nederlanden*. Van deze onderhandeling gaf zij den 12^{den} Februari 1692 aan den burgemeester van *Amsterdam* kennis; evenwel is deze verkoop niet tot stand gekomen. Later, en wel in 1760, is dat derde aandeel, door de familie VAN SOMMELSDYCK, voor de som van zeven honderd duizend gulden aan de stad *Amsterdam* verkocht geworden.

De Kommandeur Abraham van Vredenburg.

1688—1689.

Het was zeker een zeer ongunstig tijdstip, mijne waarde vrienden! waarop VAN SOMMELSDYCK zijn leven verloor. Zoo door kerkelijke als andere twisten, heerschten hier de grootste tweedracht en gisting. De Kommandeur VERBOOM, die voorloopig het bestuur op zich moest nemen, was daartoe buiten staat. Toen dit op den 20sten Juli 1688 door VAN VREDENBURGH geschiedde, lag VERBOOM op sterven.

Het bestuur werd den Ridder DE CHATILLON, zoon van den vermoorden Landvoogd, aangeboden, doch door dezen, om familie-redenen, afgewezen; eerst later vertrok hij, met hetzelfde schip waarmede VAN

SCHARPHUISEN de reis deed, naar *Suriname*, ter regeling van de nalatenschap zijns vaders.

VAN VREDENBURGH nam tevens het kommandeuschap a. i. over, en werd door de Raden van Politie tot hun medelid gekozen, hoewel dit in strijd was met het octrooi van 1682. Doch men vond zich verplicht een buitengewonen maatregel te nemen. De Raden verklaarden dit dan ook plechtig, met betuiging dat eene dusdanige benoeming, in het vervolg, van geene toepassing zoude zijn.

De forteres *Sommelsdyck*, aan de samenvloeiing van de *Commewyne* en *Cottica*, was nog niet geheel voltooid en kon dus nog niet tot verdediging der kolonie dienen. Intusschen was het hoogst noodzakelijk, om den mond der *Cottica* en *Commewyne* te dekken.

De oorlog tusschen de *Vereenigde Nederlanden* en LODEWIJK XIV van Frankrijk, leverde de gegronde vrees op, dat deze vorst een aanslag op *Suriname* ondernemen zoude. Gedurende het tusschenbestuur werden dus de werkzaamheden te *Sommelsdyck* met allen ijver voortgezet, waartoe de planters tot de levering van twee derden hunner mannelijke slaven gelast werden, tegen eene huur van 12 ƒ suiker per dag (destijds werden alle belastingen met suiker voldaan). De Staten-Generaal waren zeer tevreden over de verichtingen van dit tusschenbestuur, zoodat zij zich onbezwaard vonden om, op voorstel der *Societeit*, ABRAHAM VAN VREDENBURGH te bevestigen in de betrekking van Kommandeur, en tevens zijne benoeming tot eersten Raad van Politie goed te keuren.

Jan van Scharphuisen.

1689—1696.

Op den 20sten December 1688 benoemde de Regeering in Holland JAN VAN SCHARPHUISEN tot Gouverneur van *Suriname*. Hij kwam, na eene ongelukkige reis, op den 8sten Maart 1689 hier aan, en nam op den 12^{den} dier maand het bestuur van deze, naar oproer overhellende, kolonie over.

Door eene ernstige en tevens onpartijdige houding, stilde VAN SCHARPHUISEN allengs de inwendige oneenigheden.

Hij stelde eenen Raad tot administratie van *Civile Justitie* aan. Deze Raad werd gekozen uit de aanzienlijkste ingezetenen, aan wien deze betrekking als een blijf van vereering opgedragen werd, zoodat zij deze ambten, zonder eenige bezoldiging, moesten waarnemen. Doch aan den anderen kant leverde deze betrekking, uit den aard der zaak, voordeelen en voorrechten op, die rijkelijk opwogen tegen elke geldelijke belooning, welke men, naar het gebruik van dien tijd, den benoemden Raadsheer zoude kunnen aanbieden. Immers, zij verkregen daardoor een aandeel in de wetgevende macht, en geene wet, door den Gouverneur ontworpen, mocht anders dan met meerderheid van stemmen aangenomen worden. Ook oefenden zij gedeeltelijk de uitvoerende en rechterlijke macht in strafzaken en ook wel eens in rechtsgedingen uit, terwijl de benoeming voor hun leven geschiedde.

VAN SCHARPHUISEN was bij zijn vertrek uit Holland versterkt geworden met krijgsvolk, hetgeen hem bijzonder te pas kwam, daar hi' orten tijd na zijne

komst, zoo als men terecht had gevreesd, met een geduchten buitenlandschen vijand te kampen had.

Reeds in April 1689 werd de forteres *Zeelandia* in staat van verdediging gebracht. Onderwijl VAN SCHARPHUISEN zich onledig hield met het bedaren der inwendige onlusten, kwam er op den 6^{den} Mei 1689, eene Fransche vloot van negen oorlogsschepen en een bombardeer-galjoot, onder bevel van den admiraal DU CASSE, in *Suriname* aan, met het voornemen om, namens LODEWIJK XIV, de kolonie gewapenderhand in te nemen. Doch ten gevolge van de genomene maatregelen, stond ons schijnbaar nietig fortje *Zeelandia* een driedaagsch (van den 8sten tot den 10^{den} Mei) bombardement door, en de vereenigde pogingen van het krijgsvolk, der kolonisten en schepelingen, deden het voornemen der Franschen, om de rivier *Commewyne* op te varen, geheel mislukken, waarna de vijandelijke schepen, na een groot verlies te hebben geleden, in zee staken.

Onder de dapperste verdedigers der kolonie bevond zich de Ridder DE CHATILLON, zoon van den Gouverneur VAN SOMMELSDYCK, die deerlijk gekwetst werd.

Twee maanden later raakte een Fransch oorlogsschip, tusschen de rivieren *Corantyn* en *Coppename*, in den modder vast. De schepelingen moesten, uit gebrek aan levensmiddelen, zich als krijgsgevangenen overgeven. Zij werden door den Landvoogd gehuisvest, en later, onder zekere voorwaarden, naar een der Fransche eilanden overgezonden.

VAN SCHARPHUISEN maakte zich, bij het grootste gedeelte der ingezetenen, zeer bemind. Doch hij trof in den Israëlietischen burger-kapitein SAMUEL COHEN NASSY, van het begin zijner regeering af, een bitteren vijand aan, die zijn invloed maar al te zeer gebruikte,

om zoowel zijne geloofsgenooten, als de overige ingezetenen, tegen den Gouverneur in het harnas te jagen.

Het is bekend dat VAN SCHARPHUISEN, bij zijne aankomst, toen NASSY zich bij hem vervoegde, dezen op eene terugstootende wijze ontving en behandelde.

De beschuldigingen toch, door NASSY tegen den Gouverneur VAN SOMMELSDYCK vroeger ingebracht, konden wel niet anders dan eene groote vooringenomenheid tegen hem bij VAN SCHARPHUISEN te weeg brengen.

De macht welke NASSY, door zijn rijkdom, uitoefende, veroorzaakte veel kwaad; zelfs zijne geloofsgenooten leden onder zijn invloed zeer veel.

Wel verre dat VAN SCHARPHUISEN door deze omstandigheden ontmoedigd werd, droegen ze integendeel bij om zijne geestkracht te versterken.

Hij versterkte de forteressen *Zeelandia* en *Sommelsdijck* nog meer, en wel bepaaldelijk in de jaren 1689 en 1693.

Hij droeg nauwkeurig zorg voor de invoering en invordering van de belastingen, overeenkomstig het Octrooi, — hij vernieuwde jaarlijks de plakATEN omtrent de keuring der suiker, welke ten behoeve en voor rekening der Societeit, ter voldoening der belastingen afgezonden moest worden, — en bracht, bij besluit van 10 Januari 1695, de bepaling van het octrooi in werking, waardoor van ieder opgezeten, vrije of slaaf, een hoofdgeld, ten bedrage van 50 ƒ suiker, opgeëischt moest worden.

Gedurende het zevenjarig bestuur van den Gouverneur VAN SCHARPHUISEN heeft hij vele wetten ingevoerd, betrekkelijk de politie, ten opzichte van plantage-bedienden. Daar men toenmaals veel last had van tijgers, die voor menschen en dieren zeer gevaarlijk waren, loofde hij den 4^{den} September 1694 eene premie van

f10 uit op het doodschieten dezer dieren; onder meer, heeft hij ook eene belasting geheven op den aankoop van slaven, paarden en runderen, waarvan de opbrengst bepaaldelijk dienen moest ter bestrijding van de kosten voor het onderwijs.

Hij zorgde, dat de gronden behoorlijk bebouwd werden, en maakte bepalingen, welke de opnemers van landerijen daartoe noodzaakten, daar zij anders gevaar liepen, dat ze door het bestuur teruggenomen werden.

Op den 10^{den} Juli 1691 richtte hij een *College van kleine zaken* op. Vroeger had hij Commissarissen benoemd tot de bestiering der plaatselijke politie, onder den naam van *College van gemeene weide*. — Ook richtte hij, in 1695, bij het Gouvernementsplein eene markt op.

De stipte nauwgezetheid waarmede hij de belangen der Societeit behartigde, misschien ook de strenge maatregelen tegen eenige ingezetenen, door de omstandigheden van dien tijd gevorderd, deden hem, van verschillende zijde, van willekeur en misbruikmaking van gezag beschuldigen. Hij werd in 1696 naar *Holland* teruggeroepen en op den 14^{den} Mei van dat jaar opgevolgd door Mr. PAUL VAN DER VEEN.

VAN SCHARPHUISEN begaf zich van *Suriname* met het schip *Brigdamme*, maar werd door Fransche kapers genomen en te *St. Malo* opgebracht. In aanmerking echter van de gastvrijheid, welke hij den krijgsgevangenen van het Fransche oorlogsschip vroeger bewezen had, bekwam hij een paspoort; en zette zijne reis voort naar de *Nederlanden*.

In *Nederland* werden, door SAMUEL COHEN NASSY, wiens rijkdom hem ook buiten de kolonie een grooten invloed had bezorgd, vele klachten tegen VAN SCHARPHUISEN

ingebracht, waarvan het gevolg was, dat hij genoodzaakt werd zich te rechtvaardigen. De uitslag der aanklachten vindt men nochtans, evenmin in het door de nazaten van NASSY uitgegeven werk: *Essai Historique* (*Historische Proeve, enz.*) als bij andere schrijvers aangeteekend. Doch, daar NASSY hem zóó vijandig was, en door zijn invloed dezen Gouverneur tot het geven van rekenschap had weten te noodzaken, zou hij zeker niet nagelaten hebben, van den uitslag melding te maken, als deze voor VAN SCHARPHUISEN nadeelig ware geweest.

Mr. Paul van der Veen.

1696—1707.

Kort na de aanvaarding van zijn bestuur werd *Suriname* door een tweeden aanval van eene Fransche vloot, onder bevel van DE GENNIS en DE FEROLLES, Gouverneur van *Cayenne*, bedreigd. De laatste echter vernam van de Indianen, dat op de reede twee zware oorlogsschepen lagen, hetgeen hem zoodanig afschrikte dat hij van zijn plan afzag. De kolonie was zoozeer in bloei toegenomen, dat de Franschen er zeer begeerig naar werden. Dezen keer echter mislukte hun oogmerk, doch de gedenkrollen der Surinaamsche geschiedenis bevatten 16 jaren later het verslag eener onderneming, die de nadeeligste uitwerkselen heeft teweeggebracht.

Op dit tijdstip begonnen de *Marrons* (boschnegers) zich als inlandsche vijanden geducht te maken. Door hunne nabijheid konden zij veel kwaads uitrichten, terwijl zij, door den moeilijken toegang tot hunne schuilhoeken, voor vervolgingen bevrijd waren. Gedurende

het jaar 1690 waren zij begonnen met de inwoners aan te vallen, en gingen hiermede voort. VAN DER VEEN trachtte in 1698, door het beperken van gemeenschap en het verbieden van den handel met slaven, door het verhoogen der vanggeldten en zoo al meer, het wegloopen tegen te gaan, maar vruchteloos.

De planters vonden echter in den afschuwelijken *menschen- of slavenhandel* eenige schadeloosstelling voor hunne verliezen, door den aankoop van andere slaven, waardoor zij hunne zaken voortzetten konden.

Onderscheidene vereenigingen vonden onder de weglouers plaats, en men kan het jaar 1701 aanmerken als het tijdstip, dat ze de belangrijkste plunderingen gedaan hebben, terwijl zij, in het volgend jaar, den planter VAN DER KAMP allerwreeddaardigst op zijne plantage vermoordden.

Het fort *Sommelsdyck* schijnt hun eenige vrees ingeboezemd te hebben, want tot 1712 zwijgen de bestaande oorkonden, zoo wel als de geschiedschrijvers, van de Marrons.

Na elf jaren het bestuur gehandhaafd te hebben en terwijl de kolonie, vooral in den landbouw bijzonder bloeide, verzocht en verkreeg VAN DER VEEN zijn eervol ontslag, en droeg den 2^{den} Maart 1707 de waardigheid van Gouverneur aan Mr. WILHELM DE GRUYTER over.

**Mr. Wilhelm de Gruyter, Gouverneur. Tusschen-
bestuur van François Antony de Rayneval a. i.
Johan de Goyer, Gouverneur.**

1707—1716.

De regeering van WILHELM DE GRUYTER was zeer kortstondig, daar hij op den 4^{den} October 1707, nauwelijks zeven maanden na zijne inhuldiging, overleden is. Hij werd opgevolgd door den Kommandeur FRANÇOIS ANTONY DE RAYNEVAL a. i., die het bestuur waarnam tot den 18^{den} Januari 1710, terwijl toen als Gouverneur gehuldigd werd: JOHAN DE GOYER, die twee dagen te voren in *Suriname* met het schip *Isabella*, kapitein WILLEM DE GOYER, was aangekomen.

In weerwil, mijne vrienden! dat de oorlog in Europa hevig woedde, genoot men hier nog, in 1711 en in de eerste maanden van 1712, de grootste rust en een ongestoorden vrede. Doch, gedurende het laatste gedeelte van dat jaar, werd *Suriname* twee malen door de Franschen aangevallen.

De eerste maal kwamen zij op den 8sten Juni 1712, met eenige schepen, onder den Admiraal JACQUES CASSARD, de rivier *Suriname* opzeilen. Zij werden echter, na eenige vruchteloze pogingen, genoodzaakt terug te keeren, en den 14^{den} dier maand wederom zee te kiezen.

Deze gelukkige uitslag werd, op last van den Gouverneur, door een algemeenen dank-, vast- en bededag, godsdienstig gevierd.

Vier maanden na dezen mislukten aanval kwamen

de Franschen, onder aanvoering van denzelfden Admiraal JACQUES CASSARD, met eene sterke macht van 8 oorlogsschepen en 30 platbodems-vaartuigen, waarop 3000 man troepen, andermaal opdagen. Den 8sten October zeilden zij de rivier op, en tastten den volgenden dag *Paramaribo* aan, vanwaar zij zulk een hevigen tegenstand ondervonden, dat zij terugdeinsden.

Zij deden daarop eenige aanvallen op verschillende punten, maar werden steeds met verlies afgeweerd. Doch, nu voeren zij de rivier hooger op, verspreidden zich hier en daar, maakten zich meester van de plantages aan de rivier *Suriname*, tot aan de *Joden-Savanna*, en van verscheidene aan de *Para-kreek*.

Het gevaar, waarin men, niet slechts voor zijne bezittingen, maar ook voor zijn leven verkeerde, duurde tot den 27sten October, toen de Regeering zich in de noodzakelijke verplichting bevond, over eene brandschatting in onderhandeling te treden, die gelukkig tot stand kwam.

De kolonisten werden door CASSARD bedreigd, dat hij alles te vuur en te zwaard zoude vernietigen, in geval de brandschatting niet uitbetaald werd. De eisch was voor dien tijd zeer hoog, n.l. 40 ten honderd van alle bezittingen der goeode ingezetenen, en bedroeg *f* 747,350 Surinaamsch, of *f* 682,800 Holl. Courant.

CASSARD verliet, met zijne vloot, *Suriname* op den 12^{den} December. De kolonisten hadden gegeven wat zij geven konden, en stelden aldus de Regeering in staat, om van den vijand zoo spoedig mogelijk ontslagen te worden. In het volgend jaar werden de ingezetenen opgeroepen, om van hunne bezittingen nauwkeurige begrootingen over te leggen, ten einde daarop aangeslagen te worden om in de algemeene ramp te deelen.

Tevens werden, met overleg van de aanzienlijkste burgers, pogingen beraamd tot betere verdedigingsmiddelen tegen den buitenlandschen vijand.

De bepalingen, ontstaan uit den aanslag op de inwoners, voor de brandschatting, verwekten veel twist en oneenigheden, en lang duurde het voordat deze zaak geheel ten einde liep. Die aanval van CASSARD beroofde de inwoners niet alleen van 40 percent der waarde hunner bezittingen, maar daaruit vloeiden oneindig grootere nadeelen voort, die onherstelbaar waren, de kolonie een grooten schok toebrachten, den grond tot haar verval legden en, na verloop van jaren, op vele tonnen schats en duizende menschenlevens te staan kwamen.

Gedurende het verblijf van CASSARD hadden verscheidene planters, om van de brandschatting vrij te komen, hunne slaven zoo lang willen verbergen, en hen daarom naar de bosschen gezonden, van waar slechts een klein gedeelte uit eigen beweging terugkwam.

Na het vertrek van CASSARD deed men alle moeite om de achtergeblevenen terug te doen keeren, doch dit was natuurlijk zonder goed gevolg. Zij bleven in de bosschen, sloten zich aan andere wegloopers aan, leefden van den roof en plunderden even als de overige Marrons op de plantages alles uit, totdat de Regeering zich in de noodzakelijke verplichting gebracht zag, hen te beoorlogen, en, na vele bloedige gevechten, een verdrag met hen aan te gaan.

In 1713 hadden de Marrons, welke zich in de wildernissen van *Para* ophielden, een timmerman, op de plantage van GOVERT ANDRIESSEN, om het leven gebracht, en vervolgens alles uitgeplunderd. Dit gaf aanleiding

dat de ingezetenen toen een verhoog opzonden aan de Staten-Generaal, waarin zij klachten tegen de Regeering, wegens de slechte verdedigingsmiddelen, aanvoerden.

Dit adres werd aan het Koloniaal Gouvernement, tot onderzoek, gezonden, en daar men van de gegrondheid der bezwaren ten volle overtuigd was, werd er eene oproeping gedaan, ten einde hierover te beraadslagen, en middelen ter verbetering aan te wenden. Deze bijeenkomsten, waarbij ieder zijn oordeel omtrent de bedoelde zaak, met vrijmoedigheid te kennen gaf, vonden in den loop der maand November 1714 plaats.

Ten aanzien van het *doel*, n.l. de versterking, waren allen eenstemmig van gevoelen, dat dit niet uitgesteld kon worden; — omtrent de *middelen* kon men het niet spoedig eens worden, daar de burgers wel een gedeelte der kosten, maar niet alles dragen wilden. DE GOYER beleefde den afloop niet, daar hij den 28sten Juli 1715 overleed.

Op den 1sten Augustus werd hij plechtig in het fort *Zeelandia* begraven.

Het bestuur werd, op last van het Hof van Politie, krachtens besluit der Societeit, overgenomen door den Kommandeur DE RAYNEVAL en twee Raden van Politie. Dit tusschenbestuur heeft geduurd tot den 22sten Januari 1716, toen JOHAN MAHONY tot Landvoogd werd benoemd.

**Johan Mahony, Gouverneur. Jan
Coetier, Gouverneur.**

1716—1722.

Het eerste werk van den Gouverneur MAHONY bepaalde zich tot het stellen van premiën op het ontdekken der *Klaas-* en *Pedro-dorpen*, voorname schuilplaatsen der *Saramaccaansche* Boschnegers.

De kolonie stond in dien tijd bloot aan de verwoestende aanvallen dier boschbewoners.

MAHONY verbood ook ten strengste, met de benedenlandsche Indianen handel te drijven, dewijl de voor hen daaruit voortvloeiende winsten hen onwillig maakten, om de Regeering behulpzaam te zijn, in het doen van krijgstochten tegen de Marrons. Overigens vinden wij niets meer omtrent zijn bestuur opgeteekend. Hij stierf op den 4^{den} October 1717, en werd vervangen door den Kommandeur DE RAYNEVAL a. i.

JAN COETIER nam den 2^{den} Maart 1718, het bewind van het tusschenbestuur van DE RAYNEVAL over.

Onder zijn bestuur werden, in 1720, door een zilversmid, HAUSBACH genaamd, de eerste koffieboomen hier te lande geplant. Zijn voorbeeld werd door velen gevolgd, en dit viel zoo goed uit, dat men reeds in 1724 eenige boompjes uit den Gouvernementstuin, naar de *Nederlanden* heeft kunnen verzenden. De eerste koffieplantage, welke toen aangelegd werd, was de *Nieuwe-Levant*, in *Beneden-Cottica* gelegen.

Het bestuur van dezen Gouverneur was niet van langen duur; hij stierf den 2^{den} September 1721,

nadat hij den 22sten Juli te voren, de doodstraf op het wegloopen der slaven had ingesteld.

DE RAYNEVAL en 2 Raden van Politie namen, na zijn overlijden, het bestuur waar, tot den 9^{den} Maart 1722. Dit was de laatste tusschenregeering van dezen Kommandeur; want den 3^{den} October verkreeg hij op verzoek zijn eervol ontslag en overleed den 29sten December van het volgend jaar.

Hendrik Temming, Gouverneur.

1722—1728.

Deze Landvoogd werd 1 October 1721 aangesteld en aanvaardde eerst den 9^{den} Maart 1722 de regeering.

Met den landbouw was het, bij zijne komst, zeer goed gesteld. Men bepaalde zich nu niet bij uitsluiting, gelijk vroeger, tot het planten van riet en het bereiden van suiker, maar men begon zich met den meesten ijver op den aanbouw van koffie toe te leggen.

Daar men voor de koffieboomen veel geld gaf, werden deze op eene verregaande wijze gestolen, zoodat de Gouverneur verplicht was, hiertegen strafbepalingen in te stellen.

De Landvoogd bemerkte ook, dat, niettegenstaande de verbodswetten zijner voorgangers, er handel met de Indianen, ja zelfs in het groot, gedreven werd.

Men vertrouwde hun ladingen goederen van groote waarde toe, en het kwam telkens tot hevige geschillen, zoo dikwijls de verantwoording hieromtrent gedaan moest worden. Daarom vaardigde hij nieuwe en gestrengere wetten daartegen uit.

Ook had men getracht, met de bovenlandsche In-

dianen vrede en vriendschap te sluiten, ten einde hen ter beoorloging van de Marrons aan te werven; doch dit wisten de benedenlandsche Indianen telkens tegen te werken.

In 1724 plunderden de Marrons de plantage *Kinderback*, aan de *Commeuwyne* gelegen, terwijl zij de slaven, die niet vrijwillig mede wilden gaan, om het leven brachten. Verscheidene tochten werden toen, doch zonder goed gevolg, tegen hen gedaan.

Ziedaar, lieve kinderen! al de bijzonderheden die wij onder het bestuur van den Gouverneur TEMMING opgeteekend vinden. Hij stierf den 17^{den} September 1727 in deze kolonie.

De Kommandeur JOHANNES BLEY en 2 Raden van Politie namen de regeering waar, tot den 9^{den} November 1728.

**Mr. Carel Emilius Henri de Cheusses,
Gouverneur.**

1728—1734.

DE CHEUSSES werd 26 Juli 1728 tot Gouverneur van *Suriname* aangesteld. Hij kwam eerst in November van dat jaar in de kolonie aan, en aanvaardde het bestuur op den 9^{den} dier maand.

Bij zijne optreding nam hij maatregelen om de stad en hare omstreken uit te breiden en den gezondheidstoestand te verbeteren. Hij wees bepaalde marktplaatsen aan, tot het uitventen van groenten, vruchten, enz.

De buitenwijk *Combé* of voorstad *Zeelandia* was vroeger eene plantage, *Combé* genaamd. Door den eigenaar naderhand verlaten, was dit terrein in den

boezem van het domein teruggekeerd. Een gedeelte daarvan werd in 1728 aangewend om den omtrek van het fort *Zeelandia* uit te breiden. Nieuwe magazijnen, als ook woningen voor de Societeitsslaven, werden aldaar gebouwd. Eerst 70 jaren later werd het overige gedeelte van dat terrein in erven verdeeld en aan de ingezetenen ter bebouwing gegeven. Door het verlaten van deze plantage, zoo als ik u zoo even verhaald heb, was, van het fort *Zeelandia* af, alles bosch en wildernis geworden. De inwoners waren gewoon hunne slaven derwaarts te zenden, om brandhout te hakken. Dit werd op den 27sten Juli 1728 verboden, naardien de slaven zich daar zeer ongeregeld gedroegen, en hunne vereenigingen bekommering verwekten. Voorts werd op den 16^{den} December 1728 bepaald, dat de slaven na 8 uur des avonds zich niet op de straten mochten begeven, dan met schriftelijk verlof van hunne meesters, en voorzien van eene lantaren met eene brandende kaars.

DE CHEUSSES was zeer bemind; de ingezetenen stelden een groot vertrouwen in hem, want hij deed veel ten nutte en in het belang der inwoners, zoodat de tegenstand, ten aanzien eener nieuwe belasting, niet zoo groot was als die anders zoude geweest zijn. Om de ingezetenen van zijne welwillendheid een afdoend bewijs te geven, wendde hij alle pogingen aan om een groot gedeelte van de kosten der kolonie door de Societeit te doen dragen, en het overigens zoodanig te regelen, dat de belasting der burgers zoomin mogelijk bezwarend voor hen viel, vooral dat ze op een ieder evenredig drukte. Hij ging zijne onderdanen in alle opzichten door een goed, zedelijk en godsdienstig voorbeeld voor, en droeg veel zorg voor de instandhouding der Gods- en eeredienst.

Gedurende zijne regeering werd telken jare, in de maand Januari, een algemeenen dank-, vast- en bededag gehouden, tot verheerlijking van den Allerhoogste.

Hij schonk aan de Portugeesche Israëlieten te *Paramaribo*, een stuk land van 140 □ Rijnlandsche voeten, loopende van de *Graven-* naar de *Heerenstraat*, waarop in 1729 eene Synagoge gebouwd werd. Deze jegens de Israëlieten aan den dag gelegde verdraagzaamheid, gevoegd bij zijne vroeger betoonde rechtvaardigheid, om op het schenden hunner graven strenge strafbepalingen te stellen, deed hem de liefde en toegenegenheid winnen der Israëlieten, wier aantal groot was, en waaronder zich vele kundige mannen bevonden.

Tot het jaar 1730 had de Societeit het uitsluitend recht om, van Afrika, slaven te halen. Dit uitsluitend recht heeft tot vele ongeregeldheden aanleiding gegeven. Er werden ter sluik vele slaven te koop gebracht. Hun koopschat werd met suiker voldaan, en dikwijls was er gebrek hieraan, wanneer de belastingen aan de Societeit aangezuiverd moesten worden. Dit gaf aanleiding tot den wisselhandel. De wisselbrieven werden afgegeven ten behoeve der Societeit, doch, dewijl de meeste planters geene fondsen in de *Nederlanden* bezaten, of hunne suiker niet tijdig genoeg verzonden, kwamen die wisselbrieven veelal onbetaald terug, en moest hun bedrag, eerst met interesten, vervolgens met herwissel aan den ontvanger der Societeit uitgekeerd worden.

In 1730 werd het invoeren van slaven, ook voor particulieren, opengesteld; echter bleef de Societeit verbonden tot de jaarlijksche invoering van 2500 Afrikanen.

Kort hierna werden de ingezetenen op nieuw ver-

ontrust, angst en verlegenheid maakten zich van hen meester, op het vernemen van den overmoed der wegloozers. Immers de Marrons ontzagen zich niet, de plantage *Berg en dal*, aan de *Boven-Suriname* gelegen, het eigendom van den Gouverneur DE CHEUSSES, te plunderen.

Terwijl de slaven, op den 28sten Juni 1730, hier bezig waren op het veld riet te kappen, werden zij door de Marrons aangevallen. Deze hadden zich in het nabijzijnde bosch verscholen, en het tijdstip afgewacht, dat de negers hunne hakmessen en houwens zouden nederleggen, om het afgekapte riet, in pontjes, naar den molen te vervoeren. Geheel onverwachts wierpen de Marrons zich op de wapens, overvielen de ongewapende negers, en, ofschoon deze zich heldhaftig met rietstokken verdedigden, moesten zij nochtans voor overmacht onderdoen. De wegloozers ontvoerden vijf vrouwen, waarvan er eene verdronk, toen zij pogingen in het werk stelde om te ontkomen; — eene andere werd zwaar gekwetst. De andere slaven, die in den molen arbeidden, schoten, op het geroep hunner makkers, toe. Trouw aan hunnen meester en gehecht aan hunne vrouwen, zetten zij de wegloozers achterna, en vielen hen onverhoeds zoo dapper aan, dat de vijanden de vlucht namen, met achterlating van alles wat zij geroofd hadden. Slechts een der aanvallers viel in handen der negers; terstond werd hij met de kolfslagen hunner geweren verpletterd. Den slaven van *Berg en dal* werden tot belooning van hunne dapperheid eenige voorrechten geschonken, welke zij altijd behouden hebben.

DE CHEUSSES was een groot voorstander van den landbouw; hij moedigde de planters op allerlei wijze

aan, zoodat men, in het laatst van 1728, zich op de teelt van *cacao* begon toe te leggen, en in het jaar 1733 de eerste verzending daarvan naar de *Nederlanden* bewerkstelligde.

Reeds in 1685 had de Ridder DE CHATILLON, toen hij ter opsporing van eenige weggeloopen soldaten, door zijn vader was uitgezonden bij de *Amazonen-rivier* de *cacao-plant* ontdekt en van daar naar *Paramaribo* overgebracht, doch men was tot de aanplanting daarvan in het groot, nog niet overgegaan.

DE CHEUSSES, die er het voordeel van inzag, moedigde — zooals ik zoo even zeide, — die cultuur aan.

Terzelfder tijd legde men katoen-plantages aan, waarvan de opbrengsten, na zijn overlijden, in 1735, naar *Holland* werden verzonden.

De inrichtingen dezer plantages waren niet zoo kostbaar, als die der suikerstaten; dit deed den aanleg van suikerstaten sterk verminderen. Eerst in latere dagen, toen de koffiëstaten minder begonnen af te werpen, heeft men zich met meer kracht op de teelt van riet beginnen toe te leggen, zoodat de suiker tegenwoordig het hoofdvoortbrengsel dezer kolonie is geworden.

Men bediende zich in het eerst van wind-, later van watermolens, vervolgens van zoogenaamde beestenwerken. De windmolen heeft men spoedig laten varen. In onzen tijd treft men, op de meeste plantages, stoommolens aan.

In vroegeren tijd, lieve kinderen! had de eigenaar, even als oudtijds bij de *Grieken* en *Romeinen*, het recht, om zonder tusschenkomst van de hooge Overheid, zijne slaven in vrijheid te stellen, met dit gevolg, dat

deze terstond in het genot van alle rechten eens vrijen persoons geraakten. Daar echter uit deze handeling, in den toenmaligen stand van zaken, binnen deze kolonie, vele ongeregeldheden begonnen te ontstaan, werd het noodzakelijk geacht, dat het vrijgeven als eene daad van het hoogste gezag aangemerkt werd, en daaraan zoodanige verplichtingen werden gehecht, als de maatschappelijke orde vorderde.

Te dien einde werden, op den 28sten Juli 1733, eenige wettelijke bepalingen afgekondigd, welke bij het vrijgeven van slaven moesten opgevolgd worden.

De toestand der slavenbevolking baarde steeds veel zorg, terwijl de wegloopers bij voortduring de kolonie bleven verontrusten. Er was dus behoefte aan krijgsmacht, om de orde te handhaven en den overmoed te be- teugelen. Om hieraan te voldoen werden groote kosten vereischt.

Na vele vruchteloze pogingen werd er eindelijk, op den 8sten December 1733, tusschen de Directeuren der Societeit, de Raden van Politie en de ingezetenen eene overeenkomst gesloten wegens de versterkingsmiddelen der kolonie.

Volgens deze overeenkomst zouden de benoodigde vestingwerken binnen zeven jaren voltooid zijn. De Societeit zou, gedurende dien tijd, jaarlijks *f*20,000 en de kolonisten *f*60,000 opbrengen. Doch in plaats van zeven, heeft het twaalf jaren geduurd, voordat hieraan een einde kwam.

Onder de plannen, die men gevormd had, was de aanbouw van het fort *Nieuw-Amsterdam* het belangrijkste. Het mocht den Gouverneur DE CHEUSSES echter niet vergund zijn, den aanleg daarvan te beleven.

Op den 1sten Februari 1734, denzelfden dag, dat

er oproeping gedaan werd aan de ingezetenen, om opgave van hunne huizen en erven te doen, waarvan de huurwaarde strekken moest tot grondslag van de belasting, overleed deze waardige man, dien de ingezetenen oprecht beminden en hoogschatten.

Tusschenbestuur van den Kommandeur Johan François Cornelis de Vries met 2 Raden van Politie. Jacob Alexander Henri de Cheusses. De Kommandeur de Vries en 2 Raden. 2 Raden. Joan Raye.

1734—1737.

Het bestuur werd, na het overlijden van den Gouverneur DE CHEUSSES, waargenomen door den Kommandeur DE VRIES en 2 Raden van Politie, tot den 14^{den} December 1734, toen het, door den benoemden Gouverneur JACOB ALEXANDER HENRI DE CHEUSSES (broeder des overledenen), die op den 11^{den} te voren, met het schip *Lucretia*, kapitein GERRIT KLINKERT, was aangekomen, werd overgenomen.

Met dezen Gouverneur werd, op aanbeveling van den beroemden professor H. BOERHAVE, door de Directie der Sociëteit, om aan het verlangen der koloniale Regeering te voldoen, de botanist (kruidkundige) ISAAC ELIASER AUGAR uitgezonden. Hij was tevens lijfarts van DE CHEUSSES. Een kruidtuin werd toen door AUGAR aangelegd, welke aan de verwachting ten volle beantwoord heeft.

De regeering van dezen DE CHEUSSES duurde slechts

zeven weken; hij stierf op den 25sten Januari 1735, na eene ziekte van acht dagen.

Onder zijn bestuur werd, in 1734, de eerste steen gelegd van het fort *Nieuw-Amsterdam* aan de samenvloeiing van de *Suriname* en *Commewyne*; alzoo op een zeer geschikt punt, ter bestrijding van aankomende vijandelijke schepen.

Na het overlijden van DE CHEUSSES trad het tusschenbestuur (DE VRIES) wederom op. DE VRIES overleefde DE CHEUSSES niet lang. Na zijn overlijden, op den 4^{den} Maart 1735, wilde de kapitein PIETER BLEY met de twee Raden van Politie het bestuur aanvaarden. Doch naar aanleiding der bestaande bepalingen mocht hij geene zitting hebben in het Hof van Politie, zoodat vele botsingen daaruit zijn ontstaan, die nochtans gelukkig, door de toegevendheid van kapitein BLEY, vermeden werden.

Het onvolmaakt tusschenbestuur, bestaande uit de twee Raden van Politie, onder het voorzitterschap van GERRIT PATER, hield, tot geluk der ingezetenen, spoedig op, daar de benoemde Gouverneur JOAN RAYE, den 22sten December 1735, in *Suriname* aankwam.

Gedurende zijn bestuur heeft men met allen ijver aan de forteres *Nieuw-Amsterdam* gewerkt. Om den arbeid gemakkelijk te maken, had de Regeering, in Juni 1735, in het algemeen toegelaten, om aan den hoek der *Commewyne*, bij het nieuwe fort, hout te vellen, en van daar te vervoeren; deze toelating werd, 4 Mei 1737, ingetrokken.

RAYE had zijn ontslag verzocht, hetwelk eerst, den 4^{den} November, na zijn overlijden bij het Hof van Politie werd ontvangen.

**Gerard van de Schepper, Gouverneur-
Generaal.**

1737—1742.

RAYE werd vervangen door GERARD VAN DE SCHEPPER den 11^{den} Augustus, als provisioneel Gouverneur; vervolgens 4 November 1737 als Gouverneur ad interim, en eindelijk den 1sten April 1738 als Gouverneur-Generaal ingehuldigd, welke titel van Gouverneur-Generaal het eerst door *hem* is gevoerd geworden.

Onder zijn bestuur werden de werkzaamheden aan het fort *Nieuw-Amsterdam* niet met dien ijver voortgezet, als het gewicht der zaak gebiedend vorderde. Echter werd den 6^{den} December 1741 bepaald, dat geene schepen, van welken aard ook, de rivier *Suriname* tot voor *Paramaribo* zouden mogen opzeilen, zonder *Nieuw-Amsterdam* aan te doen, en zich aldaar behoorlijk te laten verkennen.

Ten gevolge van misbruik van gezag, werden onderscheidene klachten over dezen Gouverneur aan de Directeuren der Societeit gezonden, waartegen hij zich niet behoorlijk heeft kunnen verdedigen. De Societeit zag zich verplicht, aan het verlangen der ingezetenen gehoor te geven, en VAN DE SCHEPPER werd op den 15^{den} October 1742 ontslagen.

**Mr. Jan Jacob Mauricius, Gouverneur-
Generaal.**

1742—1751.

Mr. JAN JACOB MAURICIUS werd benoemd op den 7^{den} Februari 1742, en kwam in *Suriname* op den 15^{den} October van dat jaar aan.

Reeds in het eerste jaar zijner regeering werd door de Staten-Generaal aan WILHELM HACK en de zijnen een *Octrooi* verleend, voor een tijdvak van 12 jaren, om, aan de *Boven-Suriname*, ten hunnen voordeele, onderzoek te doen naar edelgesteenten of andere handelbare delfstoffen, welke zij daar mochten vinden. HACK en de zijnen ontvingen eenige voorrechten tot aanmoediging hunner onderneming. Om het benoodigde geld te verkrijgen, richtten zij eene Maatschappij op, onder den naam van *Geoctroieerde Surinaamsche Mineraal-Compagnie*, bestaande uit 128 aandeelen, ieder groot zeven honderd vijftig gulden.

Tusschen de plantage *Berg en Dal* en onbebouwde landerijen, werd hun eene streek lands, van tien mijlen in den omtrek, door de Societeit geschonken, ten einde het onderzoek aan te vangen.

Aanvankelijk hebben zij eenig erts naar de Nederlanden gezonden, doch dit is van zoo weinig waarde bevonden, dat daarmede de kosten niet goed gemaakt konden worden. Ook stortte een gedeelte van den berg in, waardoor 40 arbeiders levend begraven werden. Kort hierna verlieten de overgeblevene mijnwerkers de bestuurders. Sommigen beweren, dat de ongezonderheid van het klimaat, anderen weder, dat de slechte behandeling, welke zij daar ondervonden, hen daartoe had aangezet.

Dit stuk land, bekend onder den naam van *Ketona*, later in een houtgrond herschapen, is tot het jaar 1839 door particulieren beheerd geworden ten behoeve van de aandeelhouders in de bestaan hebbende Compagnie en werd toen aan J. J. B. DE MESQUITA verkocht, die er eigenaar van gebleven is tot 1879.

MAURICIUS, lieve kinderen! had de handen met alles

vol. Hij trachtte de belangen der ingezetenen te bevorderen; hij moest de verzuimen van zijnen voorganger ten opzichte der vestingwerken herstellen.

Gedurende de laatste jaren waren zeer vele misbruiken ontstaan. De Raden van Politie hadden zich de grootste macht toegeëigend. Zij deden wat hun behaagde, of met hun belang het meest overeenkwam. Zedeloosheid en losbandigheid heerschten allerwegen. De jaarlijksche plakaten ter viering van den dank-, vast- en bededag gaven aanleiding tot openbare spotternij.

De slaven maakten gebruik van de oneenigheden, welke er tusschen hunne meesters bestonden. De schandelijkste mishandelingen, de afschuwelijkste gruwelen tegen de arme Afrikanen vonden toen plaats, — dat dan ook gedurig hunne ontvluchting ten gevolge had; ook herhaalden de Marrons hunne invallen.

In zoodanigen toestand vond MAURICIUS, bij zijne komst, *Suriname*.

MAURICIUS had vroeger in de *Nederlanden* aanzienlijke posten bekleed, en veel ervaring opgedaan; derhalve bemerkte hij spoedig waaraan het kwaad toe te schrijven was, terwijl hij zich van de gegrondheid der klachten tegen zijnen voorganger overtuigde.

Hij verbood het lichtvaardig *zweren* en *vloeken*, het *ontheiligen* van *Gods naam*, schreef een dank-, vast- en bededag uit, en men wachtte zich wel om dezen tot voorwerp van spot te maken.

Hij deed ook alle moeite om de rechtspleging bij het Hof van *Civiele Justitie* op eenen goeden voet te brengen, zoodat gedurende zijn bestuur een menigte bepalingen door dat Hof gemaakt werden, waarvan vele in onze dagen nog opgevolgd worden.

Ook vaardigde hij eene verbodswet uit tegen de

schandelijke gewoonte, om veroordeelden tot tepronkstelling, met vuilnis enz. te werpen; iets, dat in dien tijd zeer in gebruik was.

In 1745 ontstond een zware brand op de *Knuffelsgracht*; doch, door tijdige hulp, werd men spoedig meester van het vuur.

Het volgend jaar, 1746, woedde in de geheele kolonie een hevige boschbrand, veroorzaakt door langdurige droogte. De rook welke daardoor ontstond was zoo sterk, dat het ademhalen belemmerd werd, en men, op eenige passen afstands, de voorwerpen niet onderscheiden konde.

Omstreeks vijf weken duurde dit, toen het den goeden God behaagde, door zware regens, het vuur te blusschen, dat door geene menschelijke kracht in vier weken tijds had kunnen geschieden.

Op den 3^{den} April 1747 werd het kerkgebouw der Luthersche gemeente, waarvan de eerste steen gelegd was op den 2^{den} September 1744, plechtig ingewijd.

Ofschoon reeds ten tijde van VAN SOMMELSDYCK pogingen aangewend waren, om de Heidensche bevolking te bekeeren, was dit zonder gevolg gebleven.

Eerst den 1sten Juni 1747 werd de Heilige doop, door den Hervormden predikant Ds. DE RONDE, toegediend aan een neger, BENJAMINGenaamd, toebehorende aan de Societeit.

BENJAMIN legde zijne geloofsbelijdenis af met zeer veel waardigheid, in tegenwoordigheid van den Gouverneur MAURICIUS en vele aanzienlijke dames en heeren.

Van het jaar 1739 af begonnen de *Moravische Broeders* zich onder de Indianen te begeven. Welke offeringen, welke ontberingen hebben die waardige

mannen zich niet moeten getroosten! Welke ruwe bejegeningen hebben die zelfverloochenende zielen niet moeten verduren! Doch zij hebben zich daaraan niet gestoord. Ofschoon aanvankelijk hunne pogingen zonder gevolg bleven, gelukte het hun eindelijk, Gods Woord onder deze zwervende stammen te verkondigen, en licht, troost en hoop aan de Heidenen te schenken. De eerste, die door de Broeders gedoopt werd, was eene Indiaansche vrouw, in het jaar 1748, terwijl de eerste negerslaaf, op den 21sten Juli 1776, van hen den Heiligen doop ontving, bij welke gelegenheid hij den doopnaam van CRISTIAAN kreeg.

Later, in het jaar 1788, werd hun, door den Gouverneur JAN NEPVEU, de vergunning gegeven om een kerkje te *Paramaribo* te bouwen.

Gedurende de laatste jaren werden er proeven genomen tot kolonisatie met Zwitsersche boeren, welke alle mislukten. In 1747 zond de Baron de SPÖRCKE, als eene laatste proef, nog eenige familiën naar *Suriname*. Het Gouvernement schonk hun het *Oranje-pad*, tusschen *Boven-Suriname* en *Saramacca* gelegen, om daar den landbouw uit te oefenen, en bovendien gereedschappen, slaven en vee. In den aanvang genoten de volkplanters vele voordeelen, doch hunne ongebondene levenswijze, het misbruik van sterken drank, onderlinge twisten, enz. enz. deden de onderneming spoedig vervallen, en eindelijk te niet gaan.

De gruwelijkste mishandelingen jegens de slaven vonden nog altijd plaats. De Marrons van hunne zijde hielden niet op, plantages te plunderen en andere negers tot ontvluchting aan te zetten, ten einde zich bij hen aan te sluiten.

Het Bestuur besloot toen om eenen geregelden krijgstocht tegen de Marrons te ondernemen, en hen tot onderwerping te brengen.

Op den 8sten Augustus 1749 werd er eene oproeping gedaan van degenen, welke geneigd waren deze tochten mede te maken, waartoe zich een groot aantal mannen aanmeldde. Een bededag werd op den 18^{den} Augustus uitgeschreven, om het welgelukken dezer onderneming ten nutte der ingezetenen, van den Allerhoogste af te smeeken.

Het was dan onder bevel van den Kapitein-Luitenant CAREL OTTO CREUTZ, dat deze tocht, met soldaten, burgers en vertrouwde slaven ten uitvoer gebracht werd. De Marrons kregen eene geduchte nederlaag; hunne dorpen werden verwoest. CREUTZ zond toen gidsen naar hen, om met hen te onderhandelen. Bij hunne terugkomst brachten de afgevaardigden aarde, boog en pijlen mede, ten teeken van onderwerping. CREUTZ beloofde het Opperhoofd ADOE, dat hij hem in het volgend jaar geschenken zou zenden, en gaf hem toen een rotting met zilveren knop, waartegen ADOE hem een boog en pijlkoker uitreikte, als bewijs, dat hij, tot aan de sluiting van den vrede, geene vijandelijkheden tegen de blanken zoude ondernemen. Den 11^{den} December 1749 keerde CREUTZ met de zijnen te *Paramaribo* terug.

De heer PICOLET werd toen met twee blanken en twintig slaven gezonden, om de beloofde voorwerpen te brengen; doch onderweg werden zij overvallen en vermoord door het Opperhoofd van het *Papa-dorp*, SAMSAM genaamd, die zich de geschenken toeëigende. Daar ADOE het beloofde, op den bepaalden tijd, niet ontving, meende hij dat de blanken hem hadden misleid,

en slechts op gewapende hulp uit *Europa* wachtten, om hem te beoorloggen, en hij dus van zijnen kant niet verplicht was wapenstilstand te houden; hij begon dus weer de plantages aan te vallen.

In Februari 1750 werden de ingezetenen voor een jaar van gerechtelijke vervolging vrijgesteld, daar zij uit hoofde van den oorlog in *Europa*, waardoor de schepen wegbleven, buiten staat waren, de producten weg te zenden of hunne wisselbrieven van betaling te verzekeren.

De ingezetenen in het algemeen hielden veel van MAURICIUS, en deze maatregel overtuigde hen nog meer, dat hij het goed meende.

Eenige aanzienlijken echter, die door hunnen vermogenden invloed veel konden uitrichten, en van wie verscheidene standen afhankelijk waren, leefden met hem in oneenigheid, omdat hij hunne eigenliefde gekwetst had, door hun meermalen in het openbaar hunne zedeloosheid te verwijten. Hij wist ook, dat zij hem haatten: welke gesprekken er gevoerd werden, hoe zeer men poogde anderen tegen hem op te ruïnen en de gemoederen te verontrusten door zelf uitgedachte gevaren.

Hij maakte toen verbodswetten *tegen het voeren van lasterlijke geruchten ter verkrachting der waardigheid van ambtenaren en gevestigde autoriteiten; tegen het uitstrooien van valsche geruchten ter verontrusting van de gemoederen der goede ingezetenen; tegen het in omloop brengen van alle zoodanige geschriften, waardoor het Gouvernement in zijne waardigheid zoude worden gekrenkt, enz.*

Mevrouw AUDRA, die, ten gevolge van echtverbind-

tenissen, (zij was weduwe van de Gouverneurs HENDRIK TEMMING, C. H. E. DE CHEUSSES en JOAN RAYE en van de predikanten AUDRA en DUROISIN,) grooten invloed op den gang der zaken uitoefende, en SALOMON DUPLESSIS, die aan het hoofd van een der aanzienlijkste geslachten dezer kolonie stond, waren de hevigste tegenstanders en de bitterste vijanden van den Gouverneur MAURICIUS.

DUPLESSIS had, door zijne betrekking als Raad van Politie, zijn rijkdom en aanzien, veel invloed op zijne medeburgers. Hij schepte er het grootste vermaak in, den spot te drijven met alles, wat de Gouverneur in het werk stelde tot herstel der orde; ja zelfs schroomde hij niet, in de Raadsvergaderingen de grootste onaangenaamheden te weeg te brengen.

In het kort, de geschillen tusschen beiden liepen zoo hoog, dat daaromtrent verscheidene vertoogen naar het Bestuur in de *Nederlanden* opgezonden werden.

Zooals de zaken in 1750 stonden, konden ze met geene mogelijkheid blijven, zonder *Suriname* aan de grootste gevaren bloot te stellen, want DUPLESSIS en zijne aanhangers zouden alles aan hunne gekwetste eigenliefde opgeofferd hebben.

De Staten-Generaal wendden zich toen tot Zijne Doorluchtige Hoogheid den Prins *van Oranje-Nassau*, Stadhouders der *Vereenigde Nederlanden*, ten gevolge waarvan de Heeren HENDRIK ERNST BARON DE SPÖRCKE, Mr. CAREL BOSSCHAERT en Mr. JERONIMUS DE SWART STENIS in commissie gesteld werden, om zich naar *Suriname* te begeven, tot het inwinnen van inlichtingen omtrent de geschillen, welke er tusschen de Regeering en eenige ingezetenen bestonden, en om deze oneenigheden zooveel mogelijk tot een goed einde te brengen. Tot het

goedmaken der kosten van deze Commissie moesten de burgers eene belasting opbrengen van *f* 1 per hoofd, en een dubbel lastgeld op alle inkomende en uitgaande schepen.

De Commissie kwam te *Paramaribo* in December 1750 aan, en riep terstond elkeen op, om zijne klachten aan haar voor te dragen. De klachten kwamen slechts van de zijde van DUPLESSIS en zijne aanhangers in, en men bemerkte spoedig hoe de vork in den steel zat.

De Commissie ontsloeg, 23 April 1751, den Gouverneur MAURICIUS eervol en zond hem naar de *Nederlanden*, ten einde aldaar zich te verdedigen.

Dewijl de oneenigheden slechts tusschen den Gouverneur en DUPLESSIS bestonden, kwam alles spoedig tot een gelukkig einde, en de Commissie verliet *Suriname*, nadat zij het bestuur aan den Baron DE SPÖRCKE had overgelaten.

Het proces tusschen MAURICIUS en DUPLESSIS gevoerd, heeft veel gerucht gemaakt. De Gouverneur werd ten volle vrijgesproken van al de beschuldigingen, welke DUPLESSIS tegen hem had ingebracht, terwijl DUPLESSIS in de kosten van het proces veroordeeld werd; later mocht hij niet weer in *Suriname* komen. Hij liet eene dochter na: MARIE SUSANNA DUPLESSIS, wier naam, door menige gruweldaad, in herinnering gebleven is. Hare grafzerk vindt men nog in de *Hervormde kerk*; daarop staat te lezen:

„MARIA SUSANNA DUPLESSIS,
geboren in *Suriname* 10 Maart 1729,
ontslapen 6 October 1795.

Eyndelijk ben ik tot rust gekomen !”

MAURICIUS heeft naderhand in *Hamburg* een aanzien-

lijken post bekleed, en overleed aldaar op den 21sten Maart 1768, in den ouderdom van zes en zeventig jaren. Zijn laatste overschot werd naar *Purmerend* overgebracht, en daar in zijn familie-grafkelder bijgezet.

**Baron de Spörcke a. i. Wigbold Crommelin,
Kommandeur a. i. Pieter Albert van der Meer,
Gouverneur-Generaal.**

1751—1756.

De Paron DE SPÖRCKE maakte een einde aan de tweespalt, welke er plaats had, bracht de wederspanningen op het standpunt waar zij behoorden, en handhaafde overal rust en orde.

Hij verbood ten sterkste om slaven langs de straat te laten werken en week- of maandgeld op te brengen, zonder dat de bronnen bekend waren, waaruit zij die gelden putten. Ook heeft hij pogingen aangewend, om de Societeit over te halen, hem in staat te stellen, tegen de Marrons, die alles dreigden te vernielen, krachtige maatregelen te nemen.

Gewis, mijne vrienden! ware er nog meer van hem te verwachten, en zoude hij zijne kunde en ervaring, zijn aanzien en vermogen ten nutte der kolonie aangewend hebben, indien de draad zijns levens niet zoo spoedig ware afgesneden. Hij overleed op den 7^{den} September, nauwelijks een jaar en 4 maanden na zijne benoeming.

De Kommandeur WIGBOLD CROMMELIN nam het bestuur a. i. waar. Deze waardigheid werd hem betwist door den Baron VERSCHUER, die zich van den 15^{den} September 1752 af tot den 2^{den} Februari 1753 aan het

bestuur plaatste. Een brief van de Prinses-Gouvernante en van de Directie der Societeit (31 Januari 1753) bevestigde CROMMELIN evenwel als waarnemend Gouverneur.

CROMMELIN had zijne beste levensjaren in *Suriname* doorgebracht, en veel tot bevordering van den bloei der kolonie in het werk gesteld. Hij was Kommandeur onder de drie laatste Gouverneurs. Gedurende het tusschenbestuur van ruim twee jaren, had CROMMELIN alles aangewend om eene goede overeenstemming met de Raden der beide Hoven te onderhouden, en met de aanzienlijkste ingezetenen ten nutte van het algemeen, krachtig mede te werken. Hij droeg de belangen der kolonie aan de Societeit voor, en toonde de noodzakelijkheid aan om de krijgsmacht te versterken, ten einde geregelde tochten tegen de Marrons te kunnen beginnen, daar deze niet ophielden plantages te plunderen, te moorden, en andere negers tot het ontvluchten aan te zetten.

Op den avond van den 18^{den} October 1754, kwam de benoemde Gouverneur PIETER ALBERT VANDER MEER hier aan. Deze Landvoogd was een man van aanzienlijke geboorte, Kolonel der cavalerie, in dienst der Vereenigde Nederlanden. Zijne inhuldiging vond met de meeste plechtigheid plaats, op Maandag den 21sten October. Men bracht hem gelukwenschingen toe; die door hem met hartelijkheid werden beantwoord, terwijl de eerste Raad van Politie, als volksvertegenwoordiger, in eene treffende toespraak, de hulde van dankbare erkenenis toebracht aan CROMMELIN, voor alles, door hem in het werk gesteld, om die goede verstandhouding te behouden, waardoor men, in eendracht en vriendschap, het nuttige had kunnen volbrengen.

Onder het bestuur van dezen Landvoogd werd de proefneming eener nieuwe kolonisatie, aan het *Oranje-pad*, bij *Para*, voortgezet. Daartoe waren reeds in Augustus 1754, 80 slaven, waaronder 30 vrouwen, aangekocht, om, onder opzicht van twee blanken, kostgronden aan te leggen. VAN DER MEER maakte in December van dat jaar, nadere bepalingen voor degenen, die zich aan de nederzetting zouden wenschen aan te sluiten.

Aanvankelijk scheen de proefneming aan de verwachting te beantwoorden. Door de toegezegde voordeelen uitgelokt, hadden vele personen zich op het *Oranje-pad* gevestigd; doch weldra werden er klachten door de kolonisten tegen de bestuurders aangeheven, en een ernstig onderzoek deed overtuigend blijken, dat het terrein onvruchtbaar en de levensmiddelen onvoldoende waren, terwijl heerschende ziekten den arbeid onmogelijk maakten. Ten gevolge daarvan werd het établissement, dat met het doel om een voormuur tegen de wegloopers op te richten, in het leven was geroepen, op last der Societeit opgeheven.

VAN DER MEER ontdekte vele leemten en gebreken in verschillende takken van bestuur, en in de behandeling van rechtszaken. Hij wenschte zooveel mogelijk verbetering aan te brengen, doch hij ontmoette zeer vele moeielijkheden, waaronder vooral de gedurige geschillen tusschen de onderscheidene autoriteiten onderling, geteld moeten worden. Toen men eindelijk de handen ineensloeg, om, met den Gouverneur, tot bevordering van het algemeen belang mede te werken, trad de dood in het midden en ontrukte VAN DER MEER aan het bestuur des lands. Hij overleed op Dinsdag den 24sten Augustus 1756.

**Jan Nepveu, Gouverneur-Generaal a. i. Wigbold
Crommelin, Gouverneur-Generaal a. i. later
effectief.**

1756—1768.

Na den dood van VAN DER MEER werd er een gesloten brief van de Directie der Societeit gevonden, welke bij afwezigheid of overlijden van den Gouverneur, ontzegeld moest worden. De Raad werd bijeengeroepen, en de brief geopend. Daaruit bleek, dat JAN NEPVEU, een man, die alle klassen van administratie, van onder af, had doorgelopen, en thans Secretaris van het Hof, door de Societeit tot Gouverneur-Generaal a. i. was benoemd; want CROMMELIN was toen met verlof in *Nederland*.

Dit besluit veroorzaakte vele botsingen en verwaringen. NEPVEU herstelde zich zoo spoedig mogelijk van de ontsteltenis, welke deze onverwachte en verblijdende gebeurtenis hem had veroorzaakt; hij hield toen eene zeer gepaste toespraak, waarin hij de Raden van Politie verzocht, hem met vriendschap en eensgezindheid bij te staan in deze zoo moeilijke betrekking.

Gij kunt begrijpen, lieve lezers! dat de Raden zeer spijtig waren, NEPVEU boven hen verheven te zien. Het ontbrak echter niet aan gelukwenschen, verzekeringen en betuigingen van vriendschap.

Op den 27sten Augustus van ditzelfde jaar, werd besloten een tocht te doen ter verstrooiing van een

dorp der Marrons, aangewezen door den neger *Codjo*, toebehoorende aan den Raadsheer BLEY.

Daar het echter gebleken was, dat de kas tegen de wegloopers geene fondsen bezat om de krijgsmacht te onderhouden, werd eene verhooging dier belasting ingevoerd. Zelfs deze verhooging verbrak de goede verstandhouding niet tusschen de Regeering en de burgers. De winnende hand is steeds mild. Het ging met den landbouw allervoortreffelijkst, en de prijzen der producten stonden zeer hoog. Iedereen trok voordeel van den bloeienden staat der kolonie; men had er dus het grootste belang bij, dat de soldaten goed betaald werden, opdat zij hunnen plicht behoorlijk uitoefenen konden.

CROMMELIN kwam den 21sten Januarij 1757 hier terug als Gouverneur-Generaal a. i., en JAN NEPVEU keerde tot zijne vorige betrekking terug. In Maart van dit jaar werd CROMMELIN als Gouverneur-Generaal bevestigd.

Kort na de inhuldiging van CROMMELIN, werd een korps vrijwillige burgers opgericht tot het houden van posten en het doen van tochten tegen de Marrons, daar er een opstand ontstaan was in de *Tempatie-kreek*, in *Boven-Commewyne*. De oorzaak van dezen opstand komt hierop neer:

De meeste plantages, aan deze kreek gelegen, waren houtgronden. De arbeid der slaven bestond in het vellen van boomen, waarvan vierkant hout en planken vervaardigd werden. Doordien deze slaven zich altijd trouw aan hunne meesters betoond, — de invallen van wegloopers van hunne plantages geweerd, — en onderscheidene tochten tegen hen gemaakt hadden,

genoten zij van hunne meesters eenige voorrechten. Ook bezaten zij eenig vee en gevogelte, en landerijen met aardvruchten beplant; daarenboven konden zij den afval van het hout verkoopen. De slaven van eene dezer plantages, welke toebehoorden aan den Raad van Politie MARTIN, verzetten zich tegen hunnen meester, toen hij hen op eene suikerplantage wilde overbrengen. De Directeur dezer plantage, BRUYÈRE genaamd, gaf MARTIN den raad om hen met geweld te vervoeren, ja zelfs gebonden in de ponten over te brengen. Zij vielen toen verwoed op den Directeur aan, hieuwen hem de handen af, terwijl de soldaten, welke tegen hen afgezonden waren, gedood of mishandeld werden, waarna zij de bosschen inliepen en zich bij andere wegloopers in de *Boven-Suriname*, onder het Opperhoofd ARABIE, aansloten.

Eenige dagen na den opstand werd de kapitein JOHAN FREDERIK MEYER tegen hen afgezonden, doch deze moest, met verlies van dertig man, terugkeeren.

De wegloopers in de *Tempatie* bezaten acht dorpen en waren 1600 in getal. Zij liepen vervolgens verscheidene plantages af, en gaven in 1758 te kennen, dat zij niet ongeneigd waren, een verdrag met de blanken aan te gaan.

Daarop werden door het Bestuur twee vertrouwde slaven, COFFIE en CHARLES-TOWN, bij ARABIE gezonden om te onderhandelen.

Het Opperhoofd ARABIE ontving deze afgevaardigden vriendschappelijk en gaf te kennen, dat het Bestuur een of twee blanken bij hem moest doen komen, om over het verdrag te spreken.

Te dien einde boden zich vrijwillig aan: JAMES ABERCROMBIE, oud-Commissaris, en JOHAN RUDOLPH ZOBRE.

Hun werden de negers COFFIE en CHARLES-TOWN, welke door het Gouvernement vrijgekocht waren, toegevoegd. Den 30sten September 1759 vertrokken zij uit *Paramaribo* en op 8 October begonnen de onderhandelingen.

De kalmte, die gedurende dien tijd heerschte, werd door den Gouverneur ten nutte gemaakt, om zijne aandacht op den gezondheidstoestand der bevolking te vestigen.

Reeds had hij in 1758, aan de kolonie een zeer belangrijken dienst bewezen, door het stichten van het hospitaal in de *Gravenstraat*.

Intusschen werden de onderhandelingen voortgezet. Eerst in 1760, en wel den 29sten October, kwamen de vredes-overeenkomsten met de opstandelingen tot stand; zij werden gesloten en bezworen op de plantage *Auca*, in *Boven-Suriname*. De Majoor MEYER was aan het hoofd onzer afgevaardigden, en de neger PAMBO aan de zijde der Marrons. De blanken werden genoodzaakt, den eed, op de wijze der negers, te bevestigen. Beide partijen moesten namelijk eenige droppels bloed uit den arm in een *kalabas* (eet- en drinkgereedschap) met water doen vallen, waarin een weinig aarde gemengd was. Iedereen dronk daarvan een weinig, daarna sprengden zij eenige droppels op den grond, en sprak hun *Obia-man* (ziener, of profeet) den vloek uit over degenen, die dit verbond zouden verbreken; waarna beide partijen uitriepen: *Na so!* dat is: *Amen!* Er volgde toen eene gewenschte rust, en den 18^{den} April 1761 begaven zich JAMES ABER CROMBIE en JOHAN RUDOLPH ZOBRE ten tweeden male bij de *Aucaners*, om het vredesverdrag te bekrachtigen, hetwelk op den 22sten Mei plaats greep.

De Marrons van *Saramacca* sloten eerst den 19^{den}

September 1762 een verdrag met de blanken. In de met hen gesloten overeenkomst, was onder anderen bepaald, dat zij geene ontvluchte slaven bij zich zouden houden, maar hen zouden verdrijven of aan het Gouvernement, tegen vanggeld, overleveren.

De slaven werden hierover zeer misnoegd en een groot aantal vluchtte naar andere gedeelten der bosschen. In Februari 1766 begonnen *deze* de kolonie te verontrusten, en gingen daarmede gewelddadig voort, zoo als straks blijken zal.

De groote kosten, die de tochten tegen de negers veroorzaakten, deden zulk eene schaarschheid aan geld ontstaan, dat de Gouverneur, in overleg met de leden van den Raad, in 1763 en 1764, papieren- of kaartengeld in omloop bracht, tot een bedrag van f 400,000.

De gedurige aanwas der vrije bevolking, door de komst van vele buitenlanders, die hier hun fortuin kwamen beproeven, deed *Paramaribo* in uitgebreidheid toenemen.

Reeds in 1712 telde men er 500 huizen; veertig jaren later waren zij tot bijna 700 aangegroeid. Breede straten, met oranjeboomen beplant, pleinen en verscheidene openbare gebouwen, versierden de stad. Men leefde er onbezorgd en dacht niet eens aan het gevaar van brand, althans er waren geene blusmiddelen aanwezig; iets, dat verwondering moet baren, als men in aanmerking neemt, dat de huizen van hout gebouwd en meestal met *tas* (palmloof) gedekt waren. Die zorgeloosheid werd streng gestraft. In den nacht van den 18^{den} op den 19^{den} April 1763 werd de stad, door eene zware vuurramp, heerlijk geteisterd. Een aantal huizen werd in de asch gelegd, waardoor veel verloren ging. Nu begon men naar brandspuiten om te

zien en singels in plaats van tas te gebruiken. De aller-eerste brandspuiten werden in het volgend jaar aangebracht.

Bij zware droogte had men overal gebrek aan drinkwater; uit dien hoofde en uit voorzorg voor het ontstaan van brand, delfde men in 1764 bronputten op de openbare straten. Bij het graven der put, op den hoek van de *Heeren- en Wagenweg-straten*, werd eene ader gevonden, die stofgoud scheen te bevatten. Het onderzoek heeft echter niet aan de verwachting beantwoord. In 1763 en in 1764 woedde de kinderziekte, door een slavenschip aangebracht, allerhevigst, en richtte eene groote vernieling onder de slaven aan. De Landvoogd deed alles wat in zijn vermogen was, om die ziekte tegen te gaan. Men zegt, dat de achteloosheid waarmede de lijken begraven werden, veel had bijgedragen om de besmetting uit te breiden.

In dien zelfden tijd begon men voor het eerst de uitbreiding te bespeuren van eene andere vreeselijke ziekte, n.l. *de lepra* of melaatschheid. Meermalen had de Regeering verboden om Afrikanen, die ingevoerd werden en aan deze ziekte leden, te verkoopen. Doch er bestonden geene bepalingen, waarbij de nieuw ingevoerde negers aan eene schouwing onderworpen waren, en de hebzucht voerde menigeen er toe, om, voor een geringen prijs, besmette slaven te koopen, als ze slechts in staat waren eenigen arbeid te verrichten.

In het eerst bouwde men hospitalen voor deze lijders, in de stad, doch later werden ze buiten de stad verpleegd. Niettegenstaande de genomene voorzorgen breidde die ziekte zich uit, en plantte zich voort tot op onze dagen.

Om de misbruiken tegen te gaan, welke er in de

uitoefening der geneeskundige wetenschap plaats vonden, werd den 14^{den} Mei 1763 bepaald, dat voortaan niemand als heelmeeester zoude mogen optreden, dan na het afleggen van een *examen*, ten overstaan van personen, door het Hof benoemd, of, na overlegging van een bewijs wegens in de *Nederlanden* afgelegd examen.

In 1766 werden, van den 21sten tot den 23sten October, bij tusschenpoozingen, hevige schokken van aardbeving gevoeld. Ongelukken of vernieling onderzond men niet; slechts één man verloor het leven, door uit een venster te springen.

Het pad van *Wanica* werd 1767 opengekapt, en het Kanaal van dien naam gegraven, omdat het Bestuur den weg te land naar *Para* gemakkelijker wilde maken. Langs dit kanaal werden later stukjes land uitgegeven en bebouwd.

In het volgend jaar 1768 (22 November) verzocht en verkreeg de Gouverneur verlof tot eene reis naar de *Nederlanden*. Hij bleef echter tot den 11^{den} November 1770 in *Suriname*, toen hij, na zijn eervol ontslag verkregen te hebben, naar *Holland* vertrok.

Gedurende den verloftijd van CROMMELIN werd JAN NEPVEU, destijds eerste Raad Fiskaal, tot Gouverneur-Generaal a. i. aangesteld. CROMMELIN is dus bijkans twaalf jaren Gouverneur van *Suriname* geweest. Nooit bleef een Landvoogd vóór of na hem zoo lang aan het bewind. Hij gaf het bestuur over op een tijdstip dat *Suriname*, wel is waar door de vele invallen der Marrons verontrust werd, maar overigens in een bloeienden staat was.

**Jan Nepveu, Gouverneur-Generaal a. i. later
effectief.**

1768—1779.

Op den 8sten Maart 1770 werd NEPVEU plechtig ingehuldigd.

De Marrons gingen intusschen voort met stroopen, plunderen en moorden, en het kon den korpsen, welke steeds tegen hen uitgezonden werden, maar niet gelukken hen te overmeesteren. Deze tochten kostten aan velen het leven, aan anderen de gezondheid; want men moest vaak dagen en nachten in de woeste bosschen, in zwampen en moerassen doorbrengen.

In Februari 1769 plunderden de Marrons de plantages *Rust en Lust* en 's *Hertogenbosch*, terwijl zij eene menigte slaven en krijgsbehoeften medevoerden. In November van het volgend jaar plunderden zij *Mon Désir*, aan de *Mot-kreek*; hier ontvoerden zij 16 slaven, en maakten zij vele wapens buit, terwijl zij in Januari 1771 een militairen post aan de *Cassipoere-kreek* overrompelden en de geweren prijs maakten. In datzelfde jaar plunderden zij verscheidene plantages in *Boven-Cottica*, aan de *Pattamacca-kreek* en aan de *Perica-kreek*, waardoor zij met een groot getal negers versterkt werden.

Er werd toen een korps koloniale guides (negers), 300 man sterk, opgericht. Deze zwarte soldaten, met een vuurroode muts, het zinnebeeld der vrijheid, gedekt, waardoor zij den bijnaam van *Redimoesoe* (Roode mutsen) kregen, en met sabel en snaphaan gewapend, vreesden geen gevaar. Aan deze zwarte soldaten heeft *Suriname* in 1772 grootendeels zijn behoud te danken

gehad. Het Gouvernement had namelijk van verscheidene plantages de vertrouwdste slaven, tegen eene behoorlijke waardeering, gekocht en vrijgegeven; vervolgens van hen een korps gevormd om de Marrons te beoorlogen, wier invallen in *Boven-Cottica*, in 1772, zoo erg waren, dat alle bezittingen aldaar met een onherstelbaar verlies bedreigd werden, indien men hen niet bestreed.

Den 17^{den} September van datzelfde jaar tastte een troep Europeesch krijgsvolk, onder bevel van kapitein MYLAND, bijgestaan door het vrije korps guides onder luitenant FREDRIK (FRIDERICI) het dorp *Boekôe*, dat is: *tot stof vervallen*, dat achter eene breede en diepe zwamp lag, aan. De Marrons stonden onder aanvoering van den neger BARON, bijgestaan door zijn wreedten adjudant JOLICOEUR. Daar de troepen het moeras niet konden overtrekken, legerden zij zich aan den oever. Nauwliks kreeg BARON de manschappen in het oog, of hij liet ten teeken van uitdaging eene witte vlag op zijn hut uitsteken, en van weerskanten volgde toen een onophoudelijk en nutteloos vuur. Onze troepen trachtten weken lang, door middel van takkebossen, zich een weg door het moeras te banen, doch daar hierbij een aantal volks doodgeschoten werd, moest men dit voornemen opgeven. Intusschen raakten de levensmiddelen en de krijgsvoorraad uitgeput en het plan werd reeds opgemaakt, om het beleg op te breken en met de overgeblevene manschappen naar *Paramaribo* terug te keeren, toen onverwacht de dappere zwarte jagers door hunnen onvermoeiden ijver den weg onder water vonden, waarvan onverwijld werd gebruik gemaakt.

Kapitein MYLAND ging met zijn volk aan den eenen kant in het moeras, en deed daar een loozen

aanval. BARON trok dadelijk aan dien kant al zijn volk bijeen ter verdediging. Tegelijkertijd rukten de luitenant FRIDERICI en zijne zwarte jagers met den degen in de vuist, aan de andere zijde op, en zonder weerstand te vinden klommen zij het paalwerk over.

Het bloedbad, dat toen volgde, is niet te beschrijven.

Van beide kanten werden gevangenen gemaakt; het dorp viel in handen der onzen, doch de Marrons sloegen 12 vrijwilligers dood, mishandelden anderen door hen neus en ooren af te houwen en vluchtten dieper het bosch in.

Kapitein MYLAND werd voor zijn betoonden moed en kloek beleid goed beloond.

Luitenant FRIDERICI werd tot den rang van kapitein verheven. De ingezetenen schonken hem een snaphaan, een paar pistolen, en een prachtigen sabel met zilveren handvat en versierd met zinnebeelden, die op deze expeditie doelden.

Ter belooning van hunne gewichtige diensten wilde het Gouvernement thans aan de zwarte jagers, in den omtrek der stad, geschikte landerijen in eigendom geven. Doch zij gaven de voorkeur om op de plantages, waaraan zij weleer toebehoorden, te blijven, dewijl hunne vrouwen en kinderen zich nog daar bevonden. Er waren echter eenige eigenaren en administrateurs, welke niet geneigd waren dit toe te staan, ja zelfs hen op eene onvoegzame wijze behandelden wanneer zij op de plantages kwamen.

De Regeering vaardigde derhalve (11 November 1772) een adres uit aan de eigenaren en administrateurs van plantages, hield hun daarin de gewichtige diensten voor, door de zwarte jagers aan het land bewezen, en noodigde hen uit, om aan dezen den vrijen toegang

op de plantages te verleenen. De Directeuren der plantages werden met zware straffen bedreigd, indien zij de guides eene onbehoorlijke behandeling aandeden, en dezen de verplichting opgelegd, om zich ordelijk te gedragen.

De jagers verklaarden echter, liever in de slavernij te willen terugkeeren, dan van de hunnen afgescheiden te blijven. De planters vereenigden zich nu met de uitnoodiging van het Gouvernement, en zoo werd deze aangelegenheid ten genoegen van alle partijen geschikt.

De ingezetenen, die jaarlijks zooveel hadden bijgedragen tot versterking en onderhouding der krijgsmacht, zouden na de inneming van *Boekée* nadrukkelijke klachten aan de Staten-Generaal, die door de vertoogen van het Koloniaal Gouvernement krachtig ondersteund werden, met dat gevolg, dat de Staten-Generaal ernstig besloten, de gewelddadigheden der Marrons, waar zij zich mochten verschuilen, met kracht van wapenen te keer te gaan en hen tot onderwerping te brengen.

Te dien einde werd de gevraagde versterking onder bevel van Kolonel LOUIS HENRI FOURGEOD naar hier gezonden, die reeds in Februari 1873 zich met zijne vloot, waarop 800 man was, op de reede bevond.

In vereeniging met de andere beschikbare krijgsmacht waren er destijds 2300 geoefende soldaten in de kolonie, die deel zouden nemen aan de boschtochten.

De Marrons schijnen toen eenige vrees gekregen te hebben, want gedurende meer dan een jaar lang hielden zij zich stil, doch in Augustus 1774 kwamen zij met vernieuwde woede uit hunne schuilplaatsen te voorschijn en overvielen drie plantages: *Peru*, *la Nouvelle-Espérance* en *de Zuinigheid*, in *Boven-Cottica*. De aanwezige blanken vermoordden zij op eene wreedaardige wijze.

Er bestaat omtrent het Opperhoofd dezer Marrons, BARON genaamd, eene zeer belangrijke aantekening.

In Juni 1772 plunderde hij de plantage *Poelwijk*, vermoordde den Directeur en zond den blankofficier MULLER naar de stad, met deze woorden: „Wat u „betreft, gij kunt u verwijderen en uwe huid in „veiligheid brengen, want gij zijt nog te kort in de „kolonie om ons, slaven, te kunnen mishandelen.” Daarop brandden zij de gebouwen af en ontvoerden 47 slaven.

Dit was toch een zeer edele trek, en overtuigt ons dat de muiters het voornemen niet hadden om alle vrije personen, welke zij aantroffen, om het leven te brengen, maar slechts degenen van wie zij of hunne makkers mishandelingen ondergaan hadden.

BARON was vroeger het eigendom van DAHLBERG. Als kind werd hem onderwijs gegeven in het lezen en schrijven; op lateren leeftijd nam DAHLBERG hem naar *Holland* mede. Toen hij in *Suriname* terugkwam, verkocht hij BARON, en daar zijn nieuwe meester hem slecht behandelde, en eens om een licht vergrijp onder de galg liet straffen, ontsnapte BARON, en werd, door wraakzucht gedreven, in weinig tijds een van de grootste Opperhoofden der Marrons.

De tochten, in den grooten regentijd aangevangen, waren zeer heilloos voor de gezondheid der Europeesche krijgslieden. Op vele plaatsen moesten zij zwampen en moerassen doorwaden, waarvan het water hun tot aan de kin reikte, ja zelfs hen overdekte. Vele ziekten heerschten onder het volk en menigeen vond in de bosschen zijn graf.

Evenwel deed dit den moed niet verflauwen.

In 1774 vervolgden FOURGEUD en STOELMAN de

Marrons en verbrandden eenige hunner bebouwde akkers en hutten. Later vernielden zij twee dorpen aan de *Tempatie-kreek*, beide van 108 woningen. Den 6^{den} Februari 1775 keerden de bevelhebbers naar *Paramaribo* terug. Terzelfder tijd kwam er uit *Nederland* eene versterking van troepen, onder den Kolonel SEYBOURGEN. Den 8sten Februari trok hij reeds tegen de muiters op.

Ook het vrije korps, onder A. VINSACK, deed verscheidene tochten tegen de Marrons. Hij overrompelde het dorp, waar het Opperhoofd BONNI gewoonlijk zijn verblijf hield.

FOURGEOD deed nog verscheidene tochten. Zonder veel bloed te vergieten, had hij zijn oogmerk bereikt, want zijn plan was eerder de Marrons te verontrusten, af te matten en te verjagen, dan hen te dooden. Gedurende zijn vierjarig kruisen in de woeste bosschen heeft hij een en twintig hunner dorpen, waaronder

Gado Sabi,	dat is:	God weet het,
Cosaai	„ „	Kom op,
Tesi Si	„ „	Beproof het,
No meri mi.	„ „	Terg mij niet,
Boesi crei	„ „	De bosschen schreijen,
Mi sa lasi	„ „	Ik zal onderdoen,
Kibri mi	„ „	Verberg mij,

de voornaamste zijn, verwoest.

Hij gaf in Januari 1777 te kennen, dat hij *Suriname* van de muiters bevrijd had, door hen over de *Marowyne* te jagen, alwaar zij bij de Franschen schuilplaats en bescherming gevonden hadden, en den 25sten April van dat jaar keerden de overgeblevene troepen naar Europa terug.

Zeer is het te prijzen in den Kolonel FOURGEOD, dat hij nimmer in koelen bloede een Marron deed ombrengen.

Na hun vertrek heeft Kapitein STEDMAN, die FOURGEOUD vergezeld en onderscheidene tochten tegen de Marrons gedaan had, eene beschrijving van *Suriname* in het licht gegeven, waarin uitvoerige bijzonderheden zijner krijgsverrichtingen vermeld zijn.

Deze tochten, waarmede zeer groote kosten gepaard gingen, hadden de schatkist uitgeput. Men moest gedurig hulp zoeken in het maken van papieren- of kaartengeld.

Ten tijde dat de Kolonel FOURGEOUD in de kolonie was, onderscheidde zich een neger, KWASSIE genaamd, door moed en helder doorzicht. Hij was met de geneeskracht van vele kruiden bekend. Die van het *Kwassie-bitter* onder andere, heeft hij bekend gemaakt.

KWASSIE werd in Juni 1744 door MAURICIUS gekocht van den heer VAN ZUIJLEN VAN NYEVELT te *Rotterdam*, eigenaar van *Nieuw-Timotibo*, tot wiens plantage hij als slaaf behoorde. Verscheidene malen werd hij door MAURICIUS naar de Boschnegers gezonden, om eene vredesonderhandeling met hen te beproeven, doch dit werd hem door de ingezetenen zeer euvel opgenomen, anders had men reeds in 1744 vrede met hen kunnen treffen. In 1776 heeft KWASSIE eene reis naar *Holland* gedaan, en den 21sten Mei 1774 werd hem de eer gegund, om in eene bijzondere audientie, tot den Prins Stadhouder WILLEM V te 's Gravenhage, te worden toegelaten. Uit aanmerking zijner bewezene diensten tegen de Marrons, kreeg hij tot geschenk: een degen, eenige zwaar vergulde platen, een wandelstok met zwaren zilveren knop, een oranje koord met zilver dooreen gestrengeld, waaraan een groote kwast hing, een gepluimden hoed met breed verguld galon en een stijf gegalonneerden rok.

Na zijne terugkomst uit *Holland*, bracht Kwassie de tijding mede, dat er voornamelijk om zijnentwille eene nieuwe wet uitgevaardigd was, volgens welke elke slaaf na zijne aankomst in *Texel*, volkomen vrij zoude zijn. De eigenaars waren hier sterk tegen en hoewel zij dit besluit niet konden doen intrekken, werd op hun verzoek, de bepaalde tijd tot op twaalf maanden gerekt.

Keeren wij nu eenige jaren terug.

In 1770 werd in *Holland* eene onderneming ontworpen ten behoeve van personen, die reeds plantages hadden of die ze wilden aanleggen. De hoofdsom bedroeg zestig millioen Nederl. Deze negotiatie heeft het kwaad, in plaats van het te verbeteren, ten hoogste verergerd.

Er werd nl. bij eenige handelshuizen bepaald, dat er geld voorgesloten zoude worden aan planters in *Suriname*. Die in *Holland* geld bezat, kon het aan een dier handelshuizen (fondsenhouders) brengen, en een of meer aandeelen in de geldleening bekomen. De ontvangst, de verkoop en de verantwoording der producten werden aan de fondsenhouders opgedragen, alsmede de verzending der benoodigde goederen ten behoeve en voor rekening der plantages.

De planters, die van deze beleening wilden gebruik maken, lieten hunne plantages zoo hoog mogelijk waardeeren. Dit liep op het laatst zoo hoog, dat de Regeering zich verplicht achtte, op den 21sten Augustus 1771, daaromtrent gepaste en tevens gestrengte maatregelen te nemen. De ontvangene gelden strekten meer om aan de behoefte der weelde, dan aan die der noodzakelijkheid te voldoen. Sommige eigenaren in *Holland*, gebruikten en verteerden daar het opgenomen

geld, zonder aan het oogmerk der beleening te voldoen. Anderen, hier in de kolonie, besteedden aanzienlijke kapitalen om prachtige huizen op hunne plantages te bouwen.

Aanvankelijk ging alles wel, want de plantages leverden veel op, en de prijzen der producten hielden zich staande op de Nederlandsche markt. Doch, toen eenige jaren later de oorlog met hevige woede uitbarstte, en jaren lang de gemeenschap tusschen *Suriname* en de *Nederlanden* stremde, waardoor de prijzen der producten daalden, daar *Holland*, tengevolge van den oorlog, in zijnen Commissie-handel aanmerkelijk verloor, — gingen de meeste eigenaars der verbondene plantages ten verderve. De Directeurs der negotiatiën werden langzamerhand bezitters van het grootste gedeelte dier plantages; terwijl ook andere omstandigheden medegewerkt hebben, om den staat van zaken te verergeren, en het grootste gedeelte der inwoners in behoefte en sommigen zelfs in armoede te dompelen. Het aanwezen der eigenaren hier te lande, in vroegere jaren, had den gunstigsten invloed op alle standen der samenleving; een ieder trok voordeel uit hetgeen zij hier te verteren hadden. Met het verminderen van aanwezige eigenaren moest noodwendig het land verarmen, vele takken van vlijt en nijverheid verloren gaan, vele middelen van bestaan en vertier ophouden, — in één woord, de voornaamste bronnen der maatschappelijke welvaart opdrogen.

Terwijl de tochten tegen de Marrons plaats hadden, besloot de Gouverneur NEPVEU, met overleg van de ingezetenen, om een *Kordon* of *linie van verdediging* te maken, ten einde hen met beter gevolg te kunnen

afweren, en de ontvluchting van slaven tegen te gaan. Deze linie strekte zich uit van de *Joden-Savanna* aan de *Boven-Suriname*, tot aan den hoofdpst *Gouverneurslust*, aan de *Cassivinicakreek*, vervolgens van *Boven-Commewyne* tot aan den hoofdpst *Belair*. Hiermede werd in 1774 een begin gemaakt. De hoofdpsten hadden, door middel van kleinere, gemeenschap met elkander en beantwoordden volkomen aan de heilzame bedoelingen. Jaren lang werd dit *Kordon* in den besten staat onderhouden, totdat het ophouden van de invallen der *Marrons*, het vredesverdrag met de meeste hunner, en de vermindering der krijgsmacht dit minder noodzakelijk hebben gemaakt.

Intusschen ging onze woonplaats, ter oorzake van de genoemde omstandigheden, niet vooruit. De Directeurs der geotroieerde Societeit van *Suriname* namen, in 1778, den titel aan van *Regeerders der Kolonie Suriname*, met bepaling, dat voortaan in hun wapen en in dat der kolonie gevoegd zouden worden de letters R. V. S. (Regeerders van Suriname); in datzelfde jaar werd eene behoorlijke wijkverdeeling der stad gemaakt.

Op Zaterdag den 27sten Februari overleed de Gouverneur NEPVEU, in den ouderdom van zestig jaren, na het bestuur tien jaren waargenomen te hebben. Vijf en veertig jaren van zijn leven had hij in de kolonie doorgebracht.

**Bernard Texier, Gouverneur-Generaal a. i. later
effectief, Mr. Wolphert Jacob Beeldsnijder
Matroos, Gouverneur-Generaal a. i.**

1779—1784.

Na het overlijden van JAN NEPVEU nam de Kommandeur **TEXIER** het bestuur waar tot den 3^{den} Februari 1780, alstoen werd hij effectief aangesteld en tot Kolonel over al de troepen benoemd.

Zonder u lang op te houden, lieve kinderen, met het verhaal van de herhaalde tochten tegen de Marrons, die dan eens gunstig, dan weer zeer nadeelig, vaak geheel vruchteloos voor de onzen affliepen, moet ik u zeggen, dat in weerwil der verklaring van den Kolonel **FOURGEUD**, dat hij de kolonie van de Marrons verlost had, de bosschen nog geheel onveilig waren. Men had de Opperhoofden nog niet in handen gekregen, en deze wisten de verstrooide benden spoedig te hereenigen.

De zwarte jagers, die meestentijds op tochten werden uitgezonden, hielden moedig vol. Zij getroostten zich de grootste opofferingen en ontberingen, ten einde aan het vertrouwen, dat men in hen stelde, onmiskienbaar te beantwoorden.

De Luitenant **FRIDERICI** had nog altijd het bevel over het vrije korps behouden. Destijds 25 jaren oud, vol geestdrift en moed, was het daarom te liever voor hem, daar hij hierdoor gelegenheid verkreeg om zich met de zeden, gewoonten en gebruiken der negers bekend te maken. Hij deelde de grootste ontberingen met zijne zwarte jagers, en verwierf daardoor hunne toegenegenheid en hun onbepaaldst vertrouwen.

In de wildernissen van *Boven-Commewyne* zou hij echter bijna het slachtoffer van zijnen moed en zijne geestdrift geworden zijn.

Hij waagde zich eens alleen in het diepste der wouden, en verdwaalde. Zijne krijgsmakkers, zoowel de blanke als zwarte onderofficieren, die er bij waren, verspreidden zich en doorkropen de bosschen, om hem op te zoeken. Men begon te vreezen, dat hij wellicht door de Marrons ontdekt en om het leven gebracht zou zijn, doch de Hemelsche Vader had hem, ter bevordering van hoogere bedoelingen, gespaard. Op den 8sten dag na zijne verdwijning, werd hij door eenige der zijnen ontdekt en in zegepraal naar de legerplaats gevoerd. FRIDERICI had geen enkelen Marron ontmoet of eenig letsel bekomen. Gedurende verscheidene dagen waren wilde vruchten zijne spijs, en het water der lianen zijn drank. Zijn ijzersterk gestel had niets geleden.

De diensten door FRIDERICI, in de onderscheidene tochten tegen de Marrons, aan *Suriname* bewezen, bleven niet onbeloond; spoedig werd hij van rang tot rang bevorderd. In 1790 vinden wij hem als Kolonel en Kommandeur der militie en later als Gouverneur-Generaal.

Gedurende de jaren 1779 en 1780 waren de prijzen der producten zeer hoog, waardoor de planters van die zijde aanzienlijke voordeelen genoten; doch den 23sten Februari 1780 werd *Paramaribo* door een hevigen brand geteisterd, waardoor weder aanmerkelijke schade veroorzaakt werd.

Tusschen 1780 en 1781 brak er een hevige oorlog uit tusschen de *Vereenigde Nederlanden* en *Engeland*; eene omstandigheid, die niet dan de grootste bezorgdheid in *Suriname* verwekken kon.

Nauwelijks had men deze treurige tijding ontvangen, alsook van het voornemen der Engelschen om een inval hier te lande te ondernemen, of men begon zich daarop voor te bereiden. Ook de *Aucaner-* en *Saramaccaner-Boschnegers*, thans onze bondgenooten, boden hunne diensten tegen den Britschen vijand aan, en den 29sten Maart werden 48 Boschnegers in garnizoen naar het fort *Nieuw-Amsterdam* gezonden.

De toestand, waarin *Suriname* door dezen oorlog verkeerde, en de stremming der scheepvaart, gaven aanleiding tot eene voorziening van den Gouverneur *TEXIER*. Hij beval namelijk, dat alle verkoopingen van vaste goederen, zonder onderscheid, zouden blijven opgeschort, daar hij vreesde, dat door de berigten der vredebreuk, iedereen bevreesd zoude zijn, eigendommen te koopen, en de eigenaren ze om dezelfde reden voor geringe prijzen afzetten zouden. Dit liep echter gelukkiger af dan men wel gedacht had, want reeds in 1782 bepaalde deze maatregel zich slechts tot plantages.

Ter bevordering van een goed toezicht op de genees- en heelkunde werd, op den 21sten Februari 1782, het *Collegium Medicum* opgericht.

Ditzelfde jaar verbood deze Gouverneur ten strengste, om de slavenkinderen van hunne moeders te scheiden en afzonderlijk te verkoopen.

Gij ziet dus, lieve kinderen, dat *TEXIER*, door deze bepaling, eene groote mate van menschlievendheid aan den dag legde.

Ook heeft hij getracht veel tot opbeuring der kolonie te ondernemen, en poogde hij, in vereeniging met den verdienstelijken Raad-Fiskaal Mr. *JAN GERARD WICHERS*, de beschaving te bevorderen. *TEXIER* stichtte,

met behulp van P. F. ROOS, ANTONIE BLOM, VOEGEN VAN ENGELN en Mr. BEELDSNIJDER MATROOS, in 1782, een genootschap ter beoefening van de natuurlijke historie. De Gouverneur bestemde een stuk land, in den omtrek van *Paramaribo*, aan den rijweg van *Kwatta*, tot het houden van vergaderingen en tot het aanplanten en aankweeken van inheemsche en vreemde gewassen. Deze tuin werd de *Hortus Surinamensis* genoemd.

Dicht bij evengenoemden plantentuin bouwde de Surinaamsche dichter P. F. Roos een tuinhuis, waarvan het terrein nu nog den naam draagt van *Roos d'jari*.

In ditzelfde jaar werd door de Israëlieten een letterkundig genootschap opgericht, onder den naam van: *Docendo Docemur*.

Den 25sten September 1783 had de kolonie het verlies te betreuren van *TEXIER*. Hij had den leeftijd van 51 jaren bereikt, in het bewustzijn van, zooveel hij daartoe in staat was, tot bevordering van het wezenlijk belang van *Suriname* krachtdadig te hebben gearbeid.

Daar de Raad-Fiskaal *WICHERS* toen afwezig was, werd aan Mr. *JACOB BEELDSNIJDER MATROOS* het bestuur opgedragen.

Hij trachtte den landbouw te bevorderen, verbeterde het landelijk bestuur en de politie, in één woord, hij ging eene menigte misbruiken tegen, welke van tijd tot tijd waren ingeslopen.

Het mishandelen der ongelukkige slaven ging hij uit al zijne macht tegen, maar zorgde tevens voor de handhaving eener goede tucht onder hen.

Gedurende zijn kortstondig bestuur, trachtte hij den landarbeid door de vrije bevolking te doen uitoefenen,

doch hoewel hier en daar kostgronden door hen aan-gelegd werden, mislukte deze onderneming geheel en al.

Hij heeft de straten verfraaid, door ze met oranje-boomen te doen beplanten. Ook was hij de eerste in deze kolonie, die eene boekdrukkerij had opgericht (1772); de eerste Courant werd door hem op den 10^{den} Augustus 1774 uitgegeven.

Mr. Jan Jacob Wichers.

1784—1790.

Den 24sten December 1784 kwam WICHERS, als Gouverneur, hier aan.

Nadat Mr. BEELDSNIJDER MATROOS hem het bestuur overgegeven had, keerde deze tot zijne vorige betrekking terug. Later vertrok hij naar de *Nederlanden* en overleed, op vrij gevorderden leeftijd, te 's *Gravenhage*, den 14^{den} September 1793.

Onder de regeering van den Gouverneur WICHERS werd, op den 12^{den} October 1785, het Jubilé of eeuwfeest gevierd der stichting van de Synagoge op de *Joden-Savanna*; welke Synagoge, zooals gij u nog herinneren zult, onder het bestuur van VAN SOMMELSDYCK, in 1685, gebouwd werd. Op uitnoodiging van Regenten der Portugeesche Israëlietische gemeente woonde WICHERS, benevens vele aanzienlijke ingezetenen uit *Paramaribo*, dit feest bij, dat met veel pracht en luister gevierd werd.

Den 10^{den} November 1785 kwam een éénmastvaartuig de rivier *Suriname* opzeilen, met slechts één man aan boord, J. SCHAKFORT geheeten. Hij gaf voor van *Londen* te komen, met eene lading krijt, laatstelijk

van *L'Orient*, op den 6^{den} Juni van het vorige jaar vertrokken te zijn.

De oorlog tusschen *Groot-Brittannie* en *Nederland* had de kolonie geweldig doen lijden, en de belangen der ingezetenen in de laatste jaren zeer achteruit doen gaan. De scheepvaart was belemmerd. Wilde men dus, nu en dan, producten afzetten, dan moest men zich met zeer lage prijzen vergenoegen. Geen wonder derhalve dat men naar middelen omzag, om dezen toestand te verbeteren.

In het volgend jaar werden bepalingen gemaakt tot aanmoediging van den slavenhandel, welke *toen* als het voornaamste middel tot bevordering der koloniale welvaart, immers van den landbouw, beschouwd werd. Ten gevolge van den Engelschen oorlog was deze handel zeer aan het kwijnen geraakt.

Daar er, in de laatste jaren, vele slaven met den schat van vrijdom werden begiftigd en daardoor de gewone landslasten aanmerkelijk verminderden, werd eene belasting op de ontheffing uit de slavernij gesteld.

De Marrons, die met hun Opperhoofd BONNI, in 1776, over de *Marowynne* waren getrokken en zich eenigen tijd rustig hadden gehouden, begonnen, in het laatst van het jaar 1788, de kolonie wederom te bedreigen. De plantage *Clarenbeek* werd in Maart van het volgend jaar aangevallen, het grootste deel der slavenmacht en de Directeur MERLÉ gevankelijk medegenomen. Men vreesde voor het leven van MERLÉ, doch BONNI was edel van karakter. Hij behandelde den gevangenen blanke met goedheid en bood aan, hem tegen een losprijs vrij te laten.

De strooptochten werden door de Marrons voortgezet; er moest met kracht tegen hen gehandeld worden.

Den moedigen en bekwamen FRIDERICI, die als het hoofd van het vrijkorps zoo vele blijken van dapperheid had gegeven, werd de expeditie toevertrouwd. Aan de *Marowyne* werd door kapt. STOELMAN op een eilandje een piket of militaire post aangelegd. Deze plek heet thans *Stoelmans-eiland*. BONNI tastte deze sterkte op den 25sten November 1789 aan, doch werd door STOELMAN en de zijnen zoo kloekmoedig afgeveerd, dat de Marrons de vlucht moesten nemen. BONNI zette zich op een der eilanden in de *Marowyne* neder. Onder zijne aanvoerders bevond zich één, genaamd ASCAAN. Deze verried zijnen bevelhebber BONNI aan de *Aucaners*, ging tot de blanken over en geleidde hen, op den 30sten April 1790, heimelijk naar *Teti*, BONNI's dorp. Door den vijand overvallen, bood BONNI geduchten wederstand, doch van alle zijden bestookt, moest hij met groot verlies wijken. De Directeur MERLÉ, die als gijzelaar bij BONNI gehouden was, werd verlost.

Deze overwinning werd, bij de terugkomst der troepen te *Paramaribo*, met vreugdegejuich gevierd. ASCAAN kreeg tot loon van zijn gepleegd verraad de vrijheid, en een geschenk van honderd gulden in geld.

In Februari 1790 kocht het Gouvernement van onderscheidene plantages vertrouwde slaven vrij, ter versterking van het korps koloniale guides.

WICHERS kreeg, door verschil van staatkundige gevoelens, oneenigheden met eenige voorname personen, en hij bemerkte, dat hij, met den krachtigsten wil, niet naar wensch slaagde om de belangen van *Suriname* te behartigen.

Hij besloot dus, zijne hooge betrekking neder te leggen en naar *Nederland* terug te keeren, hetgeen op den 15^{den} Juni 1790 plaats had, nadat hij op den

11^{den} te voren het bestuur had opgedragen aan den Kommandeur FRIDERICI. WICHERS was de eerste Gouverneur met den titel van Generaal-Majoor.

Juriaan François de Friderici a. i. later effectief.

1790—1799.

Krachtens uitdrukkelijk bevel van hoogerhand, heeft de opdracht aan FRIDERICI zonder eenige plechtigheid plaats gevonden. De gemeente werd eenvoudig voor het Raadhuis, door trommelslag, bijengeroepen en de akte van aanstelling voorgelezen.

Het overige gedeelte van het jaar 1790 liep met aanhoudende tochten tegen de Marrons ten einde; welke tochten nu eens gelukten, dan weder door verschillende omstandigheden vrijdeld werden.

De zwarte jagers, vroegere strijdmakkers van den Kommandeur, steeds door hem vereerd, en gedurig door hem aangespoord en opgewekt, deden onder den Overste BEUTLER, die geheel in den geest en naar het voorbeeld van FRIDERICI te werk ging, wonderen van dapperheid.

Den 17^{den} Januari 1791 werd eene nieuwe belasting ingevoerd op den verkoop en uitvoer van inlandsche producten, en op de winsten en inkomsten, met in-trekking van alle hieromtrent bestaande verordeningen.

Deze belasting moest strekken tot bestrijding der kosten van de verdedigingsmiddelen tegen de wegloopers, daar de ingezetenen er op bleven aandringen, dat de expedities voortgezet en het *Kordon* in eenen goeden staat gehouden zouden worden.

In dit jaar heeft er eene algemeene opname plaats

gehad, volgens welke men 591 plantages telde, terwijl de bevolking begroot werd op 58,120 zielen.

Het volgend jaar (24 Augustus 1792), werd hier kennisgeving gedaan van het eervol ontslag van WICHERS en de benoeming van den Kommandeur DE FRIDERICI tot Gouverneur-Generaal van *Suriname* en Generaal-Majoor der infanterie, enz.

De Raadsheer ROCHETAU somde bij deze gelegenheid de diensten op, welke FREDERICI vroeger het land bewezen had, terwijl zijne effectieve benoeming als eene welverdiende belooning werd beschouwd.

In het jaar 1793 gelukte het eindelijk den Luitenant-Kolonel BEUTLER, het groot Opperhoofd BONNI en andere aanvoerders met hunne vrouwen en kinderen, op eenige eilandjes, waarschijnlijk de *Boniso*, tusschen de watervallen der *Marowynne*, weder te vinden. Zij namen echter bij tijds de vlucht, doch werden in eene hinderlaag bemachtigd door de *Aucaner-Boschnegers*, aan wier hoofd BAMBI was. Deze doodden BONNI en CORMANTIJN CODJO, maakten verscheidene anderen af, en keerden met hunnen buit te *Paramaribo* terug op den 23sten Maart 1793.

Mijne jeugdige lezers! al was nu de inwendige rust hersteld, en had men de veroverde vijanden in zegepraal door de straten zien voeren: zorgen van eenen anderen aard deden zich van buiten op.

De omwenteling was in *Frankrijk* ontstaan, en de Staten der *Nederlanden* waren met het Fransche Bewind in oorlog geraakt. Men vreesde in het algemeen, dat de vijand trachten zoude, *Suriname* te bemachtigen. De Gouverneur draalde dan ook niet, zoo veel in zijne macht was, middelen tot verdediging der kolonie

in het werk te stellen. Hij wapende vier schepen, liet ze afdrijven tot voor het fort *Nieuw-Amsterdam*, en stelde ze onder de bevelen van den Kapitein DE VIRIEUX, Kommandant van het oorlogsschip *Jason*.

De zaak liep echter gelukkig voor ons af. Men kreeg in Europa de handen zoo vol, dat men den tijd niet had, op *Suriname* de aandacht te vestigen.

De Landvoogd bediende zich van dezen toestand van zaken op eene uitmuntende wijze. Hij moedigde de burgers op allerlei wijze aan en gaf hun de beste voorbeelden; daarbij was hij zeer bemind.

Bekend als hij was met iedereen, met de bijzondere aangelegenheden van bijna elken burger, met de taal des lands, zoowel als met de zeden, gebruiken en gewoonten, kortom, met al het goede, maar tevens met alle misbruiken en verkeerdheden, — was voorzeker niemand beter, wellicht geen zóó goed als hij, in staat, het bewind te voeren.

Minzaam zelfs jegens den geringsten, vond men steeds hulp en troost bij hem. In weerwil der hoffelijkheden, waarop hij zeer gesteld was, schrikte hij zelfs geen kind af om hem te naderen. FRIDERICI wilde den vruchtbaren grond aan de oevers der *Saramacca* dienstbaar maken aan de uitbreiding van de welvaart zijner onderdanen.

Maar zijn veelomvattende geest, zijne hartelijke belangstelling in *Suriname*, dat zijn tweede vaderland geworden was, en zijn sterk verlangen om de kolonie te doen worden wat zij zijn konde, beoogden meer dan het eenvoudig ontginnen van woeste bosschen en het aanleggen van plantages.

Hij wilde eene gemeenschap aanleggen tusschen *Suriname* en *Saramacca*; in *Saramacca* eene tweede stad

stichten; allerwege landbouw en handel bevorderen en tevens de middelen van gemeenschap en vervoer gemakkelijk maken. Dit laatste geschiedde vroeger buitenom over zee, of te land door *Para*.

FRIDERICI legde, in *Beneden-Saramacca*, de plantages *La Prévoyance* en *Catharina Sophia* aan. Zijn voorbeeld werd door verscheidene zijner vrienden gevolgd, en weldra zag men honderde akkers, welke weinige maanden te voren uit donkere wouden bestonden, in vlakke velden herschapen, met gebouwen prijken, en voorzien van eene bevolking, bezig om den grond te bewerken en te beplanten.

Het oorspronkelijk plan van FRIDERICI was, om het kanaal van *Saramacca* te doen graven over *Groningen*, door het land van het établissement *Voorzorg*, dat vroeger tot verblijfplaats der melaatschen was aangelegd, zoodat het kanaal uitgekomen zou zijn tusschen de plantages *Boekoe* en de redoute *Purmerend*.

Men zegt, dat hij van dit plan teruggekomen is, omdat ter aangehaalde plaatse vele *possentries* (zandkokosboom) geveld moesten worden, waarvan het sap, den arbeiders in het aangezigt spattende, hun oogziekten zoude veroorzaken.

Ook *Boven-Saramacca* werd op zijne aanmoediging bevolkt en bebouwd. Hier, even als in *Para*, legde hij houtgronden aan. Aan de *Suriname* bezat hij *Voorburg* en *Boekoe*, (later *Leonsberg* geheeten). Deze laatste noemde hij naar het eerste wegloopers-dorp, hetwelk hij, aan het hoofd zijner zwarte jagers, kort na zijne aankomst heeft helpen veroveren.

Er is bijkans geene rivier, waar hij geene plantages had. Toen men hem eens aanmerkte, dat hij, bij de moeielijkheden aan zijne gewigtige betrekking verbonden,

zich te veel werkzaamheden op den hals haalde, en hem onder het oog wilde brengen, dat hij grootere voordeelen zoude behalen van twee of drie uitgebreide plantages, antwoordde hij: „Ik weet het; doch het is „niet zoozeer om voordeel te hebben, dat ik ze aanleg. „Als de opbrengsten slechts toereikend zijn om de „kosten te bestrijden, dan ben ik tevreden. Door „het bezitten van eene of meer plantages in elk „district, is iedereen overtuigd dat ik niet de eene „ten gevalle van de andere verwaarloozen zal. Indien „ik slechts twee groote plantages had, zou ik weinig „bedienden en ambachtslieden noodig hebben, thans „zijn er meer dan vijftig, die door mij hun brood „verdienen.”

FRIDERICI had dus, gedurende vijf jaren, de gunstige verwachting der ingezetenen ten volle verwezenlijkt. Doch, ofschoon hij door zijne kennis van de koloniale belangen, zijne krachtige aansporing en aanmoediging van vlijt, nijverheid en landhouw, en zijne aangewende maatregelen grooter bloei en welvaart in deze kolonie had doen geboren worden, zoo zag hij nochtans, kort daarna, al zijne vooruitzichten door de omwenteling van 1795 te niet gaan.

Zooals gij uit de *Hollandsche* geschiedenis weet, trad *Nederland* in bondgenootschap met *Frankrijk*, en kreeg den naam van *Bataafsche Republiek*. WILLEM V, de Prins Stadhouder, werd gedwongen de wijk naar *Engeland* te nemen.

De woorden *Vrijheid*, *Gelijkheid* en *Broederschap* prijkten op alle openbare stukken.

Onze vroegere patronen: de *E. G. A. H. Directeuren der Societeit* moesten plaats maken voor een *Raad van Koloniën*, welke nu aangesteld was tot Opperbestuur

der bezittingen van den Staat in de *West-Indien*.

Er werd door de Staten-Generaal besloten om een *Charter* voor de kolonie vast te stellen, doch inmiddels den ingezetenen te gelasten, om al de vorige orders van den Raad van Koloniën of van zoodanige andere Directiën, waaronder zij gesteld waren, stipt te gehoorzamen, totdat zij door H. E. M. daarvan zouden ontslagen zijn, terwijl de overtreding hiervan met zware straffen werd bedreigd.

De Gouverneur en de Raden van Politie gaven (10 Juli 1795) den inwoners hiervan kennis, met aanmaning om voorzichtig te zijn en zich door geene ontrustende gesprekken te laten overhalen tot het plegen van daden, die voor de kolonie nadeelige gevolgen zouden kunnen hebben.

Dit was zeer noodig, want ook in ons midden was de geest der omwenteling gevaren, een onheilspellend vuur smeulde en poogde in woede uit te barsten.

Verskil van staatkundige denkwijze veroorzaakte van lieverlede misverstand en zelfs vijandschap tusschen den Gouverneur en de Raden.

Ook onder de burgers heerschten er twee onderscheidene partijen: de eene partij, waartoe de Gouverneur behoorde, bleef den Stadhouder aanhangen, terwijl de andere partij zich *Patriotten* noemde.

FRIDERICI had vast besloten alle middelen, welke in zijne macht waren, aan te wenden, om alle oproerige bewegingen voor te komen, of die reeds ontstaan waren, te dempen.

Door zijne onverschrokkenheid redde hij zich eens uit een groot gevaar.

Hij werd namelijk onderricht dat eenige personen, in zekere woning, in eene der buitenwijken, zich zou-

den vereenigen, ten einde te beraadslagen op welke wijze zij hem in hunne macht zouden krijgen. De bewoners dezer woning behoorden onder het aantal dergenen, die zijne weldaden genoten hadden.

De zucht om den beminden Landvoogd te redden, deed deze lieden het geheim aan hunnen weldoener openbaren. Zij gaven hem gelegenheid zich op den zolder van hunne woning te verbergen, waar hij al de samengezworenen bespieden en hunne gesprekken aanhooren konde. Toen hij genoeg gehoord had, begaf hij zich naar het vertrek, waar zijne vijanden waren. Ten uiterste ontzet en verschrikt, durfden zij hem niet eens aanzien. De Landvoogd hield hun hun voor-nemen met bedaardheid en kalmte, met kracht van redenen voor, met dat gevolg, dat zij, diep beschaamd, hem om vergeving baden, en den duursten eed zwoeren hun misdadig opzet te laten varen.

Dit voorval werd algemeen bekend, en maakte op zijne vijanden den heilzaamsten indruk.

Den 3^{den} Juni 1796 werd hier bekend gemaakt dat de vroegere Directiën der koloniën vernietigd waren, en thans was aangesteld „een *Committé* voor de zaken van de Koloniën en Bezittingen van den Staat in *Amerika* en op de *Kust van Guinée*.” Dit *Committé* zoude het bestuur over de W. I. bezittingen hebben.

Alles bleef van dezelfde kracht en waarde, alle ambtenaren werden in hunne bedieningen, behoudens hunne verantwoordelijkheid, bevestigd.

Onze scheepvaart had, niettegenstaande de woelingen, tot nu toe niets geleden; de prijzen der producten waren zeer hoog.

Gedurende het jaar 1797 genoot men hier eene gezegende rust. In de laatste jaren werd de stad, vooral

aan de westzijde, uitgebreid. Reeds in 1750 waren de erven tot aan de *Steenbakkersgracht* en in 1772 tot aan de *Drambrandersgracht* uitgegeven. De straten waren met schoone gebouwen versierd, waaronder dat van het Gerechtshof, waarvan de eerste steen op den 9^{den} September 1793, met zeer veel plechtigheid, was gelegd. Van de *Fiottebrug* af tot bij den grond *Boniface* werden landhuisjes gebouwd. Gij kunt u voorstellen, kinderen, hoezeer dit tot verfraaiing van de stad diende.

De letterkundige genootschappen, ten tijde van *TEXIER* opgericht, bestonden nog in vollen bloei. Ook was er eene afdeeling der *Maatschappij tot Nut van 't Algemeen* opgericht geworden, terwijl onder dit bestuur meer zorg aangewend werd voor het lager onderwijs, ofschoon die tak van openbaar bestuur, tot 1816, in zeer achterlijken toestand gebleven is.

Onder de Regeering van *FRIDERICI* kwamen in de kolonie acht Fransche vluchtelingen. Zij waren den 4^{den} September 1797 door het *Directoire* (van *Frankrijk*) gevangen genomen en vervolgens uit *Frankrijk* gebannen naar *Cayenne*, waar zij door den Franschen Gouverneur *JEANNET* zeer slecht behandeld werden. Naar de landstreek *Sinamary* gezonden, gelukte het hun op den 3^{den} Juni 1798, met behulp van een klein vaartuig, naar hier te komen.

Tusschen de posten *Oranje* en *Brandwacht* leden zij schipbreuk, en moesten gedurende eenige dagen de grootste ellende uitstaan; doch door de bewoners aan de *Mot-kreek* werden zij gastvrij ontvangen en van het noodige voorzien.

Dit voorval zoude den Gouverneur *FRIDERICI* groote

onaangenaamheden veroorzaakt hebben, ware het niet dat de vluchtelingen, spoedig na hunne aankomst, over *Noord-Amerika* naar *Engeland* vertrokken waren.

Het *Nickerie District* werd in 1797 het eerst ontgonnen en aldaar plantages aangelegd. Doordien de meeste eigenaren daar op hunne plantages bleven wonen, nam dit gedeelte van *Suriname* zeer spoedig in bloei en welvaart toe.

Op den 14^{den} Februari 1799 kwam hier ter onzer hulp aan, de Commodore EMMANUEL D'AMPARAN met Spaansche troepen. Dewijl men bevreesd was, dat onze schepen door de Engelschen genomen zouden worden, liet men hen 5 Mei weder in zee steken.

Hetgeen men vreesde, gebeurde. Den 13^{den} Augustus 1799 kwamen twee Engelsche oorlogsfregatten, zijnde *de Prins van Wales* en de *Amphitrite*, onder bevel van den Luitenant-Generaal THOMAS TRIGGE en den Vice-Admiraal Lord HUGH SEYMOUR, vóór den mond der rivier.

Deze bevelhebbers zonden eene sommatie aan den Gouverneur-Generaal, waarbij werd geëischt, dat de kolonie dadelijk zoude gesteld worden onder de bescherming van Z. B. Majesteit, en zich gerust en vreedzaam aan zijn Gouvernement zoude onderwerpen.

Nadat hierover in eene vereenigde krijgsvergadering geraadpleegd was, moest men volmondig erkennen, dat de middelen van verdediging der kolonie niet bestand waren tegen de geduchte macht, welke haar bedreigde, en het alzoo niet geraden was, om op een onzekeren voet, de gunstige gelegenheid te verwaarloozen tot het aangaan eener voordeelige *Capitulatie* (verdrag). De voorwaarden waren buiten verwachting; het behoud van de veiligheid der kolonie en de eigen-

dommen der ingezetenen werden verzekerd, enz.

Men nam derhalve het besluit, geen tegenstand te bieden, maar tot dit verdrag toe te treden, onder voorstel echter van zoodanige punten, als in dien krijgsraad noodwendig geoordeeld waren. Dit werd aan de Britsche bevelhebbers toegezonden, en door hen, met eenige wijzigingen, door den drang der omstandigheden van dien tijd noodzakelijk voorgeschreven, aangenomen. Het Verdrag werd aangegaan en onteekend op den 21sten Augustus 1799, het Protectoraat (beschermherschapp) van den Koning van *Engeland*, GEORGE III erkend, en FRIDERICI als Gouverneur gehandhaafd.

Suriname onder het Protectoraat van Engeland.

1799—1802.

De aflegging van den eed van getrouwheid geschiedde op den 2^{den} September 1799, in tegenwoordigheid der Engelsche bevelhebbers, die hier bleven totdat alles, ingevolge het verdrag, afgehandeld en de noodige regelingen, daaruit voortvloeiende, gemaakt waren. Getrouw aan de beginselen, waarop het verdrag was aangegaan, werden er geene veranderingen in het Bestuur, noch in het personeel daarvan, gemaakt. De Regeering bleef, overeenkomstig het Octrooi van 1682, in handen van den Gouverneur-Generaal en de Raden van Politie.

Den 11^{den} December 1799 verlieten de beide fregatten de kolonie, den Brigadier-Generaal ARCHIBALD CAMPBELL met eene afdeeling krijgsvolk, ter bescherming van de kolonie, achterlatende.

Naar zeker artikel van het verdrag werden alle goederen, toebehoorende aan Spaansche of Fransche onderdanen, onder sequestratie (openbaar beheer) gesteld.

FRIDERICI gedroeg zich, onder al deze ontmoedigende omstandigheden, als een man die de volkomene overtuiging bezat, geheel volgens plicht en naar de inspraak van zijn geweten gehandeld te hebben.

Ware de kolonie behoorlijk van troepen voorzien, en alzoo in staat van verdediging gesteld geweest, zoo zoude hij, die zoo menigmaal zijn leven voor dit land gewaagd had, van de strijdkrachten gebruik gemaakt hebben, om den vijand dapper af te weren. Doch, daar nu de zaken anders stonden, kon en mocht hij het leven en de bezittingen der ingezetenen niet roekeloos in de waagschaal stellen.

Men heeft FRIDERICI verweten, dat hij, zonder noodzakelijkheid, met de Engelsche Generaals zou hebben onderhandeld, doch nooit heeft men dit kunnen bewijzen. Buitendien is hij niet op eigen gezag, maar met overleg van de Raden van Politie en de ervarenste officieren, welke toen hier waren, tot dit verdrag overgegaan.

En indien gij bedenkt, kinderen, welke macht het Hof van Politie toen uitoefende, hoezeer het van alles kennis moest dragen, zoo zult gij u licht overtuigd houden, dat het niet slechts op de bloote verklaring van den Gouverneur, dat de verdedigingsmiddelen niet tegen de Engelsche fregatten bestand waren, zijne toestemming zal gegeven hebben, maar integendeel na behoorlijk onderzoek en kennismeming der zaken.

In 1801 ontstonden er groote onaangenaamheden met de bevredigde Boschnegers en vrije Indianen, ten

gevolge van uitjouwingen, welke hun te *Paramaribo*, door de straatjongens, werden aangedaan. Inzonderheid was het de benaming van *Pingo* (wild varken), welke zij voor een beleedigend scheldwoord hielden. Het scheelde weinig of de rust en veiligheid zouden hierdoor verstoord zijn geworden. De Landvoogd moest hier tusschenbeide komen: onder bedreiging van zware straffen werd dit schelden op den 23sten Januari 1801 verboden.

Op den 12^{den} Maart 1801 werd, buiten de stad, over de *Fiottebrug*, aan den algemeenen Landsweg, eene nieuwe begraafplaats aangelegd. Bij die gelegenheid werd de kerkgerechtigheid voor het begraven in den *Nieuwe-Oranjetuin*, (welk kerkhof op den 9^{den} Maart 1756 was aangelegd), verhoogd, en het begraven in den *Oude-Oranjetuin* (alwaar later de Hervormde kerk gebouwd is), geheel verboden.

Het aanleggen van eene begraafplaats buiten de stad, kon niet anders; dan als een zeer heilzame maatregel beschouwd worden. Evenwel verkoos men van dit kerkhof geen gebruik te maken; zoodat, in plaats daarvan, het *Nieuwe-kerkhof*, aan de *Gravenstraat*, aangelegd werd.

Gedurende dit jaar werd het terrein van het fort *Zeelandia*, tot aan den grond *Combé*, behoorende aan den boedel van Mr. F. E. BECKER, bij de stad getrokken, en bepaald, dat dit terrein een gedeelte van *Paramaribo* zoude uitmaken.

Men bouwde aldaar verscheidene lusthuizen. Ook de Gouverneur FRIDERICI legde daar eene schoone buitenplaats aan. Later is deze voorstad, bij nieuwe wijkverdeeling, *Eerste-Buitenwijk* genoemd geworden.

Daar de vrede te *Amiëns*, op den 27sten Maart 1802,

door de gevolmachtigden van den Engelschen Koning, de Fransche Republiek, den Spaanschen Koning en de Bataafsche Republiek gesloten en geteekend werd, gaf men hiervan kennis aan de ingezetenen.

De Brigadier-Generaal ARCHIBALD CAMPBELL kreeg alstoen op den 23sten November 1802 den last, om de kolonie, krachtens het vredestraktaat, aan de *Bataafsche Republiek* terug te geven, en den 2^{den} December van hetzelfde jaar verlieten de Engelschen *Suriname*, nadat de Bataafsche vlag, onder blij gejuich, die van *Groot-Brittannie* had vervangen. Thans noemden zich onze meesters: *het Staatsbewind der Bataafsche Republiek*.

Het was op last van dat Bewind, dat op den 6^{den} December 1802 door den kapitein ter zee BLOYS VAN TRESLONG, die op den 23sten November te voren, met een eskader en 1100 man troepen, in *Suriname* was aangekomen, aankondiging werd gedaan, dat, bij besluit van den 5^{den} Juli 1802, de Gouverneur-Generaal FRIDERICI voorloopig was geschorst.

Hollandsche Regeering. Bloys van Treslong a. i.

Pierre Berranger, Gouverneur-Generaal, a. i.

1802—1804.

BLOYS VAN TRESLONG nam, benevens 2 Raden van Politie, het bestuur over.

Sedert leefde FRIDERICI als ambteloos burger in ons midden; hij wijdde zijne zorgen aan zijne plantages, welke hij dan ook gedurig bezocht, en die zijne moeite ruimschoots beloonden. Hij hield zijn verblijf aan de voorstad *Zeelandia*, inzonderheid na het vertrek zijner echtgenoot naar *Engeland*.

Gedurende dit tusschenbestuur viel er niets bijzonders voor. De Nederlandsche scheepvaart en handel begonnen langzamerhand weder te herleven. Ook met *Noord-Amerika* werd er handel gedreven; doch wat den uitvoer betreft, deze was zeer beperkt.

De Regeering werd den 9^{den} December 1803 overgenomen door PIERRE BERRANGER, gewezen Secretaris van den Gouverneur FRIDERICI. Hij is nauwelijks vijf maanden aan het bestuur gebleven; echter heeft hij van dien tijd gebruik gemaakt, om de verordening tegen de Roomsche-Katholieken te vernietigen, hun de vergunning te verschaffen, om hunnen godsdienst vrij uit te oefenen en hen tevens benoembaar te verklaren tot Raden van Politie.

PIERRE BERRANGER bezat eene uitgestrekte macht; hij liet zich tituleeren: *Commissaris-Generaal van het Staatsbewind der Bataafsche Republiek*. Ook was hij Opperbevelhebber over de gezamenlijke militie.

Hij verbood het invoeren (n.l. zonder zijne goedkeuring) van alle boekwerken en geschriften, in den wijdsten zin, dus zelfs van jaarboekjes, maand-, week- of dagschriften, elders door den druk algemeen gemaakt.

De oorlog met *Engeland* was den 16^{den} Mei 1803 weer uitgebroken. Met de verdedigings-middelen der kolonie was het toen vrij goed gesteld. De troepen, door BLOYS VAN TRESLONG hier aangevoerd, waren bij zijn vertrek, na de aankomst van BERRANGER, onder bevel van den Kolonel BATENBURG, op de forteres *Nieuw-Amsterdam* achtergelaten.

Het korps guides was in de beste orde, en men kon op zijne trouw staat maken. Het fort *Zeelandia*

had, in vroegere dagen, het bewijs opgeleverd, hoeveel, bij het gemis eener aanzienlijke strijdmacht, door zedelijke krachten uitgevoerd konde worden.

De Generaal CAMPBELL had, gedurende zijn verblijf alhier, de beide forteressen *Zeelandia* en *Nieuw-Amsterdam* en de redoutes *Leyden* en *Purmerend* in den besten staat van verdediging gebracht en onderhouden. Dit was van dien aard, dat ingeval men geen strijd tegen den vijand zoude willen wagen, men hem toch noodzaken konde, een voordeelig verdrag te sluiten.

De toestand was oneindig beter dan in 1799, toen men nagenoeg verplicht zou geweest zijn, zich op genade of ongenade over te geven.

Den 25sten April 1804 kwamen 31 Engelsche schepen in *Saramacca* en bij *Braamspunt* ten anker. Twee dagen later maakten zij zich meester van *Braamspunt*, terwijl het garnizoen aldaar krijgsgevangen werd gemaakt. Den 28sten zeilden zij met 22 schepen de *Suriname* op; twee linieschepen hielden aan den ingang der rivier de wacht, en de andere fregatten werden gedeeltelijk naar de monding der *Warappa-kreek*, en gedeeltelijk naar de *Saramacca* afgezonden.

De bevelhebbers SAMUEL HOOD en Sir CHARLES GREEN, Generaal-Majoor en Kommandant van Z. B. M. Landmacht, vorderden van den Kolonel BATENBURG de overgave der kolonie.

Onverwijld werd een groote krijgsraad belegd, om daarover te beslissen. De militaire leden waren van oordeel, de kolonie tot het uiterste te verdedigen; de leden van het Hof van Politie daarentegen, vreesden dat tegenstand niet baten zoude, en wenschten dus liever eene eervolle capitulatie. BLOYS VAN

TRESLONG en BATENBURG verzetten zich daartegen met kracht en nadruk.

De vijand ontscheepte intusschen heimelijk zijne manschappen, en in den nacht van den 30sten April, werden de redoutes stormenderhand ingenomen. Nu richtten de Engelschen eene mortierbatterij tegen het fort *Nieuw-Amsterdam* op, en lieten hunne troepen de rivier *Commewyne* opvaren. Vijf honderd man, die van de zeezijde aan de *Warappa-kreek* waren geland, voegden zich bij de anderen, zoodat de aanval van twee kanten te gelijk kon worden ondernomen.

BATENBURG, thans zijne onmacht tegenover de vijandelijke troepen inziende, bood, zonder den Landvoogd vooraf te raadplegen, eene capitulatie aan, welke dan ook door de Engelsche Kommandanten aangenomen werd. Den 5^{den} Mei ontving de Commissaris-Generaal daarvan bericht van den Kolonel BATENBURG.

BERRANGER werd, bij de ontvangst van deze tijding, woedend. Hij liet dadelijk bekend maken, dat dit verdrag zonder zijne voorkennis was aangegaan, en dat, daar de vijand had goedgevonden met den Kolonel te onderhandelen, deze hem met de sterke hand had doen berooven van zijne macht, — welke hij niet dan met opoffering van het dierbaar leven der ingezetenen weder zoude kunnen verkrijgen, hetgeen hij geenszins verlangde; — dat mitsdien de handeling van BATENBURG niet aan hem moest worden toegeschreven, maar de Kolonel alléén daarvoor verantwoordelijk was.

Den 7^{den} Mei maakten de Engelsche Kommandanten bekend, dat deze kolonie, door de wapenen van zijne G. B. M. veroverd was, en alzoo geworden een *wingewest* van het vereenigde Rijk van *Groot-Brittannië* en *Ierland*, terwijl de ingezetenen vermaand werden,

zich rustig en vreedzaam te gedragen als trouwe onderdanen van zijne B. M.; met volkomene verzekering, dat hunne goederen en bezittingen in allen opzichte veilig waren en beschermd zouden worden, waartoe de striktste bevelen aan de troepen gegeven waren. Tot nadere beschikking zijner Britsche Majesteit, werd het Gouvernement aan Sir CHARLES GREEN opgedragen.

Engelsche Regeering. Sir Charles Green, Gouverneur-Generaal. William Carlyon Hughes, Luitenant-Gouverneur.

1804—1808.

Den 7^{den} Mei 1804 nam GREEN het bewind over, onder den titel van Generaal-Majoor en Kommandant zijner B. M. Landmacht, Gouverneur-Generaal over de kolonie *Suriname* en onderhoorigheden, districten, enz. enz.

Alle wetten bleven hare kracht behouden; de eed van getrouwheid werd den 9^{den} daaraanvolgende afgelegd.

Reeds in het begin van zijn bestuur werden, tot bestrijding der administratiekosten, eenige belastingen verhoogd. GREEN bleef echter niet lang in *Suriname*. Het volgend jaar verzocht en verkreeg hij verlof, en vertrok op den 16^{den} April 1805, na het bestuur aan den Brigadier-Generaal WILLIAM CARLYON HUGHES overgegeven te hebben.

Tijdens de optreding van HUGHES genoot de kolonie eene gewenschte rust; doch moeielijkheden en bezwaren hingen boven haar hoofd. — De toestand der geld-

middelen was zeer slecht, en vorderde noodwendig voorziening; — de handel, die alleen voor Britsche onderdanen was opengesteld, was uiterst beperkt ten aanzien van Noord-Amerikaansche en andere neutrale (onzijdige) schepen; nochtans miste men den geregelden aanvoer van levensmiddelen met Engelsche schepen, zoodat men aan de noodzakelijkste voorwerpen gebrek kreeg; — de briefwisseling met Europa en de afzending van producten waren zeer bemoeielijkt, door het aanwezen eener vijandelijke zeemacht in de West-Indische zee. Men hunkerde dus naar verbetering. HUGHES stelde de ingezetenen gerust, door te verklaren, dat de Britsche Zeemacht in de W. I. zee weldra sterk genoeg zou zijn, om den handel te beschermen, en kwam hun te gemoet, door den invoer van verscheidene artikelen, waaraan behoefte bestond, met Noord-Amerikaansche schepen te veroorloven.

Ter bescherming der koopvaardijsschepen, welke van hier naar Europa vertrokken, werd de reis onder begeleiding van Britsche oorlogsschepen gedaan; de buitenlandsche eigenaren van plantages en de directeuren der geld-negotiatiën, waaraan vele plantages verbonden waren, zagen zich genoodzaakt agenten in *Londen* te benoemen, om de gezondene producten te verkoopen.

Aan den ongunstigen staat der Landskas viel niet veel te verbeteren. De moeielijkheden namen meer en meer toe, en de belastingen waren reeds zoo hoog opgevoerd, dat er aan geene verhooging te denken viel. Men nam dus wederom de toevlucht tot het uitgeven van papieren- of kaartengeld, waarvan het bedrag vrij aanzienlijk werd gesteld.

HUGHES was een echt krijgsman: streng, doch rechtvaardig in den volsten zin des woords. Van plicht-

plegingen was hij een doodvijand en evenzeer van noodelooze uitgaven en verteringen. Men zou hem zelfs gierig hebben kunnen noemen, als men met den staat der koloniale geldmiddelen onbekend geweest ware. Kort na zijne inhuldiging ging hij in persoon al de forteressen en posten naziën, en hield ze in een goeden staat van verdediging.

Onbewimpeld gaf hij zijne goedkeuring of ontevredenheid te kennen aan de Kommandanten der posten, naar dat hunne werkzaamheden hem al dan niet voldeden. — Zóó had hij den Kommandant van den toenmaals zeergewichtigen post *Armina*, aan de *Marowynne*, nadat hij die bezetting in oogenschouw had genomen, in tegenwoordigheid van zijnen staf en van de geheele bezetting, den hoogsten lof toegezwaaid, wegens de kunde en den ijver waarmede hij de hem opgedragene bevelen ten uitvoer had gebracht. Weinige oogenblikken daarna gaf de Gouverneur denzelfden bevelhebber zijn misnoegen in vollen nadruk te kennen, omdat deze hem op een maaltijd onthaalde, waarvan hij de kosten met zijn sober traktament niet wel bestrijden konde.

De onaangename indrukken, welke het nieuwe Be-wind natuurlijk in den beginne verwekken moest, begonnen langzamerhand te verminderen, daar men bestuurd werd door eenen verstandigen Landvoogd, die, in plaats van eenig misbruik van zijne onbeperkte macht te maken, integendeel haar ter bevordering van het algemeene welzijn aanwendde.

Gedurende de regeering van HUGHES viel er echter eene gebeurtenis voor, die algemeen met angst en schrik werd vernomen. Het korps zwarte jagers, waarvan vroeger met zooveel lof melding is gemaakt, en dat, in den strijd tegen de Boschnegers, zulke be-

laugrijke diensten aan de kolonie bewezen had, kwam namelijk, in de maand September 1805, in opstand.

Op onderscheidene militaire posten lagen er afdeelingen van dat korps. Die op *Oranjebo* (Oranjewoud), in *Imotapie* aan de *Boven-Commewyne*, bracht twee officieren, een sergeant, twee commissarissen en den directeur eener naburige plantage om het leven. Eenige soldaten en trouwgebleven jagers vervolgden de rebellen, doch deze namen de wijk naar *Armina*, aan de *Marowyne*, alwaar zij moeielijk konden worden achtervolgd.

Het aantal vluchtelingen bedroeg 30, en werd vermeerderd met een gelijk getal negers eener naburige plantage, die gemeene zaak met hen maakten.

Op *Armina* aangekomen, vereenigden zich de aldaar in bezetting zijnde neger-jagers met hen, en vermoordden de aanwezige blanken.

Eene andere afdeeling op den post *Mapane* volgde het gegeven voorbeeld, kwam in verzet, en zoude de officieren en den sergeant vermoord hebben, indien deze niet in tijds ontsnapt waren.

Het aantal der oproerlingen bedroeg te zamen ongeveer 70.

Kort daarop vereenigden zij zich met de *Bonni-negers*, om te plunderen en te rooven. In November 1805, tastten zij den, toen door militairen bezetten, post op *Armina* aan, doch werden, na een hardnekkig gevecht, op de vlucht gedreven.

Men deed alle pogingen om hunne schuilhoeken te ontdekken, maar vruchteloos. Eenigen tijd later werden de hoofd-aanvoerders, door een plantage-slaaf, dien zij met geweld medegevoerd hadden en met wien zij nu op vrouwenroof uitgingen, in eene hinderlaag

gelokt, door sterken drank bedwelmd, omsingeld, en in handen der Regeering geleverd. — Bij het verhoor te *Paramaribo* verklaarden de muiters dat de *Aucaners* hun hulp hadden verleend. Een hunner stierf in de gevangenis, drie werden ter dood veroordeeld. De overigen vestigden zich op het dorp *Poeroegoedoe*, enz.

Onder dit alles kreeg de landbouw een geduchten slag.

Reeds was *Suriname*, in den aanvang van het jaar 1805, door de vreeselijke kinderziekte bezocht, die eene groote sterfte onder de slaven-bevolking had te weeg gebracht. Nu werd de invoer van slaven, ten gevolge der parlaments-akte van 23 Mei 1806, zoo-zeer beperkt, dat HUGHES, overeenkomstig deze verordening, in dat jaar vergunning verleende tot den aanvoer van niet meer dan 987 slaven, en in 1807 van slechts 467.

Deze beperking lokte vele klachten uit, die echter onverhoord bleven. Integendeel werd in December 1807 eene proclamatie uitgevaardigd, waarbij de slavenhandel werd afgeschaft, in te gaan met den 1sten Januari 1808.

In weerwil van dezen maatregel, beweert men dat er jaarlijks een groot aantal Afrikanen, ter sluik, werd ingevoerd.

HUGHES gaf zijn voornemen te kennen om naar *Engeland* terug te keeren. Hij kreeg daartoe verlof, doch stierf, vóór zijn vertrek van hier, op den 28sten September 1808.

**John Wardlaw, Ridder Baronet, Luit.-Gen.,
Kommandant der troepen, funger. Luit.-
Gouverneur. Charles, Baron van Bentinck,
Kapt.-Gen. en Vice-Admir., Gouverneur en
Kommandant-en-chef over Suriname, enz.**

1808—1811.

Na het overlijden van HUGHES nam de Baronet JOHN WARDLAW tijdelijk de teugels van het bewind in handen.

Onder zijn bestuur, hetwelk van den 30sten September 1808 tot den 4^{den} Mei 1809 heeft geduurd, is er niet veel bijzonders voorgevallen; slechts vinden wij aangeteekend, dat het kanaal van *Saramacca*, voor middelmatige vaartuigen, bevaarbaar werd gesteld.

Inmiddels werd door het Britsch Bestuur tot Gouverneur aangesteld de schildknaap CHARLES, Baron VAN BENTINCK.

Deze hooge ambtenaar kwam op den 4^{den} Mei 1809 in *Suriname* en aanvaardde het bestuur.

De kolonisten vonden in BENTINCK hetgeen zij in den Brigadier-Generaal HUGHES verloren hadden.

BENTINCK, een afstammeling van een oud-Hollandsch geslacht, een man van hoogen adel, was begaafd met vele kundigheden en voortreffelijke eigenschappen; minzaam, voorkomend, menschlievend, evenmin hoogmoedig op zijne aanzienlijke geboorte, als op den hoogen rang, dien hij bekleedde, en de uitgebreide macht, welke hem was toevertrouwd, won hij spoedig aller harten, en dwong onwillekeurig een ieder tot achting en toegenegenheid. Hij nam ook in persoon al de fortificatiën in oogenschouw en versterkte ze, zooveel hij noodig achtte.

Met de bevredeigde *Aucamer*-negers, die, uithoofde de hun toegezegde geschenken niet behoorlijk werden uitgereikt, ontevreden waren geworden en bezorgdheid verwekten, werd den 21sten September 1809 een vernieuwd vredesverdrag aangegaan, waarbij aan hen werd toegestaan de doorvaart langs de *Marowyne*, door de *Wana-kreek*, *Cottica* en zoo vervolgens tot *Paramaribo*, ten einde in het vervolg langs dien weg, in plaats van door de *Sara-kreek*, hunne producten af te brengen; tevens werd hun bepaaldelijk aangewezen, bij welke plantages zij, op hunne reizen, mochten aanleggen.

Het uitblijven van Engelsche koopvaardijschepen veroorzaakte in den aanvang van 1810 weder groot gebrek aan provisiën. Wat hier nog in voorraad was, werd tot ongehoorde hooge prijzen verkocht. Ten einde aan dezen drang van omstandigheden eene andere wending te geven, werden premiën op het invoeren van levensmiddelen uitgelooft.

Wij moeten hier een oogenblik stilstaan, en een blik werpen op de gebeurtenissen in *Europa*, die op de belangen van *Suriname* een merkbaren invloed hebben uitgeoefend.

Generaal NAPOLEON BONAPARTE, vroeger als Consul der Fransche Republiek bevestigd, werd den 18^{den} Mei 1804 tot erfelijken Keizer van *Frankrijk* verklaard. Zijn invloed op de zaken der *Bataafsche Republiek* was ongemeen groot. Op den 26sten April 1804 werd de *Constitutie* van dat Gemeenebest veranderd en aan het hoofd daarvan JAN SCHIMMELPENNINCK tot Raadspensionaris gesteld. Dit duurde echter niet lang, daar de Keizer van plan was, óf *Holland* bij *Frankrijk* in te lijven, óf het tot eene erfelijke regeering in zijne

familie te maken; en reeds in den aanvang van 1806, werd LOUIS BONAPARTE Koning van *Holland*.

Na den slag van *Jena* (1806), werd de Keizer meester over bijna het geheele vasteland van Europa, en ondernam nu, *Engeland* te bedwingen. Het Engelsche Rijk werd in staat van blokkeering verklaard, terwijl alle invoer van goederen uit *Engeland* en van producten uit de Engelsche bezittingen verboden werd. Dit systeem, het Continentale- (vasteland-) stelsel genoemd, was zeer nadeelig voor *Engeland*, want, uit gebrek aan vertier, moesten de Engelsche fabrieken stilstaan, de koloniale voortbrengselen alle waarde verliezen, en de Britsche scheepvaart en zeemacht allengs vervallen. Doch, terwijl hierdoor de Engelsche goederen van het vasteland van Europa geweerd werden, vonden zij gelijktijdig eenen weg naar *Zuid-Amerika*, dat, door zich van *Spanje* en *Portugal* af te scheuren, geheel afhankelijk van den Engelschen toevoer gemaakt werd. Niettemin bleven alle goederen, inzonderheid de koloniale voortbrengselen, in *Engeland* opgehoopt, en dit bracht de grootste nadeelen te weeg. De Surinaamsche planters, die verplicht waren hunne producten naar *Engeland* te verzenden, leden onder zulke omstandigheden onnoemelijke schade.

LOUIS BONAPARTE had zich verzet tegen het aannemen der Fransche douanen, die de Keizer naar *Holland* gezonden had, om tegen den invoer van Engelsche goederen en koloniale voortbrengselen te waken. Dit gaf aanleiding tot groote tweespalt tusschen beiden, waarvan het gevolg was, dat LOUIS BONAPARTE de kroon nederlegde, en *Holland*, door den Keizer, op den 9^{den} Juli 1810, met zijn groot Rijk werd vereenigd.

Gij kunt hieruit van zelf de oorzaken nagaan, die

den bloei der kolonie verhinderden, niettegenstaande de Engelsche schepen van hier groote ladingen uitvoerden. — De meeste eigenaren zochten hunne plantages te verkoopen, doch te vergeefs, want niemand wilde, in zulk eenen staat van zaken, bezittingen aanvaarden, waarvan de producten niet te gelde konden worden gemaakt. Men begon nu de plantages te sloopen en de daartoe behorende slaven uit de hand of in publieke veilingen te verkoopen.

Dit nam in 1810 en 1811 zoozeer toe, dat de Regeering dit, den 20sten Mei 1811, ten strengste verbood.

In het jaar 1810 ondervond de Hervormde gemeente een uitstekend bewijs van de belangstelling des Gouverneurs. In vroegere jaren werd door die gemeente, in de bovenzaal van het Hof van Politie, godsdienst-oefening gehouden; doch het getal harer leden was zoozeer toegenomen, dat deze zaal hen niet meer kon bevatten. Men maakte toen gebruik van het kerkgebouw der Luthersche gemeente, hetwelk in den jare 1744 gesticht was. Eindelijk vormde men het plan om eene eigene kerk te bouwen. — BENTINCK bepaalde toen dat *een derde* der kosten dezer nieuwe Hervormde kerk, waarvan het geheel op drie-honderd-duizend gulden was begroot, uit de Souvereins- of Koningskas zou worden verstrekt.

Om de ontbrekende fondsen te erlangen, werd er eene openbare geldleening, onder waarborg van het Gouvernement, aangegaan. Deze kwam zeer spoedig tot stand, daar vele kapitalisten en voogden van deze gelegenheid gebruik maakten, om hunne gelden en die hunner pupillen, op eene zekere wijze, tegen behoorlijke renten te beleggen.

Op den 21sten Juni 1810 werd door BENTINCK de fondament-steen gelegd, waarbij vele plechtigheden plaats vonden. De opbouw van deze kerk werd opgedragen aan den kundigen Architect JOHANNES VAN ZEYL, die zich dan ook op de voortreffelijkste wijze van zijne taak gekwetent heeft. De koepelvormige kerk, waarvan het dak op acht fraaie pilaren rustte, prijkte met een sierlijk orgel en een schoone wenteltrap, die naar den toren leidde. Op den 29sten Mei 1814 werd deze tempel plechtig ingewijd.

BENTINCK, die in alles het belang der kolonie trachtte te bevorderen, mocht haar niet lang geschonken blijven. Op den 8sten November 1811 werd hij tot hooger leven geroepen. Zijn overlijden dompelde de ingezetenen in den diepsten rouw, daar men hem hoogschatte en beminde. Ter nagedachtenis van dezen Gouverneur, werd, in het jaar 1814, in hetzelfde bedehuis, tot welks opbouw hij zoo krachtdadig had medegewerkt, eene prachtige graftombe van wit marmer opgericht. Dit pronkstuk van beeldhouwkunde stelde eene treurende vrouw bij het graf van haren echtgenoot voor.

Op den dag van BENTINCK's overlijden, gaf de Kommandant PINSON BONHAM kennis van zijne aanvaarding van het Bestuur, onder den titel van fungeerende Luitenant-Gouverneur.

Pinson Bonham, Luitenant-Gouverneur a. i.

1811—1816.

Moest men van den overleden Gouverneur BENTINCK getuigen, dat hij een waardig opvolger was van den verdienstelijken HUGHES, — en werd deze BENTINCK,

door zijn grooten ijver voor het welzijn der kolonie, en niet minder om zijn rechtvaardig bestuur en zijne voortreffelijke hoedanigheden, algemeen bemind en hooggeacht, zoo zelfs dat men te zijner nagedachtenis een prachtig standbeeld oprichtte, — in PINSON BONHAM trof men een gansch ander man aan. Deze Gouverneur liet zich veel voorstaan op zijne voornamen afkomst en hooge betrekking.

De kolonie werd ten koste van het Rijk met troepen overstroomd, terwijl BONHAM daarbij nog eene talrijke afdeeling van het 16^e en eene van het 64^e regiment infanterie, waarover hij vroeger als Brigadier-Generaal bevel voerde, onderhield.

Behalve zijne militaire Aides de Camp, benoemde BONHAM vier voornamen burgers, die deze betrekking moesten bekleeden en den rang van Luitenant-Kolonel verkregen.

De persoon van den Gouverneur was voor de burgers ongenaakbaar. Zijn Secretaris JOHN MARTYR verleende audientie aan allen, wier belangen eene mondelinge mededeeling vereischten; slechts dan, wanneer het den Gouverneur behaagde, van den seinpaal op het Gouvernementsplein, de vlag te doen waaien, mochten de burgers zich bij hem vervoegen. Door den invloed, welken BONHAM bij het Hoogbewind in *Engeland* bezat, veranderden allengs verscheidene van de oude instellingen en gebruiken. Posten en ambten, welke men hier vroeger niet kende, werden in het leven geroepen. Aan het hoofd van sommige takken van bestuur werden hoogaanzienlijke personen in *Engeland* geplaatst, die de waarneming dezer betrekkingen aan zoogenaamde Gedeputeerden opdroegen. De aanstelling der Gedeputeerden werd aan den Gouverneur overgelaten, die

meest daartoe Engelschen of Engelsch-gezinden koos.

Andere hooge betrekkingen werden ook aan dusdanige personen opgedragen, zoodat de oude kolonisten, hoe geschikt ook, verdrongen werden: slechts ten aanzien van de Hoven van Politie en Civile Justitie werden de voorschriften van het Octrooi opgevolgd.

Doch, mijne lezers! hoezeer in schijn hoogst aanzienlijk als in vroeger dagen, verloor het Hof van Politie in wezenlijkheid allengs de macht en het gezag, welke het eertijds bezat, want BONHAM was, in den volsten zin des woords, alleenheerscher. Hij regeerde met eene onafhankelijke macht, doch trachtte den hoogmoed der Raden van Politie zooveel mogelijk te vleien, door de opening en sluiting van het Hof met de meeste plechtigheid te doen vergezeld gaan. De Raden werden, onder het gebulder van het geschut der forteres *Zeelandia*, met sierlijke koetsen, van hunne woningen afgehaald, en naar het Gouvernementshuis en vandaar naar het Raadhuis gebracht. Geheel *Paramaribo* was dan op de been, om dien fraaien optocht te aanschouwen. Het gemeen vervroolijkte zich, doch de nadenkenden zagen den spot in, welke men met onze Vertegenwoordigers dreef.

Men was overtuigd dat de vergaderingen slechts plaats hadden, om de besluiten van den Gouverneur te doen goedkeuren. BONHAM werd zoozeer gevreesd, dat men niets durfde ondernemen om het misbruik, dat hij van zijn gezag maakte, tegen te gaan.

De Raden, op wie men het grootste vertrouwen had gesteld, hadden reeds te veel toegegeven, en zuchtten nu over het verlies van hunne voormalige macht en grootheid, waarvan zij slechts eene nietige schaduw behouden hadden.

In dien zelfden tijd tastte eene ernstige ongesteldheid den oud-Gouverneur FRIDERICI aan. Niemand veronderstelde, dat zijn einde zoo nabij zijn zoude. Doch op den 11^{den} October 1812 werd een ieder diep getroffen door de droeve mare van zijnen dood. De vader der armen en hulpbehoevenden, de weldoener der kolonie, de algemeen beminde man, hoewel sedert 10 jaren buiten openbare betrekking, — de man, die zelfs zijne vijanden achting en eerbied inboezemde, de man wiens ijzersterk gestel buitengewone vermoeijenissen niet schaden konden, betaalde den tol aan de natuur. Daar BONHAM wist, hoe hoog de afgestorvene in de achting der ingezetenen had gestaan, oordeelde hij het raadzaam, al de plechtigheden in acht te doen nemen, welke men verschuldigd was aan den hoogen rang, door FRIDERICI vroeger bekleed. Het lijk werd des avonds op een paradebed ten toon gesteld en den volgenden dag, met de vereischte eerbewijzen, naar de laatste rustplaats geleid. Het graf werd met een witten marmersteen gedekt. Later vereenigden zich verscheidene ingezetenen en brachten eene aanzienlijke som bijeen, welke zij besteedden tot het oprichten van een prachtig gedenkteeken, ter eere van dezen zoo verdienstelijken man. Dit gedenkteeken stelde eene doodkist voor, waarbij een grenadier stond te weenen. Het was geplaatst ter linkerzijde van den preekstoel in het kerkgebouw der Hervormde gemeente, dat den 21sten Januari 1821 door de vuurramp vernield geworden is.

Intusschen gingen de belangen van *Suriname* zeer achteruit.

Gedurende het jaar 1812 werden nieuwe belastingen geheven, en de heffing van de oude voortgezet.

De scheepvaart was gestremd; de hooge vrachten welke daardoor ontstonden, en de groote kosten der assurantiën, deden de prijzen van alle buitenlandsche goederen stijgen, en die der inlandsche dalen. Echter was er veel geld in omloop, namelijk, papieren- of kaartengeld, want gouden of zilveren muntspeciën zag men niet meer.

De eigenaars der verbondene plantages, waarvan de hypotheekhouders in *Holland* of *Engeland* woonden, stonden onder het onmiddellijk bedwang van *Frankrijk*, en waren in de grootste ongerustheid, dat de hypotheken opgevorderd zouden worden, en daar zij deze niet aflossen konden, hunne plantages onder *sequestratie* zouden worden gebracht. Gelukkig echter werd hierin voorzien door het Britsch Gouvernement, hetwelk alle gerechtelijke opeischings ten strengste verbood, en te dien aanzien eene bepaalde schorsing van betaling verleende.

In het jaar 1813 werd hier bekend gemaakt, dat de Prins-Regent besloten had, om over alle plantages, goederen enz., toebehoorende aan personen, woonachtig in *Frankrijk* of in *Holland* — dat toen nog onder de macht van *Frankrijk* stond, — te benoemen JOHN BENT, als ontvanger en bestierder vanwege de Kroon, om de zaken met en benevens de koloniale agenten te besturen; met last aan hen, om BENT, bij zijne aankomst, terstond in het medebeheer van alles te stellen, hem rekening en verantwoording van hun gehouden bestier te geven, en hem tevens in het bezit te stellen van alle goederen, obligatiën, hypotheken en wat dies meer zij. Ook werd er bepaald, dat voor zooverre, met onderlinge overeenkomst, sommige administrateurs in het dage-

lijksch beheer van eenige plantages blijven mochten, niets geschieden mocht zonder zijne voorkennis en toestemming.

Aan den eenen kant meenden de eigenaren, dat zij daardoor in hun recht van eigendom en beheer gekrenkt werden, en aan de andere zijde werd den administrateurs een gevoelige slag toegebracht.

De handelaren, die de benoodigdheden aan de plantages afleverden, werden door dat besluit niet minder getroffen, daar BENT vergezeld zoude worden door zekeren WILLIAM BENJAMIN MAC NAMARA, die zijn bevoorrechte kooper en verkooper zoude zijn.

Dit besluit was nauwelijks bekend gemaakt, of de belanghebbenden vereenigden zich en kwamen overeen, hierover een adres aan den Gouverneur in te dienen. Men wist wel dat hij het niet zou *kunnen* of *mogen* intrekken, doch men wilde hem verzoeken, de uitvoering daarvan voor den tijd van een jaar te schorsen, om daardoor de ingezetenen in de gelegenheid te stellen, hunne belangen aan den Prins-Regent voor te dragen, want zij vertrouwden, dat Z. K. H., na verkregen kennis van zaken, niet aarzelen zou dezen maatregel op te heffen, en dit besluit buiten werking te brengen. Hoe nederig de toon ook ware, waarin dit adres gesteld was, hoe hartgrievend zij ook de omstandigheden aan den Gouverneur hadden voorgedragen, hunne poging miste ten eenenmale haar doel.

BONHAM achtte zich door het adres gekrenkt, gekwetst; hij noemde de onderteekenaren oproermakers, terwijl hij hun, door zijn Secretaris JOHN MARTYR, tot mondeling antwoord liet geven, dat zij allen als *rebellën* verklaard, van hunne posten ontzet zouden

worden, ingeval zij niet binnen vier en twintig uren, ter Gouvernements-Secretarie, hunne handteekening onder het adres kwamen of lieten doorhalen. Uit vrees dat aan deze bedreiging gevolg zoude worden gegeven, gingen de onderteekenaren naar de Secretarie, of lieten aldaar hunne handteekening doorschrappen. Slechts twee, nl. de rechtsgeleerden P. L. DE RIVES en PH. J. VLIER, weigerden dit volstandig, en hadden den moed, af te wachten wat BONHAM uitrichten zoude. Dit had ten gevolge, dat zij als oproermakers verklaard werden en hun, voorloopig, huisarrest opgelegd werd. VLIER liet toen den Gouverneur herinneren, dat hij andere openbare betrekkingen bekleedde, welke hem noodzakelijk geboden buitenshuis te gaan, daar hij lid was van *het College van Commissarissen van kleine, vaceerende over groote zaken*, en Majoor bij de burgerij (landweer). Het huisarrest werd toen veranderd in stadsarrest, onder borgstelling van f 10.000, hetgeen zeer spoedig tot stand kwam, want er was voor dezen rechtsgeleerde zeer veel aan gelegen, om over zijne persoonlijke vrijheid naar welgevallen te kunnen beschikken.

Twee leden van het Hof van Politie werden, uit eene voordracht van een aantal personen, als borgen gekozen. VLIER wilde toen naar *Engeland* gaan, om de algemeene aangelegenheden aan de voeten des troons voor te dragen, en was reeds voorzien van meer dan 200 aanbevelingsbrieven, doch moest van de reis afzien, daar BONHAM weigerde hem een pas af te geven. Niet lang daarna kreeg VLIER zijn borgtocht terug.

JOHN BENT was onderwijl, in het begin van 1813, aangekomen. De belanghebbenden werden uitgenoodigd, om binnen den kortsten tijd, aan het besluit van

den Prins-Regent te voldoen. Zoo als men verwachtte, was de koopman MAC NAMARA medegekomen, en rijk voorzien van plantage-goederen. Ofschoon BENT, door eene minzame behandeling, het onaangename van zijne betrekking, zooveel mogelijk, wilde goed maken, lag het echter in den aard der zaak, dat dit hem geenszins gelukken konde. Er ontstonden zeer spoedig botsingen en oneenigheden tusschen hem en verscheidene belanghebbenden, waarvan het gevolg was: de veroordeeling tot gevangenisstraf van twee leden van het Hof van Politie, enz. Eerst na langen tijd hielden deze oneenigheden op.

Nu en dan werden nog door de zwarte jagers, onder bevel van dezen of genen officier, tochten tegen de Marrons gedaan, die dan eens met een goed gevolg, dan weder vruchteloos afliepen. Tusschen 1812 en 1813 werd de Overste VAN NESSELRODE HUGENPOTH, aan het hoofd van een sterk korps, naar *Boven-Suriname* gezonden, om in de bosschen, achter den houtgrond *Florentia*, weglloopers op te sporen. De zwarte jagers waren, even als ten tijde van FRIDERICI, vol geestdrift. Zij gingen in de bosschen, tusschen *Boven-Suriname* en de *Marshals-kreek*, waar, volgens de bewoners aldaar, weglloopers-dorpen gevonden moesten worden. In plaats van kleine patrouilles tot verkenning uit te zenden, en vervolgens een doelmatigen aanval te bewerkstelligen, liet NESSELRODE des avonds op de horens blazen, hetgeen aanleiding gaf dat de Marrons hunne dorpen verlieten, en verder de vlucht namen.

De zwarte jagers gingen het bosch diep in, waar zij werkelijk de verlatene dorpen vonden. De Overste liet de dorpen vernielen en verbranden. Zijne onderhoorigen gaven hem toen de schimpnaam van *Sibiboésie*

(boschveger), daarop zinspelende, dat hij, door het blazen op de horens, de wegloopers had weggevaagd.

BONHAM liet in 1813 den zoogenaamden rijweg, van den landsgrond *Boniface* tot aan den weg van *Kwatta*, aanleggen.

Datzelfde jaar heeft echter eene bijzonderheid opgeleverd, waaraan wij niet dan met dankbare erkentenis jegens de weldadige Voorzienigheid denken mogen. Het is namelijk de invoering der inenting met koepokstof, door den Engelschen geneesheer WALTHER CADDELL, wiens nagedachtenis daarvoor in zegening bij ons blijven moet, en waardoor hij wel verdiend had, dat men hem een standbeeld oprichtte.

Hij is de eerste geweest, die de koepokstof heeft laten overkomen, daarvan gebruik gemaakt, en, in vereeniging met den toenmaligen stadsgeneesheer WOELFING, allerwege verspreid heeft.

WOELFING bezat het grootste vertrouwen en den uitgebreidsten invloed onder de bevolking, vooral onder de mindere klasse, zoodat het hem spoedig gelukte, de daaromtrent bestaande vooroordeelen te overwinnen, en dit voorbehoedmiddel bij velen aan te wenden.

Men ontving hier, weinige dagen na het nieuwe jaar van 1814, het bericht, dat *Nederland*, op den 18^{den} November 1813, zich van de heerschappij van *Frankrijk* had losgemaakt, — dat de Prins van Oranje benevens zijne familie was teruggekeerd, en den titel van *Souvereine Vorst der Nederlanden* had aangenomen. Alles gaf aanleiding te hopen, dat weldra de vrede zoude gesloten worden. Mijne woorden zouden te kort schieten, om u de blijdschap des volks af te schetsen. Die vreugde over de berichten der omwenteling en

de gevolgen daarvan, liet zich algemeen blijken, en het was alsof ons staatkundig lot de gewenschte verandering reeds ondergaan had.

Van alle zijden verhief zich de kreet: *Oranje boven!* De burgers versierden zich met oranje linten of kokardes. Men zag daarmede niet alleen inboorlingen en geboren Nederlanders, maar ook Engelschen. Zelfs Franschen hadden aan het knoopsgat een oranjestrikje, of eene kokarde aan den hoed. Gij zult vragen, kinderen, of BONHAM dit duldde?

Hij koos de verstandige partij, om er zich, ten minste in schijn, niet over te bekreunen; want in dien tijd van algemeene geestdrift en opgewondenheid, zou hij voorzeker niet met lammeren, maar met leeuwen te doen gehad hebben. Men zou elken maatregel van geweld, met geweld te keer zijn gegaan.

Intusschen was er op den 13^{den} December 1813 een voorloopige vrede en vriendschap met *Engeland* en de *Nederlandsche* provinciën gesloten, waarin zeker artikel voorkomt, dat schepen, behoorende aan Staten in vriendschap met Z. M. den Engelschen Koning, vrijen toegang in zijne havens zouden hebben. Dit gaf ten minste de hoop, dat de gemeenschap met de *Nederlanden* spoedig hervat zoude worden. Doch hetgeen bijdroeg om de algemeene vreugde te vergrooten, was de aankomst van verscheidene Engelsche koopvaardischepen, welke vele provisiën medebrachten, waardoor eene groote vermindering in de prijzen der koopwaren werd te weeg gebracht.

Op den 8sten Juni 1814 werd door BONHAM bekend gemaakt, dat het Z. B. M. had behaagd, uit aanmerking der groote gebeurtenissen, onlangs in *Europa* voorgevallen, de Commissie van den Ontvanger en Be-

stierder van buitenlandsche eigendommen te schorsen, met last op JOHN BENT, om de eigendommen, welke onder zijn bezit mochten gekomen zijn, aan de zaakgelastigden der belanghebbenden weer over te geven.

Tegen het einde van December werd men in *Suriname* aangenaam verrast, door de aankomst van het Nederlandsch koopvaardischip *de Surinaamsche Vrienden*, Kapitein CORNELIS KRAAY. Dit schip bragt eene aanzienlijke lading levensmiddelen, dranken, enz. mede. Bij de overeenkomst, tusschen de Europeesche Mogendheden op den 13^{den} Augustus 1814 gesloten, was bepaald, dat *Suriname* aan *Nederland* zoude teruggegeven worden; evenwel moesten verscheidene zaken voorafgaan, zoodat men, bij de aankomst van Kapitein KRAAY, nog niet wist wanneer de overgave zoude plaats hebben.

Eindelijk werden de zaken in Europa, voor zoo verre de belangen der kolonie daarbij betrokken waren, geregeld. De Souvereine Vorst der *Nederlanden*, Prins van *Oranje Nassau*, werd verheven tot Koning der *Nederlanden* en Groothertog van *Luxemburg*; de Belgische provinciën werden bij de Noord-Nederlandsche gewesten gevoegd, terwijl bij de gewijzigde Grondwet bepaald werd, dat de Koning, bij uitsluiting, het Opperbestuur over de koloniën en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen zou hebben.

WILLEM I, Koning der *Nederlanden*, vaardigde in het zelfde jaar 1815 een Reglement uit, waarnaar de kolonie *Suriname* moest beheerd worden. Dit Reglement moest aan de ingezetenen bekend gemaakt worden, zoodra de benoemde Gouverneur het bestuur van den Engelschen Landvoogd zou overgenomen hebben.

Bij dat Reglement werden de bestaande Hoven en

Collegiën, belastingen, enz., gehandhaafd, en voor zoo verre, gedurende het Engelsch Bestuur, veranderingen waren ingevoerd, werden de zaken teruggebracht zoo als ze vóór het jaar 1795 geweest waren.

Het Octrooi verviel dus van zelf.

Op het einde der Engelsche Regeering, was de toestand der zaken in *Suriname* aan den eenen kant gunstig, aan de andere zijde bedroevend.

BONHAM had, met eene vaste hand, de geldmiddelen des lands geregeld en op een zeer goeden voet gebracht. Bij zijne optreding aan het Bestuur, in November 1811, was er een bedrag geld in de Koningskas aanwezig, maar daarentegen vele schulden aan te zuiveren. Hij liet een streng onderzoek naar het beheer van 's lands gelden doen, en men ontdekte een tekort in de koloniale kas van ruim *vijf-honderd-duizend gulden*.

BONHAM ontnam den schuldigen ambtenaren hunne posten, en nam maatregelen om een goed beheer te verzekeren. Het gevolg daarvan was, dat reeds op het einde van 1812, het tekort niet alleen gedekt werd, maar dat er een zuiver overschot van bijna *honderd-duizend gulden* in kas aanwezig was.

Het bestuur over de geldmiddelen werd nu eindelijk geregeld en voortgezet. De uitkomst daarvan was zoo gunstig, dat van tijd tot tijd aanzienlijke sommen aan het Britsch Gouvernement werden overgemaakt, en zelfs in 1814, voor eene som van *honderd-vijftig duizend gulden* aan papieren-geld vernietigd. Dit wekte het algemeen vertrouwen zoozeer op, dat de wisselkoers, die in 1811 tot *f* 48 voor een pond sterling was gestegen, nu tot *f* 25 daalde.

Deze gunstige toestand had grooten invloed op den

handel, die nu, meer dan vroeger, werd uitgebreid. De koopwaren, welke in menigte werden ingevoerd, vonden gereede koopers, want de verdiensten waren hoog, en de ambachtsman zag zijn arbeid ruim beloond.

In alle standen der maatschappij heerschten tevredenheid, opgewektheid en levenslust, doch de welvaart, die zich allerwegen vertoonde, verlokte velen tot buitensporige uitgaven, waarvan zij later de wrange vruchten hebben moeten plukken.

De stad *Paramaribo* deelde in de voorrechten van den algemeenen overvloed. Hare breede, meestal met oranjeboomen beplante, straten prijkten met schoone gebouwen, die gedurig vermeerderd werden; en eenige grachten en opene pleinen gaven haar eene frischheid, die, met de alomheerschende zindelijkheid gepaard, de gezondheid in hooge mate bevorderde. De huizen, meestal van hout opgetrokken, waren bijna allen van tuinen voorzien. Dit laatste was inzonderheid het geval op *Combé* (de thans in verval geraakte 1e buitenwijk), alwaar de ruime erven verrukkelijke bloem- en moestuinen ter aanschouwing boden.

Ook de erven aan de *Wanicastraat*, door de voorname ingezetenen tot plaatsen van verlustiging ingericht, waren van bloeiende tuinen voorzien. Alles had een behagelijk voorkomen en boeide het oog van den wandelaar. — Weinig had men toen kunnen denken, dat eene vuurramp boven het hoofd der schoone stad hing, om later vernieling over haar uit te storten.

De landbouw had zich, gedurende het Engelsche Bestuur, goed staande gehouden; het district *Nickerie* was jaarlijks in bloei toegenomen. De producten der kolonie, welke vóór dien tijd aan de handelskantoren in *Holland* moesten worden verzonden, werden gedu-

rende de Britsche Regeering, naar *Engeland* afgescheept, of in *Suriname* verkocht. Dit laatste vond, tijdens den oorlog, gedurig plaats. Daardoor was er veel geld hier en werd er ook veel verteerd.

Zij, wier plantages, wegens voorgeschoten gelden, in *Holland* verbonden waren, doch, ten wier behoefte, bij de koloniale wet van 26 Juni 1812, alle vervolging, wegens schulden aan buitenlanders, was geschorst, schenen aan geene afdoening meer te denken, maar baadden zich in den algemeenen overvloed. De Engelschen, mild in hunne voorschotten, verleenden daarbij een onbepaald crediet aan landbouw en handel, zoodat men hier een onbezorgd leven leidde, alsof er nimmer een omkeer te duchten zou zijn. Eindelijk werden de plantage-eigenaren op eene gevoelige wijze uit hunnen slaap wakker geschud, toen de kolonie op nieuw aan haren rechtmatigen gebiedster moest worden overgegeven.

De Engelschen drongen toen aan op betaling van hunne gedane voorschotten. De schuldeischers in *Holland*, wier vorderingen, door onaangezuiverde renten, aanmerkelijk waren aangegroeid, eischten voldoening. De producten mochten niet langer hier verkocht, maar moesten onmiddellijk aan de kantoren in *Nederland* verzonden worden. Welk eene verandering van zaken! De landbouw ondervond belemmeringen, de handel kreeg een geweldigen schok, de wisselkoers steeg, het papieren-geld daalde in waarde.

Ziedaar, lieve kinderen, eene korte schets van den toestand der kolonie, toen zij door de Engelschen verlaten, en aan het gezag van *Nederland* terug gegeven werd.

Ten einde deze overgave voor te bereiden, moesten

de Engelsche bezettingen op de verschillende posten afgelost worden. Daartoe werd de tweede afdeeling schutterij (de compagniën kleurlingen) aangewezen. Deze namen den last welwillend op zich, zonder daarvoor eenige belooning te eischen, en bewezen daardoor hunne gehechtheid aan het Huis van Oranje en hunne trouw aan het Vaderland.

Hollandsche Regeering. Willem Benjamin van Panhuys, Gouverneur-Generaal. Mr. Cornelis Reinhard Vaillant, Gouverneur-Generaal a. i.

1816—1822.

VAN PANHUYS was vroeger hier Raad in het Hof van Justitie, hij had in 1813 de kolonie verlaten. In *Europa* gekomen zijnde, begaf hij zich weder in militairen dienst en werd door de fortuin zoodanig begunstigd, dat hij zich, in het najaar van 1815, van den rang van Generaal-Majoor tot dien van Gouverneur van *Suriname* verheven zag.

Den 16^{den} Januari kwam hier een Nederlandsch eskader aan, onder bevel van den Admiraal VAN BRAAM, die den Gouverneur VAN PANHUYS geleidde, benevens eenige Hoofdofficieren en eene genoegzame bezetting, om de Britsche troepen te vervangen. Er werd eenige tijd vereischt, om de noodige schikkingen en regelingen te maken, zoodat de kolonie en hare onderhoorigheden, eerst op den 27sten Februari 1816, door VAN PANHUYS werd overgenomen.

De overgave ging met eene plechtigheid gepaard, die een diepen en aangenamen indruk verwekte. Het was namelijk het langzaam nederhalen van de Engelsche

vlag, die aan een seinpaal, op het midden van het Gouvernementsplein, waaide, terwijl de geliefde *Nederlandsche driekleur*, onder het jubelend gejuich der toegevloede bevolking, en het gebulder van het geschut, statig werd opgeheschen, en, ten top genaderd, sierlijk wapperde.

Bij eene proclamatie van dienzelfden dag, ontsloeg PANHUYS alle civile en militaire ambtenaren, benevens de verdere ingezetenen van *Suriname*, van den eed van getrouwheid aan den Koning van *Groot-Brittanie*, en vestigde de heerschappij van den dierbaren Vorst van *Nederland*, als wiens vertegenwoordiger hij was opgetreden.

Het onmiddellijk gevolg daarvan was eene bedanking en een nieuwe benoeming der beide Hoven, hetgeen terstond een gewichtigen ommekeer veroorzaakte.

Behalve de verandering in het personeel der Leden van de Hoven en de Hoofdambtenaren, bleef alles op den ouden voet, overeenkomstig de voorschriften van het Regeerings-reglement. Slechts maakte VAN PANHUYS eenige bepalingen ten opzichte van onderscheidene belastingen, terwijl hij beval om nauwkeurige staten van plantages, slaven, enz. in te dienen.

De kosten der verdedigingsmiddelen, waarvan de kolonie vroeger voor de helft vrij was, en gedurende het Britsch bestuur door dat Gouvernement gedragen werden, kwamen nu uitsluitend voor rekening van de kolonie.

De Gouverneur VAN PANHUYS gaf aan het Ministerie te kennen, dat *Suriname* volkomen in staat was, om in zijne behoeften te voorzien en uit eigen middelen de ambtenaren en de militaire macht te onderhouden.

De Hoofdambtenaren werden hooger bezoldigd dan

vroeger, en de administratie belangrijk gewijzigd. In de plaats der oude eenvoudige inrichtingen, werden andere instellingen ingevoerd, waartoe eene menigte ambtenaren noodig was. Deze kwamen dan ook in grooten getale, uit het moederland aan, werden op onderscheidene kantoren geplaatst en moesten op kosten der kolonie bezoldigd worden.

Het lidmaatschap van het Hof van Civile Justitie, hetwelk vroeger om de eer werd waargenomen, werd door het nieuwe Bestuur mede aan bezoldigde ambtenaren opgedragen.

Het papieren- of kaartengeld bleef nog altijd bestaan, doch verloor allengs zijne waarde; dit bracht ons land nog meer achteruit. Het Hollandsche geld deed 10 % *agio* of opgeld, dat wil zeggen, dat men voor *f*100 Hollandsch geld, *f*110 papieren- of kaartengeld geven moest. Dit opgeld nam van lieverlede toe en bereikte eindelijk eene hoogte van *twee honderd en tien* ten honderd, zooals gij later hooren zult.

Ter bevordering van het Lager Onderwijs, hetwelk door de komst van den verdienstelijken onderwijzer JOHANNES VROLIJK, in 1809, belangrijke verbeteringen had ondergaan, werd in het jaar 1816 uit *Nederland* als hoofdonderwijzer uitgezonden, de kundige onderwijzer CORSTIAAN AART BATENBURG, die zich tot het jaar 1863 met innige belangstelling, op het onderwijs der jeugd heeft toegelegd, en den eere naam van NESTOR heeft waardig gemaakt.

Drie geslachten hebben onder zijne leiding het onschatbaar onderwijs genoten. Talrijk zijn in ons midden de mannen en vrouwen, door hem gevormd, en

nog is in de verschillende standen onzer maatschappij zijne nagedachtenis in eere. Schoon de laatste levensjaren van dezen waardigen man, zich door eene toenemende zwakte kenmerkten, bleef zijn geest toch werkzaam en was hij altijd gaarne te midden zijner scholieren, die hem hoogschatten en ook door hem bemind werden. Hij overleed den 21sten April 1863. Den 8sten Mei 1841, juist 25 jaren nadat hij voor het eerst in *Suriname* aankwam, werd hem tot belooning van wege den Koning het eereteeken van den Nederlandschen Leeuw, door den Gouverneur J. C. RIJK, in tegenwoordigheid der Commissie van Onderwijs, van zijne mede-onderwijzers en van zijne schoollieden, plechtig op de borst gehecht.

In April 1816 richtte de Weleerwaarde Heer Ds. MASMAN, predikant der Hervormde gemeente, kort na zijne aankomst, in vereeniging met verscheidene ingezetenen, eene afdeeling der *Maatschappij tot Nut van 't Algemeen* op, welk Departement ruim 29 jaar te *Paramaribo* heeft bestaan.

Weinige dagen na de inhuldiging van het nieuwe Hof overleed de Generaal VAN PANHUYS, op den 9^{den} Juli 1816. Zijn stoffelijk overschot werd, met al de eerbewijzen aan zijne hoogen rang verschuldigd, in het Kerkhof *de Nieuwe Oranjetuin*, ten grave geleid. Dit bestuur heeft dus al te kort geduurd, om met juistheid te kunnen oordeelen, of de kolonie daarbij gewonnen of verloren zoude hebben.

Mr. CORNELIS REINHARD VAILLANT nam, na het overlijden van VAN PANHUYS, het bestuur a. i. over.

Gedurende zijne regeering werden vele belangrijke besluiten uitgevaardigd, maar ook vele droevige ge-

beurtenissen ondervonden. De rampen, die *Suriname* eenigen tijd later zouden treffen, begonnen met lichte schokken van aardbeving, welke op den 17^{den} September 1816 des voormiddags ten 11 ure, den 9^{den} December van dat jaar, des namiddags ten 4 ure, en den 23sten December 1817, des namiddags ten één ure, zich deden gevoelen, doch gelukkig geen schade te weeg brachten.

Den 19^{den} Mei 1817 werd, voor het eerst, eene wet tot regeling van het Onderwijs ingevoerd, en eene Commissie voor het Schoolwezen benoemd, aan wier hoofd twee Raden van Politie geplaatst waren.

Volgens deze wet moesten de scholen verdeeld worden in *middelbare* en *lagere*. Van de laatste bestonden er *toen* twee wél-ingerichte; langzamerhand werden zij vermeerderd, en thans mogen wij bogen op 28 scholen van lager onderwijs, waaronder twee Stads-armenscholen.

In 1818 werd er weder voor eene aanzienlijke som papieren- of kaartengeld gemaakt, terwijl de belasting op het zegel met een tiende verhoogd werd.

Gij zult zeggen, dat ge van niets anders hoort, dan van belasting-verhooging, niet waar, kinderen? doch dit ging veelal zoo, hoewel bij het Regeerings-reglement uitdrukkelijk bepaald was, dat men 's Konings goedkeuring vernemen moest, alvorens, zelfs in buitengewone omstandigheden, nieuwe belastingen te heffen of oude te verhoogen, en daarbij tevens verboden was, tot het maken van papieren-geld te besluiten.

In weerwil van de daartegen bestaande bepalingen, duurde de stille invoer van Afrikanen voort. Eindelijk werd den 28sten December 1818 's Konings besluit

afgekondigd aangaande het verbod op den invoer van slaven. Om dien menschonteerenden handel zooveel mogelijk tegen te gaan, werd er in het tractaat tusschen *Nederland* en *Engeland* bepaald, dat elk schip waarop de slavenhandel gedreven werd, aangehouden zoude worden, en tevens dat er in de kolonie een gemengd gerechtshof zoude worden opgericht, samengesteld uit een getal rechters en arbiters van beide Staten, door hunne Souvereinen te benoemen. Dientengevolge kwamen dan ook in *Suriname*, den 20sten October 1819, twee Engelsche Commissarissen aan, die, even als de Secretaris, van wege hun eigen Gouvernement bezoldigd werden.

Behalve andere nuttige verordeningen betreffende het huishoudelijk bestuur, was het verbod om plantages te sloopen en de slaven afzonderlijk te verkoo-
pen, reeds lang in de vergetelheid geraakt. Vele slaven van opgebrokene of afgesloopte plantages werden naar andere Staten overgebracht, zonder dat daartoe de toestemming van het Bestuur verzocht werd. Dit liep op het laatst zoo hoog, dat de Gouverneur VAILLANT zich verplicht vond, den 7^{den} September 1819, aan de hieromtrent bestaande wetten te herinneren.

In den aanvang van het jaar 1819 werd de kolonie aan eene vreeselijke epidemie prijs gegeven, door het overbrengen der kinderpokken, die in de maand Mei allerhevigst hebben gewoed. De inenting, door Dokter CADDELL in 1813 ingevoerd en door andere geneesheeren toen verspreid, was sedert eenige jaren geheel verwaarloosd.

Deze vreeselijke ziekte sleepte eene ontzaglijke

menigte ten grave. De Gouverneur zond naar *Cayenne* om koepokstof te erlangen, en ofschoon daarvan veel gebruik gemaakt werd, zoo was de maatregel te laat genomen, om de woede der ziekte te kunnen beteugelen. Oppassers voor de lijders waren niet te verkrijgen, terwijl de grootste zorg moest gedragen worden voor het behoorlijk ter aarde bestellen der lijken, opdat de besmetting niet erger wierd.

Het gemis van geschikte hospitalen en van plaatsen, waar de lijders konden gebracht en verzorgd worden, vermeerderde het kwaad. Alles moest binnen de stad blijven, terwijl op de plantages duizende slaven door den dood weggemaaid werden. Eerst in Augustus werd men meester van de ziekte, of beter gezegd, had zij uitgewoed.

Men berekende het aantal daaraan gestorven slaven op circa 15,000, wier waarde, naar den toenmaligen koopprijs, op ten minste negen millioen Nederl. gulden werd geschat.

Daarom, is het van de tegenwoordige Geneeskundige Commissie zéér prijselijk, dat ze zich zoo veel moeite geeft, om de inenting der koepokstof te onderhouden, en er krachtig op aandringt, dat men van dit heilzaam middel gebruik make. *Suriname* heeft in 1819 de verwaarloozing daarvan zeer duur betaald.

Menigeen, wiens bezittingen alleen in slaven bestonden, en die van de vruchten van den arbeid dezer slaven leefde, werd niet slechts van zijn eigendom, maar ook van zijn bestaan beroofd en tot armoede gebracht. Daarbij kwam, dat er in het jaar 1819 zulk eene schaarschheid van levensmiddelen bestond, vooral wat de banannen betreft, dat menigeen schier niet wist, hoe hij zich van het onontbeerlijk voedsel,

op eene eerlijke wijze, zoude kunnen voorzien.

Ter nauwernood was men dit alles te boven gekomen, of gevaren van een anderen aard bedreigden de bevolking. Ernstige geschillen tusschen de burgerij en de militairen, ter oorzake van het deballoteeren van den officier LOUTA in de Surinaamsche Societeit, deden op den 28sten November 1819 bijna een geduchten opstand ontstaan, die gelukkig door eene krachtvolle tusschenkomst van den Landvoogd werd afgewend.

De Gouverneur VAILLANT kwam in persoon in de Societeit, eischte den Luitenant AMPT den degen af, zond de andere officieren naar het fort *Zeelandia* in arrest, en voorkwam daardoor de droevige tooneelen die anders zouden hebben plaats gehad. In het volgend jaar echter ontstond er, ten gevolge van dit voorval, een nieuwe twist tusschen de jagers van het garnizoen en de leden der schutterij, die zoo hoog liep, dat er drie achtereenvolgende avonden (21, 22 en 23 November) alarm geslagen werd. De wachten werden verdubbeld en de burgerij bleef al dien tijd onder de wapenen.

Gij kunt u voorstellen, lieve kinderen, dat dit eene algemeene opschudding veroorzaakte.

De militairen vielen de burgers (kleurlingen) verscheidene malen aan, doch werden door hen dapper afgeweerd. Eindelijk, door de vastberadenheid der burgerij, hielden de militairen af, en zoo liep dit voorval zonder verdere nadeelige gevolgen ten einde.

Nu moet ik u met eene treurige gebeurtenis bekend maken, welke het dierbare *Suriname* in den aanvang van het jaar 1821 trof.

Zondag den 21sten Januari, nadat men de kerken verlaten had, des namiddags ten half twee ure, werd

men hevig verschrikt door het geroep van „*brand!*” Deze ontzettende vuurramp ontstond in een achtergebouw van het huis, bewoond door den ontvanger THOMAS, aan het *Gouvernements-plein*. De vlammen sloegen over in het naaste huis, hetwelk ongelukkigerwijze voorzien was van een grooten voorraad pik, teer, terpentijn enz., waardoor het vuur verschrikkelijk toenam. De vlammen, door den wind over het ruime plein aangewakkerd en voortgedreven, legden het voornaamste gedeelte der stad in de asch. In weerwil van alle pogingen en middelen, werd men den brand niet eerder meester, dan op den middag van den 22sten Januari daaraanvolgende, terwijl de puinhoopen verscheidene dagen daarna nog smeulden en rookten.

Bijna vierhonderd huizen en welvoorzienne koopmansmagazijnen, in het aanzienlijkste gedeelte der stad gelegen, werden vernield; de koepelkerk der Hervormde gemeente, met haren prachtigen preekstoel, haar fraai orgel en andere kostbare monumenten en sieraden; het gebouw, alwaar de zittingen van het Hof van Politie en Crimineele Justitie werden gehouden; het weeshuis, de Roomsche kerk, de Lands-waag, het tooneelgebouw in de *Keizersstraat*, enz. werden eene prooi der vlammen. Het verlies, door deze ramp veroorzaakt, werd geschat op *zestien millioen* gulden; ook zijn er belangrijke handschriften, die niet met geld te betalen waren, vernield.

Gij kunt u voorstellen, hoe ellendig de toestand der inwoners was. Hoe velen waren er niet, die op den morgen van den 21sten Januari de godsdienst-oefening bijgewoond hadden, en om hunne bezittingen als rijk en gelukkig geacht werden. De nacht was nog niet ingevallen, toen de meesten van hen alles

hadden verloren en genoegzaam tot armoede waren gebracht.

De Surinaamsche weldadigheid blonk, te midden en na die vreeselijke ramp, in al hare grootheid uit.

Nochtans was het geleden verlies te groot, dan dat de hand der voorkomende broederliefde het geheel konde lenigen, of de bijstand van buiten het konde herstellen, zoomin als vlijt, nijverheid en arbeidzaamheid het geheel hebben doen verdwijnen.

Meer dan zestig jaren zijn reeds sedert heengevloten en nog bestaan er tallooze sporen dier geduchte vuurramp.

Zoo werd dan hetgeen onze voorzaten overgewonnen en, in weerwil van hunne weelde en pracht en van hunne opofferingen ten behoeve van het land, tot de nakomelingschap overgebracht hadden, in den tijd van 24 uren door de woedende vlammen vernield.

Zeer weinige kooplieden hadden een klein gedeelte hunner goederen kunnen redden. Eenigen hunner stelden niettemin de geredde goederen, tegen inkoopsprijzen, ten dienste van het algemeen verkrijgbaar, en deden zelfs geregelde uitdeelingen aan de hulpbehoevenden. Gezegend zullen zij zijn, die edele zielen! die, in weerwil van hunne groote verliezen en schade, het weinige, dat met de grootste moeite aan 'de woedende vlammen ontwoekerd was, aan de behoefte hunner medeburgers ten offer brachten.

Zulk een offer is Gode welgevallig. Het staat niet slechts geschreven in de gedenkrollen der geschiedenis van *Suriname*, maar het is ook den Almachtige bekend, die zulke daden niet onvergolden laat.

De Gouverneur VAILLANT trof het zeer ongelukkig, dat er zoovele rampen onder zijn bestuur voorvielen, niet waar, lezer?

Gedurende den brand, wendde hij, door zijne tegenwoordigheid en door zijne krachtige toespraak, alles aan, om de pogingen te ondersteunen, welke tot blussching of tot beteugeling der snel voortwoedende vlammen werden in het werk gesteld, waarin hij ook door verscheidene autoriteiten gevolgd werd; maar de blusmiddelen waren toen in zeer slechten staat en de verwarring deed het hare tot uitbreiding van den brand.

VAILLANT liet zoo spoedig mogelijk 's lands magazijnen van levensmiddelen voorzien, en die aan de armen uitdeelen; tevens benoemde hij eene Commissie om verdachte woningen te onderzoeken, daar men te recht veronderstellen kon, dat er van de algemeene ontsteltenis misbruik gemaakt en er veel geroofd zou zijn; hetgeen dan ook niet zonder goed gevolg afliep.

De Landvoogd gaf van deze ramp dadelijk kennis aan het Departement van Koloniën. Z. M. WILLEM I benoemde daarop eene Commissie tot het inzamelen van liefdegiften voor de noodlijdenden in *Suriname*, die door den brand tot behoefte vervallen waren, en naarmate die liefdegiften ontvangen werden, keerde de Regeering het bedrag daarvan aan de meest hulp-behoevenden uit.

Behoudens de rechten der eigenaren tot schadeloosstelling, werd de herbouw verboden van eenige gedeelten der stad, die tot pleinen en markten werden aangewend.

De Kerkeraad der Luthersche Gemeente bood, met de grootste hartelijkheid, zijn kerkgebouw aan dien der Hervormde Gemeente aan, waarvan dan ook met erkentelijkheid werd gebruik gemaakt.

Terwijl de stad *Paramaribo* in asch was gelegd en

hare puinhoopen de treurigste herinneringen opwekten, werd in hetzelfde jaar 1821 door de slaven in het district *Nickerie* een geduchte opstand tegen hunne meesters beraamd, welke echter werd verijdelde door een trouwen dienaar. De schuldigen werden gevat en daarna terechtgesteld.

VAILLANT verzocht en verkreeg eervol ontslag uit de hooge waardigheid, welke hij bijkans zes jaren onder ons had bekleed.

De zorgelijke toestand der kolonie, ten gevolge van de verschillende rampen, moge zijne schouders wel zwaar beladen hebben, doch hoogst waarschijnlijk zou hij meer nut gesticht, meer in het voordeel der volkplanting gehandeld hebben, ingeval hij op het vertrouwen der burgers grooter prijs had gesteld.

**Abraham de Veer, Generaal-Majoor, Ridder,
enz., enz. Gouverneur-Generaal.**

1822—1828.

Den 21sten April 1822 gaf VAILLANT het bestuur over aan den Generaal-Majoor ABRAHAM DE VEER, een man van beproefde trouw en braafheid, een man, die van moed en standvastigheid, in de hachelijkste omstandigheden, de doorslaande bewijzen had gegeven.

Deze Gouverneur, dacht men, zou den dageraad van een beteren morgen voor *Suriname* doen aanbreken. Hij kon wel de geleden schade en verliezen niet in eens herstellen, maar toch, met eene krachtige hand, het gezonkene weder oprichten en het nedergedrukte opbeuren.

De toestand van zaken was, bij zijne komst aan het bestuur, zeer netelig. De Landskassen waren uitgeput

en de kolonie in schulden gedompeld. Zijn voorganger had zich verplicht gevonden eene geldleening aan te gaan, om daaruit benoodigde openbare gebouwen te bekostigen. Onder deze behoorde de Lands-waag, waarvan de Gouverneur DE VEER de eer genoot, kort na zijne aankomst, en wel op den 9^{den} Juli 1822, den eersten steen te leggen.

Het ergste, waaronder de kolonie gebukt ging, was de dagelijksche achteruitgang van de waarde der eigendommen, door de steeds toenemende rijzing van den wisselkoers, en de daarmede gepaard gaande daling van het kaartengeld.

Gij weet, dat sedert eene reeks van jaren het papier-geld het eenige betalingsmiddel was. Dit geld verloor, hoe langer hoe meer, zijne waarde. De reden hiervan was, dat de producten meestal naar *Holland* moesten verzonden worden, zoodat de kooplieden verplicht waren, zich van wisselbrieven te bedienen, om hunne schulden in het moederland te voldoen. De kolonie was sedert de herstelling van de Nederlandsche scheepvaart en handel op *Suriname*, jaarlijks overladen geworden met allerlei soort van goederen, welker bedrag men op verre na niet betalen kon met de enkele hoeveelheden der producten, welke hier verkrijgbaar waren.

De veelvuldige aanvragen om wisselbrieven gaven aanleiding tot verderfelijke speculatiën aan de zijde dergenen, die daarover te beschikken hadden.

Reeds in 1819 begon men, bij inschrijving, wissels te koop aan te bieden voor het hoogste agio (opgeld). Toen reeds was het tot 150 ten honderd gestegen. In 1821 was de verhouding *f* 182 Surin. tot *f* 100 Nederl. Courant.

Nu werd den 8sten Maart 1822, krachtens 's Konings

besluit, bepaald, dat de landsrechten op den uitvoer van producten naar het moederland, in wisselbrieven zouden worden betaald, met vrijlating aan het Gouvernement, om die wisselbrieven in de kolonie te verkoopen, of aan het *Departement voor het publiek Onderwijs, de nationale Nijverheid en de Koloniën* op te zenden, en voor een gelijk bedrag op dat Departement af te geven; welke bepaling op 29 October 1824 uitgestrekt werd tot het hoofdgeld der plantageslaven en het lastgeld van schepen in het Rijk te huis behorende. Het Gouvernement begon toen ook zijne wisselbrieven bij inschrijving te verkoopen. Onderscheidene vroeger aangegane overeenkomsten, zoo ook gerechtelijke vervolgingen, hadden nog meer plantages onder het beheer van Hollandsche handelshuizen gebracht, zoodat de beschikbare producten hier hoe langer hoe schaarscher werden.

Dit alles gaf aanleiding tot eene tragsgewijze verhooging van den wisselkoers en, als gevolg daarvan, eene gestadige vermindering der waarde van het kaartengeld.

Om aan deze onzekerheid van den geldelijken staat der kolonie een einde te maken, werd bij Koninklijk besluit bepaald, dat met den 1sten Januari 1827, het Nederlandsche Muntstelsel te *Suriname* in werking zou gebracht worden.

Op den 26sten October 1826 bracht de Gouverneur-Generaal dat besluit ter kennis van de bevolking, met bepaling dat de inwisseling van het kaartengeld tegen eene nieuwe papieren munt, bestaande in bankbiljetten der Algemeene Maatschappij tot bevordering van Volksvlijt te *Brussel*, ten bedrage van twee millioen, vier honderd duizend gulden, en vier honderd duizend

gulden aan zilveren en koperen pasmunt, zou plaats hebben in verhouding van *drie honderd tien gulden* Surinaamsch tot *honderd gulden* Nederlandsch.

Deze vermindering van het Surinaamsche kaarten-geld, hetwelk in vroegeren tijd gelijk aan Hollandsche waarde was uitgegeven, en zelfs in het laatst der vorige eeuw hooger dan klinkende muntspecie werd gewaardeerd, bracht aan den bloei en de welvaart van *Suriname*, zoo als licht te begrijpen is, lieve kinderen, den geweldigsten schok toe.

Sedert de laatste jaren had de suikercultuur eene groote ontwikkeling verkregen.

Stoomwerktuigen hadden vele waterwerken vervangen, hetgeen den voortreffelijksten invloed uitoefende. Verscheidene katoen-plantages hielden zich over het algemeen vrij goed staande, terwijl de koffie-plantages echter in verval geraakten.

Niettegenstaande het verbod tegen den slavenhandel, zoo als ik u vroeger vertelde, kinderen! werden ten behoeve der plantages vele Afrikanen ter sluik ingevoerd. De wijze waarop toenmaals de opgave van slaven aan het Gouvernement gedaan werd, maakte het zeer gemakkelijk voor een ieder, zich van dien sluikhandel te bedienen.

Men gaf namelijk, bij den aanvang van elk jaar, de slaven op, welke men had; de vermeerdering of vermindering, welke binnen het jaar plaats vond, werd destijds niet opgegeven. Om dit te verbeteren werden nieuwe bepalingen omtrent de inrichting der slaven-registers ingevoerd, en strengere vervolging bevolen tegen degenen die zich aan slavenhandel mochten schuldig maken. De Gouverneur DE VEER handhaafde

getrouw deze verordeningen, hoewel het hem dikwerf onaangenaamheden berokkende.

Zoo werd in 1823 ontdekt, dat zekere Franschman, FROMENTIN genaamd, hier Afrikanen ingevoerd en verkocht had; hij had eenige slaven overgehouden, waarmede hij al bezig was de nabij de stad gelegen plantage *Belwaarde* te bebouwen. De Regeering gebod een streng onderzoek.

FROMENTIN ingedaagd zijnde, maakte zich bij tijds weg; men heeft nooit meer iets van hem vernomen.

In de maand September 1823 werd de brik *la Légère*, waarop slavenhandel gedreven werd, ter hoogte van onze kust aangehouden door den Engelschen Kapitein (later Admiraal) Sir THOMAS COCHRANE. Hij leverde dit schip aan onzen Gouverneur uit, om de zich daarop bevindende slaven in vrijheid te stellen.

Terstond hierna werden de Bevelhebber van de brik, PIERRE POUSSIN, en de Super-Carga, JEAN MARIE BLED, voor het Hof van Politie en Crimineele Justitie vervolgd, wegens overtreding van de wetten op den slavenhandel. Dewijl het vaartuig te *Nantes* was uitgerust, van Fransche papieren voorzien was, en de slaven niet ontscheept geweest waren, werd door het Gouvernement besloten, het schip naar eene der Fransche bezittingen te sturen.

De Kapitein-Luitenant ter zee J. W. VAN RIJN, Kommandant van het oorlogsschip *de Kempphaan*, werd hiermede belast, en den 8sten Januari 1824 verlieten beide vaartuigen de reede van *Paramaribo*. Doch, op de hoogte van de plantage *Jagtlust* geraakte *la Légère* vast, waardoor men verplicht werd het anker te laten vallen. Dienzelfden nacht ontsnapten POUSSIN en BLED, met het grootste gedeelte der slaven.

Na vergeefsche pogingen aangewend te hebben om de Afrikanen op te sporen, werd dit voorval aan de ingezetenen bekend gemaakt, met verbod om Poussin of BLED huisvesting te verleen, terwijl een embargo gelegd werd op alle schepen en vaartuigen, met uitzondering van de Nederlandsche schepen in het Rijk te huis behoorende, na behoorlijk onderzoek bij hun vertrek.

De moeite door den hoogbejaarden Gouverneur, niet-tegenstaande de ongunstige weêrsgesteldheid, in persoon in het werk gesteld, had ten gevolge dat BLED, één der schepelingen en 269 der weggevoerde slaven, gevangen werden.

Het embargo werd toen den 24sten Januari 1824 opgeheven.

De zaak werd vervolgens voor het gemengd Gerechtshof tot wering van den slavenhandel behandeld. Bij een vonnis van dat Hof zijn die negers vrij verklaard geworden.

Twee jaren later ontdekte men weder gesmokkelde Afrikanen op de plantage à la *Bonne Heure*, die ook door het gemengd Gerechtshof vrij verklaard werden.

Deze voorvallen brachten te weeg, dat Z. M. Koning WILLEM I, bij besluit van 6 Juli 1825 bepaalde, dat degenen, die zich aan den slavenhandel zullen schuldig maken, gestraft zullen worden met eene geldboete van tien duizend gulden Nederl., met eerloosverklaring en opsluiting voor den tijd van vijftien jaren.

Nu werd men ook verplicht, om alle vermeerderingen of veranderingen, welke na het indienen der jaarlijksche opgaven onder de slaven plaats vonden, binnen eenen bepaalden tijd op te geven, terwijl geene

openbare handelingen, van welken aard ook, ten opzichte van slaven vermochten te geschieden, tenzij men konde bewijzen dat ze op de slavenregisters ingeschreven waren. Van dien tijd af hoorde men niet meer van het ter sluik aanbrengen en verkoopen van Afrikanen.

In den nacht van den 11^{den} op den 12^{den} April 1825, ontstond er brand aan boord van het zeer fraaie Nederlandsche koopvaardijship *Willem de Eerste*. Ongelukkigerwijs sloeg het vuur over tot het schip *Betsy*, hetwelk dicht bij het andere schip lag en, ondanks de grootste inspanning der schepelingen, niet had kunnen afdrijven, zooals de overige ter reede liggende schepen gedaan hadden. Beiden brandden dus geheel af.

Den 20sten September 1825 en 19 Februari 1826 gevoelde men hier lichte schokken van aardbeving; het was nog al zeer gelukkig, dat ook deze zonder gevolg bleven, en dat *Suriname* niet van die zijde hare rampen zag vermeederen.

Op den 11^{den} October 1825 kwam, voor de eerste maal, eene stoomboot op onze reede aan. Zij was eene Fransche, *Caroline* genaamd, onder het bevel van den Heer LOUVRIER, en kwam uit het naburige *Cayenne*.

Op den 24sten Mei 1827 mochten wij ons eerst verheugen met de komst van een stoomschip uit de *Nederlanden*, genaamd *Curaçao*, Kommandant MOL.

In den nacht van den 25sten Februari 1827 ontstond er brand ten huize van R. O'FERRALL in de *Keizerstraat*,

nabij het kerkgebouw der Nederduitsche Israëlietische gemeente; door tijdig aangebrachte hulp, werden slechts drie huizen eene prooi der vlammen.

Na al hetgeen gij gehoord hebt, zult gij thans gereedelijk gelooven, dat de armoede en behoefte der mindere klasse zeer was toegenomen. De onmogelijkheid waarin zij zich bevond, aan de kinderen eenig onderwijs of opleiding te verschaffen; — het onvermogen om, om in geval van ziekte, de vereischte geneeskundige hulp te erlangen; — het gemis van een burgergasthuis; — de moeielijkheid om alle kinderen op de Stads-armenschool te plaatsen, en het ontoereikende der fondsen van het Gouvernement en der Kerkgenootschappen, waren zoo vele drangredenen om naar middelen uit te zien, ten einde dien bedroevenden toestand, zooveel de omstandigheden dit gedoogden, te verbeteren. Daartoe gaf het volgende eene gereede aanleiding.

De menschlievende geneesheer MARTINUS MAURITS ALEXANDER COUPYN deelde namelijk, op zekeren avond, aan vier zijner vrienden een door hem beraamd plan mede, om, ter tegemoetkoming zijner minvermogende stadgenooten, kosteloos geneeskundige hulp aan behoeftige zieken te verschaffen; waartoe hij voornemens was, eene openbare aankondiging te doen. Dit plan werd door zijne vrienden eenparig goedgekeurd en toegejuicht.

De rechtskundige NICOLAAS GERRIT VLIET, die daarbij tegenwoordig was, deed dadelijk het voorstel aan COUPYN, om hem en de anderen te vergunnen, zich bij hem aan te sluiten en door geldelijke hulp hiertoe bij te dragen. COUPYN nam dit voorstel met graagte aan.

Deze menschevrienden, benevens SAMUEL FERDINAND FLU, JAN CAREL STUGER en JOHANNES CORNELIS MULLER AZ. bespraken de zaak met bedaard overleg, besloten aan het plan eene grootere uitbreiding te geven, en ontwierpen toen de grondslagen tot de oprichting der *Surinaamsche Maatschappij van Weldadigheid*, die op den 28sten November 1827 tot stand kwam.

De edele menschevrienden, die deze schoone inrichting in het leven hebben geroepen, werden krachtig ondersteund door de toetreding tot leden van een groot aantal ingezetenen van allerlei rang en stand, tevens aangemoedigd door den Gouverneur, die hen van het zegelrecht vrij stelde, en hun de vergunning gaf om de benoodigde geneesmiddelen, tegen inkoopsprizen, in 's Lands hospitalen te doen bereiden.

Gedurende 52 jaren heeft deze Maatschappij op de loffelijkste wijze aan hare bedoeling beantwoord. Steeds gaat zij voort om, volgens hare instellingen, noodlijdenden bij te staan, kleeding en schoeisel aan kinderen te verschaffen. Deze Maatschappij heeft later ook eene spaarbank opgericht, die de heilzame strekking had, om niet slechts voor den nijveren en vlijtigen arbeidsman den gespaarden penning te bewaren, maar ze, op een doelmatige wijze, te doen vermeerderen; doch in 1872 heeft deze spaarbank opgehouden te bestaan.

Op den stand van zaken in het algemeen, viel in het jaar 1827 niet veel te roemen.

Verscheidene omstandigheden, gevoegd bij het gewicht der zware lasten waaronder men hier zuchtte, deden de belanghebbenden in *Holland*, op aandrang der kolonisten, besluiten, verscheidene memoriën aan

den Koning in te zenden, waarvan het gevolg was, dat Z. M. op den 16^{den} October 1827 den Generaal-Majoor VAN DEN BOSCH tot zijnen Commissaris-Generaal voor de Nederlandsche W. I. Bezittingen benoemde, om als 's Konings vertegenwoordiger in die gewesten, den staat van zaken na te gaan, en de noodige voorzieningen te doen plaats grijpen.

Aller hoop en vooruitzicht was dan ook op den Commissaris-Generaal gevestigd. Van een man, met zulk eene uitgebreide macht-bekleed, kon en mocht men niet anders verwachten, dan krachtdadige hulp en redding uit den dringenden nood. Hij zou *Suriname*, uit zijn verval, tot eenen beteren staat brengen.

Op Maandag 28 April 1828 knalden de twee kanonschoten, welke de aankomst van het lang verwachte schip, van den man, die ter redding der ingezetenen gezonden was, aankondigden. De geheele bevolking kwam op de been.

Tusschen drie en vier uur des namiddags liet het schip zijn anker vallen. De Commissaris-Generaal begaf zich aan wal, en werd met de grootste eerbewijzen en de uitbundigste toejuichingen ontvangen.

Op het eiland *Curaçao*, alwaar hij het eerst geweest was, had men het lot der kolonie reeds gedeeltelijk beslist. De onderscheidene Nederlandsche W. I. Bezittingen werden onder een eenig Hoofdbestuur gebracht, in *Suriname* te vestigen, en de Schout-bij-nacht PAULUS ROELOF CANTZ'LAAR, toenmaals Gouverneur van *Curaçao*, tot Gouverneur-Generaal benoemd.

Deze Landvoogd zou *Curaçao* verlaten, onderwijl de Generaal VAN DEN BOSCH *St. Eustatius* bezocht.

Den 4^{den} Mei kwam de Gouverneur CANTZ'LAAR hier aan, en werd met de meeste eerbetooning ontvangen.

Den 17^{den} Mei 1828 verleende de Commissaris, in opvolging van 's Konings last, eervol ontslag aan den Generaal-Majoor DE VEER als Gouverneur dezer kolonie; terwijl den 20sten dier maand CANTZ'LAAR de hooge waardigheid van Gouverneur-Generaal der Nederlandsche W. I. Bezittingen aanvaardde.

De Generaal-Majoor DE VEER trad dus, na onderscheidene hooge betrekkingen in dienst van den Staat der Nederlanden, en gedurende meer dan zes jaren die van Gouverneur dezer kolonie bekleed te hebben, van het Staatstoonel af. Hij vestigde zich op zijn landhuis aan de voorstad *Zeelandia*.

Als ambteloos burger leefde hij toen hier. Gehecht aan zijne bloedverwanten en eenige trouwe vrienden, maakte de omgang met dezen dan ook zijn grootste, zoo al niet zijn eenige genoegen uit. Hij behield, tot het laatste van zijn leven, zijne opgeruimdheid, als ook de achting en toegenegenheid van de ingezetenen. Hij overleed op den 2^{den} Februari 1838.

Paulus Roelof Cantz'laar, Schout-bij-Nacht, Gouverneur-Generaal van Suriname. Johannes van den Bosch, Commissaris des Konings.

1828—1831.

Bijna drie maanden brachten de ingezetenen in de grootste spanning en allerlei verwachtingen door. Onderscheidene vereenigingen vormden zich, in welke men memoriën en adressen ontwierp en vervolgens aan den Commissaris toezond.

Men verzuimde niet, met kracht en nadruk, hem onder het oog te brengen de menigvuldige misbruiken, verzuimen, enz. welke in vele takken van algemeen bestuur waren ingeslopen.

Men vestigde zijne aandacht op den kwijnenden toestand van landbouw en handel; op het verval van de meeste takken van bestaan en vertier; op het gebrek aan nijverheid en algemeene volksvlucht, en de oorzaken daarvan; — de inwisseling van het Surinaamsche tegen het Nederlandsche geld; — de ondoelmatigheid der invoering van het Brusselsche bankpapier, welke plaats gevonden had op den 1sten Januari 1827, vermits het grootste gedeelte daarvan reeds naar *Holland* was verzonden, waardoor groot gebrek aan gereed geld bestond, enz. enz.

Na zoovele belangrijke inlichtingen mocht men met recht op gunstige veranderingen hopen.

De tijd van den Commissaris was uitermate beperkt, doch hij had zeer veel gehoord, en dat wel van verschillende zijden, zoodat er genoegzame gelegenheid tot toetsing bestond.

Den 21sten Juli 1828 werd het lot van een aantal ingezetenen, zoo men meende, ook van de geheele kolonie, beslist.

Het Regeerings-reglement werd door een nieuw vervangen, waarbij, onder anderen, aan alle vrije lieden, burgers dezer kolonie, om het even van welken godsdienst of kleur, gelijke burgerlijke rechten toegekend en alle autoriteiten uitgenoodigd werden, om, door hun voorbeeld, de dienaangaande nog bestaande vooroordeelen tegen te gaan.

Tevens werd daarbij vastgesteld:

1. een Hooge Raad.

2. een Hof van Civile en Crimineele Justitie.
3. een Gemeentebestuur.
4. een Rechtbank van Kleine Zaken.

Het Hof van Politie en Crimineele Justitie werd ontbonden en de leden eervol ontslagen.

Aldus verdween eensklaps het Hof van Politie met al zijn luister en zijne macht. De wetgevende macht kwam nu in handen van den Hoogen Raad, aan welken het Gemeentebestuur geheel ondergeschikt werd gesteld.

Om de groote kosten, welke uit die veranderingen ontstonden, te dekken, liet de Commissaris-Generaal het terrein van *Voorzorg*, aan de *Saramacca*, tot eene suikerplantage aanleggen. De Lepreuzen werden toen vandaár naar *Batavia* overgebracht. Terwijl er met vlijt en ijver op *Voorzorg* gearbeid werd, en men reeds eene groote hoeveelheid akkers suikerriet en bananuen geplant had, ontvingen de beheerders der inrichting het bevel om dien nieuwen aanleg op te breken en de slaven ter beschikking van het Gouvernement te stellen.

In dit jaar werd opgericht de Maatschappij *tot bevordering van het Christendom onder de slaven en andere Heidensche bevolking*, onder Voorzitterschap van den Procureur-Generaal Mr. E. L. VAN HEECKEREN.

De strekking dezer Maatschappij had tot grondslag een fonds te verkrijgen, hetwelk zoude dienen tot aankoop van vaartuigen en roei-negers, ten behoeve der zendelingen, om naar de plantages te reizen, en, bij uitbreiding van het fonds, het getal der Moravische Broeders te vermeerderen. Het zendingswerk gelukte bij uitnemendheid; den 21sten Juli van dit jaar werd het tegenwoordig kerkgebouw hunner gemeente, hetwelk in 1827 begonnen was, plechtig ingewijd.

Na zijne zending volbracht te hebben, verliet de Commissaris-Generaal VAN DEN BOSCH Suriname, op den 1sten Augustus 1828. Hoezeer de ingezetenen ook te leur gesteld waren, zoo door het invoeren van een nieuw belastingstelsel, als door de bezwaren, welke aan de kolonie, door de vereeniging van haar bestuur met dat der overige W. I. Bezittingen des Rijks, waren opgelegd, zoo stelden zij toch terstond het grootste vertrouwen in den Gouverneur CANTZ'LAAR, en naarmate zij hem leerden kennen, erlangde hunne hoop meerderen grond voor eene gelukkige uitkomst.

De hooge militaire rang dien hij bekleedde, en zijn indrukwekkend voorkomen, boezemden een eerbied in, die van lieverlede tot hoogachting klom, naarmate zijne voortreffelijke hoedanigheden, waaronder volstreekte onpartijdigheid en rechtvaardigheid, zich ontwikkelden.

De onderscheidene wetsbepalingen, van 26 Augustus tot 31 December 1823 ingevoerd, strekken tot onwederlegbaar bewijs van de verzuimen, welke sedert een aantal jaren, onder de vroegere Regeeringen, in de verschillende takken van bestuur waren ontstaan, doch tevens van den vasten wil des Landvoogds, om het belang van het algemeen te bevorderen.

Met het doel, kinderen! om den geldsomloop behoorlijk te regelen, den wissel zooveel mogelijk voor *agio* te bewaren, en de middelen te verschaffen om deze volkplanting in bloei en welvaart te doen toenemen, werd op den 9^{den} Maart 1829 eene particuliere W. I. Bank opgericht. Den 5^{den} Juni daaraanvolgende werden hare biljetten als koloniale munt gangbaar verklaard, waartegen verwisselbaar werden gesteld de

biljetten der Brusselsche Maatschappij tot begunstiging van Volksvlijt.

Op het einde van 1829 en het begin van 1830 werden aanzienlijke geldsommen door de Bank aan verscheidene eigenaren van plantages in beleening gegeven, zoodat er toen een toereikend bedrag in omloop kwam. De Bank trok vele wisselbrieven op het Ministerie van Koloniën en van Marine. De planters verwisselden de hunne bij de Bank tegen korting, zoodat deze inrichting aanvankelijk aan de behoefte voldeed en in de toekomst veel beloofde.

In het begin van 1829 werden afdeelingen van onderscheidene Nederlandsche Maatschappijen, ook het Surinaamsch Landbouwkundig genootschap: *Prodesse Conamur*, opgericht.

In dit zelfde jaar hadden vele invallen der Marrons plaats. Zij liepen den 5^{den} Maart, de plantage *Welgetroffen* aan de *Surnaus-Kreek* af, en vermoordden den eigenaar J. P. WEIS.

Op plantage *Argent-Court* namen zij, in de maand Augustus, eenige slavinnen mede naar de bosschen, vielen vervolgens (16 October) de plantage *Nieuw-Weergevonden* aan, terwijl zij alles zooveel mogelijk moordden en plunderden. De Directeur dezer plantage, CAVELLIER, redde zich nog bijtijds door de vlucht. De pogingen der patrouilles, welke tegen de wegloopers in het algemeen gezonden werden, leverden de beste gevolgen op.

Twee hunner Opperhoofden, SAMBO en AMOUR, benevens een aantal ondergeschikten, kwamen in hunne macht. Verscheidene hunner dorpen werden vernield

en verbrand, en zoo werden tegen het laatst van November de rust en veiligheid, vooral in de divisie *Thorarica*, door den moed en de volharding onzer burgers, krijgslieden en schutter-negers hersteld.

Op den 2^{den} Mei 1829 werden, door den Kapitein-Luit. W. J. VAN ES, Kommandant van Z. M. brik *de Valk*, ter onzer reede gebracht een veroverd kaperschip, met name *Generaal Dorego*, kapt. BARITEAUD, en een door dien kaper prijs gemaakt schip, genaamd *Lèbre*, kapt. FIGIERA. Een langdurig rechtsgeding werd te dezer zaak gevoerd, waarvan het vonnis eerst den 13^{den} October 1830 uitgesproken werd.

In het jaar 1830 ontving men hier het bericht van de Belgische onlusten. Dit gaf al spoedig aanleiding tot schorsing van de werkzaamheden der Bank, waarvoor dan ook eene trapsgewijze vermindering der biljetten ontstond, en de agio-handel op nieuw begon.

De toestand, waarin het Moederland toen verkeerde, is u uit de Nederlandsche geschiedenis bekend; het had geldelijke bijdragen noodig, om de buitengewone uitgaven, tot verdediging zijner rechten en ter beugeling van overmoed, te bestrijden. Allerwegen werden onderscheidene middelen beraamd en pogingen aangewend, om in de behoefte van *Holland* te voorzien. Ook hier bleef men niet in gebreke. Onze kolonie, hoe diep gedrukt, heeft daartoe f 10.000 bijgedragen.

De gezondheidstoestand van den Gouverneur CANTZLAAR begon in September 1831 te wankelen. Hij trachtte, door afleiding en vermindering van werkzaamheden,

zijne herstelling te beproeven, maar te vergeefs. Zelfs eene verwijdering van de hoofdstad, daar hij zijn verblijf hield op plantage *Ma Retraite*, waar hij zich van alle bezigheden onthield, kon geene heilzame uitwerking te weeg brengen. Zijne ongesteldheid nam dermate toe, dat hij, in het begin van November 1831, het gezag en de werkzaamheden aan het Gouverneur-Generaalschap verbonden, gedurende zijne ziekte aan den Procureur-Generaal VAN HEECKEREN opdroeg.

Op den 15^{den} December daaraanvolgende vernamen men met diepen rouw en innig leedwezen, dat hij het tijdelijke met het eeuwige had verwisseld. Den 16^{den} December geleidde een talrijke stoet zijn stoffelijk overblijfsel naar het kerkhof *de Nieuwe Oranjetuin*, alwaar eene zerk van wit marmer zijn graf bedekt. Twee volle maanden droegen de ingezetenen uiterlijke teekenen van rouw, doch jaren lang beweenden zij in hunne harten den Jood eens Landvoogds, die in alles bewezen had, het algemeen welzijn te behartigen.

Mr. Evert Ludolf Baron van Heeckeren, Gouverneur-Generaal a. i. later effectief.

1832—1838.

De Baron VAN HEECKEREN had reeds een tiental jaren in deze kolonie doorgebracht; gedurende bijna zeven jaren den post van Raad-fikaal en ruim drie jaren dien van Procureur-Generaal bekleed. Deze hooge ambtsbetrekkingen hadden hem in de nauwste aanraking met de verschillende standen der koloniale maatschappij gebracht. Van alle hier gevestigde genoot-

schappen, die een weldadig, nuttig of zedelijk doel hebben, was hij lid; van vele *werkend* lid of *Voorzitter*. Hij bezat daarbij meer dan dagelijksche bekwaamheden, en muntte uit door ijver en werkzaamheid.

Men koesterde dus veel verwachting van zijn bestuur. Den 19^{den} December 1831 aanvaardde hij a. i. het Gouvernement-Generaal der Nederlandsche W. I. Bezittingen. Verscheidene der aanzienlijkste ingezetenen zonden een adres aan Z. M. den Koning, waarin zij verzochten om den Baron VAN HEECKEREN in de hooge waardigheid van Gouverneur-Generaal te bevestigen; hetgeen dan ook op den 6^{den} Maart 1832 plaats vond; terwijl hem daarbij de rang toegekend werd van Generaal-Majoor.

Weinige maanden later trof de stad een vreeselijke ramp. Op den 3^{den} September 1832, des avonds 11 ure, ontstond namelijk een hevige brand op den *Heiligenweg*. Vergeefs waren alle pogingen tot blussching; de vlam breidde zich, door den wind voortgedreven, met ongemeene snelheid uit, zoodat weldra alle huizen aan den waterkant, van den hoek van den *Heiligenweg* af, tot aan de *Steenbakkerijstraat*, en aan de zuidzijde van de *Maagdenstraat* eene prooi der vernieling werden. Daar er niet overal water bij de hand was en de spuiten niet gebruikt konden worden, had men het alleen aan de groote vlugheid in het aandragen van water, en aan het omverhalen van vele brandende gebouwen te danken, dat men het overslaan der vlammen belette; en zoo werd eindelijk, tegen 4 uur in den morgen, de woede van het vuur getemperd, ofschoon er nog lang daarna de meeste vlijt en behoedzaamheid moesten aangewend worden, eer men zich op alle punten geheel meester van den brand

rekenen konde. Bij deze ramp werd het kerkgebouw der Luthersche gemeente, met al zijne gedenkteeken, sieraden enz., benevens de beide pastoriën en het diaconie- of armenhuis in de asch gelegd. Gij kunt nagaan, lieve kinderen! hoe vele menschen daardoor weder in armoede en ellende vervielen. Doch nu ook vonden zij gereede hulp en ondersteuning in de liefdadigheid hunner medeburgers, welke bij deze ramp waren gespaard gebleven.

Dit ongeluk heeft aanleiding gegeven tot de verordening van 27 September 1832, om voortaan alle nieuw op te bouwen huizen, van welken aard ook, met pannen, tichels of andere onbrandbare stoffen te dekken. Tevens werd verboden om sommige gedeelten van het afgebrande terrein te herbouwen. Sedert dien noodlottigen nacht, werden in onderscheidene gedeelten der stad, nu en dan, pogingen tot brandstichting ontdekt, die telkens, wel is waar in tijds werden gestuit, doch zonder daarbij de daders op het spoor te komen. Het gewicht der zaak en de hooge waarschijnlijkheid, dat in meer dan één geval boosaardig opzet tot het gebeurde had aanleiding gegeven, schreven verdubbelde waakzaamheid en buitengewone maatregelen voor. Zoo werden er premiën uitgelooft voor het aangeven van brandstichters, zoo in het algemeen, als meer in het bijzonder van de schuldigen en hunne medeplichtigen bij den brand van 3 September en volgende dagen. Men verkreeg de volkomene zekerheid van hetgeen vroeger als waarschijnlijk gehouden werd. Het bleek namelijk, dat zoo wel de eerste brand als de latere, opzettelijk en moedwillig waren aangestoken.

Men heeft de misdadigers ontdekt, en na een kort proces, op den 26sten Januari 1833, teregtgesteld.

De geschiedenis van *Suriname* bewaart, tot een afschuwend voorbeeld, de namen van CODJO, MENTOR en PRÉSENT, die, gelijk later bleek, het afschuwelijk voornemen hadden de kolonie door middel van brand te vernietigen, de blanken te vermoorden en zich meester van het land te maken. Hunne straf was even vreeselijk als hunne misdaad gruwelijk geweest was; zij werden aan den *Heiligenweg*, ter plaatse waar zij den eersten brand stichtten en waar thans de overdekte markt gebouwd is, levend verbrand.

De zorgelijke toestand, waarin *Suriname* in de laatste maanden van 1832 verkeerde, bepaalde zich niet slechts tot de vrees om have en goed, door brand en plundering, te verliezen: nog eene andere omstandigheid deed angst en vrees in de gemoederen ontstaan.

De vijandelijke maatregelen door *Engeland* en *Frankrijk* in dien tijd tegen *Nederland*, ter zake der Belgische aangelegenheden, ondernomen, moesten met recht de kolonie doen vreezen.

De terugkeerende koopvaardischepen werden, op last der Britsche Regeering, in bewaring genomen. Van daar dat den 2^{den} Januari 1833 een embargo op alle reeds aanwezige en daarna nog aankomende Nederlandsche vaartuigen gelegd werd, ten gevolge waarvan zij, zonder nadere order, de terugreis naar *Holland* niet mochten aanvangen.

De Gouverneur wendde nu alle pogingen aan om *Suriname*, zoo al niet in staat van verdediging, toch in zoodanigen toestand te brengen, dat in geval van een vijandelijken aanval, eene eerlijke capitulatie in het algemeen belang der ingezetenen konde gesloten worden. Te dien einde werd de schutterij der stad versterkt, en aan hare leden garnizoens-dienst opge-

dragen, zoodat de verschillende compagniën dagelijks het fort *Zeelandia* bezetten moesten. Het militaire garnizoen werd, ter versterking der buitenposten, derwaarts overgebracht, terwijl de schepelingen der Nederlandsche vaartuigen het fort *Nieuw-Amsterdam*, bij afwisseling, betrokken.

De Hollandsche scheepvaart stond evenwel niet stil. Vreemde schepen, door de Hollandsche huizen bevracht, kwamen hier aan, brachten de benoodigde goederen voor hunne plantages en namen de producten ten behoeve van die handelshuizen mede. Voor hen, die met deze bevrachters in geene betrekking stonden, was het zeer nadeelig, dat zij voor de afzending hunner producten geen behoorlijken uitweg konden vinden.

Zes maanden lang bleven de zaken op denzelfden voet. Toen het bericht ontvangen werd, dat tusschen *Nederland* en *Frankrijk* en *Engeland* de zaken eene gunstige wending genomen hadden, werd het embargo den 19^{den} Juli 1833 opgeheven.

Te midden dezer gebeurtenissen, onderging de wijze van bestuur der kolonie eene groote verandering. Bij Koninklijk besluit van den 9^{den} Augustus 1832 werd een nieuw Reglement op het beleid der Regeering in de kolonie *Suriname* vastgesteld, ter vervanging van alle andere van gelijken aard. Daardoor verviel voor een groot gedeelte, de schepping van den Commissaris-Generaal VAN DEN BOSCH.

Het bestuur der Nederlandsche W. I. Bezittingen kwam nu, door de ontbinding van den Hoogen Raad, op den Gouverneur-Generaal alleen.

Aan den Gouverneur werd, voor zoo verre *Suriname* aangaat, de Koloniale Raad toegevoegd, bestaande uit: den Procureur-Generaal,

den Administrateur van Finantiën, en zes Leden, uit de eigenaren en administrateurs van plantages te kiezen.

De werkzaamheden van het nu ontbonden Gemeentebestuur werden verdeeld onder den Gouverneur-Generaal, den Procureur-Generaal, den Kolonialen Raad en andere ambtenaren.

Het Hof van Civile en Crimineele Justitie werd door een Gerechtshof vervangen, en de rechtbank van Kleine Zaken door eene Commissie uit het Gerechtshof.

Gij kunt beseffen, welk eene reeks van werkzaamheden uit die veranderingen ontstonden, en hoevele wetten, in overeenstemming met het nieuwe Reglement, te voorschijn kwamen.

Na den brand van 3 September 1832, waardoor de beide Protestantsche gemeenten buiten het bezit van een bedehuis waren geraakt, en hunne bijeenkomsten in de benedenzaal der Loge *Concordia* hielden, trachtte men de beide gemeenten te vereenigen, doch deze bedoeling werd niet bereikt. Beide Kerkbesturen wendden toen alle pogingen aan, om door middel van vrijwillige bijdragen hunner lidmaten, ieder voor zich een tempel te stichten.

Aan de Hervormden werd een renteloos voorschot van f 20.000 uit 's Lands kas toegestaan, hetwelk later door Z. M. Koning WILLEM II aan de gemeente is geschonken geworden. De fondaments-steen van de Hervormde kerk werd met groote plechtigheid, op den 5^{den} Februari 1833 gelegd, en deze tempel den 5^{den} Juli 1835 ingewijd.

Het kerkgebouw der Luthersche gemeente werd op de oude muren opgetrokken, en reeds den 6^{den} Juli 1834 plechtig ingewijd.

De Roomsche-Katholieke gemeente, die, na den brand van 1821, hare godsdienstoefeningen gehouden had in het huis op den hoek van de *Zwartenhovenbrug* en *Wagenwegstraten*, kocht later het gebouw van het tooneelgenootschap de *Verrezene Phoenix* in de *Gravenstraat*, deed daaraan belangrijke verbeteringen, en herschiep het in een sierlijk bedehuis, hetwelk den 4^{den} Maart 1826 plechtig is ingewijd. In 1860 is deze kerk op nieuw betimmerd geworden en van een schoonen voorgevel voorzien. — Voor de ongelukkige melaatschen te *Batavia* aan de *Coppename*, heeft deze gemeente eene kleine kerk gesticht, toegewijd aan *St. Roch*, die op den 7^{den} Februari 1836, plechtig ingewijd is geworden.

Daar er tegen het einde van 1833 aan den Gouverneur een plan was ingezonden om, bij wijze van proefneming, een zeker getal personen der vrije bevolking tot den landbouw op te leiden, werd dit plan in October 1833 ten uitvoer gebracht op de verlatene plantage *Voorzorg*, aan de *Saramacca*, waar het geduurd heeft tot 1835, als wanneer de nederzetting werd opgeheven. De grond *Voorzorg* werd later, met andere domeinen, in openbare veiling verkocht.

In Mei 1833 kocht de particuliere W. I. Bank hare eerste plantage, namelijk *Catharina Sophia* in *Saramacca*, die allengs door het Gouvernement zoozeer is uitgebreid geworden, dat zij een tijdlang als een der schoonste en vruchtbaarste der kolonie werd aangemerkt.

De uitvoer van houtwaren werd voorloopig van Landsrechten geheel vrij gesteld, en de onderlinge gemeenschap tusschen de Nederlandsche W. I. Bezittingen door eenige bepalingen bevorderd.

Op den 1sten April 1835, werd het vijftigjarig bestaan der Maatschapij *tot Nut van 't Algemeen* plechtig gevierd. Bij die gelegenheid werden eereteekenen uitgereikt aan de slaven: *La Fleur* van den heer BAREND, en LAMBERT van plantage *Johan en Margaretha*, die met gevaar van hun leven eenen drenkeling gered hadden.

Dergelijke belooning voor menschlievende zelfopoffering, werd van wege den Gouverneur toegekend aan ADRIAAN MARTINUS VAN STÖKEL en FREDERIK JOHANNES WENKEBACH, beiden visscher van beroep.

Suriname ondervond in dat jaar eene bijzondere onderscheiding.

Ons land werd namelijk, op den 26sten Juni 1835, vereerd met een bezoek van Z. K. H. Prins WILLEM HENDRIK der *Nederlanden*. De Prins werd op de plechtigste wijze en met de meeste geestdrift ontvangen.

De feesten te Zijner eere verdrongen elkander; de avondgezelschappen ten huize van den Gouverneur stroomden van bezoekers.

De Prins woonde, op den 3^{den} Juli, de feestelijke oprichting van het kerkgebouw der Nederduitsche Israëlietische gemeente bij; ook was Z. K. H., twee dagen later, tegenwoordig bij de plechtige inwijding der nieuwe Hervormde kerk.

Men bracht den jeugdigen Vorstentelg op eenige plantages, welker toestand de algemeene klachten over verval en achteruitgang schenen te logenstraffen. Overal werd de Prins met uitbundig gejuich en op de lusterrijkste wijze onthaald. Zijn verblijf duurde slechts tien dagen, want reeds op den 6^{den} Juli verliet Hij, met Z. M. fregat de *Maas*, onze reede.

In dien zelfden tijd werd het Gouvernementshuis verbouwd. Dit gebouw, dat in vroegere jaren slechts een houten huis was, werd onder het bestuur van den Gouverneur CAREL EMILIUS HENRI DE CHEUSSES (1730,) van steen opgetrokken en vergroot, terwijl de benedengaanderij, in 1787, op last van den Gouverneur WICHERS gebouwd is geworden; thans is het een wezenlijk sieraad der stad.

Op den 25sten Juni 1836 werd door VAN HEECKEREN de eerste steen gelegd van het Stadhuis, op het *Gouvernementsplein*, waarin de verschillende Landskantoren zijn geplaatst, en de zitting van het College van Kleine Zaken werd gehouden; dit gebouw is in 1841 voltooid.

Den 12^{den} December 1836 werd de eerste steen gelegd van de nieuwe steenenbrug over de *Sommelsdycksche-kreek*, bij welke gelegenheid zij den naam kreeg van *Willemsbrug*.

Tot tegemoetkoming der minvermogenden, werden in dit jaar twee Stads-armenscholen opgericht. Twee jaren te voren (21 November 1834) werd, ter vervanging der vroegere verordeningen betreffende het schoolonderwijs, een nieuw Reglement op *het schoolwezen en het lager onderwijs in de kolonie Suriname* uitgevaardigd. Deze wet bracht vele verbeteringen aan, en is tot Juni 1877 in stand gehouden.

Onder het bestuur van dezen Gouverneur hebben twee voorname tochten tegen de Marrons plaats gevonden. De eene in 1833, onder kommando van den burger-adjudant KUSTNER, die vele vroeger ontvluchte slaven aan de eigenaren terugbracht; en de andere in September 1835, onder aanvoering van den burger-tweede

Luit. MONTECCATTINI. Het kamp der Marrons werd ontdekt en verwoest, terwijl vele stierven of in handen der patrouilles vielen. De burger-kapitein SCHMIDTNER had dezen tocht voortreffelijk geregeld, en de manschappen onder bevel van MONTECCATTINI, zoo vrijen als slaven, onderscheidten zich door moed, vastberadenheid en volharding. Na afloop van dezen tocht, werden op eene plechtige wijze aan de gidsen en schutter-negers belooningen uitgereikt. De belanghebbenden in het Moederland legden hunne erkentenis jegens den dapperen MONTECCATTINI aan den dag, door hem eene *eere-sabel* aan te bieden.

Eene groote ontevredenheid verwekte de uitvaardiging van een nieuw reglement voor de schutterij, op den 31sten December 1835. Bij de indeeling der leden, was daarbij een laakbaar onderscheid tusschen den eenen burger en den anderen voorgeschreven. De burgers brachten daartegen hunne rechtmatige bezwaren in, doch de Gouverneur gaf daaraan geen gehoor.

Dit veroorzaakte bij velen groote ergernis, en er ontstond eene gisting in de stad, die van eenige ongeregeldheden vergezeld ging. VAN HEECKEREN, beducht voor een opstand, liet het geschut van het fort *Zeelandia* tegen de stad richten, doch de opgewondenheid bedaarde niet. Eindelijk gaf de Gouverneur aan wijzen raad gehoor en trok, bij publicatie van 31 Mei 1836, de artikelen der wet die tot zooveel onaangenaamheden aanleiding hadden gegeven in, en wijzigde vele andere.

De gezondheidstoestand van den Baron VAN HEECKEREN begon in 1838 te wankelen, en ver-

ergerde zoozeer, dat hij ten laatste zich gedrongen zag, verlof te vragen, om eene reis naar het Moederland te doen, van welke gelegenheid hij wilde gebruik maken om de overige West-Indische bezittingen te bezoeken.

Op den 5^{den} Juni 1838 zeilde hij naar *Curaçao*, alwaar hij op den 15^{den} dier maand overleed.

**Philippus de Kanter, Gouverneur-Generaal a. i.
Tusschen-bestuur.**

1838—1839.

De toestand der kolonie, bij de overname van DE KANTER, was, in vele opzichten, zeer zorgelijk. Het steeds toenemende agio vervulde aller harten met de grootste bezwaren voor de toekomst; de ontvluchting van slaven had toegenomen.

Mr. DE KANTER kenmerkte zich door rechtvaardigheid en orde, en door de bezuiniging, welke hij bewerkstelligde. Reeds vroeger had hij, in weerwil van zijne hoogst moeilijke betrekking van Procureur-Generaal, de achting zijner medeburgers verworven, en deze, zoowel als het algemeen vertrouwen, nam zoodanig toe, dat velen, na het overlijden van den Gouverneur-Generaal VAN HEECKEREN, den wensch uitten, dat het den Koning behagen mocht, hem in de waardigheid van Gouverneur van *Suriname* te bevestigen.

DE KANTER trachtte den invoer van vee, dat hier te lande, zelfs tot nu toe, zoo schaars aanwezig is, aan te moedigen, door dien vrij te stellen van in-

komende rechten; gewis een maatregel, welke met aller belangen overeenkwam.

Gedurende dit tusschen-bestuur heeft hij de voorstad *Zeelandia* aanmerkelijk verbeterd.

In November 1838 liet hij het *Messhuis* (een gebouw, in vroegere dagen, door de Engelschen tot eene Societeit voor de Militaire officieren ingericht,) dat met een toren en eene klok prijkte, en thans dreigde in te storten, afbreken. Ten gevolge van het gemis dier klok, lieve kinderen! wordt, tot nu toe, des middags om. 12 ure een kanonschot gedaan, ten einde den middelbaren tijd te doen kennen. Deze maatregel, waarmede op den 6^{den} December 1838 een aanvang werd gemaakt, is alleszins nuttig, zoowel voor den arbeidenden stand, als voor de huishouding in 't algemeen, daar het schot een ieder, hoe ver ook woonachtig, aan een belangrijk tijdpunt van den dag herinnert.

Meermalen hadden slaven gewichtige diensten aan het land bewezen, en van hunne trouw blijken gegeven, weshalve dan ook velen door het Gouvernement vrijgekocht waren. Evenwel waren er sommige eigenaren en beheerders, die tot den verkoop zich ongeneigd hadden betoond, zoodat het Gouvernement de genotene diensten niet doelmatig beloonen konde. Om zich in het vervolg daartoe in staat te stellen, werd op den 8sten Februari 1839 verordend, dat in dusdanige gevallen het Gouvernement het recht hebben zou, den slaaf voor den vrijdom over te nemen, tegen vergoeding van een door schatters te bepalen billijken prijs, echter de som van f1200 niet te boven gaande. Kort hierna werd deze bepaling in toepassing gebracht.

De slaven *Kajuit*, van plantage *Frederikslust*, en

Kasper van de *Herstelling*, hadden meermalen patrouilles in het opsporen van wegloopers-kampen bijgestaan en de wegloopers helpen bestrijden.

Thans hadden zij weder van hunne trouw aan het land blijken gegeven, derhalve werden zij door het Gouvernement, tegen schadevergoeding, overgenomen, en met den dierbaren schat van vrijdom begiftigd.

In Mei 1839 werd door Z. M. den Koning aan de Particuliere West-Indische Bank een groot crediet verleend, om in het belang van den handel benuttigd te worden; doch naardien de gezamenlijke aanvragen naar wisselbrieven, waarvoor het crediet was verleend, zeer veel bedroegen, veroorzaakte de aangifte daarvan telkens eene groote belemmering.

Op den 11^{den} Januari 1839, des morgens half zeven, werd alhier een vrij hevige schok van aardbeving gevoeld, die nagenoeg acht seconden duurde, zonder echter aan eenig gebouw de geringste schade te veroorzaken. Dergelijke aardschuddingen deden zich, omtrent dezen tijd, op bijna alle plaatsen in de West-Indiën gevoelen. Op *Martinique* hebben zij op den 9^{den} Februari groote verwoestingen aangericht, waarbij vele menschen het leven verloren. Wij mogen dus, lieve kinderen, den Hemelschen Vader wel recht dankbaar zijn, voor de genadige bescherming die Hij ons verleende.

Eene bijzonderheid, waarover de gansche bevolking verheugd was, vond plaats den 19^{den} Februari 1839. Op dien dag werd namelijk, door de Noord-Amerikaansche schoener *Sailors Return*, kap. JAMES FINKER, van *New-york*, voor het eerst ijs hier aangebracht. Ge kunt u voorstellen, hoe iedereen nieuwsgierig was, dit bevrozen water, waarvan velen zich geen recht

denkbeeld konden vormen, in onze heete luchtstreek te aanschouwen en te gebruiken.

Op den 15^{den} April 1839 beloonde het Departement *Paramaribo* der *Maatschappij tot Nut van 't Algemeen* den persoon van FREDRIK BIJDERHAND, voor zijne menschlievende zelfopoffering bij de redding van onderscheidene personen, die anders in de golven hun graf zouden gevonden hebben. Men deed dit op eene eervolle wijze, door de uitreiking van eene zilveren medaille en eene som van vijftig gulden in geld.

Op het tijdstip toen BIJDERHAND deze edele daad had verricht, was hij nog slaaf, doch had reeds aanspraak op den vrijdom, zonder dien echter te kunnen verkrijgen, daar hij geene middelen bezat ter voldoening van 's Lands rechten.

De fungeerende Procureur-Generaal Mr. P. FIERs SMEDING, hiervan bij het vernemen van het edelmoedig bedrijf van BIJDERHAND onderricht, droeg den Gouverneur a. i. voor, om als een blijk van vereering van de zijde van het Gouvernement, aan BIJDERHAND de vrijdomsbrieven kosteloos uit te reiken, waarmede de waardige bestuurder zich terstond vereenigde.

DE KANTER werd, na dertien maanden de teugels van het bewind te hebben gevoerd, vervangen door

**den Schout-bij-Nacht Julius Constantijn Rijk,
Gouverneur-Generaal.**

1839—1842.

De roem van den Schout-bij-Nacht RIJK werd, vóór zijne komst, door alle dagbladen vermeld, en gewis lieten zijne bekende voortreffelijke hoedanigheden, van zijne Regeering de heilrijkste uitkomsten verwachten.

Met reikhalzend verlangen werd hij derhalve in *Suriname* te gemoet gezien.

Op den 7^{den} Juli kwam deze Landvoogd hier aan, en werd met den meesten luister en onder luid vreugdegejuich ontvangen. De hartelijke toespraak, welke de Gouverneur a. i. tot hem richtte, toen hij aan wal stapte, werd door hem op krachtigen toon beantwoord. Nevens zijne eigene gevoelens ten aanzien van Mr. DE KANTER, deelde hij hem 's Konings bijzondere tevredenheid mede over zijne lofwaardige pogingen ter bevordering van 's Lands welvaart. Het uitwendig blijk dier tevredenheid prijkte trouwens bereids op zijne borst.

Den 16^{den} Juli 1839 werd de Gouverneur RIJK plechtstatig ingehuldigd.

Gedenkwaardig zijn, onder anderen, de volgende woorden, welke hij op dien dag. in zijne proclamatie, heeft uitgesproken: „Getrouwe vervulling van de aan „ons in deze gewichtige betrekking opgelegde plichten, „rechtvaardigheid zonder aanzien des persoons, onbe- „grensde ijver voor 's Konings dienst en hartelijke „belangstelling in den bloei en de welvaart der ons „toevertrouwde gewesten, zullen steeds het doel van „ons streven zijn.”

Zijne Regeering heeft kort, slechts twee jaren en ongeveer negen maanden, geduurd, doch zij bevat vele belangrijke gebeurtenissen, waarvan de gezegende vruchten lang genoten werden.

Wel is waar werden de kwalen waaraan *Suriname* leed, door hem niet geheeld: het verval van den landbouw, den handel, en van zoo menig anderen tak van bestaan en vertier, is niet hersteld geworden; doch vele verbeteringen in onderscheidene takken van algemeen bestuur, vele heilzame wijzigingen zijn ingevoerd,

die tot grondslag strekten van hetgeen hier goed genoemd kan worden. Hij heeft vele pogingen aangewend om de kolonie op te beuren en algemeene welvaart te bevorderen. Dat ze niet alle gelukt zijn, kan zijne groote verdienste niet verminderen. In vele dingen moet de goede wil voor de daad gelden, terwijl de zedelijke waarde meer naar de bedoeling, dan naar de uitkomsten beoordeeld moet worden.

De Gouverneur, mijne Lezers! was zeer minzaam en een groot kindervriend. Hij stelde veel belang in de opvoeding en het onderwijs. Dikwijls bezocht hij de scholen, ondervroeg de scholieren en sprak dan op de hartelijkste wijze met hen.

Hij gaf zich de grootste moeite, om met den waren staat van zaken der kolonie bekend te worden; daartoe waren alle mededeelingen en inlichtingen hem ten hoogste welkom. Zijne minzame voorkomendheid en zijn open gelaat lokten allen tot hem, en verbanden alle vrees of achterhoudendheid.

Daardoor vernam hij de zaken en omstandigheden van verschillende zijden, en werd hij in staat gesteld, ze met juistheid en onpartijdigheid te beoordeelen; en, naarmate hij met zijn onderzoek en zijne navorsching, gepaard met de ontvangene inlichtingen, het vereischte standpunt bereikte, wist hij dan ook, voor zoo verre hij daartoe bij machte was, middelen tot herstel en verbetering aan te wenden.

Kort na zijne aankomst ontstond er brand bij een timmerman in de *Keizerstraat*. De Gouverneur begaf zich terstond daarheen, en door zijne krachtige toespraak en aansporing, heeft hij veel bijgedragen tot stuiting der ramp. De arme timmerman had echter alles verloren, zelfs zijne werktgereedschappen waren ver-

nield. Door toedoen van eenige ingezetenen, voorafgegaan door eene ruime bijdrage van den waardigen Landvoogd, die, tegen inkoopprijzen, de dekstoffen uit den Gouvernements-voorraad verschaft, werd het afgebrande huis weder opgebouwd, en de timmerman van gereedschappen voorzien. Nog meer zulke menschlievende daden, die zijn aandenken steeds levendig zullen houden, zou ik u van RIJK kunnen vertellen, lieve kinderen. Aan hem hebben wij te danken het wettig verkoopen in het klein van koloniale voortbrengselen, zooals *koffie*, *cacao*, *suiker* enz.; want deze handel werd vroeger slechts in het geheim gedreven, en daaruit ontstonden misbruiken, die noodzakelijk moesten worden tegengegaan.

In het jaar 1839 werd de dwarsweg, van *Combé* naar de laan der in de nabijheid der stad gelegen plantage *Tourtonne*, aangelegd.

Tot goedmaking der kosten hebben verscheidene ingezetenen medegewerkt, daar men wist dat die aanleg door den Gouverneur verlangd werd, maar hij 's Lands kas daarmede niet wilde bezwaren.

Op den 20sten Januari 1840 had men hier het genoegen, dat het tooneelgezelschap *Thalia* zijne kunstvoorstellingen aanving. Door vrijwillige intekening van *Suriname's* ingezetenen, waren er spoedig de noodige gelden bijeengebracht om een schouwburg op te richten, waarvan de eerste steen op den 5^{den} Mei 1838 plechtig werd gelegd. Na de voltooiing was men verlangend de beoefenaars der kunst te zien optreden.

Dit was eene aangename verpoozing, kinderen! want sedert verscheidene jaren had men niets van dien aard hier gezien.

Ook deze inrichting werd door den Gouverneur aangemoedigd.

De Schout-bij-Nacht RIJK verbeterde de waterleidingen der stad, en vormde het plan om een steenen walmuur langs den waterkant op te trekken, waarmede aan de oostzijde der Lands-waag, in het laatst van het jaar 1840 een aanvang werd gemaakt, terwijl dit aan de westzijde naar de *Plattebrug*, later, en wel op den 21sten September 1854 heeft plaats gehad, en wij ons thans mogen verheugen met eene uitmuntende kade, die tevens tot sieraad der stad verstrekt.

Sedert de aanvaarding van het Bestuur, werd de Gouverneur RIJK overstelpt met verzoeken om overschrijvingen van slavenmachten van plantages, op den naam van den eigenaar of op dien van derden, ten einde de slaven afzonderlijk, dat is bij familiën (doch waarbij de vaders van hunne vrouwen en kinderen afgescheiden werden) te verkoopen, en vervolgens de plantages of den blooten grond op te veilen. Dat sloopen van plantages stond den Gouverneur zeer tegen, en wel om onderscheidene redenen, zoodat hij de verzoeken geenszins toestond, maar zijne gevoelens daaromtrent, die van zijne belangstelling in deze volkplanting en van zijne menschlievendheid de blijken droegen, aan het Ministerie van Koloniën kenbaar maakte.

Den 26sten Juni 1840 werden hier 50 vrije Afrikanen ingevoerd, welke bij het korps guides ingelijfd werden.

In December legde de Gouverneur een Post of Piket aan, bij de brug over de *Booms-kreek*, met het doel, om te waken over de slaven, die van de omliggende

plantages kwamen of zich derwaarts begaven, en alzoo alle ongeregeldheden, die in den laatsten tijd gedurig plaats vonden, tegen te gaan.

Den 7^{den} October 1840 had er in het Moederland eene hoogst gewichtige omstandigheid plaats, namelijk de plechtige afstand van den troon, door Z. M. Koning WILLEM I, en de aanvaarding der Regeering door den Prins van Oranje, onder den titel van WILLEM II.

Van deze belangrijke gebeurtenis ontving de Gouverneur, door eene toevallige omstandigheid, het officieel bericht niet vroeger, dan in Januari 1841.

Op den 5^{den} dier maand werd het aan de ingezetenen bekend gemaakt, en twee dagen later de eed van getrouwheid, door de verschillende autoriteiten, aan den nieuwen Koning plechtstatig afgelegd.

De agio-handel nam hoe langer hoe meer toe. Kracht-dadige maatregelen moesten aangewend worden tegen de verdere vermindering der waarde van het Bankpapier. Reeds vroeger had de Landvoogd aan de administratie der Marine de verplichting opgelegd om de door haar af te geven wisselbrieven, bij de Bank of bij den kolonialen ontvanger en betaalmeester *à pari* (dat is: gulden voor gulden) te verwisselen en, dus doende, het nemen van *agio* op *deze* wisselbrieven voor te komen.

Nu werden er op den 16^{den} October 1841, bij wijze van provisioneelen maatregel, strafbepalingen op het nemen van agio of de waarde-vermindering van het Bankpapier vastgesteld, voor ieder die zich thans daaraan schuldig maakte.

De Gouverneur zooveel mogelijk den kleinen landbouw willende begunstigen, gaf in 1841 aan ver-

scheidene vrije personen grondjes, in de nabijheid van *Kwatta*, om aldaar zich op de teelt van maïs, rijst enz. toe te leggen. Vroeger moesten arbeidzame vrije lieden hooge huur betalen aan eigenaren van buitengronden langs den weg naar *Kwatta*; daarenboven werd de huur dikwijls ontijdig opgezegd, en zoo moesten zij meermalen de vruchten van hunne vlijt in vreemde handen zien vallen. Door de zorg des Gouverneurs verkregen zij het ongestoord bezit van kleine, aan het Domein toebehoorende gronden; daarbij moedigde de achtenswaardige Landvoogd hunne vlijt en nijverheid op verschillende wijze aan.

Terwijl de Regeering van JULIUS CONSTANTIJN RIJK de harten der ingezetenen met warme dankbaarheid vervulde, de vooruitzichten helder begonnen te worden. en men, in de hervatting der werkzaamheden van de Bank, den dageraad van eenen blijden morgen meende te zien aanbreken, ontving men hier, op Maandag 29 November 1841, het bericht, dat de beminde Landvoogd tot Directeur-Generaal der Marine benoemd was, met bepaling, dat het Gouvernement der Nederlandsche W. I. Bezittingen voorloopig zoude worden waargenomen door den Procureur-Generaal Mr. PHILIPPUS DE KANTER.

Men zond toen een adres, door een aantal ingezetenen onderteevend, aan Z. M. den Koning, het verzoek inhoudende, om het besluit in te trekken, en den Gouverneur RIJK in zijne betrekking van Gouverneur-Generaal te handhaven. Het antwoord des Konings was, zoo als men aanvankelijk reeds vermoeden kon, afwijzend.

Vóór zijn vertrek, moest de Gouverneur nog een geweldigen schok ondervinden. Het was het ontstaan van brand, op den 31sten December 1841, in het fort

Zeelandia, nabij het kruitmagazijn, waarvan, bij eene ongelukkige ontploffing van het kruit, de ontzettendste vernieling te verwachten was. De wakkere Gouverneur nam, te midden van den algemeenen angst, onverwijld den beslissendsten maatregel: hij liet, terwijl men aan den eenen kant het vuur trachtte te blusschen, aan de andere zijde den voorraad kruit ontruimen, en toen dit geschied was, met alle kracht en inspanning de blusmiddelen aanwenden die hem ten dienste stonden, met het gelukkig gevolg, dat de brand overmeesterd en de gevreesde ramp te boven gekomen werd.

Kort daarop, den 9^{den} Januari 1842, verheugde men zich in de aankomst alhier van de eerste Engelsche stoompakket *Clyde*, uit Engeland, bestemd voor de Mail-expeditie.

Den 5^{den} April 1842, nam de Gouverneur-Generaal plechtig afscheid van *Suriname's* bewoners. Eene aanzienlijke menigte verzamelde zich, benevens al de Autoriteiten en Ambtenaren, in het Gouvernements-huis, om hem en zijne familie vaarwel te zeggen. Met dezelfde eerbewijzen, waarmede hij op den 7^{den} Juli ontvangen werd, werd den Landvoogd, tot aan den Gouvernementstrap, uitgeleide gedaan.

De gewaarwordingen evenwel waren zeer verschillend: toenmaals juichte men van vreugde, thans stortte men tranen van droefheid.

Tot bewijs van achting en toegenegenheid, brachten de ingezetenen eene aanzienlijke som gelds bijeen, waarvoor een keurig zilveren theeservies vervaardigd, aan den Gouverneur RIJK aangeboden, en door hem op de verplichtendste wijze aangenomen werd.

**Tusschenbestuur van Mr. Ph. de Kanter. Burchard
Jean Elias, Gouverneur-Generaal.**

1842—1845.

Dit tweede tusschenbestuur was voor Mr. DE KANTER niet zeer gemakkelijk. Hij rekende echter op de welwillendheid zijner stadgenooten, en was overtuigd, dat allen, die daartoe in staat waren of eenigen invloed uitoefenden, hem de behulpzame hand zouden bieden.

De Gouverneur ELIAS kwam hier den 11^{den} November 1842 aan, en nam het bestuur op den 15^{den} dier maand over.

Moeielijk, maar vooral hoogst ongunstig, was de toestand der zaken waaronder de edele Landvoogd ELIAS zijn bestuur begon.

Gebrek aan gereed geld; — lage prijzen der producten; — aanhoudende behoefte aan wisselbrieven, welke de beschikbare gelden te boven ging; — duurte van levensmiddelen; — afnemende waarde der effecten; sequestratie van plantages; nijpende behoefte en armoede onder de lagere volksklasse; — onderdrukte vlijt en nijverheid, door gemis van de zoo noodzakelijke geldelijke tegemoetkoming; — ziedaar de toenmalige gesteldheid van ons land en de omstandigheden onder welke de Gouverneur ELIAS zijn bestuur aanvaardde, met den last van hoogerhand, om de uitstaande gelden der Bank, alsook de achterstallige belastingen, strengelijk in te vorderen, en onder geen voorwendsel, gelden uit de kas der Bank in omloop te brengen, dan alleen tot bestrijding der administratiekosten.

Door deze omstandigheden was er niet veel heils te verwachten.

De waardige Landvoogd bemerkte al spoedig dat de verschillende klachten, waarop hij reeds bij de eerste audiëntie onthaald werd, maar al te gegrond waren, en het deed hem van harte leed geen enkele te kunnen opheffen, of zelfs iemand, wien het ook ware, met eenige hoop te vleien.

Hij overtuigde zich weldra, dat onderscheidene oorzaken, maar vooral de benarde toestand der inwoners, eene hervorming vorderden; — dat de wezenlijke behoefte en armoede van een groot gedeelte der bewoners, het dezen onmogelijk maakte de belastingen op te brengen; — dat handel en nijverheid ongemeen bezwaard waren, terwijl op de weelde volstrekt geene lasten rustten; — dat derhalve vereenvoudiging van vele takken van openbaar bestuur en eene doelmatige bezuiniging aanvankelijk veel zouden kunnen bijdragen om, zoo al niet den toenmaligen staat van zaken te herstellen, althans dien zoo veel mogelijk dragelijk te maken.

De Gouverneur ELIAS benoemde, kort na zijne aankomst, eene Commissie, ten einde een nieuw belastingstelsel te ontwerpen; eene andere, om het Gouvernement in te lichten omtrent den waren staat der achterstallige belastingsschuldigen, ten einde, met kennis van zaken, het achterstallige te kunnen afschrijven en in het vervolg misrekeningen te vermijden.

Hij stelde eene derde Commissie aan, om te onderzoeken, in hoe verre de invoering van een plaatselijk gemeentebestuur nuttig en doelmatig zijn zoude. De uitslag der tweede Commissie heeft aanleiding gegeven, dat het verschuldigde van een aantal personen der mindere klasse, voor het geheel of voor een gedeelte, is afgeschreven geworden, en nadere voorzieningen zijn

gemaakt ten opzichte van hen , die onvermogen waren , belastingen op te brengen.

Van de twee andere Commissiën is de uitslag onbekend gebleven

Hij maakte voorts, in de maand December 1842, de Chefs der onderscheidene Departementen van algemeen bestuur bekend met het bedrag, voor hunne uitgaven op de raming voor 1843 toegestaan, met den strengen last, om hunne uitschotten daarnaar te regelen, en bepaalde tevens, dat, ingeval hunne uitgaven de toegestane som mochten overschrijden, zij dat meerder beloop voor eigene rekening dragen zouden.

Met kommer en bange zorgen werd het jaar 1843 ingetreden. Eene kwaadaardige ziekte, de bloedloop, deed velen ten grave dalen, en de vooruitzichten in het algemeen waren duister en treurig.

Den 8sten Februari voelde men hier zware schokken van aardbeving, die, dank zij den goeden God! in de kolonie geene schade veroorzaakten, doch op andere plaatsen daarentegen, inzonderheid te *Guadeloupe*, de vreeselijkste verwoestingen aanrichtten.

Den 30sten Augustus 1844, ten half vier in den morgen, voelde men weder, over de geheele uitgestrektheid der kolonie, hevige schokken van aardbeving. Het vreeselijk, ontzagwekkend gedruisch deed ieder met siddering zijne legerplaats verlaten, en velen naar buiten snellen. De schokken waren zoo zwaar, dat vele gebouwen geweldig kraakten; nog nooit had men zulke zware schokken hier te lande gevoeld.

Dank zij de Voorzienigheid, dat hierbij wederom geene ongelukken plaats hebben gevonden; de Algoede toonde ons Zijne almacht, maar tevens Zijne liefderijke bescherming.

De Gouverneur ELIAS stelde veel belang in onze kolonie. In den aanvang vond hij veel hulp en medewerking; doch hij had van de Hooge Regeering bevelen te volvoeren, die diep in de hartaderen der koloniale toestanden grepen. Weldra rezen daaruit, tusschen hem en verscheidene ingezetenen, geschillen op, die niet anders dan nadeelige gevolgen teweegbrachten.

De mededeeling en uiteenzetting van al die treurige omstandigheden, zouden de perken van mijn arbeid overschrijden, zoodat ik slechts het voornaamste zal aanhalen.

Over de gerezen geschillen werd veel geschreven, adressen en memoriën, van verschillenden aard, aan het Hooger Bestuur in het Moederland ingediend.

Een dezer vertoogen had ten gevolge een bevel des Konings tot ontbinding van den toenmaligen Kolonialen Raad, met uitzondering van één Lid. De Gouverneur ELIAS verzocht daarna dringend en verkreeg eervol ontslag; terwijl het Koninklijk besluit van den 9^{den} April 1845 afgekondigd werd, waarbij het Gouvernement-Generaal van 's Rijks W. I. Bezittingen werd opgeheven, en bepaald, dat de kolonie *Suriname* weder zou worden beheerd door een Gouverneur, en dat de Baron REINIER FREDERIK VAN RADERS, toenmaals gezagvoerder van *Curaçao*, tot Gouverneur van *Suriname* was benoemd.

Te midden der oneenigheden tusschen den Gouverneur ELIAS en de invloedrijkste ingezetenen, werden er te *Groningen* aan de *Saramacca* voorbereidselen gemaakt tot de ontvangst van Europeesche landbouwers, die zich aldaar zoude neerzetten. Op den 20sten Juni 1845, kwamen de eerste kolonisten in de *Saramacca*.

aan. De vreugde, welke bij dat bericht algemeen zichtbaar was, werd korten tijd daarna in droefheid veranderd, zoo als u, lieve kinderen, straks zal blijken.

De waardige Landvoogd B. J. ELIAS verliet *Suriname* op den 16^{den} Juli 1845, met Z. M. korvet *Juno*.

Den volgenden dag kondigde men eene proclamatie af, waarbij onder andere bepaald werd, dat, tot de komst van den Baron VAN RADERS, de dagelijksche behandeling der zaken, bij afwezigheid van den Gouverneur van *Suriname*, opgedragen was aan den Procureur-Generaal, als oudste Lid van den Kolonialen Raad.

**Tusschenbestuur van Mr. Philippus de Kanter
a. i. Reinier Frederik Baron van Raders,
Gouverneur.**

1845—1852.

De bemoeiing van de Staten-Generaal met de koloniale aangelegenheden, had ten gevolge de spoedige verzilvering der biljetten van de W. I. Bank.

Het bericht daarvan deed terstond het agio op de wisselbrieven, die bij openbare inschrijving te koop aangeboden werden, dalen, zoodat in de maand September 1845 daarvoor slechts 3 % geboden werd.

Reeds ten tijde van den Gouverneur RIJK, in 1839, opperde FRIEDRICH WILHELM HOSTMANN, geneesheer alhier, het voortreffelijk plan tot kolonisatie, en diende tot dat einde eene uitgebreide memorie aan den toenmaligen Gouverneur-Generaal in. Later, in 1843, ont-

wierp hij een Reglement voor eene Maatschappij ter bevordering van Europeesche kolonisatie, hetwelk hij in de dagbladen liet plaatsen. De algemeene toejuiching welke dat plan achtervolgde, noopte hem den 11^{den} Januari van dat jaar eene bijeenkomst te beleggen, ten einde eene Commissie te benoemen, om het door hem ontworpen Reglement, zooveel noodig was, nader uit te werken.

Het doel dezer Maatschappij was de uitbreiding van den kolonialen landbouw, alsmede van zoodanige takken van nijverheid, welke daarmede in eenig verband staan, zoo ook van die, waarvan de ondervinding het nut mocht aantoonen.

Als een uitvloeisel daarvan strekt de briefwisseling, welke daaromtrent tusschen het Koloniaal Gouvernement en het Ministerie van Koloniën heeft plaats gehad, waarover door den toenmaligen Minister J. C. BAUD een uitmuntend vertoog aan Z. M. den Koning werd ingediend, waarvan eene kolonisatie aan de *Saramacca* het gevolg was.

Reeds in 1840 en 1841 openbaarde zich in *Europa*, inzonderheid bij de Duitsche Staten, een sterke zucht tot landverhuizing naar *Noord-Amerika*. De geest van navolging drong tot in de *Nederlanden* door, en het Gouvernement poogde toen maatregelen te nemen, om aan het reeds geopperd plan uitvoering te geven.

Drie predikanten vereenigden zich en stelden aan het Ministerie van Koloniën voor, om zich vooreerst met een bepaald getal huisgezinnen naar *Suriname* te begeben, ten einde eene Europeesche kolonisatie te beproeven.

Een dier predikanten, Ds. BETTING, kwam hier den 21sten Juni 1843 aan, benevens drie kolonisten, met

oogmerk om eene geschikte landstreek te kiezen, voor het ontvangen en huisvesten van vooreerst 50 huisgezinnen, die hem later, na ontvangen bericht dat de voorbereidende maatregelen tot stand waren gekomen, onder de leiding der twee andere predikanten herwaarts volgen zouden.

De militaire post *Groningen*, aan de *Saramacca*, werd voor dit plan goedgekeurd; later kocht het Gouvernement den grond *Voorzorg* in, ten dienste der kolonisatie.

Spoedig volgde het bericht, dat alles gereed was ter ontvangst van de kolonisten, — doch dit was het geval niet. Dus was het niet te verwonderen, dat deze lieden bij hunne aankomst, niet weinig te leur gesteld waren, de nog onvoltooide woningen en onbeplante velden te aanschouwen. Immers was het hun voorgespiegeld, dat zij niet alleen woningen, maar ook eenige met kost beplante akkers zouden aantreffen, waarvan de vruchten zouden dienen ter voorziening in hun onderhoud gedurende het eerste jaar. Niettemin vingen zij met kloeken moed een arbeid aan, welke hun dubbel zwaar moest vallen in onze heete luchtstreek, waar zij nog zoo vreemd waren.

Kort daarna openbaarde zich, helaas, eene vreeselijke ziekte onder de kolonisten, die velen hunner ten grave deed dalen, hetgeen gevoegd bij de ondervonden teleurstelling de zwaksten tot wanhoop voerde.

Reeds in 1843 beschouwde de bestuurder Ds. BETTING de kolonisatie als geheel mislukt en diende hij bij den Gouverneur-Generaal een uitgebreid adres in, waarin hij dit trachtte te bewijzen. Maar daar er anderen waren onder de Bestuurders, die de hoop niet lieten varen, en ook omdat de Gouverneur eene onderneming

zoo nuttig en die reeds zoo veel schats aan het land had gekost, zoo gaarne wilde zien gelukken, deed hij daartoe alles wat in zijn vermogen was. Een tijdlang scheen de hoop op het welslagen te herleven, althans bij de aankomst, in 1845, van nog 29 huisgezinnen en 30 vrijgezellen scheen de kolonisatie een nieuw leven te moeten te gaan.

Noodeloos is het, lieve kinderen, in meerdere bijzonderheden te treden, met betrekking tot de voorgestelde Europeesche kolonisatie, van 1845—1853. Genoeg zij het u te weten, dat ten gevolge van eene aaneenschakeling van de treurigste omstandigheden, deze nederzetting mislukte, en op den 28sten Mei 1853 opgeheven werd; waarna de overgebleven kolonisten, onder begunstiging van het Gouvernement, zich in de nabijheid der stad vestigden, en van hunne vlijt en werkzaamheid thans de heilrijkste vruchten genieten.

Ofschoon het voortreffelijk doel van Dr. HOSTMANN niet werd bereikt, blijft echter ieder Surinamer hem dank schuldig voor zijne loffelijke pogingen, welke *Suriname's* welzijn ten doel en strekking hadden.

Om den draad niet af te breken, heb ik u de geschiedenis der kolonisatie in haar geheel medegedeeld; keeren wij nu eenige jaren terug.

Op den 9^{den} October 1845 kwam ter reede van *Paramaribo* ten anker de schoener *la Beauté*, kapitein ELLIS, van *Curaçao*; aan boord bevond zich de Baron R. F. VAN RADERS, benoemd Gouverneur dezer kolonie, die eerst over eene maand, met Z. M. brik *de Lynx*, verwacht werd.

De Baron VAN RADERS nam het Bestuur van de tusschenregeering over, op den 13^{den} October 1845.

Nauwelijks was hij opgetreden, of hij vertrok naar *Groningen*, om den toestand der kolonisten aldaar op te nemen, en de landbouwers met zijne hulp te gemoet te komen.

Bevorderaar, als hij was, van alles wat met den landbouw in eenig verband stond, greep hij elke gelegenheid aan om daarvan blijken te geven. Doordien er behoefte was aan werkvee en geschikte werktuigen voor het landelijk bedrijf, verleende hij voorloopig voor een jaar, en wel gedurende 1846, vrijstelling van inkomende rechten op den invoer van alle soorten van vee, welke bij landbouw werktuigen gebruikt worden.

Deze vrijstelling verwierf de goedkeuring van hoogerhand zoozeer, dat er bepaald werd, om ze zoo lang te doen voortduren, als de Gouverneur ten nutte van den Surinaamschen landbouw goed zoude oordeelen.

De Landvoogd moedigde den landarbeid, bij de mindere klasse, op allerlei wijze aan, en bepaalde te dien einde, dat aan ieder burger die zich daartoe aanmeldde, en tegen wien geene afdoende redenen van weigering bestonden, gronden ter bebouwing in pacht zouden gegeven worden. Ik behoef u niet te zeggen dat velen daarvan gebruik maakten.

Doch, het voornaamste dat wij aan dezen waardigen Gouverneur te danken hebben is, dat hij de man geweest is, die het vooroordeel van den vrijman, tegen het met de spade in het openbaar arbeiden, heeft overwonnen.

Hij liet namelijk een kanaal graven, dat van de *Steenbakkersgracht* af naar *Kwatta* zoude begonnen worden, en in de *Saramacca* uitkomen, hetgeen den afstand oneindig bekorten zoude.

De Baron VAN RADERS besloot hiertoe vrije inboorlingen te bezigen.

Zijne pogingen om eenige ambachtslieden daartoe te bewegen, vonden een gewenschten ingang. Hun voorbeeld werd door hunne makkers gevolgd, en zoo mocht de Gouverneur het streelend genoeg smaken, binnen zeer korten tijd, een genoegzaam getal werklieden te vereenigen, die hamers, bijlen en troffels met de spade verwisselden, en hunnen welmeenenden Bestuurder gewillig volgden naar het veld, alwaar de eerste proef zoude genomen worden.

VAN RADERS wilde, dat de inwijding van het kanaal met de meeste plechtigheid zoude gepaard gaan, en liet te dien einde eene uitnoodiging in de dagbladen plaatsen aan alle ingezetenen, van welken rang of stand ook, om dit feest bij te wonen.

Op den 31sten Augustus 1846, met zonsopgang, wapperde van de publieke en particuliere gebouwen de geliefde Nederlandsche driekleur. De stad was in feestgewaad getooid.

Onder den toeloop van eene onafzienbare, juichende menigte, van allerlei rang en stand, kwam de muziek der schutterij en van het garnizoen op de bestemde plaats, alwaar eenige stukken geschut waren overgebracht, om daaruit eereschoten te doen. Nog nooit had de volksvreugde zich in *Suriname*, op zulk eene uitbundige wijze geopenbaard.

Iets later kwam onze Gouverneur en zijn gezin, onder geleide van eene eerewacht te paard, bestaande uit de aanzienlijkste ingezetenen. De werklieden, ten getale van 111, met oranjelinten versierd, hadden zich op het bed der vaart, in twee rijen, in ploegen verdeeld. De Gouverneur begaf zich toen, gevolgd door

de hooge en andere autoriteiten, onder het spelen van het volkslied, in optocht naar het terrein.

Aldaar richtte hij het woord tot de vergaderde menigte, en sprak de volgende rede uit:

„Ingezetenen van *Suriname*! De inwijding van „eenig werk, dat ten algemeene nutte wordt onder- „nomen, is altijd een onderwerp, hetwelk eene blijde „feestviering overwaard is.

„Van het nu op het oog hebbende werk, wordt de „nuttigheid, zoo ik mij niet vergis, volkomen door „de gansche gemeente beaamd; maar hetgeen hieraan „nog eene hoogere waardij bijzet is, dat dit het „eerste werk zal zijn, hetwelk in deze kolonie door „vrije handen werd ondernomen.

„Te lang heeft *Suriname* gekwijnend, onder den „noodlottigen invloed van het vooroordeel, dat het „aan een vrijen persoon niet betaamde, den vrucht- „baren bodem met eigene handen te bearbeiten.

„Te trachten dit vooroordeel weg te dringen, was „steeds het onderwerp mijner gedachten en het doel „mijner overwegingen.

„Welnu, mijne vrienden! ik wensch u geluk met „uw besluit, om de spade bij de hand te nemen.

„De spade is een werktuig van een wonderbaarlijk „scheppend vermogen. Gij zult op de spade — ik „voorspel het u — wanneer gij tot betere bezittingen „zult gekomen zijn, nog eens nederzien, als op den „eersten grondslag van uw verbeterd bestaan. En „laat u niet meer ontmoedigen door laffe aanmerkingen „van een nieteling, maar volgt liever het voorbeeld „u door de edele voorzaten van het volk, waartoe „gij behoort, gegeven. Deze zich vereenigd hebbende, „om de belangen van hun land voor te staan, gelijk

„gij u vereenigd hebt, om uwe lichaamskrachten aan
 „te wenden tot verrijking van uw land, werden door
 „een *Barlaimont* bestempeld met den naam van
 „Bedelaars; — en wat deden zij? — Zij spotten met
 „den verwateling, hingen den bedelzak om den hals,
 „lieten penningen slaan, waarop een bedelzak ge-
 „stempeld stond, en droegen die als sieraad op de
 „borst, terwijl zij zich den naam van bedelaars of
 „Geuzen, als teeken van hun verbond in het goede,
 „toeëigenden.

„De spade is beter en edeler dan de bedelzak, — wat
 „zeg ik? Zij komt met den laatsten in geene verge-
 „liking. Die de spade vlijtig bezigt, baant zich een
 „weg naar rijkdom, en zal dus nimmer toevlucht tot
 „den bedelzak behoeven te nemen. Dus zij de spade
 „onze en uwe leus, en *delver* uw eernaam.

„En nu wil ik, onder afsmeeking van 's Hemels
 „besten zegen op het aan te vangen werk, de eer
 „hebben u voor te gaan met de werkzaamheid, waarop
 „gij allen, die er het eerst deel aan hebt genomen,
 „nog eens met gepasten trots zult kunnen terugwijzen.”

En onder het hijschen van de Nederlandsche vlag,
 en een salvo van 21 kanonschoten, delfde de Gouverneur
 de eerste schop gronds op, hetgeen door vele aanwe-
 zigen werd opgevolgd, terwijl zelfs aanzienlijke vrouwen,
 met hare teedere handen, eenige aarde opgroeven,
 waartoe zij troffels bezigden.

Daarna sprak A. M. MONTEL, als voorwerker van
 de eerste ploeg, den Landvoogd aldus aan:

„De plechtige en indrukwekkende wijze, waarop Uwe
 „Excellentie de eerste proeve onzer werkzaamheden
 „aan dit nieuwe kanaal heeft ingewijd, wekt ons op,
 „om Uwer Excellentie de hulde onzer dankbaarheid

„te bieden. Ja, wij erkennen volgaarne, aan de leiding „Uwer Exc. verschuldigd te zijn, dat wij thans, met „het werktuig des landmans in de hand, den grond „zullen leeren ontwoekeren, hetgeen de weldadige „natuur, tot ons onderhoud, schenken wil. Uwe hand „heeft de spade, weleer door ons gering geacht, tot „de hoogst mogelijke waardij verheven, en uw voor- „beeld heeft ons doen inzien, hoezeer wij vroeger „verblind en bevooroordeeld waren.

„Thans zien wij dankbaar tot den Algoede op, die „u als onzen redder heeft geschonken, en wij bidden „des hemels besten zegen af voor uw behoud, voor „het welzijn van uw huis, voor het geluk van *Suriname*, „voor onze eigene welvaart.”

En, met den kreet: „Leve de Baron VAN RADERS!” eindigde hij zijne rede.

De dag werd verder doorgebracht met allerlei volksspelen. De geestdrift van het volk was groot; tot nu toe is het feest in aangenaam aandenken gebleven. En nog duizendmaal dank aan den Baron VAN RADERS, voor het doel dat hij daarbij beoogde.

Later werd, in den omtrek van dit kanaal, eene *nopalerie* aangelegd, tot aankweeking van de *Cochenille*, welke in den aanvang veel goeds deed verwachten, doch nu niet meer in wezen is.

De doorgraving van dit kanaal mocht geen voortgang hebben, want reeds op den 31sten December van dat zelfde jaar werd onverwacht, op bevel van het hooger Bestuur de doorgraving daarvan gestaakt.

Ge kunt licht beseffen, hoezeer de werklieden, die hunne ambachten en bedrijven hadden verlaten, om zich op den landarbeid toe te leggen, hierdoor teleurgesteld en ontmoedigd werden. Om hierin te gemoet-

te komen en den opgewekten lust voor den landbouw gaande te houden. werd, op aanbeveling van den Gouverneur VAN RADERS, in Maart 1847, eene *Maatschappij tot bevordering van den Landbouw onder de vrije bevolking* opgericht. Vele ingezetenen namen daaraan deel, doch de moeielijkheden waarmede deze inrichting te kampen had, en het ongenoegzame van particuliere middelen, deden haar, eenige jaren na haar ontstaan, te niet gaan. Jammer genoeg voor de arbeidende klasse, niet waar? Doch vatten wij den draad der gebeurtenissen weder op.

Het jaar 1846 was voor ons land zeer noodlottig. Eene droogte, welke aanhield van de laatste maanden van het vorige jaar tot de eerste van dit jaar, veroorzaakte een hevigen boschbrand, welke verscheidene maanden duurde. De rookdampen waren zoo verstikkend, dat men dikwerf moeielijk ademen konde.

Ik behoef u niet te zeggen, lieve kinderen, dat daardoor de meeste plantages, in vele maanden, geene producten konden opleveren.

Overal heerschte er hongersnood en gebrek aan drinkbaar water. De waardige Landvoogd, altijd gereed om de arme bevolking te hulp te komen, stelde de koloniale vaartuigen ten dienste der *Surinaamsche Maatschappij van Weldadigheid*, die nu, door middel eener intekening, binnen weinige dagen een belangrijk fonds bijeenbracht, om levensmiddelen, zooals *tarwe- en korenmeel*, enz. uit de naburige Engelsche koloniën hier over te brengen, en aan de minvermogenden kosteloos uit te deelen. De uitdeeling geschiedde, gedurende vier maanden, twee malen 's weeks.

In het muntstelsel der kolonie kwam in 1847

wederom eene verandering. De biljetten der Particuliere W. I. Bank werden, bij Koninklijk besluit, op den 6^{den} Februari 1847 ingetrokken, en daarvoor Nederlandsche schatkist-biljetten en muntspeciën ingevoerd.

Den 13^{den} April van dat jaar had er eene groote plechtigheid plaats in onze geboortestad, namelijk de plechtige viering van het honderdjarig bestaan van het kerkgebouw der Evangelisch-Luthersche gemeente. De verdienstelijke en waardige Leeraar dier gemeente, de Weleerwaarde heer C. M. Moes, hield bij deze gelegenheid eene treffende feestrede, welke een diepen indruk naliet bij allen die daarbij tegenwoordig waren.

De vrijzinnige begrippen omtrent handel en scheepvaart, die in *Europa* meer en meer ingang vonden, en in *Nederland* werden gehuldigd, deden hunnen invloed op onze kolonie gunstig ondervinden. Vroeger was onze handel slechts tot het Moederland en *Noord-Amerika* beperkt. — Thans wilde onze Koning die beperking doen ophouden, en voor de welvaart van *Suriname* eene nieuwe bron openen. Daartoe werd, op den 23sten Maart 1848, het Koninklijk besluit van den 17^{den} December 1847 openbaar gemaakt, waarbij de handel en vaart op onze kolonie werd opengesteld voor alle volken, waarmede het Koninkrijk der Nederlanden in vriendschap leeft. Deze belangrijke toelating heeft langzamerhand den handel zeer verlevendigd, de prijzen der koloniale voortbrengselen aanmerkelijk doen stijgen, en daardoor groote voordeelen aan de ingezetenen toegebracht.

De treurige tijding werd den 11^{den} Mei 1849 aan

de ingezetenen bekend gemaakt, dat Z. M. WILLEM II op den 16^{den} Maart 1849 overleden was, en dat de Prins van Oranje, onder den naam van WILLEM III, de Regeering had aanvaard.

Onder de heilzame maatregelen van den Gouverneur VAN RADERS, lieve kinderen! welke ten nutte van het algemeen strekten, vermelden wij met genoegen, de invoering van een geregelden veertiendaagschen maildienst tusschen *Suriname* en het naburige *Demerary*, vanwaar de brievenmalen door de Engelsche stoombooten naar Europa overgebracht, en onze betrekkingen met het Moederland ongestoord onderhouden worden. Hoeveel voordeel dit aan den handel toebrenge, is lichtelijk na te gaan.

Gedurende het jaar 1851 heerschte er eene zware ziekte, die vele sterfgevallen onder de schepelingen en militairen deed ontstaan.

Ook den gezagvoerder van een kort te voren aangekomen Oostenrijksch schip, genaamd *Venezia*, sleepte zij in het graf, even als zij het scheepsvolk, tot op slechts weinigen na, uitdunde. Deze omstandigheid deed den Gouverneur dat vaartuig als onbeheerd beschouwen, en last geven om het in het openbaar te verkoopen.

Dit laatste gaf aanleiding tot verwikkelingen tusschen ons Gouvernement en het Oostenrijksche, die wel minnelijk werden beëindigd, doch niet gunstig voor den Landvoogd uitliepen. Immers men ontving hier, in den aanvang van 1852, het bericht dat het Z. M. den Koning had behaagd, den Baron VAN RADERS eervol te ontslaan, tot groote droefheid van

de meeste ingezetenen, vooral der mindere bevolking, die hem hoogschatten en beminden.

Ook hij was bedroefd, om deze schoone volkplanting te verlaten, die van zijne deelneming en belangstelling de grootste blijken had ondervonden.

Het was dus niet zonder leedwezen, dat men dezen Gouverneur op den 8sten April 1852 zag vertrekken, nadat hij den 1sten Maart te voren, het Bestuur aan den Procureur-Generaal had overgegeven.

**Mr. Phil. de Kanter, Gouverneur a. i. Coenraad
Barends a. i. Otto George Stuart von Schmidt
Auf Altenstadt, Gouverneur.**

1852—1855.

Ten vierdenmale dus zag zich Mr. PHILIPPUS DE KANTER aan het hoofd van het Koloniaal Bestuur geplaatst. Doch, waarde vrienden! eene doodelijke krankheid, waarvan hij niet mocht herstellen, hield hem reeds verscheidene maanden aan het ziekbed gekluisterd. Zijne kwaal verergerde hoe langer hoe meer, totdat het den Algoede behaagde, tot diepe droefheid van velen, den 14^{den} Juni 1852 een einde aan zijn dierbaar leven te maken. Een talrijke stoet volgde zijn stoffelijk overschot naar den *Nieuwe-Oranjetuin*, en met diep bewogen harten zag men het lijk in het kille graf dalen, van een man, die al ware het dan ook tijdelijk, vier malen den scepter over *Suriname* gevoerd had.

Door COENRAAD BARENDS, als oudste lid van den Kolonialen Raad, werd het Bestuur voorloopig aanvaard,

tot de komst van den benoemden Gouverneur von SCHMIDT, die toen dagelijks werd verwacht, den 18^{den} Juni daaraanvolgende hier aankwam en den 22sten van dezelfde maand het bewind overnam.

Onder het bestuur van den Landvoogd von SCHMIDT werd, op den 28sten November 1852, het vijf en twintigjarig bestaan der *Surinaamsche Maatschappij van Weldadigheid*, met de meeste plechtigheid, gevierd. De Maatschappij had in dit tijdsverloop op de loffelijkste wijze aan hare bedoelingen beantwoord, en vele kweekelingen, door haar onschatbaar onderwijs, tot nuttige leden der samenleving gevormd.

De heer JOHANNES CORNELIS MULLER Az., Voorzitter dezer inrichting, bracht eene keurige feestrede uit, en schetste bij die gelegenheid de geschiedenis en den toestand dezer Maatschappij, op eene treffende wijze.

Op den 2^{den} Maart 1853 kwam hier eene Duitsche Commissie aan, om een onderzoek in te stellen, met het doel eene Duitsche volkplanting te stichten. De nasporing der Commissie schijnt niet voordeelig uitgevallen te zijn, want sedert het vertrek harer leden is, tot nu toe, niets meer van deze onderneming vernomen.

In Juli 1853 heeft AUGUST KAPPLER, in vereeniging met een Amsterdamsch handelshuis, eene kolonisatie met Duitschers te *Albani* aan de *Marowynne*, tot stand gebracht, bepaaldelijk tot het bewerken van hout, hetwelk aan de schoone boorden dezer prachtige rivier, in grooten overvloed, te vinden is.

Deze onderneming beloofde aanvankelijk veel goeds, doch door geschillen tusschen de arbeiders en den bestuurder, verlieten hem de meesten hunner.

Ook voor de Gouvernements-plantage *Catharina*

Sophia werden , op den 8sten October van dat jaar , met Z. M. transportschip *Merwede* , veertien Chineesche landbouwers ingevoerd , terwijl op den 14^{den} Augustus te voren , te *Braamspunt* , de eerste Portugeesche landverhuizers , 124 in getal , waren aangekomen.

Op den 27sten December 1853 werd het *Surinaamsch Onderwijzers-gezelschap* opgericht , dat later in verbinding is getreden met het Nederlandsch gezelschap , en de strekking heeft om , aan den eenen kant de belangen der Onderwijzers voor te staan , en aan de andere zijde , door onderlinge oefening en voorlichting , het onderwijs zelf te volmaken en tot grooter voordeel der jeugd te doen verstrekken. Gij ziet hieruit , lieve kinderen ! dat de Onderwijzers uw welzijn steeds op het oog hebben , en alles aanwenden om uwe geestvermogens met nuttige kundigheden te verrijken.

Eene epidemische ziekte , in Maart 1854 onder het scheepsvolk uitgebroken , vervulde weer aller harten met bange zorgen. Zij sleepte vele slachtoffers naar het graf.

Kort te voren woedde de kinderziekte onder de Indianen in de *Tibiti* (een tak der *Coppename*) , zoodat in korten tijd , velen hunner er onder bezweken. De Gouverneur zond den toenmaligen Doctor van het établissement *Batavia* derwaarts , ten einde de inenting met koepokstof te bewerkstelligen. Aanvankelijk waren deze boschbewoners wantrouwend , en weigerden dit voorbehoedmiddel aan te wenden. Doch , toen de geneesheer hen opmerkzaam maakte , dat *deze* inenting evenveel kracht had op het tegengaan der pokken , als hunne slangen-inenting tegen den beet van vergiftige

slangen, en hij hun daarbij het teeken der inenting op zijne eigene schouders liet zien, gingen zij er toe over. Dit had ten gevolge dat deze ziekte aanmerkelijk in hare woede getemperd werd; doch in Maart van het volgend jaar brak zij ook in ons midden uit, hoewel door haar, dank zij den Almachtige, weinige slachtoffers werden gemaakt.

Tot wering van besmettelijke ziekten, welke uit den vreemde zouden kunnen worden aangebracht, besloot de Gouverneur een quarantaine-hospitaal, op de redoute *Leyden*, tegenover het fort *Nieuw-Amsterdam* gelegen, te doen bouwen, waarmede op den 27sten Maart 1854 een aanvang werd gemaakt.

Op den 4^{den} Juli van dat jaar, hield de *Maatschappij tot uitbreiding van het Christendom onder de slaven en verdere Heidensche bevolking* het feest van haar 25jarig bestaan, in het kerkgebouw der Moravische Broedergemeente.

Deze inrichting bleek de schoonste vruchten te hebben opgeleverd. 28 Broeders en 24 Zusters hadden, met onwankelbare trouw, het godsdienstig onderwijs gegeven en de Blijde Boodschap verkondigd. Op 163 plantages hadden zij den toegang, en ruim *negentien duizend* negers en kleurlingen waren tot de gemeente toegetroten. Steeds gaan de Zendelingen, ondanks vele bezwaren, met hunnen arbeid voort, en ondervinden thans, met iederen dag, daarop den milden zegen des Heeren.

Nadat VON SCHMIDT ruim drie jaren het bewind had gevoerd, werd hij, op zijn verzoek, eervol ontslagen. Op den 31sten Augustus 1855 gaf hij het Bestuur over aan den Generaal-Majoor CHARLES PIERRE SCHIMPF, en vertrok naar Nederland.

Charles Pierre Schimpff, Gouverneur.

1855—1859.

Deze Landvoogd kwam hier op den 23sten Juli 1855, en aanvaardde, zooals ik u zoo even zeide, het Bestuur op den 31sten Augustus.

Kort hierna hield hij zich onledig, om zich bekend te maken met alle takken van bestuur, om dáár, waar hij leemten of gebreken ontdekte, de noodige maatregelen tot verbetering aan te wenden. Hij vestigde daarbij zijne aandacht op den toestand der bevolking, inzonderheid op dien der arme klasse, en vaardigde bepalingen uit (19 December 1855) tot bevordering van den landbouw en tot aanmoediging van werkzaamheid onder de minvermogende vrije bevolking, door de uitgifte van gronden ter bebouwing gemakkelijker te maken, en vrijstelling van pacht toe te zeggen aan degenen, die buiten staat mogten zijn ze te voldoen.

Daardoor werd eene ruime gelegenheid geopend voor allen, die door handenarbeid in hunne behoeften wenschten te voorzien, en daarvan werd dan ook veel gebruik gemaakt.

Ten einde de bevredigde boschnegers, die steeds in afzondering hebben geleefd, aan te moedigen om zich het vertrouwen van het Gouvernement, bij voortduring, waardig te maken en hen tot geregelden arbeid aan te sporen, werden de beperkende bepalingen te hunnen aanzien opgeheven.

Op den 26sten Augustus 1856 werd hun het vrije

verkeer met de overige bevolking en den onbelemmerden verkoop hunner voortbrengselen toegestaan; —° eene omstandigheid, die eenen gunstigen invloed op hunne beschaving en welvaart heeft teweeggebracht.

Niet slechts voor de volwassenen, maar ook voor de jeugd der volksklasse, wenschte de waardige Landvoogd nuttig te zijn.

Reeds bij zijne aankomst in *Suriname*, had de Gouverneur het plan gevormd, om de kinderen der minvermogenenden, op een afzonderlijk gesticht, opvoeding en onderwijs te verschaffen, en hen tevens tot den landarbeid op te leiden.

Eene geschikte gelegenheid om zijn voornemen te verwezenlijken, deed zich voor, toen zijne bescherming werd ingeroepen, om op de verlatene plantage *Lustrijk* eene particuliere kolonisatie, op kleine schaal, te stichten. Dit verzoek afwijzende, beloofde hij daarentegen zijne ondersteuning en medewerking, indien men, in plaats daarvan, een opvoedingsgesticht, in zijnen geest, tot stand wilde brengen.

Dit aanbod werd welwillend aangenomen, en weldra werd *Lustrijk* herschapen in een *Protestantsch Mettray*, waarvan de plechtige inwijding op den 15^{den} April 1857 plaats had en de eerste kweekelingen aldaar werden overgebracht.

Oorzaken van verschillenden aard, zoo als: de verre afstand van de stad, het gemis van een dagelijksch toezicht, de onvruchtbaarheid van het oord en de groote kosten van onderhoud, hebben echter de opheffing noodzakelijk gemaakt, die dan ook twee jaren later plaats vond.

De vroegere openstelling van den handel en de vaart

op *Suriname*, voor alle bevriende Mogendheden, had ten gevolge het sluiten van tractaten met verscheidene Europeesche en met de Noord-Amerikaansche Staten; tevens werden er Consuls en Consulaire Agenten benoemd, die de handelsbelangen dier Mogendheden moesten voorstaan en bevorderen.

In verband met het plan tot vrijmaking der slaven en de toepassing van bepalingen ten aanzien van de tucht en de werktaken, werden er, in 1856 en later, ambtenaren uit het Moederland naar de kolonie gezonden, die bestemd waren om, als Landdrosten, in de onderscheidene divisiën het toezicht te houden.

De vertraging der hoofdzaak, deed hunne plaatsing verschuiven, evenzeer als de verkeerde opvatting van menige bepaling van het slaven-reglement, aanleiding gaf tot veelvuldige onrustige bewegingen onder de slavenmachten van verscheidene plantages, die, menigmaal, zelfs door tusschenkomst van de hooge overheid en de tegenwoordigheid van militaire macht, moesten bedwongen worden.

Ten einde aan het kanaal naar *Saramacca*, dat bijna onbevaarbaar was geworden, eene verbetering toe te brengen, besloot de Gouverneur de doorgraving daarvan in eene andere richting, en wel van de *Poelepantjebrug* af, te bewerkstelligen, waardoor de vaart bespoedigd zoude worden, en het kanaal, in eene rechte lijn aangelegd, minder kosten van onderhoud zoude vorderen. Om de daartoe benoodigde gelden te verkrijgen, werden de belastingen, voor den tijd van twee jaren, aan te vangen met 1857, met *vijf* ten honderd verhoogd.

Tot de doorgraving werden vrije personen aangehuurd, die, in ploegen verdeeld, den arbeid verrichtten; doch de onderneming, die weinig bijval bij het algemeen mocht vinden, voldeed niet aan de verwachting, en werd in 1859 gestaakt.

Tot bevordering der gemeenschap en het vertier met de verschillende plantages, werd door HART LYON, destijds koopman alhier, na verkregen vergunning van het Gouvernement, een binnenlandsche stoombootdienst ingevoerd.

De daartoe bestemde ijzeren boot werd in *Engeland* gereedgemaakt, stuksgewijze overgebracht en op een der particuliere werven alhier ineengezet. — Op den 24sten Augustus 1857 werd de boot, waaraan de naam van *Eliza* werd gegeven, te water gelaten ten aanschouwe van de opgetogene bevolking, die in grooten getale daarbij tegenwoordig was. Deze onderneming mocht evenwel geene gewenschte vruchten opleveren. De voordeelen die zij afwierp, wogen niet op tegen de kosten die tot hare instandhouding werden vereischt, zoodat de dienst eindelijk gestaakt en de boot aan een inwoner van *Demerary* verkocht werd.

Het vaarwater bij *Braamspunt* maakte het binnenkomen van schepen moeielijk, terwijl de verkenning der kust, bij benevelde lucht, niet gemakkelijk was, zoodat de schepen wel eens op de modderbank vastraakten, of den ingang voorbijzeilden. Om hierin te voorzien, werd buiten *Braamspunt* een vuurschip, genaamd *Suriname*, op den 31sten December 1857 geplaatst, hetwelk voorzien is van een groot licht, dat op verren afstand in zee zichtbaar is.

De voorbereidende maatregelen tot eene vrijmaking der slaven, deden op middelen bedacht zijn, om de werkbare krachten te vermeerderen door den invoer van vreemde landbouwers. Daartoe bepaalde zich de keus der plantage-eigenaren tot Chineesche arbeiders. De Hooge Regeering in het Moederland ondersteunde deze onderneming, en in de maand April 1858 werden, met de schepen *Minister Pakud* en *de twee Gezusters*, 500 Chineezzen hier aangebracht, waarvan een gedeelte door de belanghebbenden en een gedeelte door het Koloniaal Gouvernement in dienst werd genomen. Hoewel men aanvankelijk veel moeite had, om deze landverhuizers, met wier taal wij onbekend waren, aan hunnen nieuwen toestand te doen gewennen, heeft hun verblijf op de plantage zeer veel bijgedragen om den ijver der slaven op te wekken, en den afkeer der vrijen van den veldarbeid nog meer te overwinnen.

In den vroegen morgen van den 14^{den} Mei 1858 werden de bewoners van *Paramaribo*, door het geroep van „brand,” door klokgelui en alarmschoten gewekt, terwijl rookkolommen, die verbazend hoog stegen, zich aan het oog der verschrikte menigte vertoonden. Deze brand was op de reede ontstaan aan boord van het Noord-Amerikaansch barkschip *Monta*, kapt. KING. Toen men de vlammen ontdekte, die zich uit de kajuit naar buiten verspreidden, had de brand reeds zoozeer de overhand genomen, dat alle aangewende pogingen tot blussching vruchteloos bleven.

Het was een hoogst aandoenlijk oogenblik, toen het scheepsvolk en ten laatste de kapitein, door den fellen gloed genoodzaakt, het brandende schip, hetwelk zij met de uiterste inspanning hadden trachten te redden, moesten verlaten. Men beproefde nu, door middel van ge-

wapende oorlogsbooten, het schip in den grond te boren en alzoo te doen zinken; doch het klein geschut vermocht de gewenschte uitwerking niet te verschaffen. De Gouverneur liet daarop twee veldstukken uit het fort *Zeelandia* aanwenden, doch even vruchteloos. De romp bleef voortbranden, totdat hij, tegen den namiddag bijna geheel vernield was.

Het Kerkbestuur der Roomsch-Katholieke gemeente, steeds ijverig om het onderwijs en de opvoeding, inzonderheid van de jeugdige ouderlooze leden te bevorderen, wendde zich tot het Koloniaal Bestuur, verkreeg kosteloos een der landsgebouwen in de *Gravenstraat*, voor den tijd van vijf en twintig jaren, en stichtte aldaar een weeshuis, in hetwelk de schamele jeugd, die de zorg en verpleging harer ouders miste, ruimschoots vergoeding vond voor hetgeen zij anders zoude moeten ontberen. Later, en wel in 1861, werd door deze gemeente het *Loge-gebouw*, in de *Saramaccastraat*, gekocht en in eene kerk veranderd.

De Gouverneur SCHIMPF en zijne echtgenoot be- toonden zich steeds als echte kindervrienden. Gedurende zijn bestuur heeft hij, telken jare, op den geboortedag van H. M. onze en Nederlands beminde Koningin, een feest gegeven aan de kinderen, welke van de openbare liefdadigheid onderwijs genieten. Bij die gelegenheid sprak meestal een der jongens eenige woorden van dankbaarheid uit aan den goeden Landvoogd en zijne gade, die zooveel belang in hen stelden, en die nooit nalieten, tot een aandenken, een prachtig kinderwerkje uit te reiken. Gij kunt nagaan, mijne vrienden, hoe gelukkig die kinderen op die feesten zich gevoelden, en hoezeer zij hunne weldoeners liefkregen.

Doch dit was niet alles, wat voor de armen-kinderen werd gedaan. Mevrouw SCHIMPF was eene groote voorstandster der *Surinaamsche Maatschappij van Weldadigheid*. Zij bezigde haren invloed om, in 1856, eene liefdadigheids-loterij ten behoeve dier inrichting tot stand te brengen, waarvan de opbrengst moest strekken tot bevordering van het schoolonderwijs der minvermogene kinderen.

Hare pogingen vonden algemeen bijval; ieder die daartoe in staat was, bracht voorwerpen ter verloting aan, en groot was het geldelijk bedrag dat aan de Maatschappij te beurt viel.

Reeds lang bestond hier behoefte aan eene openbare boekverzameling, ten nutte van het algemeen. Dr. CHARLES LANDRÉ had, in 1856 en 1857, in overleg met den Officier van gezondheid DUMONTIER, pogingen gedaan om, door middel van vrijwillige bijdragen van beoefenaars en beminnaars der wetenschappen, in de gevoelde behoefte te voorzien. Hoewel de onderneming zeer gunstige uitkomsten had opgeleverd, waren de krachten echter niet toereikende om deze zaak zonder bijstand van het Gouvernement tot stand te brengen en te onderhouden. Eene daartoe aangewende poging werd thans met goed gevolg bekroond. SCHIMPF nam het aanbod, om de boekverzameling als koloniaal eigendom over te nemen, gereedelijk aan, en stond, bij besluit van den 31sten December 1857, een geschikt lokaal, in een der landsgebouwen (het Stadhuis), ter plaatsing der boeken en tevens als leeskamer af. Deze *Surinaamsche Koloniale Bibliotheek* bezat reeds in 1859 een aantal boekwerken, handschriften, kaarten en portretten, voor het grootste

gedeelte door voorstanders van kunsten en wetenschappen ten geschenke gegeven.

Donderdag den 30sten April van 1857 werden in de stad omtrent kwart over acht uur 's avonds, gedurende twee seconden, schokken van aardbeving gevoeld. De schijnbare beweging op het établissement *Batavia* waargenomen, was van het Z. O. naar het N. W., terwijl bijna gelijktijdig, op de plantages *Caledonia* en *Concordia* aan de *Saramacca*, de schokken gevoeld werden in de richting van O. ten Z. naar W. ten N. Het akelig gevoel der beving duurde langer dan anderhalve seconde.

De rivier geraakte eensklaps in zulk eene golvende beweging, alsof er een hevige storm woedde; hierbij was de lucht, evenals eenige uren te voren, buitengewoon stil.

In November 1858, werd *Suriname* vereerd met een bezoek van den Gouverneur van *Cayenne*, den Schout-bij-Nacht BAUDIN, vergezeld van zijn gezin en gevolg.

Met de meeste eerbewijzen aan zijnen rang verschuldigd, werd de Fransche Landvoogd ontvangen, en vele feestmalen te zijner eere gegeven. Gedurende de korte dagen van zijn verblijf bezocht hij de plantage *Jagtlust*, en vertrok reeds den 2^{den} December.

Hij was zeer ingenomen met *Paramaribo*, dat hij, even als vele andere reizigers, na *Martinique* de schoonste stad der West-Indische koloniën noemde. En waarlijk, lieve kinderen, als wij het oog vestigen op onze regelmatige, zindelijke straten, de schoone gebouwen welke haar versieren, en daarbij denken aan de prachtige rivieren, die het geheele land doorstroomen, en aan de buitengewone vruchtbaarheid van

den bodem, dan kunnen wij den Hemelschen Vader niet genoeg danken, voor de groote voorrechten, die Hij ons Vaderland geschonken heeft.

Reeds in het jaar 1858 had de Gouverneur SCHIMPFF zijn eervol ontslag verzocht. Bij besluit des Konings, van den 23sten April 1859, werd daaraan voldaan, en in zijne plaats de Gouverneur van *Curaçao*, R. F. VAN LANSBERGE, benoemd.

Op den 21sten Augustus verliet de Generaal-Majoor SCHIMPFF, met zijn gezin, *Suriname*.

Treffend was zijn afscheid. De stads-armenkinderen hadden zich, onder toezicht hunner onderwijzers, bij het Gouvernementshuis geschaard, en toen de Generaal en Mevrouw SCHIMPFF hunne woning zouden verlaten, hieven die kinderen een treffend afscheidslied aan. Het was een plechtig oogenblik, mijne vrienden, vooral toen de jeugdige zangers, bij het tweede couplet, hunne handjes zamenvouwden, om den zegen eens gelukkigen overtochts hunner weldoeners, van den Hemelschen Vader af te smeeken.

De koloniale stoomboot *Paramaribo* bracht de vertrekkenden naar het naburige *Demerary*, vanwaar zij, met de Engelsche Paketboot, de reis naar *Europa* hebben voortgezet.

Reinhart Frans van Lansberge, Gouverneur.

1859—1867.

De Gouverneur VAN LANSBERGE, die op den 4^{den} Augustus 1859 in *Suriname* was aangekomen, en met de eerbewijzen aan zijnen rang verschuldigd, plechtig

was ontvangen, aanvaardde het Bestuur der kolonie op den 11^{den} daaraanvolgende, onder zeer moeilijke omstandigheden. Immers verkeerde de kolonie in groote onzekerheid omtrent de hervorming in den maatschappelijken toestand der slavenbevolking, waarvan reeds zooveel sprake was geweest, en waaromtrent verscheidene voorstellen aan de Regeering waren gedaan, die geene gewenschte vruchten hadden gedragen. Dat dit een nadeeligen invloed op den ondernemingsgeest moest teweegbrengen, en tevens niet weinig heeft bijgedragen om de verhouding van den meester tot den slaaf moeilijk te maken, behoeft niet gezegd te worden. Daarbij kwam, dat de geldsomloop zeer belemmerd was, en de koloniale kas zeer veel tekorten had geleden, zoodat er zeer veel beleid werd vereischt om aan den drang der omstandigheden het hoofd te bieden.

De Landvoogd arbeidde, met de hem eigene bedaardheid en nauwgezetheid, aan de hem opgedragen belangen des lands, en hoewel de herhaalde afwisseling der hoofden van het Ministeriëel Departement niet gunstig op verbetering konde werken, heeft de Gouverneur VAN LANSBERGE niet nagelaten, blijken te geven van zijne goede bedoelingen en van zijnen wensch om het welzijn van het algemeen te bevorderen. De opvoeding der jeugd trok al dadelijk zijne belangstelling.

Overtuigd dat het onderwijs der minvermogende klasse den besten invloed op volksbeschaving en volkswelvaart uitoefent, vaardigde de Gouverneur bevelen uit, om in alle wijken der stad, eene nauwkeurige opname te doen van alle kinderen, welke niet ter schole gingen, met het doel, maatregelen te

nemen, om hun kosteloos onderwijs te verschaffen. Deze handeling ondervond zulk een gunstigen bijval dat, zoowel onder de bemiddelde als onder de burgerklasse, bijeenkomsten werden gehouden, waarin geraadpleegd werd over de middelen tot bereiking van het algemeen erkend nuttig doel.

Op eene der openbare vergaderingen werd in de maand April 1861 eene Commissie benoemd, die, uit naam van het volk, aan het Gouvernement een uitvoerig voorstel heeft gedaan, om — uit aanmerking van het groot aantal kinderen van minvermogene ouders, die van het schoolonderwijs verstoken waren, — het getal armenscholen te vermeerderen, en het onderwijs tevens *verplichtend* te maken.

Doch niet slechts voor de jeugd, maar ook voor de volwassenen wilde de Gouverneur nuttig zijn, en den gedrukten geest zooveel mogelijk opwekken. Daartoe bepaalde hij, dat op 's Konings verjaardag, in plaats van de feesten ten Gouvernementshuize, waaraan slechts de hooge kringen deelnamen, voortaan een „volksfeest” zou gehouden worden.

Het eerste dier feesten vond plaats op den 19^{den} Februari 1860. Bij die gelegenheid vermaakte zich het volk met wedstrijden in vaartuigen op de rivier, en met allerlei spelen op het *Gouvernements-plein*. Op zulk een dag wemelt de *Waterkant*, van den vroegen morgen tot den laten avond, van eene bonte menigte, die juichend den beminden Koning, en dankend den waardigen Landvoogd gedenkt.

Maandag 15 October 1859 brak hier een hevig onweder los, hetwelk omstreeks half vijf ure in den namiddag woedde. Felle bliksemstralen doorkliefd

het luchtruim, ontzettende donderslagen lieten zich hooren, terwijl een vreesverwekkende stormwind hiermede gepaard ging. Aan de huizen, vooral op *Combé*, werd belangrijke schade toegebracht. De teveldstaande gewassen op de plantages *Ma Retraite* en *Tourtonne* werden grootendeels verwoest; ook vele andere plantages trof ditzelfde onheil. Hierop volgde eene wolkbreuk, welke zulk eene ontzettende massa water ontlastte als door ooggetuigen nimmer gezien was: de straten stroomden van het water, als rivieren.

In verband, mijne vrienden, met de voorgenomen vrijmaking der slaven, werd het door de Hooge Regering noodig geacht, de burgerlijke wetgeving in deze Kolonie met de Nederlandsche in overeenstemming te brengen, met inachtneming der wijzigingen, die de koloniale toestanden daarop noodzakelijk mochten maken.

Met de invoering dier nieuwe wetgeving werd Mr. LEONARD METMAN, als Commissaris des Konings, belast. Op den 25sten April 1860 kwam die hooge Staatsdienaar alhier aan, vergezeld van een secretaris, Mr. M. H. VAN ANDEL. Van Gouvernementswege werd hem eene Commissie toegevoegd, om inlichtingen te verschaffen, waar ze gevorderd mochten worden.

Mr. METMAN had het einde van zijnen arbeid bijkans bereikt, toen eene zware ziekte hem, op den avond van den 5^{den} October, naar het graf sleepte.

De voleindiging van zijn werk werd toen opgedragen aan dezelfde Commissie, die hem ter zijde stond, onder het voorzitterschap van den Procureur-Generaal Mr. J. W. GEKKEN.

Op den 28sten Augustus 1860 bracht de Gouverneur

een bezoek aan de *Marowyne*, alwaar hij een onderhoud had met den Gouverneur van *Fransch Guyana*, hoofdzakelijk tot regeling van de belangen der wederzijdsche Gouvernemen ten, ten aanzien der vaart op de *Marowyne*, en de aan hare oevers gevestigde *Boschnegers*.

Eene Commissie, bestaande uit de heeren F. J. EYKEN SLUYTERS en E. J. SLENGARDE, werd daarop door ons Gouvernement benoemd, om eene zending naar de *Aucaner-* en *Bonni-negers* te volbrengen.

De Commissie vertrok van hier, op den 25sten October 1860, en werd op haren tocht vergezeld door een afgevaardigde der Franschen.

Het gevolg hiervan was: de ontheffing der *Bonni-negers* van de heerschappij der *Aucaners*, welke de laatsten, gedurende bijna zeventig jaren, over hen hadden uitgeoefend, en de gelijkstelling der eersten met alle andere *Boschnegers*, waarmede ons Gouvernement vredes-verdragen heeft gesloten.

Ge herinnert u immers nog wel, lieve kinderen, dat, door behulp van den *Aucaner* BAMBI, in het jaar 1793, de hoofdman BONNI bemachtigd werd. — Welnu, van dien tijd af voerden de *Aucaners* eene groote heerschappij over de *Bonni-negers* en behandelden hen als slaven. Deze laatsten moesten zich van alle gemeenschap met de overige bewoners der kolonie onthouden, terwijl het hout, door hen bewerkt, door de *Aucaners*, voor zeer geringe prijzen, overgenomen werd.

Hoe verheugd de *Bonni-negers* over hunne verlossing waren, laat zich lichtelijk beseffen, mijne waarde vrienden. — Zij droegen de leden der Commissie, onder het galmen van vreugdekreten en het lossen van eereschoten, rondom hun dorp.

Doch er was nog iets van groot belang, dat tusschen het Nederlandsche en het Fransche Gouvernement moest worden beslecht.

De Franschen hielden namelijk de *Tappanahony* voor eene verlenging der *Marowyne*, en beweerden dat de *Bonni-negers* op *hun* grondgebied gevestigd waren, en derhalve als *hunne* onderdanen moesten worden beschouwd. Aan de zijde van ons Gouvernement bestond er geen twijfel, of de breede *Lava* was de werkelijke voortzetting der *Marowyne*, en alzoo de grens, die *Nederlandsch Guyana* van *Fransch Guyana* scheidt.

Om dit op vredelievende wijze te beslissen, werd eene vereenigde Fransch-Nederlandsche Commissie benoemd.

Van onze zijde werd die taak opgedragen aan de H.H. BARON VAN HEERDT TOT EVERSBERG en CATO VAN ROSEVELT.

Zij vertrokken van hier, op den 4^{den} September, naar het établissement *Albina* aan de *Marowyne*, alwaar zij zich met de Fransche Commissie vereenigden, en, vergezeld van den posthouder A. KAPPLER, de belangrijke zending aanvaardden. Na gelukkig volbrachte reis, keerde de Commissie, op den 8sten December 1860, in de hoofdplaats terug.

De uitslag van het ingesteld onderzoek bevestigde het gevoelen van ons Gouvernement en besliste de zaak ten onzen voordeele.

In den aanvang van het jaar 1861 is hier tot stand gekomen eene, in de maand November des voorgaanden jaars, ontworpen *Maatschappij tot Bevordering van Volks-
vlijt*. Deze inrichting heeft ten doel, de verdere opleiding van jongens en meisjes, na het verlaten der stads-

armenscholen, en hunne vorming tot nuttige burgers. Daartoe ontvangen zij, onder toezicht van het Bestuur, onderricht in zoodanige ambachten of bedrijven, waartoe zij den aanleg bezitten en die met hun stand overeenkomen.

In de eerste maanden van 1861 werden verscheidene bloeiende streken van Nederland, door eene vreeselijke overstroming geteisterd. Vele dorpen werden in eene zee herschapen, en duizende menschen, van have en goed beroofd, aan de bitterste ellende prijs gegeven. Geheel Nederland trad toe, met den beminden Vorst aan het hoofd, om hulp te bieden.

Zoodra het treurige bericht van den watersnood, in de maand Februari, hier te lande werd vernomen, benoemde de Landvoogd eene Commissie, om liefdegaven in te zamelen tot leniging van het lijden der ongelukkige slachtoffers. Groot en innig was de deelneming die onze bevolking aan den dag legde, en hartelijk waren de bewijzen van liefdadigheid, die zoo algemeen betoond werd, dat daardoor de niet onbelangrijke som van ruim negen duizend zes honderd gulden, ten behoeve der noodlijdenden, naar *Nederland* kon worden overgemaakt. — Onder hen, die hunne giften aanboden, zag men met genoegen kinderen van verscheidene scholen. Hun voorbeeld, mijne vrienden, moge u allen opwekken, om de deugd der menschlievendheid op prijs te stellen, en telkens, wanneer de gelegenheid zich daartoe aanbiedt, bereid en gewillig de milde hand te openen, om ongelukkigen bijstand te verleen en hunnen nood te verzachten.

Korten tijd na het gebeurde in *Nederland*, ondervond men hier een buitengewoon hoogen springvloed. waarvan de oudste bewoners zich geen voorbeeld konden

herinneren. De aanwas van het water begon den 25sten April, en bereikte twee dagen later zijn hoogste punt. De straten en erven langs den *Waterkant* waren geheel overstroomd, en vele plantages aan de *Commewyne*, de *Warappe*- en *Mattapica*-kreek waren in eene uitgestrekte watervlakte herschapen. De schade daar door aan den landbouw toegebracht, was zeer groot, doch de Voorzienigheid herstelde ze weldra, door een daarop gevolgd vruchtbaar jaargetijde.

De strijd, die in de *Vereenigde Staten van Amerika* tusschen de bewoners van het Noordelijke en die van het Zuidelijke gedeelte, was ontstaan en steeds in hevigheid toenam, heeft niet nagelaten een nadeeligen invloed op den handel met *Suriname* teweeg te brengen.

De vaart der Noord-Amerikanen, die ons de levensmiddelen voor de mindere klasse en de slavenbevolking aanbrengen, werd gestremd uit vrees voor kapers, die door de Zuidelijke Staten werden uitgerust, en waarvan één, genaamd *Sumter*, kommandant SEMMES, op den 19^{den} Augustus 1861, de rivier *Suriname* opstoomde, en in onze haven ten anker ging. Na zich van steenkolen en levensmiddelen voorzien te hebben, vertrok dit stoomschip den 30sten daaraanvolgende.

Kort daarna zijn, opvolgelijk, twee stoombooten van de Noordelijke Staten hier aangekomen, om de *Sumter* op te sporen, — doch zijn onverrichterzake teruggekeerd.

In het laatste halfjaar hebben vele ontvluchtingen van plantage-slaven plaats gehad. Dit heeft aanleiding gegeven tot het uitzenden van burger- en militaire patrouilles, om hen op te sporen en te vangen, doch die tochten zijn zonder gevolg gebleven.

De negers drongen diep het bosch in of staken

over naar *Berbice*, vooral die van *Coronie*, vanwaar zij naar *Demerary* of ook wel verder gingen. Zoo stelde zich de slaaf PHILIP, huisbediende en vertrouweling van een ingezeten van *Coronie* aan het hoofd van een groot aantal andere slaven en maakten zij zich meester van een schoener, welke voor *Coronie* ten anker lag.

Niettegenstaande er eene militaire wacht aan boord van dat vaartuig was, met het bepaalde doel om tegen dergelijke ontvluchtingen te waken, gelukte het den slimmen PHILIP en zijne medgezellen, zoowel de wacht als het scheepsvolk te verrassen, en zich meester te maken van het vaartuig.

Spoedig waren de wacht en de kapitein van den schoener aan handen en voeten gebonden — deze tegen den mast, genen hier en daar op het dek liggende. De slaven staken toen over naar *Demerary*, alwaar zij zich onder de bescherming stelden der Engelsche wet, die geen slavernij duldt, terwijl zij den schoener aan de Overheid der plaats overgaven.

Nu konden de wacht en de kapitein naar *Coronie* terugkeeren, om hun wedervaren mede te deelen.

Van meer ernstigen aard was het verzet, dat zich op plantage *de Vrede* onder de slaven openbaarde. Zij stonden op tegen den eigenaar, en daar er hulp vereischt werd van de Regeering, om den opstand te dempen, vertrok eene daartoe bevoegde Commissie, met den Procureur-Generaal aan het hoofd, en vergezeld van eene burger- en militaire wacht, naar deze plantage. De Commissie beproefde de opstandelingen tot orde en onderwerping terug te brengen, doch te vergeefs. De slaven, die tot zelfs hunne vrouwen en kinderen met houwens en stokken gewapend hadden, beschimpten en bedreigden de heeren, zoodat deze genoodzaakt waren de

aanvoerders der oproerlingen met geweld te doen vatten.

Daarna werden eenigen hunner op de plantage afgestraft en de hoofdaanleggers vandaar weggebracht, terwijl eene militaire wacht aldaar gelaten werd, totdat de orde geheel hersteld zoude zijn.

Op de plantage *Hamburg* aan de *Saramacca*, werd meer dan eens de hulp der Regeering ingeroepen om oproer onder de slaven te keer te gaan.

Op *Hasard*, *Susanna's Dal* en *Waterland* sloegen de negers insgelijks tot muiterij over, en ook daar moesten zij door de gewapende macht beteugeld worden.

Op den houtgrond *Berg en Dal* aan de *Boven-Suriname* verwekte hun oproer en verzet de meeste bezorgdheid. Ook daar werd eene Commissie, vergezeld van eene burger- en militaire wacht, door de Regeering onverwijld heengezonden. Door de hulp der leeraren van de *Moravische Broedergemeente* werden de slaven, die onderwijl het bosch ingevlucht waren, teruggeroepen en voor de Commissie gebracht. Zij verklaarden ronduit, dat zij geen slaven meer wilden zijn en dus geene onbepaalde gehoorzaamheid verschuldigd waren, en dat zij voortaan niet dan tegen goed loon zouden werken.

Door medewerking der leeraren, aan wie zij veel eerbied bewijzen, is het der Commissie echter gelukt, hen tot onderwerping te brengen.

De hoofdaanleggers werden volgens de toen bestaande wetten gestraft, en ook hier werd eene militaire wacht tot handhaving der orde achtergelaten.

Te *Paramaribo* waren de gemoederen met vrees over deze omstandigheden vervuld. Doch de Commissie vermocht, bij hare terugkomst, vrees en ongerustheid weg te nemen door het bericht, dat ook deze ernstige opstand gedempt, en de orde andermaal hersteld was.

Zij maakte tevens bekend, dat zij het grootendeels te danken had aan de invloedrijke tusschenkomst der leeraren, dat hare pogingen tot het te keer gaan van dien opstand, gelukte.

Die waardige mannen, ten volle bekend met den aard en de inborst der negers, wisten met nadruk op hun gemoed, maar nog meer op hun zedelijk gevoel te werken, zoodat zij hunne verkeerde handelwijze inzagen en tot plichtbesef terugkeerden.

De edele Zendelingen — de geschiedenis getuigt daarvan — hebben in vroegere jaren zeer veel te verduren gehad van sommige planters, die hen, de een meer, de ander minder, slecht behandelden.

De komst der leeraren op eene plantage werd beschouwd als schadelijk en hunne heerschappij over de slaven als gevaarlijk uitgekreten.

Het zedelijk gevoel, dat hun godsdienstig onderwijs tweebrengt, zou den slaaf ongeschikt maken voor onvoorwaardelijke gehoorzaamheid en onderdanigheid aan zijnen meester. — Zoo dachten de meesters. Het viel hun niet in, dat een godsdienstig en zedelijk ontwikkelde slaaf, elke goede behandeling van zijnen meester als eene gunst beschouwt, waarvoor hij dezen door meerdere trouw zijne dankbaarheid bewijzen zoude, en dikwijls bewezen heeft. Ondanks den sterken tegenzin der meesters, gelukte het den Zendelingen het licht van den godsdienst onder de slaven, alom te verspreiden. En zij, die als gevaarlijk voor rust en orde werden uitgekreten, waren in tijden van oproer en verzet, juist degenen, die, door hunnen zedelijken invloed op de negers, hen tot plichtbesef terugbrachten, en alzoo het belang der meesters bevorderden.

Dank zij hunnen onvermoeiden ijver, heeft de gods-

dienst en de zedelijkheid niet alleen onder de stads- en plantage-negers, maar ook onder de vroegere Marrons, thans *bosch-negers* genaamd, een voor rust en orde weldadig licht ontstoken. Hunne zoons, door die leeraars beschaafd en onderwezen, zijn thans in hun midden als onderwijzers werkzaam. De palm der overwinning is zichtbaar!

Kort na het gebeurde op *Berg en dal*, stonden de slaven der zoutgronden aan de *Para* tegen de eigenaren op. Ook daar werd eene militaire macht gezonden, die dan ook den opstand te keer ging.

Tot dusver was het genoeg, dat de Regeering eene gewapende macht tot de oproerlingen zond, om hun opzet te beteugelen en rust en orde te herstellen; doch het volgende voorval, op plantage *Rac-à-rac*, was van een anderen aard en vervulde aller harten met angst en vrees.

Nadat op zekeren avond de slaven zich met dansen en zingen tot laat in den nacht vermaakt hadden, was de Directeur dier plantage, VAN DEN HAM,¹⁾ niet weinig verbaasd, den volgenden morgen van eenige oude en zwakke negers te vernemen, dat de geheele macht, met den bastiaan KLAAS aan het hoofd, het bosch ingevlucht was, en wel, naar allen schijn, naar het kamp van de beruchte Marrons onder den hoofdman Broos.

Later is het gebleken, dat zij met deze Marrons lang te voren gemeenschap onderhielden.

Dat plantage-slaven, bij vermeend onrecht, tot muiterij oversloegen, was meer gebeurd; doch zoo, zonder

---

¹⁾ Kort na dit voorval is hij uit de kolonie vertrokken.

eenige reden van misnoegdheid, de woning en magazijnen van den Directeur te plunderen, diens zilverwerk, levensmiddelen, geweren en andere wapenen naar het bosch mede te voeren, dat was iets nieuws!

Men gevoelde zich vooreerst geheel machteloos, dit onheil te verhelpen.

Ook de Regeering was besluiteloos, ja ten einde raad, hoe zij de vluchtelingen onder de bevelen hunner meesters zoude terugbrengen. Zij konden dus ongemoeid in het ondoordringbaar bosch blijven.

De toen bij de slaven bestaande opgewondenheid moet vooral toegeschreven worden aan den geest van vrijheid, die door de herhaalde belofte van vrijmaking onder hen was doorgedrongen, en aan de teleurstelling, die zij ten aanzien van de vervulling dier belofte telkens moesten ondervinden.

Reeds in het jaar 1853 was eene Staats-Commissie benoemd, belast met het onderzoek naar de beste middelen tot opheffing der slavernij.

Hare voorstellen, daartoe in 1855 gedaan, bleken in menige opzichten onuitvoerbaar, dus ongeschikt te zijn.

Ter vervanging hiervan werd, in 1857, door de Regeering een ontwerp van wet tot hervorming van den maatschappelijken toestand der slaven, aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal (Volksvertegenwoordigers) ingediend, hetwelk evenmin een gunstig onthaal mocht verwerven.

In 1858 werden weder andere wetsvoorstellen ingediend, die almede niet goedgekeurd werden. Eindelijk werd in November 1861 eene nieuwe voordracht gedaan, en deze werd als wet tot opheffing der slavernij in de West-Indische Nederlandsche koloniën, door het

wetgevend lichaam (de Staten-Generaal) aangenomen. Daarbij werd het tijdstip der vrijmaking op den 1sten Juli 1863 bepaald en, als tegemoetkoming, aan de eigenaren voor ieder vrij te maken slaaf de som van *f* 300 toegezegd.

De afkondiging dier wet had te *Paramaribo* plaats op den 4^{den} October 1862. Zij was vergezeld van eene proclamatie van den Landvoogd aan de slavenbevolking, waarbij een hartelijk woord van gelukwensching en eene vermaning om in trouwe plichtsbetrachting het tijdstip der bevrijding af te wachten, werd uitgesproken. Die proclamatie verscheen eenige dagen later, met bijvoeging van de artikelen der wet, welke meer bepaald op de slaven betrekking hadden, in de neger-Engelsche taal.

Ik behoef u niet te zeggen, hoe groot de vreugde der negers was, die eindelijk de stellige verzekering, in naam des beminden Konings, ontvingen: „dat op den 1sten Juli 1863 het uur hunner verlossing uit de banden der slavernij zou slaan.” Zij wenschten elkander daarmede geluk en kochten exemplaren van de neger-Engelsche proclamatie, die zij elkander in huis en op straat voorlazen.

Eenige dagen later zonden zij eenigen uit hun midden naar den Gouverneur, om hunnen dank, zoo wel aan den Koning als aan den Landvoogd te betuigen voor de hun bewezen weldaad. Ook op de plantages was de vreugde groot en algemeen.

In afwachting der afschaffing van de slavernij werd door eene Commissie in Nederland, namens de belanghebbenden bij *Suriname*, op den 5^{den} December 1862, een adres aan den Minister van Koloniën aangeboden, waarbij, onder meerder, op de behoefte en de noodzakelijkheid om de militaire macht alhier, zoo spoedig

mogelijk te versterken, met aandrang werd gewezen.

Hierin werd spoedig voorzien, want reeds den 10^{den} Februari 1863, kwamen hier op de reede met het schip *Landbouw* 200 mariniers, voorzien van de noodige wapenen, terwijl ook het garnizoen met meerdere manschappen uit *Nederland* versterkt werd. Ook werden de op de reede aanwezige oorlogsschepen met vijf bemande schroefbooten vermeerderd.

Gij zult licht beseffen, lieve kinderen, dat de naatregelen tot voorbereiding der emancipatie veel en moeielijk werk opleverden, hetgeen trouwens onvermijdelijk was. Daartoe werden verscheidene Commissiën benoemd, en gelast om zoowel in de stad als op de plantages, het juiste getal aanwezige slaven, van ieder eigenaar op te nemen en in de daartoe bestemde registers, zooveel mogelijk familie'sgewijze in te schrijven, hun familienamen te geven en hunnen vermoedelijken ouderdom te bepalen.

Een en ander moest dienen, zoowel om de tegemoetkomingsgelden der vroegere meesters te kunnen bepalen, alsook om de aanstaande nieuwe burgers niet slechts onder een dag-, toe- of doopnaam te onderscheiden, maar hen, gelijk in elke wel geordende maatschappij behoort, bij familiën te doen kennen.

Alzoo zouden de dagnamen: JAU, CODJO, ABENIBA, die zij hunnen kinderen gaven, en de toenames: NERO, MINERVA, SPADILLE, BARTA, OKRO, TROUVÉ, ABUIS, enz. naar de gril hunner gebieders hun gegeven, plaats maken voor de gewone doop- en familienamen.

Intusschen baarde deze opneming en inschrijving groote bezorgdheid bij vele eigenaren en beheerders van plantages.

Bijzonder groot was die bezorgdheid ten opzichte

van de slaven van *Rac-à-rac*, die, zooals ge reeds gelezen hebt, allen ontvlucht en tot op dit tijdstip niet teruggekeerd waren.

De termijn binnen welke alle slaven voor de Commissie van opname en inschrijving moesten verschijnen, zou haast verstreken zijn, en het spreekt van zelf, dat voor degenen, die niet verschenen en niet ingeschreven konden worden, na dien termijn geene tegemoetkomingsgelden betaald zouden worden.

Ter voorkoming van dit groot verlies, vaardigde de Landvoogd, in de hoop dat de vluchtelingen zoodoende tijdig zouden terugkeeren, op den 20sten October 1862, in naam des Konings! onderstaande publicatie uit, betreffende het verleenen van amnestie aan weggelooopen en teruggekeerde slaven:

Eenig Artikel. „Aan alle slaven, die in vroegere en „latere jaren en nog in den laatsten tijd zijn wegge- „loopen, wordt verzekerd, dat zij, ter zake van dat „wegloopen, niet zullen worden gestraft. Degenen, „die in de kampen der wegloopers geboren zijn, „kunnen ook onbeschroomd zich begeven tot de meesters „of naar de plantages, die hun bekend zijn als die „hunner moeders of grootmoeders.”

Doch deze belofte had het gewenschte gevolg niet; de tijd verstreek, maar de slaven keerden niet terug, want zij kregen natuurlijk in hunne schuilhoeken geen bericht van het bovenstaande. Geen wonder dus, dat de eigenaren van *Rac-à-rac* alle geoorloofde middelen aanwendden, om de slaven vóór de komst der Commissie op hunne plantage te doen terugkeeren; doch alles te vergeefs.

Intusschen besloot het Bestuur dezer kolonie van zijnen kant, om een weg naar de *Surnaus-kreek*, door

het bosch achter *Rac-à-rac*, te doen openkappen, ten einde het kamp van Broos te bereiken en hem en de zijnen bekend te maken met de ophanden zijnde vrijverklaring der slaven, waarin zij ook zouden deelen, en hun de verleende amnestie namens het Bestuur aan te kondigen.

Aan den Kapitein der artillerie STEENBERGHE, destijds Kommandant van het fort *Nieuw-Amsterdam*, werd die taak opgedragen. Aan het hoofd van militairen, lastdragers en eenige slaven van verschillende plantages, de laatsten tot het openkappen van den weg door het bosch, verliet de ijverige STEENBERGHE, onder het vreugdegejuich van de toegestroomde menigte de stad.

Spoedig ving hij zijnen moeielijken tocht onder trompetgeschal aan, en het dicht getakte bosch viel rechts en links onder de houwers der negers.

Men dacht er weinig aan, zoo spoedig op moeielijkheden te zullen stuiten.

Na eenige uren voortgegaan te zijn, werden STEENBERGHE en de zijnen op het onverwachts van verschillende kanten met geweschoten begroet. Gloeiende kogels deden eenige soldaten, op wie het gemunt scheen, nederstorten, terwijl hunne aanvallers onzichtbaar bleven achter de dikke boomstammen, welke hen aan het oog onttrokken. Schrik en verwarring maakten zich van het volk meester. De lastdragers luisterden niet meer naar de bevelen hunner aanvoerders en, met achterlating hunner lasten, kozen zij het hazenpad.

Kapitein STEENBERGHE zag weldra de onmogelijkheid in om het vuur zijner aanvallers te beantwoorden: — voor- eerst, omdat deze niet te zien waren; ten andere, omdat hij, die een vredeboodschap had uit te voeren, op raad

van den Procureur-Generaal GEFKEN, den last ontvangen had, om de geweren zijner manschappen niet te doen laden; eindelijk, omdat hij in de ontstane verwarring, het volk niet tot staan, veel minder tot het laden der geweren kon krijgen. Hij besloot dus, zijns ondanks, terug te trekken. Een ander besluit zou slechts gediend hebben om zijn volk noodeloos bloot te stellen aan de kogels van verborgen vijanden.

Van den ondervonden aanval zond hij onverwijld bericht naar den Gouverneur.

Deze tijding, gepaard met het verzoek van den Kommandant, om hem meerder manschappen toe te zenden en vooral om hem te vergunnen, in geval van nood, zich van zijne vuurwapens te bedienen, bracht alom schrik en angst te weeg.

De Landvoogd zond hem terstond versterking, zoo uit het garnizoen als uit de marine, met Z. M. stoomboot *de Amstel*. Deze troepen, in vereeniging met STEENBERGHE en zijn volk, thans goed gewapend, trokken het bosch weer in naar het kamp van Broos.

Hunne vrees om door de onzichtbaren weder op het onverwachts aangevallen te worden, bleek maar al te spoedig, niet ongegrond te zijn,

Van verschillende kanten brandden de geweerschoten der negers weder los, waardoor eenige soldaten dood of gekwetst nederstortten.

De verwarring, welke hierdoor dreigde te ontstaan, werd spoedig weder hersteld door de flinke houding en krachtige aansporing van den Kapitein, die met moed en volharding het gevaar trotseerende, een goed gericht vuur opende in de richting, waar het knallen van de geweren der negers hunne schuilplaatsen verraadde. Met de koperen kanonnetjes of draaibassen

der marine deed hij kogels naar verschillende richtingen werpen.

Doch het ongewone om met verborgen vijanden zich te meten was iets, waartegen de troepen niet bestand waren.

De hitte der zonnestralen en, nog meer, zich een weg te moeten banen door het dichte en sombere woud, droegen niet weinig bij, om de militairen spoedig af te matten. Niettemin weerklonk het bosch onverpoosd van de echo's der kanonschoten. De negers hielden lang vol het vuur der onzen te beantwoorden, doch eensklaps hield hun schieten op. Nu meende STEENBERGHE dat het tijd was, het bosch te verkennen. Men vond wel in den omtrek zware takken en stammen van boomen te pletter geschoten, doch geen enkel gesneuvelden vijand.

Wanneer de negers uit het bosch strijden, werpen ze zich plat op den grond, zoodra als ze geschoten hebben. Ieder gewapend man wordt door twee ongewapenden geholpen, de een vervangt hem als hij gedood wordt, en de ander neemt het lijk weg, uit vrees dat het in 's vijands handen mocht vallen.

Hier en daar een plasje bloed was alles wat deed veronderstellen, dat het vuur van STEENBERGHE eenig gevolg had gehad, terwijl aan onze zijde eenige soldaten gedood, andere gekwetst waren.

De Kommandant besloot toen dieper het woud in te dringen, ten einde het kamp van BROOS te bereiken, doch daarin werd hij na eenige uren voortgeschreden te hebben verhinderd door eene diepe en breede zwamp, waardoor hij genoodzaakt werd om van het voortschrijden af te zien. De gekwetsten werden naar *Paramaribo* gezonden. Onder deze bevond

zich de jeugdige adelborst van Z. M. stoomschip *Zoutman*, F. SMIT VAN DEN BROEKE, die zich bij dezen tocht door moed en onverschrokkenheid zeer gunstig onderscheiden had. Eenige dagen na zijne terugkeering in de stad bezweek hij aan de gevolgen der bekomen wonden; hij werd door oud en jong betreurd.

De Landvoogd vertrok toen onverwijld naar *Rac-à-rac*, om in persoon den stand van zaken te leeren kennen. De zwamp waartegen de troepen gestuit waren, kon niet overgetrokken worden — en er waren geene betrouwbare gidsen, om het volk door het bosch te geleiden, — en aangezien het schieten had opgehouden, wist men niet waarheen zich te richten. Een en ander waren genoegzame redenen voor den Landvoogd om den terugtocht te gelasten, en zoo werd dan het beoogde doel niet bereikt.

Gij kunt wel beseffen, mijne jeugdige vrienden, dat de afloop van den tocht naar Broos in de kolonie allerwegen een treurigen indruk maakte. De uitgevaardigde amnestie had; in plaats van den terugkeer der negers, een bloedigen strijd ten gevolge.

Niet minder werd men getroffen door den opstand, welke in het begin van December 1862 onder de slaven van plantage *Schoonoord* uitbrak. Een der negers moest ten gevolge van brutaliteit gestraft worden, maar deze, gesteund door de andere slaven dier plantage, verzette zich sterk tegen den Directeur, die zich ten laatste genoodzaakt vond; de hulp van de militairen van den nabijgelegen post *Sommelsdyck* in te roepen.

Een korporaal met zes man werd door den Luitenant-kommandant derwaarts gezonden, ten einde

den weerspannige te vatten en naar *Sommelsdyck* te vervoeren. Doch nauwlijks was deze gevat en in de boot geleid, of de andere slaven ijlden onder een woest getier en het uitbraken der afschuwelijkste bedreigingen naar het vaartuig, ontrukten den gevangene aan de soldaten en sloegen met hem, onder vreugdegejuich en sarrende bespottingen, den weg in naar hunne woningen.

Ten einde deze gevaarlijke weerspannigheid te keer te gaan, kwam nu de Luitenant-kommandant vergezeld van vijftien man op *Schoonoord*. Daar trachtte hij, aanvankelijk met bedaard overleg, de oproerlingen tot onderwerping te brengen en hen te bewegen den schuldige weder over te geven, doch in plaats daarvan werd de officier uitgejouwd en met een hagelbui van steenen beantwoord. Daar hun gedrag alle palen der welvoegelijkheid te buiten ging, besloot de Luitenant-kommandant op hen te vuren. Hij liet de eerste maal hoog op in de lucht aanleggen, in de hoop hun zoo-doende vrees in te boezemen. Toen de oproerlingen dit bemerkten, sloeg hunne woede tot razernij over. Nu mocht de krijgsman zich niet langer laten bespotten, hij moest zijne eer handhaven en liet nu op den brood-dronken hoop vuren, en eenigen vielen doodelijk getroffen neer. Dit had de lang gewenschte uitwerking: de meesten vluchtten, anderen smeekten om genade en lijfsbehoud.

De orde was hersteld, doch na het vertrek van de militairen met de arrestanten, drongen zij de woning van den Directeur binnen en vernielden alles wat hun in handen viel.

Deze opstand was het laatste tooneel van weerspannigheid van slaven, dat wij vóór de emancipatie aangeteekend vinden.

Het schijnt, dat zij eerst na hunne inschrijving voor de Commissie, vertrouwen kregen op de dikwijls herhaalde belofte en nu het tijdstip hunner vrijverklaring geduldig konden te gemoet zien.

Orde en rust bleven althans ongestoord; de Commissie ging van plantage tot plantage voort met de haar opgedragen taak, en alles eindigde kalm en volgens de daarvoor gemaakte wetsbepalingen.

Toen het Bestuur genoegzaam verzekerd was van de teruggekeerde rust en orde, gaf het bevel om de militairen, die op de verschillende plantages achtergelaten waren, weder stadwaarts te doen keeren.

De dag van 1 Juli, het tijdstip waarop de banden der slavernij geslaakt zouden worden, naderde intusschen.

Zagen velen dien dag met vreugde naderen, anderen daarentegen gingen hem beangst te gemoet. Het ontbrak inmiddels niet aan voorbereidende maatregelen.

Als noodzakelijk voor de goede rust der maatschappij, en in het belang der vrijgemaakten zelve, was bepaald, dat zij gedurende hoogstens 10 jaren onder Staats-toezicht zouden staan, ten einde eerst tot beschaving te geraken. In verband daarmede werd de kolonie in 15 districten verdeeld en onder het beheer van negen Districts-Commissarissen gesteld, die belast waren, om naar vereischte de belangen der geëmancipeerden voor te staan, voor hunne vorming in het maatschappelijk leven zorg te dragen en de tucht onder hen te handhaven.

Voorts werd een geregelde rivierbootdienst tot stand gebracht.

De meeste eigenaren en beheerders van suikerplantages echter, die voor het ergste, — voor een alge-

heelen ondergang van *Suriname* vreesden, begonnen van hunne plantages te trekken wat er maar van verkregen kon worden. Al het aanwezige suikerriet, rijp of niet werd afgemalen, terwijl op weinige uitzonderingen na, veld en akker onbewerkt en onbeplant gelaten, aan de woeste natuur teruggegeven en alzoo in eene wildernis herschapen werden.

De lang verbeide dag, de dag van 1 Juli 1863, brak eindelijk aan.

Ten zes ure 's morgens weergalmden 21 kanonschoten van het fort *Zeelandia*, welke aan *drie en dertig duizend menschen*, die jaren lang onder het juk der slavernij gezucht hadden, de vrijheid in 's Konings naam aankondigden.

Zoowel van het Gouvernements-hotel, als van de andere publieke en van vele particuliere gebouwen, van Z. M. stoomschepen en van de koopvaardij-schepen op de reede, wapperden de vlaggen.

Een algemeene dank- en bedestond werd omstreeks half negen ure gehouden, ter verheerlijking van de goede Voorzienigheid en tot dankbetuiging tevens voor de weldaad aan het volk beschoren.

Daarna begaf zich eene groote menigte volks naar het *Gouvernements-plein*. Zij zond toen eene deputatie naar den Gouverneur, ten einde hem hunnen oprechten dank te betuigen voor het geluk dat hun door zijne medewerking was te beurt gevallen.

De geëmancipeerde LODEWIJK SCHEFFEL richtte, uit aller naam, met diep gevoel eenige woorden van dank tot den Landvoogd. Deze, getroffen door de woorden van SCHEFFEL, wien het gevoel het spreken belette, wenschte allen geluk met deze heugelijke gebeur-

tenis en betuigde zijne innige vreugde, dat hem het geluk mocht te beurt vallen, om in 's Konings naam de vrijmaking in te voeren.

Met nadruk vermaande de Gouverneur hen tevens, zich de hun geschonken vrijheid waardig te maken door arbeidzaamheid, door braafheid en zedelijkheid en door een rustig en vredelievend gedrag.

Thans hieven de kinderen, die bij de Moravische Broeders ter school gingen gepaste vierstemmige liederen aan, terwijl anderen den geliefden Landvoogd met bloemen bestrooiden, palmtakken over zijn hoofd slingerden en bloemkransen voor zijne voeten legden.

Na eenige ververschingen gebruikt te hebben, trok de juichende en zingende menigte naar hare woning.

In alle huizen waren door de vroegere eigenaren of door de geëmancipeerden zelve feestmalen aangericht, en de dag liep verder met de meeste orde af.

De avond werd met een stille vroolijkheid gevierd. De godsdienst-oefeningen bij de Roomsch-Katholieken en bij de Moravische Broedergemeente gehouden, werden door duizenden bijgewoond.

De kerkgebouwen waren zoodanig opgevuld, dat velen er buiten staan bleven, terwijl de tegenwoordigheid des Gouverneurs en van vele autoriteiten er den luister verhoogde.

Beide kerkgebouwen waren sierlijk getooid met bloemen en loof en des avonds schitterend verlicht. Het avonduur werd aan lofzang en dankzegging gewijd. De feestliederen, vooral die der kinderen, met juistheid voorgedragen, maakten een aangenamen indruk op de vergaderde menigte.

Gedenkwaardig zal die dag blijven, waarop de naam van slaaf voor altoos verdwenen is in *Suriname*.

Dank zij daarvoor aan onzen geëerbiedigden Koning, aan de Regeering, aan den Minister van Koloniën, aan de Volksvertegenwoordigers en aan onzen onvergetelijken Landvoogd, den edelen VAN LANSBERGE en aan allen die, elk naar zijn vermogen, er toe bijgedragen of het ontwerp ondersteund hebben.

De volksvreugde was met den eersten dag nog niet bekoeld. Gedurende eene geheele week zag men de geëmancipeerden dagelijks bij groepen van honderden jubelen en dansen langs de straten.

Ofschoon orde en rust nimmer werden gestoord, ontbrak het hier en daar niet aan schimpliedjes op hen, van wie zij vermeenden, onrecht te hebben ondervonden. Intusschen naderde de dag, door de wet bepaald voor de nieuwe vrije lieden, om werkovereenkomsten aan te gaan. Nieuwe moeielijkheden deden zich voor, vooral op de plantages.

In den slaventijd, wanneer eene plantage zou verlaten en de slaven naar eene andere plantage overgebracht moesten worden, waren ze in den regel niet zonder geweld daartoe te bewegen, voorgevende dat zij gehecht waren aan de plaats, waar zij geboren of hunne dierbare betrekkingen begraven waren. Dikwijls moest de Regeering de sterke hand leenen, om hen te doen verhuizen. Maar nu verkozen zij niet langer dáár te blijven, waar zij vroeger slaven waren geweest en trokken in menigte naar andere plantages heen.

Het was, als het ware, eene volksverhuizing gedurende de eerste maanden. De rivieren waren als bezaaid met ponten, booten en corjalen, waarin mannen, vrouwen en kinderen benevens hunnen verhuisboel, opgehoopt waren.

Hierdoor werden vele plantages ontvolkt en moesten deze, uit gebrek aan arbeiders, voor spotprijzen verkocht worden. Spoedig volgde het uitbetalen der tegemoetkomingsgelden aan de vroegere slaven-eigenaren.

Te *Paramaribo* ontvingen velen, in ruil hunner slaven, die hun wekelijks of maandelijks zekere som als huurpenningen opbrachten en waarvan zij leven konden, — ineens honderden of duizenden guldens, waarmede zij geen anderen raad wisten, dan huisjes bouwen of winkels oprichten.

Anderen, minder bedachtzaam, verteedden ten onnut hun geld en werden doodarm, terwijl velen moesten toezien, dat de hun toekomende tegemoetkomings-gelden aan schuldeischers, wgens oude schulden, uitbetaald werden.

Het was in *Suriname* eene algemeene verrekening, waarbij velen lachten en anderen weenden.

Onder de geëmancipeerden was spoedig zekere opgewektheid merkbaar. Voor het hun wekelijks uitbetaald wordende loon, kochten zij schoenen, prachtige kleeren en artikelen van weelde, welke zij in den slavenstand niet konden bezitten. Ik zal u zeker niet behoeven te zeggen, dat daardoor veel geld in omloop kwam, hetgeen vele nieuwe winkels te voorschijn riep. Zelfs uit *Demarary* kwamen zich hier kooplieden vestigen.

De lage prijzen, die de plantages op de publieke veilingen opbrachten, lokten velen uit, die over eenig kapitaal konden beschikken, tot den aankoop. Doch velen dier koopers hadden zelfs niet de minste kennis van het plantersvak, noch geld genoeg om hunne zaken met goed gevolg te kunnen voortzetten. Na zeer korten tijd zagen zij zich verplicht, hunne plantages voor een minder prijs weer te verkoopen, terwijl zij

in plaats van een klein kapitaal, nu diep in schulden geraakten.

De moeielijkheid om een geregelde gang van zaken, onder deze omstandigheden, te houden, deed zich spoedig gevoelen. De koopvaardij-schepen, die geene vrachten voor de terugreis konden bekomen, moesten met ballast geladen de reede verlaten, en keerden hier zelden of nimmer terug, waardoor spoedig duurte van de allernoodzakelijkste levensmiddelen ontstond.

Te midden van deze verandering van zaken, gebeurde het op den 20sten Augustus 1863, dat de neger KLAAS — vroeger bastiaan op *Rac-à-rac*, van waar hij, zoo als gij, mijne lezers, reeds vernomen hebt, met het volk dier plantage naar Broos gevlucht was, — zich bij den Zendeling der M. B. gemeente DREXLER aanmeldde, toen deze zich op plantage *Guineesche Vriendschap*, op eene reis naar *Boven-Suriname*, bevond. KLAAS verklaarde den Zendeling, dat hij door BROOS gezonden was, om hem te verzoeken den volgende dag zich naar de poldersluis van *Rac-à-rac* te willen begeven, alwaar BROOS hem een verlangen zoude openbaren. De leeraar verklaarde zich bereid aan dat verlangen te voldoen en KLAAS vertrok, den braven Zendeling in de grootste verwachting latende, omtrent datgene, wat BROOS wel van hem konde verlangen.

Met onderdrukking en terzijdestelling van alle vrees, begaf de Zendeling zich naar BROOS. Daar hij echter onbekend was met de aangeduide plaats, vergezelde de Directeur van *Rac-à-rac* VAN VELZEN hem derwaarts. Ter bestemde plaats gekomen, vonden zij aanvankelijk niemand. Na een poos wachters, hoorden zij een vreeselijk rumoer; de grond dreunde van het stampen, alsof er eene menigte paarden aankwamen.

Eindelijk verscheen BROOS van uit het nabijzijnde bosch, gevolgd door vijftig negers, die allen, even als hun aanvoerder, omhangen waren met hunne *obias* of teekenen der afgoden.

Hun woest en opgewonden voorkomen deed den leeraar hun vragen:

„Waarom nadert gij mij, alsof gij mij kwaamt „doodslaan? — Ziet mij daarentegen aan, — onge- „wapend sta ik hier voor u, niet eens een stok heb „ik bij mij!”

Deze eenvoudige vraag deed de woestaards beschaamd terugdeinzen.

BROOS trad nu voor, en na eene vredelievende begroeting, verontschuldigde hij zich en zijn volk, dat zij niet geweten hadden dat de leeraar reeds aanwezig was.

Daarna verzocht BROOS den leeraar met aandrang zijne tusschenkomst en medewerking te willen verleen, om met het Bestuur dezer kolonie vrede te sluiten, op denzelfden voet en met gelijke rechten en verplichtingen, als de bevredigde *Aucaner-* en *Saramaccaner-*boschnegers.

DREXLER beloofde hem, alle pogingen in het werk te zullen stellen, om de bewilliging der Regeering daartoe te verkrijgen. Onverwijd gaf hij van het gebeurde kennis aan den heer VAN CALKER, Hoofdvoorzitter der gemeente, die onmiddellijk den Gouverneur verslag deed van het voorgevallene. Zonder te aarzelen stelde de Landvoogd de koloniale stoomboot *Nickerie* te zijner beschikking, om zich naar BROOS te be- geven, met volmacht hem de bewilliging des Bestuurs mede te deelen.

Kort na zijne aankomst ter plaatse waar broeder

DREXLER zich ophield, ontbood hij BROOS, die zich ook niet lang liet wachten.

Het gunstig besluit des Bestuurs werd hem medegedeeld. Ook van de kwijtschelding van straf werd hem bericht gedaan, en tot het sluiten van den gewenschten vrede werd BROOS uitgenoodigd mede naar de stad te komen. Tot dit laatste waren de Marrons in het eerst zeer huiverig, ja weigerden zij volstrekt mede te gaan. Doch de plechtige verzekering van den heer VAN CALKER, dat zij onder zijne hoede en bescherming voor niets behoeften te vreezen, boezemde hun eenig vertrouwen in, en na lang weifelen besloot BROOS eindelijk tot de reis naar *Paramaribo*. Den 29sten Augustus liet hij zich met eenigen zijner bende inschepen, terwijl de overigen op *Rac-à-rac* den afloop bleven afwachten.

Te *Paramaribo* werden BROOS, diens broeder KWASSIE en vier leden hunner familie bij de Moravische Broeders gehuisvest en onthaald, terwijl de anderen op 's Lands grond *Boniface* voeding en huisvesting bekwamen.

Op den daartoe bestemden dag werden BROOS en zijne volgelingen door de leeraars VAN CALKER en DREXLER naar den Gouverneur geleid, die vooraf tot hunne ontvangst den Kolonialen Raad vergaderd had.

Na eene korte onderhandeling omtrent de voorwaarden van den vrede, waren partijen het spoedig eens met elkander. De voorwaarden kwamen hierop neder:

1°. Al de negers, die gedurende de laatste drie jaren naar het kamp van BROOS overgelopen waren, moest hij weer naar de plantages, waartoe zij vroeger behoorden, doen terugkeeren, ten einde aldaar zich te onderwerpen aan de bepalingen der emancipatie-wet.

2°. Zijn kamp aan de *Surnaus-kreek* moest hij opbreken en zich vestigen in een bebouwd en bewoond gedeelte der kolonie, en wel op de verlaten plantage *Klaverblad* aan de *Suriname*.

Zoo werd ook met deze Marrons, dank zij de bemiddeling der leeraars, de vrede gesloten.

Broos vertrok spoedig naar de op hem wachtende negers op *Rac-à-rac*. Toen deze de blijde tijding vernamen, riepen ze herhaaldelijk uit: O wat zijn de blanken toch goed!

In zijn onderhoud met den Landvoogd, verhaalde Broos, dat tijdens den oorlog met STEENBERGHE, zeven man zijner bende doodgeschoten waren; dat hij ophouden moest met vuren, omdat hij geen krijgsvoorraad meer had, zoo zelfs, dat al wat hijvan ijzer bezat, door zijn volk tot schroot geslagen en verschoten was. Hij deelde verder mede, dat een gewond militair, die door de troepen achtergelaten was, door hem werd opgenomen en verzorgd, maar spoedig aan de gevolgen zijner bekomen wonden overleed.

Op de vraag, waarom hij de blanken, die met een vredelievend oogmerk tot hem kwamen, zoo slecht ontving, antwoordde hij, dat de schuld van het gebeurde niet aan hem, maar aan de blanken te wijten was, die verzuimd hadden te doen, wat bij dergelijke gelegenheden gebruikelijk was en nimmer nagelaten werd, namelijk het vooraf kennis geven van hunne komst en het doel daarvan. Dat hij de blanken met geweren en houwens gewapend ziende, niet anders moest denken en verwachten, dan dat zij met hem kwamen vechten, want dat hij niet in de geweren kon zien, dat ze ongeladen waren. Verder betuigde hij, dat hij het gebeurde van harte betreurde.

De ijver van de leeraars der Moravische Broedergemeente vonden onder deze afgodendienaars een ruim veld voor hunnen heiligen arbeid. Onverwijd begonnen zij dezen negers godsdienstig onderwijs te verschaffen en thans mogen zij zich verheugen, dat een groot aantal hunner reeds den H. doop hebben ontvangen.

Velen hunner hebben zich hier en daar op de plantages verhuurd. Ook te *Paramaribo* bevinden zich eenigen hunner — zij gedragen zich goed en kwijten zich uitmuntend van hunnen plicht. Hadden zij, reeds tijdens de vredes-onderhandelingen, al hetgeen de negers van *Rac-à-rac* uit de woning en de magazijnen van den Directeur hadden geroofd, medegebracht en teruggedgeven: niet weinig verrast was men, toen in de maand October ook de goederen, door de lastdragers van Kapitein STEENBERGHE in hunne overhaaste vlucht achtergelaten, terug bezorgd werden.

De zuster van Broos, even als deze in het bosch geboren, is thans wettig gehuwd. Haar echtgenoot ook in het bosch geboren, is sedert eigenaar geworden van een gedeelte van de verlaten plantage *Cornelis' vriendschap* aan de *Orleans-kreek*. Op bepaalde tijden komen verscheidene dier vroegere Marrons te voet door het bosch bij deze echtelieden, bewerken hun kostgrond en keeren daarna langs denzelfden weg — negen uren gaans — naar *Rorac* in het district *Suriname* terug.

Keeren wij tot de geëmancipeerden terug.

Bij de emancipatie-wet was bepaald, dat de gewezen plantage-slaven van 15 tot 60 jaren oud, gehouden waren, om werk-overeenkomsten te sluiten tot het

verrichten van plantage-arbeid, met planters of landbouw-ondernemers te hunner keuze.

Diegenen hunner, welke niet tot de plantage-slaver behoorden, moesten in de stad insgelijks werk-overeenkomsten sluiten, zoo tot het verrichten van huiswerk als anderszins; terwijl zij, die vroeger gewoon waren op zich zelve een beroep of ambacht uit te oefenen ter voorziening in eigen behoeften en in die van hun gezin, van den daartoe bevoegden ambtenaar vergunning zouden erlangen, om op dien voet te blijven werken, tegen betaling van het gewone patentrecht.

Tot het sluiten der contracten was hun echter een bedenktijd van drie maanden, van 1° Juli tot 30 September, gelaten.

Ziedaar, in het kort, hunne voornaamste verplichtingen.

Doch de geëmancipeerden hadden zich iets geheel anders voorgesteld van het denkbeeld *vrijheid*. Het doeltreffende dezer bepalingen begrepen ze niet en kwam hun voor, van de oude banden der slavernij niet veel te verschillen.

Maar ligt het niet in den aard der zaak, dat deze zoo weinig beschaafde menschen, bij zulk een grooten ommekeer van hun levenstoestand, dien verkeerd moesten begrijpen, en de goede en heilzame maatregelen, die men noodig achtte voor hunne beschaving, als lastige banden haatten?

Geen wonder dus, dat de bedenktijd, gedurende welken zij huurders moesten zoeken, met wie zij zouden contracteeren, hen vadsig en besluiteloos maakte. De bepaling, om gedurende dien tijd, voor de plantages of de meesters waar of bij wie zij verblijf hielden, vier dagen in de week te arbeiden, tegen betaling van twee derden van het loon, dat voor zoodanig werk bepaald was, kwamen zij zeer slecht na.

Maar ook aan de zijde der planters was er veel in strijd met de zoo kort geleden hervorming. Men was het nog niet ontwend *meester* en *gebieder* van slaven te zijn. Men had nog niet den rechten en zoo vol waar- digheid gebiedenden toon geleerd, waarmede een ziel- kundig bestuurder *beveelt*, zonder te *krenken*. Neen, men zag nog altoos den slaaf voor zich, die ook bij geleden onrecht, dulden en zwijgen moest! Er moest nog veel gebeuren, eer men het juiste standpunt tegenover elkander zoude leeren innemen.

Punten van verschil bleven ook niet lang uit. Op enkele plantages ontstonden botsingen tusschen meester en arbeider; deze bevreesd voor het woord *contract*, gene den ouden beheerscher, zooveel mogelijk, hand- havende.

Onze geachte Landvoogd, bezielde met den wensch om de belangen der kolonie krachtadig te bevorderen, trad bemiddelend tusschen de partijen. Bekend met de ge- aardheid der negers, die door zachtheid tot gehoor- zaamheid kunnen geleid worden, en wel wetende waaraan de botsingen voor het meerendeel toe te schrijven waren, deed hij herhaalde reizen naar de plan- tages, waar de orde verbroken was of dreigde te breken. Het mocht zijn wijs beleid, — na eene eerste vruchteloze poging, welke gestuit was op de vrees der geëmanci- peerden voor slechte behandeling der huurders — eindelijk gelukken, door terechtwijzingen, nadrukkelijke ver- maningen aan partijen, en, waar het noodzakelijk geacht werd, door straffen toe te passen, de opgewonden gemoederen tot bedaren te brengen, de rust te her- stellen en het vertrouwen op de wet, die gelijkelijk voor allen moest gelden, te bevorderen.

Hij mocht zich verheugen, dat op het einde der

drie maanden van weifeling en onwil, op bijna alle plantages aan de voorschriften der wet voldaan werd.

De Districts-commissaris van *Beneden- en Boven-Para* de Heer H. A. W. Baron VAN HEERDT TOT EVERSBERG, wiens naam reeds aan andere gewichtige gebeurtenissen verbonden is, was de eerste, wien het gelukte de geëmancipeerden tot het sluiten van contracten te bewegen. Hij zond aan den Landvoogd, met zijne gelukwensching en als gedenkteeken aan de behaalde overwinning op de vrees en den daaruit geboren onwil tot het contracteeren, de stalen pen, waarmede het allereerste kruismerk door een geëmancipeerde, den bastiaan van *Ornamibo* in *Para*, te zijnen overstaan onder het contract werd gezet, en op wiens voorbeeld alle anderen volgden. De Gouverneur nam de pen verheugd aan, wenschte den Heer VAN HEERDT wederkeerig geluk en zond hem tot gedachtenis aan deze gebeurtenis, een gouden pen met diamanten punt.

Na dien tijd begon een betere geest zich overal te openbaren.

Gezond verstand zegevierde over vooroordeel en gewoonte.

Ieder leerde zich te schikken naar eene omstandigheid, welke niet meer te veranderen was. Tegen het einde van het jaar 1863 waren rust en orde in zoo verre hersteld, dat het Bestuur het niet langer noodig achtte, de oorlogsbooten en de mariniers hier te houden. Zij werden teruggezonden naar *Nederland*. Ook de militairen, die op enkele plantages gelaten waren ter beteugeling van muiters, kregen last zich naar hun korps te begeven.

T'er aanmoediging en aansporing van anderen werden reeds in 1864, op 's Konings verjaardag, en zoo telken

jare, de zoodanigen, die zich gunstig onderscheiden hadden, ontslagen van het Staatstoezicht. Het waren in den regel bastiaans en andere hoofdlieden, die op de plantages bleven en anderen tot voorbeeld strekten.

Het gebrek aan werkkrachten voor de plantages liet zich spoedig gevoelen, daar de meeste geëmancipeerden bij voorkeur zich verhuurden op grondjes in de nabijheid der stad, liever dan op plantages, waar zij geregeld arbeiden moesten.

Toen de planters dit gewaar werden en het gebrek aan arbeiders, hoe langer hoe meer, duidelijk bleek, loofden enkelen vrij hooge geldsommen als premiiën uit voor degenen, die met hen wilden contracteeren. Die hooge sommen werden verdubbeld en verdrievoudigd voor degenen, die met hen contracten zouden sluiten voor twee en drie jaren.

Op sommige plantages bleef dit niet zonder gevolg. Spoedig ontstond er overbevolking, waar premiiën betaald werden, zoo zelfs, dat het Bestuur op de daartegen door andere planters, die zulke premiiën niet betalen konden, geheven klachten, een onderzoek liet instellen, of al de op zoodanige plantages gevestigde arbeiders, geregeld werden te werk gesteld.

Anderen trachtten, ook met zware geldelijke offers, van *Demerary*, *Barbados* of andere Engelsche koloniën arbeiders te verkrijgen, hetgeen aanvankelijk wel gelukte, doch het Bestuur dier koloniën belette deze volksverhuizing of werkte haar althans tegen.

Slechts een gering aantal immigranten uit *Demerary*, *Barbados*, *Madeira* verkreeg men hier.

Daarbij kwam dit nog, dat de contracten te *Macao* gesloten met de 487 Chineezzen, die met de schepen *Minister Pahud* en de *Twee Gezusters* in 1858 waren

aangevoerd, in Mei van het jaar 1864 ten einde liepen.

Deze arbeiders hadden recht op vrijen terugvoer naar hun vaderland.

Gij kunt licht beseffen, dat geen offer te groot geacht werd, om dezen, die zeer vlijtig arbeidden, te behouden.

Dit was de reden, waarom men premiën uitloofde, voor diegenen hunner, die van hun vertrek wilden afzien, hetgeen tamelijk wel gelukte.

Het Gouvernement betaalde de helft der premiën, terwijl de wederhelft voor rekening van den nieuwen huurder bleef.

Van de 410 toen nog aanwezige Chineezen zijn slechts 47 naar *Macao* vertrokken. Van de overigen heeft een groot deel zich bij contract verbonden, om gedurende drie jaren op de plantages te blijven arbeiden, terwijl anderen hier bleven als neringdoenden. Deze laatsten genoten geene premiën. De meeste dier Chineezen zijn tot het Christelijk geloof overgegegaan en zijn gehuwd met inlandsche vrouwen.

De premiën en het wekelijks betalen der arbeiders putten de geldmiddelen spoedig uit, terwijl het vooruitzicht, om van de plantages eenigen oogst in te zamelen, nog ver verwijderd was. Nu zag men in, hoe verkeerd het was geweest, rijp en onrijp af te malen en de velden onbewerkt te laten gedurende den bedenktijd.

De planters wisten lang niet, hoe zich uit dezen hachelijken toestand te redden, noch waar geld te bekomen, om hun verzuim te herstellen.

Eindelijk meende men uitkomst gevonden te hebben en wel bij de kooplieden.

Deze verschaften wekelijks aan de planters de be-

noodigde geldsommen ter uitbetaling aan de arbeiders, terwijl zij zich verbonden, tegen een door de kooplieden te bepalen prijs, hun de ingeoogste producten af te leveren.

Dit ging eenigen tijd goed, en wel tot dat de kooplieden-geldschietters het, ten einde aan de aanvragen der planters bij voortduring te kunnen voldoen, in een wisselhandel deden ontaarden, welke zich spoedig over *Nederland*, *Engeland* en *Noord-Amerika* uitstreckte.

De gevolgen daarvan zijn de betrokken partijen zeer slecht te staan gekomen.

Daar de afgeleverde en verscheepte producten de sommen, waarover men in den vreemde beschikt had, niet konden goed maken, kwamen de wissels met protest terug, tot groot nadeel van anderen, die ze hier gekocht hadden.

Vele plantages moesten tegen zeer geringe prijzen verkocht worden, terwijl de koopers der wissels hun geld verloren of lang op de terugbetaling daarvan moesten wachten.

In het midden van 1865 werd eene disconto-bankinstelling tot stand gebracht, onder den naam van *Surinaamsche Bank*. Zij stelde haar rentekoers op 8 %. Kort hierna zag men in de nieuwsbladen, welke groote sommen reeds door haar waren omgezet en dat de rente reeds tot 11 % gestegen was.

Door deze Bank waren dus geld en wissels tegen eene bepaalde rente te verkrijgen, zoodat men weer eenigen tijd kon doorworstelen. Ook het gebrek aan arbeiders werd eenigszins vergoed door den aanvoer van eenige Chi-neesche immigranten door eene Immigratie-Maatschappij, welke door particulieren, tegelijk met de *Surinaamsche Bank*, tot stand gebracht en daaraan verbonden was.

Destijds werden de wetten, regelende het Staats-toezicht en wat daarmee in verband stond, slecht en gebrekkig genoemd.

Veel werd daarover in de nieuwsbladen geschreven, waarbij men niet alleen de verordeningen aanviel, maar ook de uitvoerders daarvan met onverholten afkeuring te keer ging. Doch wanneer wij thans een terugblik slaan over oorzaken en gevolgen, dan mogen wij ons zeker verheugen, dat onze geliefde geboorteplaats, onder het zacht en voorzichtig Bestuur van den Gouverneur van LANSBERGE, bevrijd is gebleven van de schromelijke gebeurtenissen, die elders, onder gelijke omstandigheden, hebben plaats gehad.

De wisseling van toestand is zoo ongemerkt voorbijgesneld, dat men nauwelijks gewaar werd, dat zulk eene groote omkeering in ons midden had plaats gevonden.

De oude man, zoo als men den Gouverneur LANSBERGE wel eens placht te noemen, handelde niet met overijling, noch naar den indruk der inblazingen van kwaadwilligen, maar onderzocht met beleid alvorens uitspraak te doen en nimmer zoude hij iets beloofd hebben, dat hij niet in staat was te vervullen: hij was dus wijs en rechtvaardig.

De negers, die op te plantages gebleven waren en met tegenzin arbeidden, begonnen in 1865 met eenige opgewektheid naar het veld te gaan, en maakten dikwijls twee, zelfs drie werktaken per dag af, vooral waar zij wel behandeld en goed betaald werden. Daarbij mocht men eene betere verstandhouding en toenadering, beiden zoo heilzaam voor den gang van zaken, tusschen arbeider en planter bespeuren, terwijl over het algemeen

meer gereede sluiting van contracten door de geëmancipeerden plaats vonden, zelfs voor twee en drie jaren.

Doch dit een en ander was niet voldoende, om in de behoefte aan arbeiders te voorzien. De wensch om de immigratie krachtig ondersteund te zien, werd herhaaldelijk, ook aan de zijde van het Bestuur, geuit.

Ten einde in het gebrek van eene geschikte losplaats voor schepen te voorzien, het entreposeeren van goederen gemakkelijk te maken, de kosten van een en ander te verminderen en tijd te besparen, werd besloten den steiger bij 's Lands waag te verlengen en te verbreed en op den 9^{den} Januari 1865 werd een aanvang gemaakt met het inheien der palen.

Over den geheelen steiger is een ijzeren spoor gelegd, op het voorste deel twee kranen, en in de lijn van den voorkant, aan weerszijden, twee ducdalven geplaatst.

In ditzelfde jaar werd een Museum van voorwerpen uit het dieren-, planten- en delfstoffelijk rijk opgericht. Later werd in hetzelfde gebouw de Koloniale Bibliotheek overgebracht.

De landbouw had niet alleen door gebrek aan werkkrachten veel te lijden. Ook eene langdurige droogte, welke op het einde van 1864 begon en tot de eerste maanden van 1865 aanhield, bracht veel schade toe aan de te veld staande gewassen. De eerste regen, na deze lange droogte, viel op den 6^{den} Maart 1865 en wel zes uren achtereen, zoodat vele straten overstroomd werden.

Om de brandblusmiddelen te verbeteren, werden maatregelen beraamd. Te dien einde werden twee nieuwe kostbare en doelmatige spuiten uit *Noord-Amerika*

aangekocht en een brandwacht opgericht, die jaarlijks, gedurende den grooten drogen tijd, van half Augustus tot half November, elken nacht trouw een waakzaam oog op de bezittingen der ingezetenen houdt.

Een maildienst met de Fransche booten, van hier tot *St. Nazaire*, kwam dat jaar ook tot stand, zoodat men brieven en wachtgoederen over en weer spoediger verzenden kon.

De Immigratie-Maatschappij zette hare werkzaamheden met kracht voort, ten einde de planters van arbeiders te voorzien.

Verscheidene bestellingen werden gedaan door de landbouw-ondernemers, en door de verhoogde premiën, die het Bestuur uitloofde op den aanvoer, werd het vooruitzicht geopend, spoedig eenige duizende arbeiders uit China te bekomen. Maar, helaas! van de te *Hong-kong* ingescheepte 405 immigranten, stierven er 207 op de reis naar hier, zoodat met het barkschip *Tricolor*, kapitein PRICE, tegen het eind van 1865 slechts 198 Chineesche arbeiders aankwamen.

Hoe ontmoedigend dit voor de betrokken partijen was, kunt gij licht beseffen, lieve kinderen! Eene andere, even gewichtige burgerlijke en maatschappelijke hervorming als de emancipatie der slaven, werd *Suriname* onder het Bestuur VAN LANSBERGE geschonken.

Den 28sten September 1865 werd het Koninklijk besluit bekend gemaakt, waarbij *Suriname* een nieuw Regeerings-Reglement werd geschonken, en tot zelf mede-regeeren geroepen werd.

Dat nieuw Regeerings-Reglement, waarbij aan dit land en zijnen inwoners een der schoonste volkenrechten is toegedacht, kwam op den 1sten Januari

1866 in werking, terwijl het oude, van 1832, werd ingetrokken.

Als een der uitwerkselen hiervan werd de Koloniale Raad, dat Staatslichaam, hetwelk gedurende zoovele jaren den grootsten invloed op het wetgevend gebied van *Suriname* heeft uitgeoefend, afgeschaft.

Het Bestuur van *Suriname* werd alzoo gewijzigd, en bestaat thans uit :

Een Gouverneur, die het opperbevel over de kolonie en de krijgsmacht uitoefent.

De Gouverneur wordt, bij het invoeren van nieuwe wetten, bijgestaan door :

1°. Een Raad van Bestuur, waarbij de Gouverneur Voorzitter, de Procureur-Generaal Onder-Voorzitter, de Administrateur van Finantiën lid, en de Gouvernements-Secretaris, Secretaris is, benevens nog twee andere leden, die allen door den Koning worden benoemd en ontslagen. De Koning kan ook buitengewone leden benoemen om in dien Raad zitting te nemen;

2°. de Koloniale Staten, welke het *Surinaamsche* volk vertegenwoordigen en hunne rechten voorstaan. Negen der leden van de Staten worden door stemgerechtigde burgers gekozen, vier andere worden door den Gouverneur benoemd en allen door hem aangesteld.

Evenals in vroegere jaren de leden van het Hof van Politie en Crimineele Justitie, moeten de leden van den Raad en van de Staten hunne betrekking zonder belooning waarnemen.

Om de twee jaren treedt een derde van de leden der Staten af, die echter weer herkiesbaar zijn. Jaarlijks worden de vergaderingen der Koloniale Staten, namens den Gouverneur in de maand Mei gesloten, om op den tweeden Dinsdag dier maand in eene vereenigde zitting

wederom plechtig door den Gouverneur te worden geopend. Deze oefent met de Koloniale Staten de wetgevende macht uit, terwijl de Gouverneur alleen, met de uitvoerende macht is bekleed.

Volgens dit nieuw Regeerings-Reglement mag de wetgevende macht in *Nederland* ook voor de kolonie wetten samenstellen; doch, noch deze wetten, noch de koloniale verordeningen hebben eenige kracht, als zij niet door den Koning zijn goedgekeurd.

Op den 1sten Januari 1866 dan, vierde men hier op nieuw feest, een feest van Staatskundige Hervorming, nu niet slechts voor een gedeelte der bevolking, maar voor allen. Werd op den 1sten Juli 1863 aan de slavenbevolking hare vrijheid gegeven, in 1866 werd ons allen het schoone recht geschonken, om door middel der Koloniale Staten onze begeerten te openbaren, bij het samenstellen der wetten, waardoor wij voortaan zouden worden geregeerd.

Saluutschoten uit het grof geschut van het fort *Zeelandia* kondigden dan op den 8sten Mei 1866 des morgens ten 9 ure aan, dat de Landvoogd zijne woning verliet, om de vergaderingen der Koloniale Staten voor de eerste maal te openen.

Dat het volk tot geestdrift geraakte, behoef ik u nauwlijks te zeggen.

Geheel *Paramaribo* was feestelijk getooid met vlaggen, die van de forten en batterijen, van de reede liggende schepen, van de publieke en particuliere gebouwen wapperden, terwijl eene talrijke eerewachter uit de schutterij en het garnizoen langs den weg, waar de Landvoogd voorbij rijden moest, geschaard stond.

De verkiezing van leden voor de Koloniale Staten had eene maand te voren op zeer ordelijke wijze,

zoowel in de districten *Nickeri* en *Coronie* als te *Paramaribo* plaats gehad.

De Landvoogd hield bij de openings-gelegenheid eene plechtige aanspraak tot de Staten, over de belangen dezer kolonie en riep daarbij hunne hulp in, om de regeling van het onderwijs, de geneeskundige verpleging, het belastingstelsel en de Finantiën te verbeteren en meer in overeenstemming te brengen met de behoefte der Kolonie.

Met dankbaarheid gedenkt ieder *Surinamer* den man, die alle pogingen in het werk gesteld heeft, om vrijheid van handelen en spreken onder de Surinaamsche burgers tot stand te brengen. Moge ieder een betamelijk en geoorloofd gebruik van dit schoone volkenrecht leeren maken!

Aan het verlangen der burgers en aan eene algemeene behoefte voldeed de Landvoogd, door eene straat te openen van den *Wagenweg* naar de *Gravenstraat*. In vroegeren tijd lieten de eigenaren van de onder den naam van *Akapoedjari* bekende erven aan ieder toe, om over die erven van de eene naar de andere der genoemde straten te gaan. Doch dit werd later door een nieuwen bewoner dier erven belet, waardoor men tot een grooten omweg verplicht was.

Omstreeks dezen tijd stierf een der eigenaren en werden die erven verkocht. Nu besloot de Landvoogd aan het verzoek der burgers te voldoen en maakte hij gebruik van het recht van naasting, hetwelk bij de uitgifte van erven aan den Lande hier was voorbehouden. Die erven werden alzoo, tegen vergoeding van den prijs, waarvoor ze verkocht waren, door het koloniaal Bestuur ingekocht en tot straat, dus ten algemeene nutte, gebezigd. Die straat heet thans *Stoelmansstraat*.

De Handel-maatschappij kocht in het jaar 1867 de plantage *de Resolutie* voor een aanzienlijken prijs, ten einde daarop den landbouw in het groot tot stand te brengen.

Deze onderneming mag wel als zeer gewichtig voor de toekomst der kolonie worden aangemerkt en van ganscher harte hoopt en wenscht ieder, die *Suriname* lief heeft, dat ze wel moge slagen en er meer dergelijke tot stand mogen komen.

Sedert de laatste jaren verschaft zij nu reeds aan vele ambachtslieden en planters, die ten gevolge van het achteruitgaan van zoo vele andere plantages geen bestaan konden vinden, ruim hun dagelijksch brood. Ook verschillende andere standen genieten voordeel van deze onderneming.

Kort na den aankoop werden er door het Bestuur dier Maatschappij 250 Chineesche immigranten gezonden en binnen korten tijd was de plantage ruim bevolkt met Chineezen, koelies en andere arbeiders. Thans telt zij ruim 1200 zielen, die grootendeels in het veld arbeiden.

Kostbare fabrieken, geriefelijke woningen voor den gezagvoerder en zijne opzichters, voor een geneesheer, een onderwijzer en voor de arbeiders en anderen, benevens eene kerk en een winkelgebouw, maken deze plantage tot een der schoonste en voornaamste plaatsen der kolonie.

Op den 3^{den} Juli 1867 werd op het Commissarisstation *Frederiksdorp* de eerste Gouvernmentsschool voor kinderen van geëmancipeerden, plechtig geopend. De Leeraar der Moravische Broedergemeente BAU, en eenige dames en heeren uit het district, woonden dit feest bij. De Districts-commissaris Mr. P. ALMA hield eene

toepasselijke aanspraak, waarbij hij de aanwezigen gelukwenschte met de opening van de eerste districts-school.

Hij vermaande de kinderen recht vaderlijk, de hun geschonken gelegenheid om onderwijs te ontvangen wel te gebruiken, trouw ter school te gaan en zich de lessen van den onderwijzer ten nutte te maken.

Eindelijk sprak hij den onderwijzer CURIEL aan, wien hij de kinderen ten zeerste aanbeval.

„Ruw en onbeschaafd”, zeide hij, „ontvangt gij deze kinderen in uwe school, doch beschaafd en welonderricht moet gij hen aan de maatschappij wedergeven, als gij er aanspraak op wilt maken, uwen plicht naar behooren vervuld te hebben.

Het afspoelen der kust te *Nieuw-Rotterdam*, in *Nickerie*, had in de laatste jaren veel nadeel aan gebouwen veroorzaakt, en in 1867 was het gevaar zoo groot, dat de ingezetenen zich bij rekest tot het Bestuur in *Nederland* wendden, met verzoek, om het dreigend gevaar van hun have en goed door de baren der zee verzwolgen te zien, in tijds weg te nemen. Te dien einde werden verschillende maatregelen bedacht en beproefd, zelfs werd een waterbouwkundige uit *Nederland* daarheen gezonden, doch de zee liet zich noch door opgeworpen dammen, noch door iets anders keeren; zij ging voort de plaats weg te spoelen, zoodat er niets anders overbleef, dan een andere plaats van vestiging te bepalen.

Het Gouvernement legde, verder van de zee af, eene nieuwe vestiging-plaats aan nabij de plantage *Waldeck*. Al de huizen, die nog niet weggespoeld waren, werden derwaarts overgebracht. Doch de plaats bleek zeer ondoelmatig te zijn en stond evenals oud-*Nickerie* bloot aan de afspoeling der zee, zoodat thans een

ander gedeelte van *Nickerie* voor vestiging-plaats aangelegd wordt.

Het personeel bij de politie vereischte uitbreiding, want het korps maréchaussées, dat kort na de emancipatie werd opgericht, bleek niet talrijk genoeg, om zoowel in de stad als in de districten dienst te doen. Dientengevolge werd het met een korps inlandsche politie versterkt.

Dat inboorlingen zich thans bij de politie laten inlijven, moet als eene overwinning op hun vooroordeel worden beschouwd, want vroeger waren zij daartoe zeer ongeneigd en beschouwden het als eene schande. Doch gebrek aan werk, voor bijna alle ambachten, was eene zeer sterke drijfveer tot dien stap.

Bijna acht jaren heeft de Gouverneur VAN LANSBERGE het Bestuur over *Suriname* gevoerd en hoewel de kolonie onder zijne regeering zware schokken ondergaan moest, waaronder die der emancipatie niet de minste was, heeft hij met zijne bedaarde waardigheid alle bezwaren weten te overwinnen.

Hij heeft steeds, voor zooverre het in zijne macht was, de welvaart van *Suriname* bevorderd. Dan hij haakte thans naar rust en moest de plaats, die hem zoo lief was geworden, verlaten. Reeds in 1866 had hij zijn ontslag als Gouverneur verzocht, en op 28 Juni 1867 kwam hier met de Fransche mailboot zijn aflosser W. H. J. VAN IDSINGA aan.

Met de eerbewijzingen, aan zijnen hoogen rang verschuldigd, werd hij verwelkomd, en na de gewone begroeting deelde VAN LANSBERGE aan de aanwezigen mede, dat hij met dezelfde mail eene Ministeriële aanschrijving ontvangen had, waarbij hem werd

opgedragen , om reeds den dag na de aankomst van den nieuw benoemden Gouverneur , aan dezen het Bestuur der kolonie over te geven ; eene handelwijze , vervolgde hij , waarvan geen tweede voorbeeld was aan te wijzen en die zeer grievend voor hem was , omdat zij alleen gepast zoude zijn voor iemand , die getoond had het door Z. M. den Koning in hem gestelde vertrouwen onwaardig te zijn. Hij droeg echter de overtuiging in zich , naar zijn beste vermogen zijn plicht vervuldt en zodoende de belangen der kolonie behartigd te hebben , zoodat hij de behandeling , hem door den Minister aangedaan , moest beschouwen als eene willekeurige en persoonlijke beleediging.

Voorts verklaarde de Landvoogd bereid te zijn , nog dienzelfden dag het Bestuur over te geven , zoo er geene onoverkomelijke bezwaren daaraan verbonden waren ; doch dat hij bereid was , dit den anderen dag 's morgens ten 8 ure te doen.

Met luider stemme riepen toen de aanwezigen : „Leve de Gouverneur VAN LANSBERGE !” Het vernemen dezer behandeling bracht groote ontevredenheid onder de bevolking te weeg en uit aller mond hoorde men de betuiging , dat de man , die *Suriname* in de meest moeilijke tijdperken met zooveel beleid en veilig wist te besturen , eene betere behandeling verdiend had.

VAN LANSBERGE bleef tot den 2^{den} Augustus en mocht de overtuiging medenemen , dat men hem met leedwezen zag vertrekken. De stads-geëmancipeerden brachten vóór zijn vertrek eene som gelds bijeen , welke zij in handen stelden van den geachten Commissaris G. DUYCKINCK , belast met het handhaven van het Staatstoezicht te *Paramaribo*. Deze kocht daarvoor een zilveren theeblad en bood het namens de genoemde

geëmancipeerden aan den heer VAN LANSBERGE ten geschenke, die het welwillend aannam.

Op dit blad is gegrift:

„Blijk van liefde en erkentelijkheid der inlandsche „bevolking van *Suriname*, aan den Gouverneur R. F. „VAN LANSBERGE, ter gelegenheid van Zijner Excel- „lentie's vertrek uit de Kolonie.”

Niettegenstaande zijn verzoek, om stil en zonder eerbewijzingen te vertrekken, zag hij zijn geleide, bestaande uit den heer IDSINGA en de hooge Autoriteiten, met duizende burgers vermeerderd; en vele tranen van oprechte liefde en toegenegenheid vloeiden, toen de be- minde Landvoogd aan den *Waterkant* hun het laatst vaarwel toeriep en met de Fransche mailboot de reis naar Europa aanvaardde.

Willem Hendrik Johan van Idsinga, Gouverneur.

1867—1873.

De Gouverneur VAN IDSINGA, die reeds in vroegere jaren, in de betrekking van Landdrost van *Nickerie*, de achting der ingezetenen mocht verwerven, nam het Bestuur der kolonie over op den 29sten Juni 1867, in eene vereenigde zitting van den Raad van Bestuur en de Koloniale Staten, „bezielde,” zooals hij zich in zijne proclamatie uitdrukte, „met warme belangstelling in den bloei dezer kolonie.”

Reeds in Augustus van dat jaar deed hij eene reis naar *Nickerie*, voornamelijk om op die plaats den toestand der kust te onderzoeken; ter zelfder tijd nam hij er den militairen post, de school en de lands- gebouwen in oogenschouw.

Overtuigd dat volkswelvaart van eene goede communicatie afhangt, zorgde hij, dat het kanaal naar *Saramacca* door uitdelling in bevaarbaren staat gebracht werd; De *Pararacweg* en de daartoe behoorende bruggen werden in orde gebracht; voorts werden de *Mot-* en de *Craskreek*, die langen tijd niet dan met kleine corjalen te bevaren waren, opengekapt en uitgegraven, alzoo voor grooter vaartuigen bevaarbaar gemaakt.

Om het ontvluchten van de Chineesche en andere arbeiders naar *Engelsch Guyana* tegen te gaan, werden verscheidene maatregelen genomen. Tot dat einde verdubbelde de Landvoogd het aantal roeiers van den Districts-commissaris van *Nickerie*, en bezette den additioneelen post met tien man.

Het Hoog Bestuur in *Nederland* had een millioen gulden bestemd tot uitbetaling van premïën aan aanvoerders van immigranten naar hier. De termijn van vijf jaren, binnen welken de immigranten aangevoerd en de premïën uitbetaald mochten worden, zoude in October 1867 verstreken zijn, zonder dat er een eenigszins genoegzaam aantal immigranten aangevoerd waren, terwijl van de een millioen gulden meer dan de helft onbeschikt was gebleven.

Verschillende oorzaken hadden gedurende de vijf verloopenen jaren de immigratie tegengewerkt, en wel voornamelijk, omdat zij aan eene particuliere Maatschappij was overgelaten en niet onmiddellijk door het Bestuur werd geleid en gewaarborgd. Om toch de middelen daartoe te bezitten, werd op een daartoe door de Koloniale Staten ingediend adres, door het Opperbestuur de termijn tot 1870 verlengd. Met ijver trachtte de Immigratie-Maatschappij nu de mceilijk-

heden, waarmede zij te kampen had, te overwinnen, ten einde voor de kolonie goede arbeiders uit *Hong-kong* te verkrijgen. Ook werden op nieuw premiën aangeboden aan vroeger hier aangevoerde Chineezeezen, wier contracten thans geëindigd waren en die naar hun land terug moesten gezonden worden, — ten einde hen te bewegen van hun vertrek af te zien en nog drie jaren hier te blijven werken. Door de aangeboden premiën en de goede behandeling, welke zij hier genoten, werd een groot aantal dezer Chineezeezen aangelokt om hier langer te blijven.

Aan de ijverige pogingen van eenige ingezetenen gelukte het een genootschap tot stand te brengen onder den naam van: *Genootschap tot bevordering van kennis*. De leden hielden hunne vergaderingen, waarin belangrijke voorlezingen werden gehouden over landbouw, kunsten en wetenschappen, in hetzelfde gebouw, waarin de Koloniale Bibliotheek en het Museum gevestigd waren.

Tegen het einde van het jaar 1867 vernam men, dat in *Nederland* het plan bestond, om het zenden van troepen naar *Suriname*, zoo niet geheel op te heffen, dan toch op een zeer laag cijfer te brengen. Nauwlijks was dit hier bekend, of al de Koloniale Staten schaarden zich aan de zijde van het ijverig lid COLAÇO BELMONTE, die het nadeelige, zelfs van het verminderen van de getalsterkte der troepen in een vertoog kenbaar maakte. Een door de Staten in Januari 1868 ingediend verzoekschrift, om van dat plan af te zien, mocht bij den Gouverneur de meeste ondersteuning en in *Nederland* een gunstig gevolg vinden.

Om voor de opleiding en opvoeding harer weezen des te beter te kunnen zorgen, werd door de Roomsche

Katholieke Gemeente een groot gebouw aan de *Gravenstraat* gekocht en op het ruime erf een kostbaar weeshuis gebouwd. De eerste steen van dit gebouw werd in het jaar te voren gelegd en op den 27sten Februari 1868 de wees-inrichting luistervol geopend. De plechtigheid werd bijgewoond door den Gouverneur en door vele aanzienlijke heeren en dames.

Deze inrichting, waarin vele Zusters van Liefdadigheid zich met innige belangstelling en onvermoeiden ijver bezighouden, voldoet ten volle aan hare bestemming en beantwoordt buitengewoon aan de verwachting.

Ook van andere zijde gelukte het zes achterswaardige dames een genootschap in het leven te roepen, hetwelk de edele strekking heeft, om noodlijdende ouden bij te staan en aan arme kinderen schoeisel en kleding te verschaffen, ten einde school en catechisatie behoorlijk gekleed te kunnen bezoeken. Dit genootschap hield den 28sten Juni 1868 zijne inwijdingsvergadering en werkt steeds ijverig voort in ons midden, onder den naam van: *Het dames-Comité Dorcas*.

Het verstrekt sedert dien tijd jaarlijks aan 40 jongens en meisjes het noodige, om behoorlijk gekleed kerk en school te bezoeken. De stichtsters, wier namen der vergetelheid dienen ontruikt te worden, zijn: de dames STELLINGWERFF, BATENBURG-FRANS, VAN EYCK, KENNEDY, GOLLENSTEDE en DUR EPÉE LA PARRA.

De veestapel leed in 1868 veel door eene ziekte welke onder het vee heerschte, en er moest uit vreemde plaatsen vee aangevoerd worden, om het geleden verlies te vergoeden.

Door het kwijnen van den landbouw moesten natuurlijk handel en scheepvaart ook veel lijden. Om een en ander

te hulp te komen, dienden de Koloniale Staten een adres aan den Koning in, waarbij zij op den achteruitgang der kolonie wezen, — de oorzaken daarvan opgaven en de middelen aanprezen, welke naar haar inzien leiden moesten tot wederopbeuring der kolonie.

In de eerste plaats verzochten zij dringend, dat de immigratie doorden Staat mocht worden ondersteund, derhalve dat *Nederland* met *Engeland* een tractaat zou sluiten, om koelies uit *Britsch-Indië* voor hier te doen aanwerven onder de leiding en het toezicht der Regeering. Voorts dat er eene geldleening onder waarborg van den Staat, ten behoeve van *Suriname* wierd aangegaan, waaruit aan de plantage-eigenaren voorschotten zouden gegeven worden ter bestrijding der kosten van de aan te voeren immigranten voor hunne plantages.

Gij herinnert u zeker nog, dat op den 25sten April 1860 de heer M. L. METMAN, als Commissaris des Konings met zijn Secretaris alhier aankwam, ten einde de nieuwe wetten in te voeren. Deze hooge Staatsdienaar mocht echter, gelijk gij reeds weet, zijn arbeid niet volbrengen, daar de dood hem te vroeg aan die taak ontrukte.

De voltooiing daarvan werd opgedragen aan de Commissie, die hem in dien moeielijken arbeid ter zijde stond. De werkzaamheden daaraan verbonden, waren sedert langen tijd geëindigd en de wetten ter goedkeuring aan de Hooge Regeering ingediend. Jaren lang heeft men te vergeefs op de invoering dier wetten moeten wachten, die de, grootendeels voor onzen tijd niet meer passende, Romeinsche, oud-Hollandsche, Fransche en Engelsche wetten, zouden vervangen.

Op den 1sten Mei 1869 mochten wij ons verheugen

met de invoering dier wetten, die met wijziging, voor zooveel noodig naar de koloniale toestanden, volgens de Nederlandsche wetgeving zijn ingericht.

Dan hoewel de nieuwe wet in eene groote behoefte voorziet, was er echter veel in, dat men in *Suriname*, niet zoo dadelijk begripen kon. Ter voorkoming van misvattingen, werden daarom dikwijls in de nieuwsbladen de juiste uitleggingen opgenomen, vooral van dat gedeelte dier wetten, hetwelk op den burgerlijken stand, de erfopvolging en diergelijken betrekking had.

Volgens de nieuwe wetgeving kreeg het Gerechtshof thans den naam van Hof van Justitie, en het Collegie van Kleine Zaken dien van Kantongerecht, terwijl in *Nickerie* en *Coronie* ook kantongerechten werden gevestigd.

In tegenwoordigheid van den Raad van Bestuur, de Koloniale Staten en het Militair Gerechtshof, werden de Voorzitter, de Leden en de Griffier van het Hof van Justitie, zoomede de Kantonrechter te *Paramaribo* in hunne nieuwe betrekkingen bevestigd, terwijl die van *Nickerie* en *Coronie*, op last van den Gouverneur, door den Procureur-Generaal in hunne districten werden beëdigd en bevestigd.

De waardige Landvoogd hield bij deze plechtige gelegenheid eene treffende aanspraak, en nadat de verschillende rechterlijke ambtenaren hunnen eed van zuivering, gehoorzaamheid en trouw hadden afgelegd, verklaarde de Gouverneur hen in hunne nieuwe betrekking te zijn geïnstalleerd, terwijl hij hun tevens gelukwenschte met de eer, welke hun te beurt was gevallen.

In den aanvang van 1869 heerschte de dyssentrie

in de kolonie en sleepte vele slachtoffers naar het graf.

In de geneeskundige behandeling en verpleging der arbeiders bracht de Landvoogd vele verbeteringen, door de plaatsing van eenige geneeskundigen in de verschillende districten.

Met het oog op het naderend tijdstip der opheffing van het Staatstoezicht werd, ter voorkoming van nadeelen, welke daaruit zouden kunnen voortvloeien, eene verordening bij den Raad van Bestuur in overweging genomen, tot wering van lediggang en zwerverij, voor de geheele bevolking. Deze verordening — evenmin als de pogingen van het Bestuur tot het oprichten van een Gemeentebestuur, en de voorstellen om *Suriname* in eene telegraafverbinding op te nemen met *Europa* — is echter niet tot stand gekomen.

Er heerschte in datzelfde jaar hongersnood op het eiland *Curaçao*. Dit bracht de planters in *Suriname* op de gedachte, de arbeiders van dat eiland uit te lokken naar hier over te komen, om van hunnen arbeid voordeel te trekken. Spoedig was men het eens, en de heer T. JANSSEN EYCKEN SLUYTERS werd voor rekening van het algemeen met die taak belast. Doch de eilanders verkozen niet naar hier over te komen, waardoor deze onderneming geheel mislukte.

Verblijvend was het voor de bevolking een besluit van het Opperbestuur te vernemen, waarbij uit de reserve-kas der kolonie eene som beschikbaar gesteld werd ter uitbreiding van het onderwijs.

Daaraan is men ook dank schuldig, dat er spoedig meerdere scholen vanwege het Gouvernement voor de vrijgemaakten werden opgericht.

De Moravische Broeders verschaften op hunne scholen

te *Paramaribo* aan 790 leerlingen onderwijs, terwijl op de etablissementsscholen, benevens eenige kleine scholen op enkele plantages 1402, alzoo te zamen 2192 leerlingen, van hen onderwijs ontvangen. De Centraal-school, vroeger op *Beekhuizen*, thans in de stad, bekwam eene belangrijke verbetering.

Door de geachte onderwijzers, tevens leeraars dier Gemeente, RINCKEWITZ en STOLZ wordt nu onderwijs gegeven, behalve in lezen, schrijven en rekenen, ook nog in verschillende andere vakken van het Lager Onderwijs.

Verscheidene der kweekelingen, meest negers, hebben reeds met goed gevolg onderwijzers-examen afgelegd en zijn met vrucht werkzaam. Een der latere kweekelingen, YVERAAR genaamd, een *Bosch-neger*, thans ge-examineerd onderwijzer, is onder dat volk werkzaam; hij is zeer ervaren in de muziek en bespeelt het orgel meesterlijk.

Niet alleen het school-onderwijs, maar ook het godsdienstige werd voor de geëmancipeerden uitgebreid. In de meeste districten werden, zoowel door de R. K. Gemeente als door die der M. B. kerkgebouwen gesticht.

Onze vrijgemaakten lieten zich vele offers welgevallen. Zoo brachten eenigen de belangrijke som van f1200 vrijwillig bijeen, ten einde het bestuur der Moravische Broeders in staat te stellen een fraai orgel te koopen voor de kerk op *Leliëndaal*. De kerk dierzelfde Gemeente in *Coronie* werd door hunne medewerking zeer vergroot.

Verdient de rijke lof, dat hij van zijn overvloed met milde hand den behoeftige eene gift toereikt, of tot instandhouding van iets nuttigs bijdraagt, hoeveel te meer komt deze lof hem toe, die van zijn moeielijk

verdiende penningen, iets weet af te zonderen, ter bereiking van zulk een nuttig doel.

De immigratie van Chineezzen kreeg in 1869 eene groote belemmering, naardien zij uit *Hong-kong* niet, dan voor streken, die onder het Engelsch gebied stonden, mochten worden aangeworven.

Hoe bedroevend deze tijding hier werd ontvangen, kunt ge, lieve kinderen, wel beseffen, daar de plantages nog groote behoefte aan arbeiders hadden en dit gemis natuurlijk veel invloed moest hebben op het verminderen der opbrengsten gedurende de laatst verlopen jaren.

Zoo zijn we het jaar 1870 ingetreden. De gezondheidstoestand liet in den aanvang van dat jaar veel te wenschen over: de kinkhoest maakte vooral onder de kinderen vele slachtoffers.

Het gedrag der geëmancipeerden was bij voortduring rustig, en velen, door hunne spaarpenningen daartoe in staat gesteld, kochten tegen lage prijzen verlaten plantages, of pachtten stukken land, bouwden er huisjes op en legden zich op den kleinen landbouw toe, hetgeen de plantages hoe langer hoe meer het gebrek aan arbeiders deed ondervinden.

Voor anderen weer beteekende de kleine landbouw niet veel, want zij zochten er slechts een voorwendsel in, om een gemakkelijk leven te leiden, en voornamelijk, om zich aan den geregelden arbeid op de plantages te onttrekken.

Onder de nuttige besluiten van ILSINGA, in 1871, mag men de invoering van het metriek stelsel als een der voornaamste beschouwen.

Het in 1869 bij de Koloniale Staten ingediende wets-

ontwerp ter invoering van een hooger belasting op het verbruik van het gedistilleerd, was sedert hangend gebleven. Dit gaf het Opperbestuur aanleiding, om van zijn recht daarop gebruik te maken, en deze ondanks de Koloniale Staten, in te voeren. Dit had bijna eene verwickeling ten gevolge — evenwel werd dat ontwerp in 1871 afgekondigd en er kracht van wet aan gegeven. Ook de tijding, dat tusschen *Nederland* en *Engeland* een tractaat was gesloten, waarbij de *Kust van Guinea*, toen onder het gebied van *Nederland* staande, aan *Engeland* werd afgestaan, bracht eenige opgewondenheid te weeg, omdat men vreesde, dat met *Suriname* hetzelfde kon gebeuren en ook wij aan een andere Mogendheid worden afgestaan. Gelukkig werd men spoedig overtuigd, dat dit ongeluk ons niet zou overkomen.

In den nacht van 10 op 11 Februari 1872, omstreeks half twaalf ure, werden de ingezetenen door twee achtereenvolgende kanonschoten — het sein van brand — verontrust. Het bleek, dat het onheil ontstaan was aan boord van de Noord-Amerikaansche bark *May Queen*, kapitein TEAGUE, welk schip den 10^{den} des namiddags van *Boston* met eene lading petroleum was aangekomen. De manschappen der koopvaardijschepen en die van Z. M. Stoomschip *Soestdijk*, van brandblusch-middelen voorzien, stonden onze brandweer en schutterij krachtig ter zijde. Doch de brand nam niettemin snel toe in hevigheid. Tegen 2 ure waren de bemanning en later de Kapitein verplicht, het brandende schip te verlaten, daar op dat tijdstip de vlam uit den voor- en achtersteven tegelijk uitsloeg, waardoor zij genoodzaakt waren en de hitte der vlam en den verstikkenden petroleum-rookdamp, te ontvlieden.

Den 14^{den} April van dat jaar werd het 125jarig bestaan van de vestiging der Evangelisch-Luthersche Gemeente plechtig herdacht.

Ter voorziening in het gebrek aan fabriek-arbeiders wendde een ingezetene, de heer C. A. Mois, pogingen aan om, bij wijze van inteekening, Duitschers als immigranten hier aan te voeren. Doch door de tegenwerking, welke hij daartoe in *Duitschland* ondervond, bepaalde hij zich tot het verkrijgen van *Nederlanders* voor dat doel. Het mocht hem gelukken slechts een klein getal aan te voeren, die op eenige uitzonderingen na, voor het beoogde doel geheel ongeschikt bleken te zijn en na een zeer kort verblijf in de kolonie, meer tot last, dan tot voordeel gestrekt hebben.

Van verschillende zijden werd in de laatste jaren nu en dan onderzoek gedaan naar het aanwezig zijn van goud en andere edele metalen in onze binnenlanden.

Reeds in het jaar 1869 werd eene maatschappij opgericht onder den naam van de *New-York en Surinaamsche Maatschappij* tot goud-ontginning, bestaande uit een kapitaal van 12000 dollars, en in aandeelen van 50 dollars. Deze Maatschappij verkreeg van het Gouvernement in pacht een terrein van zes duizend akkers in de *Boven-Suriname*. Eerst in Augustus 1872 kwamen zes Amerikaansche mijnwerkers hier aan, om dat werk aan te vangen. Met den ijverigen T. Hoyt als Directeur, ontzagen zij geene vermoeienissen om tot de binnenlanden door te dringen, noch lieten zij zich weerhouden door de hinderpalen, welke de *Boschnegers* hen in den weg legden.

Het ter plaatse ingesteld onderzoek gaf alle hoop op welslagen, doch andere moeilijkheden deden zich op,

waardoor van deze onderneming afgezien moest worden.

Het tienjarig Staatstoezicht der geëmancipeerden zoude op ultimo Juni 1873 eindigen en deze lieden in alle burgerlijke rechten en verplichtingen treden.

Dus was het noodig de vereischte voorzieningen en wettelijke voorschriften in tijds te maken, opdat zij zelve van hunne rechten geen misbruik maakten, anderen hun daarin niet te kort deden en zij hunne verplichtingen nader leerden kennen.

Dierhalve werden kort vóór dat tijdstip een nieuw ontwerp van wet tegen lediggang en zwerverij ingevoerd, voorts eene wet, regelende de rechten en verplichtingen van — en de verhouding tusschen de huurders en hen die hunne diensten verhuren, vastgesteld.

De disciplinaire rechtsmacht, welke de Districts-Commissarissen gedurende het Staatstoezicht over hen uitgeoefend hadden, hield op met het Staatstoezicht.

Ommegaande rechters, die de geschillen tusschen de huurders en gehuurden en anderen thans zouden beslechten, werden in de districten gevestigd, terwijl de betrekking van Commissaris in het Stadsdistrict werd opgeheven.

Ten einde zooveel mogelijk op de plantage politie-macht te hebben, werden op verlangen van sommige plantage-eigenaren, uit hunne arbeiders, een of meer geschikte mannen tot Buitengewoon politie-agent aangesteld, die door hunne trouw en waakzaamheid goede diensten bewijzen.

Had de intreding van het jaar 1873 aller harten met bange zorgen vervuld en had men 1° Juli, den dag waarop eigenlijk de groote standverwisseling der vroegere slaven zou plaatsgrijpen, met vrees zien naderen, omtrent de mogelijke gevolgen van het op-

houden van het Staatstoezicht, evenzeer was men tegen het einde van Juni gerustgesteld en overtuigd, dat er geen vrees daaromtrent behoefde te bestaan.

De verschillende voorbereidende maatregelen, door het Koloniaal Bestuur aangewend om dien schok zoo veel mogelijk te voorkomen of tegen te gaan, althans te temperen, hadden de meest gewenschte uitkomst.

Ook degenen, die wegens betoond goed gedrag, reeds vóór 1° Juli 1873 van het Staatstoezicht werden ontheven, waren daar, om door voorbeeld en aansporing anderen ten goede te leiden.

Reeds vroeg in den morgen van 1° Juli 1873 kondigde een saluut van 21 kanonschoten aan, dat het Staatstoezicht over de vrijgemaakten was opgeheven, en dat deze thans in verhouding van rechten en verplichtingen met ieder ander burger der kolonie gelijkstonden.

Sedert 1° Juli 1863, werd op dien dag het feest der emancipatie, telken jare, in de kerkgebouwen der Roomsche Katholieken en der Moravische Broeder-gemeente in de morgenure met een bidstond herdacht. Ook heden gingen ze ordelijk en verheugd over het schoone voorrecht, hetwelk hun nu ten volle te beurt viel, naar het bedehuis op.

Sierlijk uitgedost, stapte oud en jong daarheen en het feest nam een aanvang met dankzegging.

De feestviering in de bovengenoemde bedehuizen, werd bijgewoond door een aantal personen uit alle rangen en standen, en bij de Moravische Broeders opgeluisterd door de tegenwoordigheid van den Landvoogd. Na den afloop stroomde de vreugdevolle menigte naar het Gouvernementshotel, en betuigde er den Landvoogd haren dank voor het geschonkene op dien dag. Met minzaamheid werden deze lieden door hem toegesproken,

en aangemaand, om zich steeds rustig te gedragen en den grooten schat, hun heden geschonken, op hoogen prijs te stellen en zich dien waardig te maken door arbeidzaamheid.

De dag werd verder in gepaste vreugde doorgebracht en des avonds, in beide kerken, geëindigd met godsdienstig gezang en met dankzegging, onder toevloed van eene even talrijke menigte als in de morgenure.

Het ophouden van het Staatstoezicht bracht geene merkbare verandering bij de vrijgemaakten te weeg. Een groot deel bleef zich onttrekken aan geregelde plantagearbeid. Niettemin bleef een ander deel zich wijden aan dien arbeid; doch die het waagde van contract te reppen, die verloor het vertrouwen dezer lieden.

Van lieverlede nam de zucht tot oefening van den kleinen landbouw toe, hetzij voor eigene rekening, hetzij onder familie-leden, die eigenaren of pachters van grondjes waren geworden, waardoor meer en meer gebrek aan arbeiders op de plantages werd gevoeld. Waren er geene immigranten geweest, wier aantal op dat tijdstip 2720 bedroeg, dan zou het er voorzeker nog erger met den grooten landbouw, de bronader van welvaart dezer kolonie, hebben uitgezien. De eischen der vrijgemaakten, wetende dat de planters van hun arbeid geheel afhankelijk waren, zouden tot eene hoogte zijn gestegen, waaraan deze niet meer konden voldoen, zoodat allen de plantages hadden moeten verlaten.

Maar dank zij de aanwezigheid van een paar duizend immigranten bleef het arbeidsloon in goede verhouding, tot den arbeid niet alleen, maar was dit ook eene aansporing der vrijgemaakten tot arbeidzaamheid.

In de zitting der Koloniale Staten van 12 Juli werd eene missive van den Landvoogd van den 9^{den}

dier maand voorgelezen, waarin hij te kennen gaf, dat overwegende redenen hem genoopt hadden, om aan Zijne Majesteit den Koning te verzoeken, de waardigheid van Gouverneur te mogen neerleggen. Doch dat het niet zonder leedgevoel was, dat hij een land vaarwel zou zeggen, aan de bevordering van welks welvaart zoovele jaren van zijn leven gewijd waren. Verder deelde hij mede, dat in zijne plaats tot Gouverneur van *Suriname* was benoemd Jonkheer C. A. VAN SYPESTEYN.

Gedurende zijn zesjarig Bestuur, heeft de Landvoogd VAN IDSINGA, voor zooveel het in zijne macht was, onder medewerking der Koloniale Staten, het goede tot stand gebracht.

Onder zijn Bestuur hebben ook belangrijke hervormingen plaats gevonden: de invoering der nieuwe wetgeving, — en de opheffing van het Staatstoezicht, zonder den geringsten schok, zijn daarvan de bewijzen. Verscheidene nuttige verordeningen zijn door hem in het leven geroepen of herzien, waaronder die tot uitbreiding van het onderwijs in de districten eene voorname plaats inneemt en met achting en liefde aan hem doet gedenken.

Het aanleggen van eenige straten, loopende van de *Limesgracht* naar de *Dominé-kreek* zijn wij aan hem verschuldigd. Ook het aanleggen van de nieuwe begraafplaats op den hoek van de *Wanicastraat* en de *Steenbakkersgracht*, welke den naam draagt van *Nieuwe Kerkhof*, geschiedde op zijnen last.

Den 27sten Juli 1873 kwam de nieuw-benoemde Gouverneur, Jonkheer VAN SYPESTEYN, hier aan. Nauwlijks was op het fort *Zeelandia* het telegrafisch sein overgenomen en aan de stad overgebracht, dat de Fransche

mailboot, waarmede de Gouverneur verwacht werd, voor *Braamspunt* was, of eene groote menigte, waaronder tal van inlandsche mannen en vrouwen, sierlijk uitgedost, met palmtakken en schoone ruikers voorzien, begaven zich aan den *Waterkant* en op het *Gouvernements-plein*. Zij wilden den man verwelkomen, die van zijne liefde en gehechtheid voor dit schoon gewest in andere betrekkingen, zoo vele blijken gegeven had. Met buitengewone geestdrift werd Gouverneur VAN SYPESTEYN ontvangen, en geen wonder! Is het niet op hem, dat *Suriname* zijne hoop gevestigd ziet, om eens los te komen van het subsidie van *Nederland*, waarvoor ons ongelukkig land, zoo dikwijls de hardste verwijten moet verduren? Geen wonder, dat *Suriname* in hem zijn reddenden man, die het tot bloei en welvaart zoude terugbrengen, te gemoet zag.

Zijne woorden en daden, als lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, getuigden steeds van warme belangstelling in het lot van *Suriname*. Hij stond in die voorname betrekking, waar hij maar eenigszins kon, de belangen en rechten van *Suriname* krachtdadig voor, zoodat de ingezetenen, aanzienlijken of geringen, met liefde tot hem vervuld waren en van zijn Bestuur alle heil verwachtten.

Na de gewone begroetingen en verwelkomingen wendde de aftredende Landvoogd zich tot den nieuwbenoemden en zeide: „dat zijne komst onder gelukkige omstandigheden plaats vond. Na den Gouverneur CRYNSEN, zeide VAN IDSINGA, zou de heer VAN SYPESTEYN de eerste Gouverneur zijn, die hier zou aantreffen een toestand van gelijkheid voor de wet voor iedereen. De politieke toestand liet niets te wenschen over, orde en rust heerschten allerwegen.

„Vrees echter niet, mijnheer de Gouverneur”, vervolgde VAN IDSINGA, „dat ik u het gras voor de voeten heb weggemaaid, neen, er blijft nog veel voor de kolonie te doen, over.”

Hij besloot zijne toespraak met den wensch, dat, wanneer de heer VAN SYPESTEYN eenmaal op de plaats zou staan, waar *hij* nu stond, en gereed zoude zijn het Bestuur aan een opvolger over te geven, hij dezelfde getuigenis zou mogen afleggen, welke hij zich tot een aangenamen plicht rekende, nu te doen: „dat hij steeds de krachtige medewerking heeft ondervonden van de Koloniale Staten, van de onderscheidene andere Collegiën, van Ambtenaren en Officieren.” De nieuwbenoemde Gouverneur bedankte den aftredenden voor de hartelijke woorden tot hem gericht, en voegde er bij, dat hij met genoegen de vereerende opdracht van den Koning aanvaardde, die hem aan het hoofd van deze schoone en rijke kolonie had geplaatst. Aan goeden wil, om aan haar bloei werkzaam te zijn, zou het zeker niet ontbreken.

Vol hoop en vooruitzichten en bezield met den vasten wil, om, met behulp van den hefboom zijner kennis en werkzaamheid, den vruchtbaren, doch kwijnenden boezem van *Suriname* tot bloei op te heffen, is VAN SYPESTEYN onder ons opgetreden.

VAN IDSINGA gaf hem het Bestuur over op den 31sten Juli 1873, en vertrok, uitgeleid met al de eerbewijzen aan zijnen rang verschuldigd, den 5^{den} Augustus daaraanvolgende naar *Nederland*.

**Jonkheer Cornelis Ascanius van Sypesteyn.
Gouverneur, 1873.**

Zooals uit het voorgaande blijkt, is de nieuw-benoemde Gouverneur geen vreemdeling hier, neen, geen zijner voorgangers had zoo veel kennis van de kolonie als hij. Maar sedert hij *Suriname* verliet, waren ettelijke jaren verloop en was de toestand geheel veranderd.

Geen wonder dus, dat Jonkheer VAN SYPESTEYN doordrongen was van den wensch om den kwijnenden toestand, welken hij hier aantrof, in een bloeienden te doen veranderen. Reeds kort na zijn overname en gedurende de eerste maanden van het volgende jaar, bezocht hij de verschillende districten, ten einde in persoon te onderzoeken, waar en hoe verbetering diende aangebracht te worden, en voornamelijk om zich bekend te stellen met den geest der plantage-bevolking, die hij als slaven verliet en als vrije burgers weder-vond.

Over het algemeen bespeurde hij, dat een uitmun-tende geest onder deze lieden heerschte. Zij waren opgewekt en ordelijk en de arbeid door hen verricht, met het oog op de tijdsomstandigheden, was niet uit de hand gevallen.

Zelfs werden eenige merkwaardige voorbeelden van geregelden arbeid waargenomen; ten eerste op plantage *Groot Marseille*, vóór de emancipatie een der bloeiendste, doch na 1 Juli 1863, tengevolge van het weggaan der arbeiders, even als vele andere, geheel verlaten en later door den eigenaar verkocht aan vijf geëman-

cipeerden. Tijdens het bezoek van den Landvoogd waren aldaar een veertigtal arbeiders, die geregeld het land bebouwden en er banannen en aardvruchten plantten.

Voorts op de plantage *Breukelerwaard*, waar na de opheffing van het Staatstoezicht zich vijf en zeventig geëmancipeerden, bij contract, tot geregelde arbeid voor twee en drie jaren, hadden verbonden.

Daarentegen had het heen en weer trekken van anderen een zeer nadeeligen invloed uitgeoefend op het godsdienstig- en schoolonderwijs. Overal klaagden de leeraars over het gebrekkig kerkbezoek; ook de scholen hadden een belangrijk getal leerlingen verloren.

In *Nickerie* werd de toestand inderdaad treurig bevonden. Niet alleen was de zee in het oude gedeelte genaderd tot aan de kazerne, maar ook de voordam van de nieuwe wijk werd bedreigd.

Onze Landvoogd benoemde terstond eene Commissie, die hem moest voorlichten, wat er diende gedaan te worden, om dadelijk hulp te verschaffen en alzoo de nieuwe wijk te kunnen behouden.

Waar de Landvoogd zich begaf werd hij met groote vreugde ontvangen en werden te zijner eer vlaggen uitgestoken en eerebogen opgericht.

In *Coronie* werd hij, op een prachtigen mahoniehouten stoel, van de landingsplaats bij *Léa Soves* naar de woning des eigenaars, door de geëmancipeerden in triomf gedragen, en toen hij hen aldaar in zuiver Neger-Engelsch toesprak en vermaande, steeg de geestdrift ten top, omdat deze lieden thans overtuigd waren, dat zij, om hun verlangen aan den Gouverneur kenbaar te maken, geen tolk meer noodig hadden, maar zelf hunne belangen konden voordragen.

In Juni 1874 deed de Landvoogd eene reis naar de *Marowynne*, ten einde eenige gemeenschappelijke belangen der beide koloniën, *Suriname* en *Cayenne*, met den Gouverneur van *Fransch Guyana*, die zich toen op het straf-etablissement *St. Laurent* bevond, te bespreken en voorts eenige regelingen op *Albina* vast te stellen. Bij deze gelegenheid verkreeg onze Landvoogd inlichtingen van zijnen Franschen ambtgenoot omtrent de ontwikkeling der goud-ontginning in *Cayenne*. Van deze inlichtingen maakte de Gouverneur onmiddellijk zoodanig gebruik als hij nuttig oordeelde in het belang van *Suriname*, zooals gij straks vernemen zult.

De arbeidzaamheid der in 1873 aangevoerde koelies liet veel te wenschen over. Daarenboven werden zij in 1874 door eene kwaadaardige ziekte aangetast, die hoe langer hoe meer de overhand nam, waardoor de meesten in het hospitaal lagen, en men velen zag bezwijken.

Wanneer gij verneemt, dat de meesten dezer immigranten, nooit in hun geboorteland het veld bewerkt hadden, kunt ge gemakkelijk beseffen, dat deze arbeid zeer nadeelig voor hen moest zijn. Door onvermoeide zorg van wege het Bestuur en doeltreffende verplegingen der planters, mocht het gelukken den voortgang der ziekte te stuiten. Intusschen hadden de planters veel verloren, zoo door de ongeschiktheid der koelies als door hunne kostbare verpleging in de hospitalen: sommigen zijn daardoor ten gronde gericht.

Zooals ge weet, mijne lezers, is het de vaste wil van den Gouverneur om *Suriname* zoodra mogelijk uit zijn achteruitgang te doen geraken, opdat het niet

langer geldelijken bijstand van het Moederland noodig hebbe, om in zijne behoefte te voorzien.

Zeer spoedig gaf hij daarvan het bewijs, omdat hij de overtuiging in zich omdraagt, dat *Suriname* niet op zelfbeheer zal kunnen aanspraak maken, zoo-
lang die bijstand zal noodig zijn. Doch zijn streven mocht aanvankelijk geen gunstige gevolgen hebben; de uitkomsten bleven gedurende de jaren 1874 en 1875 verre beneden zijne berekeningen, hetgeen te wijten is aan den lagen prijs der suiker, gevoegd bij het gebrek aan geld en aan arbeiders. Daardoor moesten de inkomsten der koloniale kas veel lijden.

Evenwel waren die teleurstellingen niet bij machte om den Landvoogd den moed te doen verliezen, daar hij duidelijk inzag, dat de kolonie wel te redden is, en hare hulpbronnen de krachten en middelen bevatten voor welvaart. Bij een steeds verminderd subsidie, waarvan de jaarlijksche begrooting van inkomsten en uitgaven de duidelijkste bewijzen opleveren, vaardigde Jonkheer VAN SYPESTEYN nieuwe belastingwetten uit of wijzigde de oude, om tot zijn doel te geraken. Ook andere wetten, die alle het algemeen belang moesten bevorderen, werden door hem ingevoerd en gewijzigd: zooals de rechtspleging in strafzaken, voornamelijk in het belang der districten; de inrichting van het beheer der bewaarplaatsen voor gestraften in de districten. Verbeteringen werden gebracht in den geneeskundigen dienst te *Paramaribo* en de wijze van invordering der belasting op het gedistilleerd. Ook de verzorging der behoeftigen en gebrekkigen onderging eene groote verandering, in het belang der koloniale kas en der bedeelden.

Met medewerking der Koloniale Staten en goed-

keuring van het Opperbestuur in *Nederland*, opende de Gouverneur eene geldleening ten laste van *Suriname* tot bevordering der immigratie.

Den 12^{den} Mei 1874 vierde *Suriname* met *Nederland* een zeldzaam en heugelijk feest: 's *Konings zilveren Krooningsfeest*, hetwelk met geestdrift van den vroegen morgen tot laat in den nacht duurde. Jong en oud had zich getooid met oranje kokarden, terwijl van de Gouvernements- en particuliere gebouwen, de forten en de ter reede liggende schepen, de Oranje- of de Nederlandsche vlag wapperden.

Terzelfder tijd werd de stad aan de zuidzijde uitgebreid en, opdat van het Krooningsfeest eene blijvende herinnering mocht bestaan, werd aldaar een plein ingewijd onder den naam van *Plein van 12 Mei*. De voltooide straten bekwamen den naam van *Koningstraat*, *Willemstraat*, *Nassaulaan*, *Sophialaan* en *Oranjelaan*.

Op de straten, waarlangs de Landvoogd naar den nieuwen uitleg zoude rijden, waren prachtige eerepoorten opgericht.

Een driehonderdtal leerlingen der verschillende armenscholen vereenigden zich in het schoolgebouw van den verdienstelijken, nu ontslapen onderwijzer W. F. H. BATENBURG en wachtten er den Landvoogd af, ten einde hem ook hunne liefde voor het Huis van Oranje te bewijzen. Zoodra het rijtuig van den Landvoogd bespeurd werd, hieven de kleinen hunne liederen aan, met begeleiding van muziek-instrumenten, ter eere van den geliefden Vorst. Ofschoon het op dat oogenblik zwaar regende, hield de Landvoogd evenwel zijn rijtuig stil, om naar de zangen der kinderen te luisteren, welke besloten werden met: „Leve de Koning! Leve de Gouverneur!”

Reeds sedert lang voornemens eene nauwkeurige kaart van *Suriname* te vervaardigen, hadden de HH. J. E. A. CATEAU VAN ROSEVELT en J. F. A. E. VAN LANSBERGE van tijd tot tijd daartoe tochten in de binnenlanden gemaakt. In Augustus 1875 werd de laatste tocht ondernomen, ter voltooiing van hun verdienstelijken arbeid. Noch de hinderpalen hun door de wantrouwende *Boschnegers* in den weg gelegd, noch de gevaren in de schier ondoordringbare wouden, noch die der duizelingwekkende hooge watervallen, waren in staat deze koene mannen van hun loffelijk voornemen af te brengen. Mogen zij veel zelfvoldoening van hun moeitevollen arbeid erlangen!

In de laatste helft van 1875 werden drieste diefstallen gepleegd en brandstichtingen beproefd. De burgers, gedachtig aan de jaren 1821 en 1832, niet zonder reden door vrees voor hun leven bevangen, waren op middelen bedacht om dit gevaar af te wenden.

Te dien einde werden door onderscheidene burgers bijeenkomsten belegd, ter beraming van veiligheidsmaatregelen. Men kwam eenparig overeen, om met de politie- en burgerwacht de bewaking der stad vrijwillig op zich te nemen, en geruimen tijd werden door gewapende burgers nachtelijke rondes gedaan.

De Gouverneur keurde deze bewaking niet alleen goed, maar werkte krachtdadig mede tot wering van het dreigend gevaar. De verschillende grachten, welke de stad in alle richtingen doorsnijden, werden op zijnen last opgehaald en op behoorlijke diepte gebracht tot waterleiding voor de stad in geval van brand. Van dien tijd af kwamen de pogingen tot diefstal en brandstichting niet meer voor.

Nu zullen wij een blik werpen op het belangrijkste punt in de Regeering van onzen geliefden Landvoogd, namelijk de Goud-ontginning. Het is u reeds bekend, dat onze Landvoogd, na zijne bijeenkomst met den Franschen Gouverneur in Juni 1874, op dezen tak van nijverheid zijne aandacht gevestigd hield als op eene bron, welke aan *Suriname* eene heldere toekomst beloofde. Bekend is het uit de vroegste geschiedenis van *Suriname*, dat de Spanjaarden indertijd, in onze wouden zijn omgekomen, bij het opsporen van het *Dorado* of goudland, en dat later, in 1772, eene Goud-ontginning-Maatschappij onder HACK werd aangevangen. Deze en andere ondernemingen werden, na korter of langer tijd, opgegeven, niet omdat er geen goud was, maar wel omdat men meende, dat dit metaal zoo maar van de oppervlakte der aarde op te rapen zou zijn, terwijl anderen, op ondoeltreffende wijze te werk gingen, waardoor alle pogingen mislukten. Onze Landvoogd dan, om met alle zekerheid te werk te gaan en de ondernemers niet aan mogelijke schade bloot te stellen, benoemde eene Commissie, welke onder de leiding van den waarnemenden Gouvernements-Secretaris, Mr. P. ALMA, de Oostelijke grensstreken van *Suriname* zoude onderzoeken. De Commissie bestond uit 51 personen, waaronder vier deskundigen in zake van goud-ontginning, vrijwilligers, lastdragers en gidsen. Den 17^{den} Augustus 1874 uit de stad vertrokken, keerde de Commissie in September, met eene zeer gunstige uitkomst, van haar onderzoek terug. De blijde mare verspreidde zich allerwegen, dat in de uitgebreide landstreek tusschen de *Marowyne*- en *Suriname*-rivieren, niet alleen rijke bronnen tot ontginning van goud aanwezig waren, maar dat er in onze wouden allerhande nuttige houtsoorten, vooral voor scheepsbouw,

benevens andere natuurvoortbrengselen *in* en *boven* den grond — alles schatten voor een land — gevonden werden, die slechts op ondernemers wachtten, om rijke winsten op te leveren en de kolonie uit haar verval te helpen.

De ondernemingsgeest der ingezetenen werd sterk opgewekt door deze gunstige mededeelingen en spoedig wendden zich vele personen tot het Bestuur. om vergunning tot het opsporen van geschikte terreinen tot ontginning van goud.

Aan deze verzoeken werd onverwijld voldaan en weldra klom hun getal tot vier en twintig. Toen na verloop van zes maanden, de ondernemers, de eene meer, de andere minder, *goud* van de goudvelden medebrachten, werd bijna in alle kringen over niets anders dan over goud gesproken. En of men al daarbij de hooge kosten berekende, die tot het ontginnen vereischt werden, of men al de moeielijkheden en gevaren opsomde, van in donkere wouden zonder gids door te dringen en steile bergen te overklommen, het geluk van de eersten spoorde allen, die over eenige geldsommen beschikken konden, aan, om ook hun geluk te gaan beproeven.

Ofschoon er reeds in 1875 voor den tijd van één jaar, niet minder dan 47260 Hectaren land aan de *Marowynne* en 5200 Hectaren aan de *Boven-Suriname* ter ontginning in pacht waren afgegeven, begreep Jonkheer VAN SYPESTEYN te recht, dat er toch moeielijkheden bestonden, die velen alsnog weerhielden aan deze onderneming iets te wagen. Het vervoer van levensmiddelen en gereedschappen over gevaarlijke watervallen en steile bergen, was niet het minste der bezwaren.

Ten einde die te gemoet te komen, zond de Landvoogd den 2^{den} Luitenant S. DE LA PARRA met zeven

soldaten, die zich daartoe vrijwillig hadden aangeboden, en elf andere personen uit, om dwars door het bosch een weg open te kappen, welke aan de *Boven-Suriname* beneden den waterval *Brokopondo* begonnen, in de richting van de *Marowyne*, boven de zeer gevaarlijke watervallen *Pedro-Soengae* uitkomen moest. De ijverige LA PARRA stak, den 28sten Maart 1876, met zijn volk het bosch op het aangegeven punt in. Doch op den 14^{den} Mei moest hij weder naar de stad terugkeeren, omdat door den regen, die onverpoosd dagelijks nederviel, koorts en buikziekten hem en het werkvolk hadden aangetast. De weg zoude ongeveer 80 K. M. lang zijn en daarvan had hij 22.88 K. M. over bergachtige streken, die rijk aan kreeken en natuurlijk ook aan goud waren, opengekap. Kort hierna werd Luitenant LA PARRA, op zijn verzoek, naar Oost-Indië overgeplaatst en werd zijn begonnen taak ter voltooiing opgedragen aan den Landmeter W. L. LOTH. Deze nam, aan het hoofd van 25 man, een aanvang met zijn arbeid in Augustus van hetzelfde jaar en keerde den 7^{den} November terug. LOTH had zijne taak naar genoegen van den Gouverneur volbracht en, volgens zijne mededeeling, verhief het doorloopen terrein zich nu en dan tot bergen van tien tot honderd en vijftig meters en wist hij zeker, dat er goud in overvloed aanwezig was. Dit deed de aanvragen om pacht, behalve aan de *Boven-Marowyne* en *Boven-Suriname*, ook aan de *Boven-Saramacca* en aan de *Boven-Commewyne* aanmerkelijk toenemen, en op het einde van 1876 waren in de vier genoemde gedeelten der kolonie te zamen 207 554 H. in pacht afgestaan tot goud-ontginning, terwijl aan vijf en dertig personen vergunningen uitgereikt werden, om in de genoemde districten, alsmede aan de

Boven-Coppename en *Boven-Nickerie*, nasporing naar goud en andere metalen te doen. De Gouverneur ging voort met deze onderneming aan te moedigen, door het intrekken van de Publicatie van 1855, N° 18, waarbij bepaald was, dat van het gevonden goud het vijfde deel aan het Gouvernement moest worden afgestaan.

Op bekomen last van den Gouverneur vertrok de wakkere Landmeter LOTH andermaal, den 4^{den} September 1877, aan het hoofd van 24 man, om een tweeden weg door het bosch, van af de *Suriname* tot aan de *Saramacca*, open te kappen. Hij keerde den 28sten October terug en had, in vier en vijftig dagen, 62 825 meters al werkende doorgetrokken en zoo was dan, van *Brokopondo* in *Suriname* tot aan den mond der *Pomona* of klein *Saramacca*, een tweede weg voor de goudzoekers gebaad. De kundige Landmeter berichtte den Gouverneur, dat de bodem van een groot deel der doorgetrokken streek, goudhoudend was.

Daarop volgde tal van aanvragen om land in die streek.

De *Sara-kreek* trok thans de aandacht. Reeds in 1876 was aldaar een onderzoek naar goud ingesteld, welke goede uitkomsten beloofde, — de tweede tocht van LOTH bracht de rijkheid dezer kreek in 't volle licht.

Tegen het einde van 1877 waren in pacht uitgegeven 166 761 H. aan goudzoekers.

Ook aan de *Tempatie-kreek* werden in 1878 landerijen in pacht uitgegeven.

Omdat aldaar vele *Bosch-negers* zich ophouden, begaf zich de Gouverneur derwaarts, den 8sten September 1878, ten einde het wantrouwen dezer lieden weg te nemen en hen met de andere ingezetenen te verbroederen en

daardoor, zoo mogelijk, hunne diensten te winnen tot het vervoeren der goederen van goudzoekers; ook daarin mocht de Landvoogd volkomen slagen. LOTH, die intusschen, vol ijver en met zeer veel beleid en volharding, door het woud tusschen verschillende punten twee tracé's had gemaakt, werd weder met vijftien man uitgezonden, om een derden weg, maar nu van de *Tempatie-kreek* naar de *Brokopondo* open te kappen.

Den 18^{den} September ving hij zijne taak aan en kwam den 15^{den} October, na 38 594 M. te hebben opengekapt, aan een breed pad, door de gouddelvers gemaakt aan den voet van steile bergen. Dit pad bracht hem en de zijnen aan de rivier *Suriname*, even beneden den mond der *Ceder-kreek*.

LOTH verhaalde, dat de vlakten in het doorgetrokken terrein afgewisseld werden door bergen met steeds steiler wordende zijden, welke eene hoogte bereikten van 100 meter. Deze bergen maken met die bij *Brokopondo* en *Mawassie* een groep uit en bestaan uit dezelfde steenen aardsoorten. Hij vervolgde zijn arbeid van de *Ceder-kreek* naar *Brokopondo*, vanwaar hij een bezoek bracht aan de gouddelvers, die hunne werkplaatsen — *placers* door hen genoemd — aan het tracé, door hem in 1876 naar de *Marowynne* geopend, gevestigd hadden.

Hij vond alles verbeterd, terwijl de ontginning in vollen gang was.

Op het einde van 1878 bedroeg het getal uitgegeven hectaren reeds 197602⁵. Ge hebt reeds vernomen met hoeveel ijver onze Gouverneur voortging de goud-industrie aan te moedigen, thans zult ge van de verkregen voordeelen lezen.

In de eerste plaats zijn de schuwe en wantrouwende *Bosch-negers*, die aanvankelijk meenden, dat goud

zoeken in streken, waar zij zich gevestigd hebben, slechts een voorwendsel was en andere bedoelingen daarachter schuilden, met de stadsbewoners in nauwe aanraking gebracht en met hen als 't ware verzoend. In vroegere jaren toch, zagen deze negers niemand hunne verblijfplaatsen naderen, dan om hen te bevechten, hun hunne vrijheid te ontnemen en hen onder het juk der slavernij terug te brengen. Nu zij echter het tegendeel zien en hunne diensten ruim beloond worden, is dat wantrouwen weggenomen en zoeken zijzelfen de gouddelvers op, in de hoop op voordeel. Dat dezen van de diensten der *Bosch-negers* gebruik maken, laat zich wel begrijpen, daar de watervallen niet op en afgevaren kunnen worden zonder hunne hulp. Zij komen thans vrijer in de stad en laten zich vol vertrouwen in het stadshospitaal verplegen.

Het tweede voordeel, dat de goud-industrie teweeggebracht heeft, is der koloniale kas en velen ondernemers te stade gekomen. De kosten door ons Gouvernement aangewend tot uitzending der eerste Commissie in 1874, en tot het openkappen van drie wegen door het bosch, bedroegen te zamen *f* 26 981.42⁵; daarentegen heeft het Gouvernement voor uitgegeven pacht in de goudstreken *f* 69 893.15 geïnd, waaruit blijkt, dat het op het laatst van 1878 reeds eene winst had van *f* 42 911.75⁵, terwijl telken jare, aan pacht, niet minder dan *f* 20 000 wordt ontvangen.

Dat verscheidene goudzoekers schatten verzamelen, blijkt uit de hoeveelheid goud, welke sedert met de Fransche mailboot is uitgevoerd. In 1876 werd voor eene waarde van *f* 49 900, in 1877 voor *f* 293 880, en in 1878 voor *f* 467 059 uitgevoerd. Deze sommen toonen reeds voordeel aan, doch men veronderstelt, dat op andere

schepen, naar *Nederland*, *Engeland* en *Noord-Amerika*, ook veel goud uitgevoerd wordt en dat men hier eene groote hoeveelheid bewaart.

Het derde voordeel uit de goud-industrie ontsproten, is het onderstaande :

Door een onderzoeklievend jongmensch, JOHAN ALVARES geheeten, is op de goudvelden uit eene ter plaatse in groote hoeveelheid aanwezige delfstof een mengsel ontdekt, waarmede hij suiker dermate zuivert, dat ze 15 % meer waarde bekomt dan vroeger, terwijl daardoor minder uitgaven worden vereischt om haar te bereiden. Ongeveer dertig vaten van de door hem gezuiverde suiker zijn reeds in *Nederland* op de markt gebracht en wenscht men meer van die soort suiker te hebben.

Uit hetzelfde mengsel is ook met zeer weinig onkosten door hem *ammoniak* bereid, welke tot bemesting van riet- en andere velden uitmuntend is. De goud-industrie verschaft aan vele huisvaders en jongelingen, die zonder verdiensten waren een ruim bestaan, waardoor zij in staat gesteld zijn de hunnen te verzorgen en hunne belastingen te voldoen.

Ook ambachtslieden en kooplieden komt deze zaak ten goede — in het kort, het algemeen belang vindt daarin baat en belooft zij binnen korten tijd, nevens den landbouw, welvaart voor ons dierbaar *Suriname* te openen.

U, lieve kinderen, over de goud-industrie onderhoudende, hebben we verscheidene jaren doorgelopen tot aan het einde van 1878. Wij moeten dus eenige jaren terugkeeren, om sommige belangrijke gebeurtenissen te overzien.

In den nacht van den 31sten Maart 1875 werd de

stad wederom door het vuur geteisterd; de groote verliezen door dezen ramp geleden, zullen wij nog lang betreuren.

Ten halftwee ure ontdekte men brand in het magazijn en het wel ingerichte fabrieksgebouw der koloniale vaartuigen. Het vuur nam binnen weinige minuten zoo snel in hevigheid toe, dat er aan geen blusschen te denken viel en: binnen een uur, was het ruime gebouw, met al de zich daarin bevindende kostbare machines, werktuigen, modellen, de tuigage der vaartuigen en het lichttoestel van het destijds in reparatie zijnde lichtschip, eene prooi der vlammen. Gelukkig dat de wind gedurende den brand was gaan liggen en de voorraad steenkolen in het magazijn gering was, anders ware het voorzeker niet daarbij gebleven. Al de groote koopmanshuizen aan de *Saramaccastraat* zouden bij mingunstige omstandigheden mede eene prooi van het vuur zijn geworden.

De krachtdadige hulp der bemanning van Zr. Ms. stoomschip *Kijkduin* — onder welke de bootsmansmaat R. DE WOLFF bijzonder uitmuntte, vereenigd met die van andere zijde opgekomen — verhinderde dat de gebouwen op de nabijzijnde erven werden aangetast.

De oorzaak van dezen brand wordt toegeschreven aan zelfontbranding van ongedempt zwartsel, en de schade is op ongeveer *f* 100,000 geschat.

Den 30sten Augustus 1876 werd de overdekte markt aan den *Heiligen weg* voltooid, en feestelijk ingewijd. Tot bijzonder genoegen der marktvrouwen en anderen, ver-eerde de Gouverneur het feest met zijne tegenwoordigheid.

Terwijl de goudontginning aller inspanning bezig hield, terwijl de vaartuigen beladen met mondbehoeften

en gereedschappen naar de bovenlanden vertrokken en door de ondernemers vol hoop op gewin werden terugverwacht; ging van Bestuurswege een roepstem uit, die *Suriname's* ingezetenen uitnoodigde, om voorwerpen van landbouw, kunst en nijverheid te verzamelen tot het houden van eene Tentoonstelling.

Eene belangrijke zaak voorwaar, die voor het eerst in *Suriname* zoude plaats vinden!

De zoozeer geachte en beminde Baron SCHIMMELPENNINCK VAN DER OIJE, Administrateur van Finantiën, kwam het eerst op dit gelukkig denkbeeld en vond bij den Landvoogd krachtigen steun. Weldra werd eene Commissie samengesteld tot regeling der Tentoonstelling, welke met veel ingenomenheid door de ingezetenen begroet werd. Het gebouw der Loge *Concordia* werd welwillend daartoe afgestaan, en van den 27sten October tot den 14^{den} November 1876 mochten wij een voor velen geheel nieuw schouwspel zien.

Het ruime gebouw werd eenige weken te voren smaakvol ingericht en versierd, en op den bestemden tijd werden door de ingezetenen een boven verwachting groot aantal voorwerpen ingezonden, waaronder vele uitmuntten door smakvolle bewerking, en doelmatigheid voor het gebruik waartoe zij bestemd waren. Waar men het oog ook wendde, overal zag men tal van voorwerpen, die duidelijk aantoonde, dat *Suriname* rijk en vruchtbaar is en onze bodem slechts op nijvere handen wacht, om Oost-Indië naar de kroon te steken.

Naast de verschillende monsters suiker, melassie, rum, koffie, cacao, rijst, tabak, vanielje, lachten ons toe vele vezelstoffen, geschikt tot het vervaardigen van manufacturen, touwwerk en meer. — Goud, kunstvoorwerpen, voedingsmiddelen, zaden, oliën, gom, hars

en aardvruchten, kleur en looistoffen waren in ruime mate aanwezig; ook plantaardige geneesmiddelen en vergiften kregen eene plaats. Ons timmer- en meubelhout nevens de bovengenoemde voorwerpen overtuigden elken bezoeker, dat in den boezem van ons land schatten bedolven liggen, welke slechts op ontginning wachten.

Het was een waar volksfeest. De scheidsmuur tusschen aanzienlijken en geringen werd voor eenige dagen omver geworpen, en *Suriname* heeft vroeger nooit zóó lang achtereen feest gevierd. De bals volgden elkander elken avond op: ieder had het recht, met toestemming der feest-Commissie, een bal te houden in de op het erf wel ingerichte zaal.

Om zijne ingenomenheid met het loffelijk werk van den Landvoogd te kennen te geven, werd door het volk aan den ingang der balzaal telken avond een of andere zinrijke spreuk of toepasselijk bijschrift geplaatst. Onder de vele trok het onderstaande het meest de aandacht:

„Laat kunst en Nijverheid,
Laat Landbouw weder bloeien,
Dan zal het land van melk
En honing overvloeien.

Blij wordt tentoongesteld
Een sprank van elks vermogen
En — *Suriname* juicht
Bij 's Landvoogds edel pogen.”

Daags voor het sluiten der tentoonstelling werden de kinderen van de verschillende armenscholen uitgenoodigd de ingezonden voorwerpen kosteloos te komen zien. Daarna werd hun een bal gegeven, waarbij de

kleinen zich zeer goed vermaakten door de minzame wijze, waarop zij door de feest-Commissie, inzonderheid door den Voorzitter, den Baron SCHIMMELPENNINCK werden bejegend.

Lang zal deze gewichtige gebeurtenis bij jong en oud in genoegelijk aandenken blijven.

Het nut daarbij gesticht is groot; door de tentoonstelling werd menig werkman aangemoedigd zijn arbeid te verbeteren. De tentoongestelde voorwerpen hebben getoond, dat ons land bij ontginning van de vele bronnen, waaruit nijverheid weet te putten, ongemeen rijk te noemen is, terwijl *Nederland*, waarheen vele van de tentoongestelde zaken door tusschenkomst van den heer SCHIMMELPENNINCK werden opgezonden, om wetenschappelijk te worden onderzocht, thans duidelijk zal hebben ingezien, dat in onze kolonie nuttige zaken zijne aandacht waardig, aanwezig zijn.

De Tentoonstelling had ten gevolge, de oprichting eener Maatschappij die zich ten doel stelt al wat met den landbouw in betrekking staat, krachtdadig te ondersteunen en te bevorderen.

Nog onder den aangenamen indruk van het bovenstaande zijnde, werd ons bekend gemaakt, dat onze beminde Koningin, na eene korte ongesteldheid, op den morgen van 3 Juni 1877 overleden was. Dit onverwachte sterfgeval vervulde aller harten met diepe droefheid.

Op den 1sten September 1877 kwam in werking eene nieuwe wet op het Lager Onderwijs, waarbij voor alle kinderen van zeven tot twaalf jaar de leerplicht is voorgeschreven; en twee maanden later werd eene inrichting voor Middelbaar Onderwijs geopend, welke echter vier maanden later weder gesloten werd; — het-

geen wel te betreuren is, omdat deze inrichting, met den verdienstelijken Directeur Dr. H. D. BENJAMINS aan het hoofd, in eene groote behoefte voorzag en goede uitkomsten beloofde.

Wijze wetten en nuttige verordeningen laten hare goede uitwerking eerst na verloop van tijd bespeuren. Het nut daardoor gesticht blijft nochtans niet achter, — het komt eenmaal het land ten goede. De door den Landvoogd sedert zijne aankomst ingevoerde wettelijke voorschriften bewijzen het bovenstaande duidelijk.

In het begin van het jaar 1878 mocht men bespeuren, dat gedurende het afgelopen jaar 1877 de opbrengsten der plantages die van het jaar 1876 overtroffen hadden; dat het getal misdrijven en straffen minder dan vroeger was; dat de belastingen aanmerkelijk meer hadden opgebracht; dat de sterfte in verhouding tot de geboorten veel minder was dan in de vorige jaren.

Voorwaar, gunstige verschijnselen, waarbij gevoegd mogen worden het rijzen van de suikerprijzen, de zich meer en meer ontwikkelende goudontginning en de toenemende arbeidzaamheid en het goed gedrag der immigranten.

Had men in 1875 te betreuren het schorsen der immigratie uit *Britsch-Indië*, waardoor *Suriname* met ondergang werd bedreigd, omdat de arbeid op de plantages nagenoeg alleen door immigranten werd verricht: de maatregelen door den Gouverneur genomen, brachten aan het licht, dat eene briefwisseling van den toenmaligen Engelschen Consul de oorzaak daarvan was. De door dezen Consul gemaakte verkeerde indrukken, van den toestand der immigranten in *Suriname*, werden uitgewischt en zoo mocht men zich in 1878

verheugen de immigratie heropend te zien. Voorwaar, dit alles mogen wij beschouwen als gelukkige verschijnselen, welke *Suriname* een heldere toekomst beloven.

Doch er blijft nog veel te doen voor den Landvoogd, eer hij het gewenschte doel van zijn streven bereiken zal.

Het onregelmatige in de jaargetijden bracht ons land wederom een nieuwen slag toe. Eene felle droogte bleef van Augustus 1877 tot aan de eerste maanden van 1878 aanhouden, waardoor het suikerriet en andere planten geheel verdorden.

De banannen-plantages en vooral de kostgronden der vrijgemaakten leden veel, waardoor gebrek aan banannen en aardvruchten in 1878 ontstond.

Om het gebrek aan goed drinkwater, dat zich algemeen door de felle droogte deed gevoelen, te verhelpen, werden op verscheidene punten der stad nieuwe putten gemetseld. Bij *Poelepantje* werd in Maart 1878 eene put met pomp opengesteld en later die in het park aan de *Zwartenhovenbrugstraat* ook met eene pomp, terwijl vele oude putten schoon en bruikbaar werden gemaakt.

De Koloniale Staten dienden den 18^{den} Februari 1878 aan Z. M. den Koning een adres in, waarbij dringend werd verzocht naar *Suriname* eene Commissie te zenden, om een onpartijdig onderzoek naar den dringenden stand van zaken in te stellen. In dat adres werd andermaal krachtig betoogd, dat de kolonie zonder immigratie niet bestaan kan en dat vele planters door geldgebrek zich geene immigranten aanschaffen kunnen, zonder de hulp van een immigratie-fonds.

Dit was wel noodzakelijk, omdat de door den Landvoogd met medewerking der Koloniale Staten ontworpen

wet, om zoodanig fonds tot stand te brengen, bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal tegenkanting ondervond en gevaar liep van verworpen te worden.

Doch gelukkig voor ons, dat deze zaak ten genoegen van belanghebbenden afliep en het immigratie-fonds tot stand kwam.

Den 25sten Mei 1878 werd door onzen stadgenoot S. L. HYMANS, een welvarenden goudontginner, eene stoomboot-vaart tusschen *Paramaribo* en de goudstreken in *Boven-Suriname* geopend. Het ijzeren bootje bekwam den toepasselijken naam van *Eldorado*. Voor passagiers en tot het verzenden van brieven en goederen naar de werkplaatsen, voorziet deze rivierdienst in eene groote behoefte.

Kort hierna, en wel den 22sten Juli 1878, werd plechtig herdacht het honderdjarig bestaan der kerk van de Moravische Broedergemeente. De versiering der kerk bij de stichtelijke toespraak tot de vergaderde menigte gehouden, benevens de door de leden in het algemeen en door de koren van jongens en meisjes (meest allen negers) in het bijzonder, uitgevoerde toepasselijke liederen, lieten een goeden indruk van dit feest in elks hart achter. De tegenwoordigheid van den Gouverneur met een talrijk gevolg zette deze plechtigheid veel luister bij.

Daar de afspoeling van de nieuwe wijk van *Nieuw-Rotterdam* in *Nickerie* sterk toenam, werd met allen ijver gewerkt, om het aangekochte terrein tusschen de plantages *Waterloo* en *Margarethenburg* tot een nieuwe vestingsplaats spoedig gereed te hebben.

Tegen het einde van 1878 werd hier de blijde tijding ontvangen, dat onze geliefde en geëerbiedigde

Koning WILLEM III zich in Januari 1879 in het huwelijk zal begeven met Prinses EMMA, derde dochter van Prins GEORG VICTOR, regeerende Vorst van Waldeck-Pyrmont.

En nu, geliefde kinderen, is mijne taak ten einde.

Ik heb u de geschiedenis van *Suriname*, tot October 1878, medegedeeld.

Oneindig veel stof tot nadenken zal ze u *nu* reeds, maar nog *meer*, in ver gevorderde jaren opleveren.

Moge de lezing daarvan niet slechts uwe kennis vermeerderen, maar vooral uwe liefde voor ons dierbaar Vaderland opwekken.

TIJDTAFEL

DER

BEKNOPTTE GESCHIEDENIS VAN DE KOLONIE SURINAME.

- 1630. Vestiging van MARSHAL in *Para*.
- 1634. DAVID PIETERSZ. DE VRIES vestigt zich hier.
- 1640. Vestiging van Fransche kolonisten onder PONCET DE BRETIGNY. Eerste aanleg van *Paramaribo* en van het fort, later *Zeelandia*.
- 1644. Portugeesche Israëlieten uit *Brazilië* en de *Nederlanden* vestigen zich hier.
- 1650. Lord WILLOUGHBY Graaf VAN PARHAM doet bezit nemen van het land.
- 1652. PARHAM komt in *Suriname*.
- 1653. Met behulp der Indianen wordt aan de forten gearbeid.
- 1654. Franschen uit *Cayenne* alhier aangekomen.
- 1662. KAREL II, Koning van Engeland, schenkt *Suriname* bij eene Akte aan PARHAM en LAURENS HIDE. PARHAM vertrekt. WILLIAM BIAH tot gemachtigde aangesteld.
- 1664. Verdrijving der Nederlanders en Israëlieten uit *Cayenne*; zij vestigen zich hier.

Koning WILLEM III zich in Januari 1879 in het huwelijk zal begeven met Prinses EMMA, derde dochter van Prins GEORG VICTOR, regeerende Vorst van Waldeck-Pyrmont.

En nu, geliefde kinderen, is mijne taak ten einde. Ik heb u de geschiedenis van *Suriname*, tot October 1878, medegedeeld.

Oneindig veel stof tot nadenken zal ze u *nu* reeds, maar nog *meer*, in ver gevorderde jaren opleveren.

Moge de lezing daarvan niet slechts uwe kennis vermeerderen, maar vooral uwe liefde voor ons dierbaar Vaderland opwekken.

TIJDTAFEL

DER

BEKNOPTE GESCHIEDENIS VAN DE KOLONIE SURINAME.

1630. Vestiging van MARSHAL in *Para*.
1634. DAVID PIETERSZ. DE VRIES vestigt zich hier.
1640. Vestiging van Fransche kolonisten onder PONCET DE BRETIGNY. Eerste aanleg van *Paramaribo* en van het fort, later *Zeelandia*.
1644. Portugeesche Israëlieten uit *Brazilië* en de *Nederlanden* vestigen zich hier.
1650. Lord WILLOUGHBY Graaf VAN PARHAM doet bezit nemen van het land.
1652. PARHAM komt in *Suriname*.
1653. Met behulp der Indianen wordt aan de forten gearbeid.
1654. Franschen uit *Cayenne* alhier aangekomen.
1662. KAREL II, Koning van Engeland, schenkt *Suriname* bij eene Akte aan PARHAM en LAURENS HIDE. PARHAM vertrekt. WILLIAM BIAH tot gemachtigde aangesteld.
1664. Verdrijving der Nederlanders en Israëlieten uit *Cayenne*; zij vestigen zich hier.

1667. Aanval der Zeeuwen onder ABRAHAM CRYNSEN, MAURITS DE RAMA en PHILIPS JULIUS LICHTENBERG. Gevecht met de Engelschen. Het fort krijgt den naam van *Zeelandia*. CRYNSEN vertrekt. MAURITS de RAMA wordt Gouverneur. Vrede van *Breda*, waarbij het volle eigendom der kolonie aan *Zeeland* wordt afgestaan. Inval van JOHN HERMANS. MAURITS DE RAMA wordt gevangelijk naar *Barbaslos* gevoerd. Aanval van HENRI WILLOUGHBY VAN PARHAM.
1668. CRYNSEN komt in *Suriname* terug. Dit land wordt aan *Holland* teruggegeven, PHILIPS JULIUS LICHTENBERG tot Gouverneur aangesteld.
1669. LICHTENBERG aanvaardt het Bestuur.
1671. Hij vertrekt naar *Nederland*.
1672. PIETER VERSTERRE, Luit.-Gouverneur. Overgang van het eigendomsregt van *Zeeland* aan de Algemeene Staten.
1674. Vrede van *Munster*. Inval van Indianen.
1677. VERSTERRE sterft. ABEL THISSO a. i. JOHANNES HEINSIUS, Gouverneur. Aanval van *Caraïbische* Indianen.
1678. Wordt door de inwoners een vertoog aan de Algemeene Staten ingediend, klachten inhoudende wegens invallen der Indianen.
1680. HEINSIUS sterft. EVERT VAN HEMERT a. i. Hij sterft. LAURENS VERBOOM a. i.
1682. Oneenigheden tusschen de Staten en *Zeeland* over het eigendomsregt van *Zeelandia*. De W. I. Compagnie koopt het fort. Aanleg der *Joden-Savanna*.
1683. Verkoop der kolonie aan de stad *Amsterdam* en CORNELIS VAN AERSSSEN VAN SOMMELSDYCK

enz.; de Compagnieschap voert den titel van Geootroeerde Societeit van *Suriname*. SOMMELSDYCK komt in *Suriname*.

1684. Overzending van misdadigers hier te lande. Tochten tegen de Indianen. Oprichting eener Weeskamer. Instelling van een Raad van Politie en Justitie. Vrede met de *Caraïben*, *Warroes* en *Arowakken*, als ook met de *Condi-negers*.
1686. De *Sommelsdycksche kreek* doorgegraven.
1687. De forteres *Cottica* wordt herbouwd en vergroot en krijgt den naam van *Sommelsdyck*.
1688. VAN SOMMELSDYCK door soldaten vermoord. Tusschenbestuur van ABRAHAM VAN VREDENBURGH.
1689. JAN VAN SCHARPHUISEN, Gouverneur. De Fransche vloot, onder den Admiraal DU CASSE, belegert de stad, en wordt teruggedreven.
1690. Aanval van wegloopers.
1691. Oprichting van het College van Kleine Zaken.
1695. Oprichting eener markt.
1696. Klachten tegen VAN SCHARPHUISEN. Hij vertrekt te zijner verdediging. PAUL VAN DER VEEN, Gouverneur.
1701. Plundering door wegloopers.
1702. De planter VAN DER KAMP door hen vermoord.
1707. PAUL VAN DER VEEN vertrekt. WILHELM DE GRUYTER wordt Gouverneur. Hij sterft. Tusschenbestuur van DE RAYNEVAL.
1710. JOHAN DE GOYER regeert.
1712. Aanval van CASSARD. 2^e Aanval van CASSARD. Hij maakt zich meester van onderscheidene plantages aan de *Suriname* en aan de *Para-kreek*. De kolonie tegen eene brandschatting ontzet.

1713. Twisten tusschen de kolonisten en het Bestuur, over de brandschatting.
1715. DE GOYER sterft. DE RAYNEVAL en 2 Raden a. i.
1716. JOHAN MAHONY, Gouverneur.
1717. Hij sterft. F. A. DE RAYNEVAL en 2 Raden a. i.
1718. JAN COETIER, Gouverneur.
1720. De eerste koffie geplant door HAUSBACH.
1721. JAN COETIER sterft. F. A. DE RAYNEVAL en 2 Raden a. i.
1722. HENDRIK TEMMING, Gouverneur.
1724. Verzending der eerste koffieboompjes.
1726. Plantage *Kinderback* door de wegloopers geplunderd.
1727. HENDRIK TEMMING sterft. JOHANNES BLEY en 2 Raden a. i.
1728. CAREL EMILIUS HENRI DE CHEUSSES, Gouverneur. Plundering van plantages door de Marrons. De eerste cacao-plantages aangelegd.
1730. Aanval van wegloopers op *Berg en Dal*.
1733. De eerste cacao verzonden.
1734. DE CHEUSSES sterft. J. F. C. DE VRIES en 2 Raden a. i. Fondament-steen gelegd van de forteres *Nieuw-Amsterdam*. JACOB ALEXANDER HENRI DE CHEUSSES, Gouverneur.
1735. DE CHEUSSES sterft. DE VRIES en 2 Raden a. i. JOHAN RAYE, Gouverneur.
1737. JOHAN RAYE sterft. GERARD VAN DE SCHEPPER a. i.
1738. VAN DE SCHEPPER, effectief Gouverneur-Generaal.
1739. De eerste Moravische Broeders vestigen zich in de stad.
1741. De burgers dragen bij tot het bouwen van *Nieuw-Amsterdam*.

1742. VAN DE SCHEPPER ontslagen. Oprichting van de Mineraal Compagnie. JAN JACOB MAURICIUS.
1744. De Luthersche kerk wordt gebouwd, alsook het gebouw voor het Hof van Politie, waarvan de benedenzaal tot kerk der Hervormden diende.
1745. Brand te *Paramaribo*.
1746. Zware boschbrand. Oneenigheden tusschen de ingezetenen en MAURICIUS.
1747. Kolonisatie van Zwitsersche boeren.
1748. Expeditie tegen de wegloopers.
1749. Oprichting van een kas tegen de wegloopers. Wapenstilstand met hen.
1750. Komst der Commissarissen, H. E. Baron DE SPÖRCKE, Mr. J. BOSSCHAERT en DE SWART STENIS.
1751. H. E. Baron DE SPÖRCKE, Gouverneur a. i. MAURICIUS eervol ontslagen. Vertrekt te zijner verdediging naar *Nederland*. De gelderisis neemt een aanvang.
1752. De SPÖRCKE sterft. Baron VAN VERSCHUER regeert. VERSCHUER treedt af. WIGBOLD CROMMELIN, Gouverneur a. i.
1754. P. A. VAN DER MEER, Gouverneur-Generaal. Kolonisatie aan het *Oranje-pad*.
1756. P. A. VAN DER MEER sterft. JAN NEPVEU regeert bij afwezigheid van CROMMELIN, als Gouverneur-Generaal a. i.
1757. CROMMELIN keert terug en regeert, eerst ad interim, later effectief. Opstand in de *Tempatiekreek*. Oprichting van een korps vrijwillige burgers tot het houden van posten.
1758. Het Hospitaal aan de *Gravenstraat* gebouwd.
1760. Vrede gesloten te *Auca*.
1761. Voor het eerst kaartengeld uitgegeven.

1762. Vrede met de *Saramaccaner-Boschnegers*.
1763. Zware brand te *Paramaribo*.
1764. Kinderpokken onder de slaven. Putten op de openbare straten gegraven.
1765. Plundering door de Marrons.
1766. Aardbeving te *Suriname*.
1767. Het Kanaal van *Wanica* gegraven.
1768. CROMMELIN met verlof. NEPVEU a. i.
1769. Plunderingen door de Marrons.
1770. CROMMELIN vertrekt. NEPVEU, Gouverneur-Generaal effectief. Geldleening door de kolonisten.
1772. Oprichting van het korps Negerjagers. Kapitein MYLAND en de Luitenant FRIDERICI overrompelen het dorp *Boekoe*. Oprichting eener drukkerij door BEELDSNIJDER MATROOS.
1773. Tochten onder FOURGEUD en STOELMAN tegen de wegloopers.
1774. Eerste wekelijksche Couranten uitgegeven door BEELDSNIJDER MATROOS.
1676. Het Kordon aangelegd. De eerste Negerslaaf door de Moravische Broeders gedoopt. BONNI vlucht over de *Marowynne*.
1778. FOURGEUD vertrekt.
1779. NEPVEU sterft. BERNARD TEXIER a. i.
1780. TEXIER, effectief.
1782. Oprichting van het *Collegium Medicum*.
1783. BERNARD TEXIER sterft. BEELDSNIJDER MATROOS, Gouverneur-Generaal a. i. Oprichting van het Letterkundig Genootschap *Docendo Docemur*.
1784. JAN GERARD WICHERS, Gouverneur-Generaal effectief.
1784. Het eeuwfeest der stichting van de Synagoge op de *Joden-Savanna* gevierd.

1789. De *Bonni-negers* overwonnen.
1790. Oprichting van het Landbouwkundig Genootschap. *Voorzorg* tot verblijf der Lepreuzen aangelegd. WICHERS vertrekt met verlof. De Kommandeur FRIDERICI a. i.
1792. DE FRIDERICI, effectief.
1793. De Opperhoofden BONNI en CORMANTYN CODJO worden vermoord door den Aucaner BAMBI.
1795. Verdedigingsmaatregelen genomen tegen *Engeland*, uit hoofde van den oorlog in *Europa*.
1796. Spaansche hulptroepen komen hier. Capitulatie, waarbij *Suriname* onder het Protectoraat van *Engeland* gesteld wordt. Aflegging van den eed aan Z. B. Majesteit.
1801. Vrede te *Amiens*. De voorstad *Zeelandia* aan de stad gehecht.
1802. Teruggaaf der kolonie aan de *Bataafsche Republiek*. DE FRIDERICI van het bewind gesuspendeerd. Tusschenbestuur van BLOYS VAN TRESLONG en 2 Raden.
1803. PIERRE BERRANGER a. i.
1804. De Engelschen landen hier. Kolonel BATENBURG geeft de kolonie aan Z. B. Majesteits Zeemacht over. Sir CHARLES GREEN aanvaardt de Regeering. Openstelling van den handel met *Engeland*.
1805. GREEN vertrekt. WILLIAM CARLYON HUGHES aanvaardt het Bestuur. Kaartengeld uitgegeven. Opstand van Negerjagers. De slavenhandel wordt beperkt.
1807. Afschaffing van den slavenhandel.
1808. HUGHES sterft. De Ridder Baronet JOHN WARDLAW, Gouverneur a. i.

1809. WARDLAW treedt af. CHARLES BENTINCK, Gouverneur-Generaal. Kinderpokken.
1810. De koepelvormige Hervormde kerk gebouwd.
1811. PINSON BONHAM regeert a. i. door het overlijden van BENTINCK. BONHAM herstelt de tekorten in de kas.
1812. De koepok-inenting door Dr. CADDELL ingevoerd.
1813. Commissie van den bestierder en ontvanger JOHN BENT, hetgeen vele onaangenaamheden te weeg bracht.
1814. De Commissie van BENT ingetrokken. Vrede tusschen *Engeland*, *Frankrijk* en de *Nederlanden* gesloten.
1816. Hollandsche Regeering. VAN PANHUYS, Gouverneur-Generaal. Hij sterft. VAILLANT, Gouverneur-Generaal.
1817. Invoering van nieuwe schoolwetten. Oprichting der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen.
1818. Tractaat tusschen *Engeland* en *Holland* gesloten tot wering van den slavenhandel.
1819. De kinderpokken woeden allerhevigst.
1821. Zware brand, waardoor bijna de geheele stad vernietigd is geworden.
1822. VAILLANT vertrekt.. ABRAHAM DE VEER, Gouverneur.
1825. Twee koopvaardijschepen verbranden op de reede.
1826. De Hernhuttersche kerk gebouwd. De inwisseling van het kaartengeld.
1827. Oprichting der Sur. Maats. van Weldadigheid.
1828. JOHANNES VAN DEN BOSCH, Commissaris des Konings. ABRAHAM DE VEER, eervol ontslagen. CANTZ'LAAR, Gouverneur-Generaal. Oprichting der Maatschappij tot bevordering van het Gods-

- dienstig Onderwijs onder de Heidensche bevolking. Invoering van een nieuw Regeerings-reglement, waarbij *Suriname* en de overige W. I. Bezittingen onder één Bestuur gebracht worden. VAN DEN BOSCH vertrekt.
1829. Oprichting der W. I. Bank en van het Landbouwkundig Genootschap *Prodesse Conamur*. Een kaperschip bemachtigd.
1831. CANTZ'LAAR sterft. Mr. E. L. Baron VAN HEECKEREN a. i.
1832. VAN HEECKEREN effectief. Brand te *Paramaribo*, alsook op de *Joden-Savanna*.
1833. Embargo op alle schepen gelegd. De Luthersche kerk weer opgebouwd. De brandstichters terechtgesteld.
1834. Invoering van een nieuw Regeerings-reglement.
1835. Z. K. H. Prins WILLEM FREDERIK HENDRIK bezoekt *Suriname*. De eerste steen gelegd aan de Hoogduitsche synagoge. De Hervormde kerk plechtig ingewijd. Een Reglement voor de Schutterij uitgevaardigd, hetwelk veel misnoegdheid verwekt.
1836. De kapel te *Batavia* ingewijd.
1837. De synagoge der Hoogduitsche Israëlieten ingewijd.
1838. VAN HEECKEREN vertrekt met verlof. Hij sterft te *Curaçao*. DE KANTER, a. i.
1839. J. C. RIJK, Gouverneur-Generaal.
1840. Gebrek aan levensmiddelen.
1841. Agio-stijging.
1842. RIJK vertrekt. DE KANTER a. i. ELIAS, Gouverneur-Generaal. Onaangenaamheden tusschen den Gouverneur en eenige voornamen ingezetenen.

1843. De eerste kolonisten met D^r. BETTING aangekomen.
1845. Afschaffing der administrative vereeniging der Nederl. W. I. Bezittingen. ELIAS vertrekt. DE KANTER a. i. VAN RADERS, Gouverneur. Zware ziekte en sterfte onder de kolonisten. Boschbrand en hongersnood.
1846. Zware boschbrand en hongersnood. De doorgraving van het kanaal naar *Saramacca* plechtig aangevangen; twee maanden later gestaakt.
1847. Verruiling der W. I. bankbiljetten tegen schatkistbiljetten.
1848. Zware ziekte en sterfte onder de schepelingen en militairen.
1852. VAN RADERS eervol ontslagen. DE KANTER a. i. Hij sterft. C. BABENDS a. i. VON SCHMIDT, Gouverneur-Generaal. Viering van het 25jarig bestaan der Sur. Maats. van Weldadigheid.
1854. Vijf-en-twintigjarige viering der Maatschappij tot bevordering van het Godsdienstig Onderwijs, enz.
1855. VON SCHMIDT vertrekt. SCHIMPF, Gouverneur. Nieuwe tractaten gesloten met de bevredigde *Bosch-negers*.
1856. Oprichting der Mettray op *Lustrijk*. Landdrosten naar hier gezonden.
1857. Het kanaal naar *Saramacca* wordt gegraven, waartoe de belastingen met 5 ten honderd vermeerderd worden. Het vuurschip *Suriname* te *Braamspunt* geplaatst. De Koloniale Bibliotheek tot stand gekomen.
1858. Immigratie van Chineezzen. Brand van de *Monta*, Kapt. King.

1859. SCHIMPF vertrekt. VAN LANSBERGE, Gouverneur. Het nieuwe kanaal gestaakt. Een weeshuis opgericht voor de Roomsche-Katholieken.
1860. Mr. L. METMAN, Commissaris des Konings, komt tot invoering eener nieuwe wetgeving. Nieuwe tractaten gesloten met de *Aucaners* en *Bonni-negers*, waarbij de laatste van de heerschappij der *Aucaners* verlost worden. Buitengewoon hooge springvloed.
1861. Oprichting der Maatschappij tot Bevordering van Volksvlijt.
1862. Ontvluchtingen van slaven naar de naburige koloniën. Opstand onder hen in de districten. Afkondiging der wet over de afschaffing der slavernij.
1863. Het garnizoen en de zeemacht worden versterkt, — amnestie aan wegloopers. — Tocht naar BROOS. STEENBERGE met verlies teruggekeerd. De slaven van *Schoonoord* verzetten zich tegen de militairen. 1 Juli emancipatie der slaven, onder Staatstoezicht van tien jaren. Vrede met BROOS. Tegenzin der vrijgemaakten om te contracteren. Rust en vrede in de kolonie. Achteruitgang van plantages. Hernieuwing van contracten met Chinezen.
1864. Premiën worden uitbetaald aan gecontracteerden. Wisselhandel tusschen planters en kooplieden.
1865. Oprichting der Surinaamsche Bank. Gereeder aangaan van contracten. De steiger aan 's Lands waag vergroot. Het Museum opgericht. De maildienst tot *St. Nazaire* tot stand gekomen, Chineesche immigranten.
1866. Koloniale Staten. De *Stoelmansstraat*.

1867. De Handelmaatschappij koopt de *Resolutie*. De eerste districts-school opgericht. *Nieuw-Rotterdam* wordt afgespoeld. LANSBERGE vertrekt. VAN IDSINGA.
  1868. Oprichting van het nieuwe weeshuis der R. K. Dorcas wordt opgericht. Landbouw en nijverheid kwijnende. Veepest.
  1869. Invoering der nieuwe wetgeving. Uitbreiding van het onderwijs. De immigratie wordt belemmerd.
  1870. De kinkhoest maakt vele slachtoffers.
  1872. Brand van de *May Queen*. Het 125jarig bestaan der Luthersche gemeente gevierd. Goud in de binnenlanden door TIMOT. HOYT gevonden.
  1873. Ophouden van het Staatstoezicht. VAN IDSINGA vertrekt. VAN SYPESTEYN regeert.
  1874. Wijziging van onderscheidene wetten en belastingen. Ziekte en sterfte onder de koelies. Tocht naar de *Marowynne*.
  1875. Allereerste landerijen tot goud-ontginning uitgegeven. Brand der smederij in de *Saramaccastraat*. Schorsing der émigratie uit *Britsch Indiën*.
  - 1876 De overdekte markt ingewijd. Tracé naar de *Marowynne*. Eerste Tentoonstelling gehouden.
  1877. Tracé naar de *Saramacca*. Nieuwe onderwijsverordening ingevoerd. Middelbare school geopend.
  1878. Middelbare school gesloten. Eeuwfeest der Herv. kerk. Tracé naar de *Tempatie*. Goud-industrie in vollen bloei.
-

